

FABI COLVMNAE
L Y N C E I
ΦΥΤΟΒΑΣΑΝΟΣ

C V I   A C C E S S I T

V I T A   F A B I
ET LYNCEORVM NOTITIA

ADNOTATIONESQVE IN ΦΥΤΟΒΑΣΑΝΟΝ

IANO PLANCO ARIMINENSI

A V C T O R E

ET IN SENENSI ACADEMIA ANATOMES PVBLICO PROFESSORE.

F L O R E N T I A E. CIϽIϽCCXLIIII.
I. P. Aere, & Typis Petri Caietani Viviani.
Superiorum Facultate.

FABI COLVMNAE LYNCEI VITA

IANO PLANCO AVCTORE.

****

FAbius Columna e Nobilissima Columnarum Gente Patria Neapolitanus Genere Romanus fuit. Patrem enim habuit Hieronymum Columnam Eruditum Hominem, cuius exstant edita, & a se collecta Q. Ennii fragmenta. Is Genus suum a Pompeio Columna Cardinali ducebat, obiitque circa finem decimisexti Saeculi quinquagenario maior Neapoli, ubi perpetuo vixerat, sepultusque est ad Virginis ab Angelo Annunciatae in Peregrinae Familiae Sacello, ut ex Titulo ad eius Tumulum apparet. Ex Artemisia e Nobilissima Frangipanorum Familia treis Filios reliquit; Ioan-

nem nempe, cui Ennii fragmenta dicavit. Pompeium, qui in Romana Curia fuit Antistes, & Fabium de quo Vitam & Gesta scribimus. Quo vero anno natus sit Fabius noster clare non constat, sed quum in Epistola Apologetica ad Quatramium dicat Φυτοβάσανον primum, egregiumque Opus suum XXV. annos vix natus edidisse, & id Neapoli editum si anno Christi CIƆIƆXCII. liquido apparet ipsum circa annum CIƆIƆLXVII. natum fuisse. Latinis Graecisque Litteris apprime in Adolescentia operam dedisse Patre impense eas suadente ex eruditis eius Libris cognoscimus. Musicae item fuit Studiosus; & in ea excellens Artifex exstitit, qui Sambucam Lynceam, ut infra videbimus, adinvenit, editoque Libro explicavit. Mathesi quoque operam dedisse, Opticae praecipue, testatur Ioannes Faber in Adnotationibus in Recchum. Id enim per quam verosimile est; Nam Musices Scientia sine Mathesi non potest consistere; Item Pingendi, seu recte Delineandi Ars, qua Fabius, ut videbimus satis bene inbutus informatusque erat, aliqua Geometriae, & Optices Scientia indiget. Verum ut Nobilibus peculiare est praecipue Romano, Pontificioque Iuris Studio addictus fuit, atque in Vtroque Togam, seu Lauream, ut aiunt sumsit, ut ipse bis, atque tertium contra Quatramium testatur. Verum quum adhuc Adolescens esset frequenter Comitiali Morbo corripi. Quare ut tanto morbo mederetur, quem Herculeum Veteres, & Ἐπιληπτικὸν vocarunt, quod extrema Vi Aegros invadat & capiat, ut acri erat ingenio non Vulgareis Medicos, & Trita Remedia adhibere, sed ipsos Primos Graecos Medicinae Parenteis Hippocratem nempe, Theophrastum, Dioscoridem, Galenum consulere, atque e Graeco ipsorum Fonte Remedia quaerere, eaque cum Vulgaribus, quae in Seplasiariorum Officinis exstant comparare. Verum hoc Studio compertum habuit Graecorum Medicinam a Vulgari multum differre propter Herbarum, seu Simplicium, ut aiunt ignorationem; Cognovitque Latinos Interpetres inter se multum dissidere, ut Plantas a Theophrasto, & Dioscoride descriptas determinarent. Graeci enim illi Auctores Herbas per pauculis Notulis, vel per Assimilationem tantum descripserunt, quippe qui de Rebus in Graecia notissimis disserebant. Sed quum Graeca Lingua postea periierit, & una omnium Bonarum Litterarum Studium, ingens Confusio inter Eruditos post renatas Lit-

Litteras oborta eſt, quaenam Herba eſſet haec vel illa, quae a Theophraſto, vel a Dioſcoride proponeretur, quae conciſis, & mutilis illis Deſcriptionibus continebatur, ut Interpetres frequenter diverſas, & omnino inter ſe diſtanteis Herbas pro illa Theophraſti, vel Dioſcoridis adducant. Quare Fabius ut huic malo, & ſuo, ſi poſſet mederetur, Herbas Theophraſti, vel Dioſcoridis, Pliniique itidem, qui ſunt veluti veteris Rei Herbariae Cardines ad quamdam Trutinam revocare, & expendere, Commentariaque ſcribere praeſertim in Dioſcoridem univerſum. Hoc Studio factum eſt quidem, ut acutus Botanicus evaderet, & ut Comitiali Morbo quadam Herba [1], Valeriana ſcilicet, ſanaretur. Verum ut erat Homo Acutus, & Pius; non tantum huic Herbae tribuere videtur, nam in Praefatione Phytobaſani mentionem nullam de Valeriana facit, ſed tantum D. O. M. Auxilio, & B. V. Matris Interceſſione ſanatum fuiſſe ait, & in Ecphraſi dicit Virginem in Andria Apuliae Parathalaſſiam Devotionis cauſſa inviſiſſe [2]; Et quum denique acrem Diſceptationem de Valeriana cum Quatramio [3] habuiſſet, ne verbum quidem de hac praeclara Valerianae virtute facit.

Huius Botanices ſui Studii, ſeu Trutinae Specimen egregium dedit primum ſtatim in ipſamet Adoleſcentia, aetate ſcilicet xxv. annorum, eo ipſo Libro, quem modo memoravimus, eumque *Φυτοβάσανον* appellavit, quod quaſi in eo velut ad *Βάσανον*, ſeu Torturam quamdam Plantae Recentiorum ponerentur, ut genuinae Veterum probarentur, & ſpuriae reiicerentur; Et in Calce huius Libri Appendicem quamdam adiecit, in qua Plantae aliae cum aliquot Piſcibus eadem ratione deſcribuntur. Vt vero melius has Res, quae longo ſtudio, oculis & animo conceperat in Chartis effingeret, pingendi, ſeu delineandi Artem didicit, ut Scalptores ad Archetypos ſuos reſpicientes non ſimulate fucateque ſed ad vivum Res in Aereas Tabulas exprimerent. Ipſe enim fatetur de ſe delineandi artem noſcere, qui in Obſervationibus Aquatilium, & Terreſtrium (Cap. xvi.) aſſerit Ferdinando Imperato Rerum Naturalium Peritiſſimo Caeciliam Serpentem, quem in ſua Naturali Hiſtoria edidit, amicitiae cauſſa delineaſſe. Sunt aliqui, qui aſſerunt, quibus aſſentiri videtur

(1) *Vide Cap. Vltim. huius Libri, & Adnotationes noſtras* xxii.

(2) *De Purpura pag.* 23.

(3) *Ecphr. I. p.* 210.

tur Boerhaavius, Fabium & ipsam scalpendi, seu in Aes incidendi Artem calluisse, ut Plantas Animaliaque primum a se delineata in Aereas Tabulas etiam exprimeret, & ita ab Eo expressa fuisse ea omnia, quae in Phytobasano, in duplici Ecphrasi, ac denique in Libris eius omnibus Aereis Figuris continentur. Verum pace horum dicam, quamvis Fabius scalpendi Artem non omnino ignorarit, ut Typographus monet in Praefatione primae Ecphraseως suae, tamen ipsa numquam usum fuisse. Ipse enim Fabius in Epistola ad Lectorem eiusdem primae Ecphraseως fatetur Commentarium, seu Epitomen in Dioscoridem universum non edere, non tantum propter varias curas, quibus distrahebatur, sed etiam propter immodicas Typorum expensas, & Volumen illud primum Ecphraseως mole quidem non immensum, triennio tamen latuisse impressum Iconibus vacuum ait. Si igitur Fabius scalpendi Artem probe calluisset, ut Icones ex se in Aes exprimeret, de immodicis expensis quaestus non fuisset, neque tamdiu ea de caussa Libri sui impressi figurarum defectu inediti latuissent, ut revera latuit ipsomet Fabio teste Ecphrasis eius prima.

Post editum Phytobasanum, quum a Martio Columna Romano Zagarolae Principe in Aequicolos Iudex creatus esset, & iis in Locis Proprincipis honore fungeretur, ut Lites Finium regnndorum inter illos Populos, ut ait dirimeret, patuit ipsi illis in Locis montanis, & umbrosis, campus amplissimus, ut Herbas varias, easque singulareis, quae ibi sponte proveniunt, scrutaretur, & quum mox sedem in Apulia ipsa sibi fixisset, & praesertim Cirinolae, & Campoclari varias ibi & minus cognitas Plantas inspexit, collegit, delineavit, atque in Ecphrasim illam Primam, seu Plantarum minus Cognitarum Expositionem transtulit. Et quum Apulia Provincia ad Superum Mare late pateat Pisceis varios minus notos, & Conchas eodem pacto descripsit, & in Calce Libri, ut in Phytobasano fecerat, adiecit. Huic Appendici Aquatilium, & Terrestrium Titulum fecit. Librum hunc universum dicavit Martio Columnae Zagarolae Principi, quemadmodum Phytobasanum M. Antonio Columnae Cardinali dicaverat. Columnarum enim Romanorum, utpote genere Maiorum suorum, addictissimus fuerat Fabius noster, ab iisque, ut mos est Familiae

illius

illius Nobilissimae liberaliter exceptus, & beneficiis cumulatus. Ecphrasis haec Prima una cum Appendice Aquatilium & Terrestrium edita fuit Romae circa annum 1606. tamen impressa Iconibus vacua usque ad annum 1610. latuit, quo tempore in publicam lucem prodiit, sed paucis admodum Exemplaribus.

Per ea tempora quum Lynceorum Academia Nobilissimo Federico Caesio Principe Romano multorum Oppidorum Domino instituta fuisset, & hoc consilio, ut Mathematicae praesertim Disciplinae, Physica, & Naturalis Historia promoveretur; inter primos Academicos Fabius noster est cooptatus, primusque, ut arbitror Lyncei nomen in Libris publicae protulit. Lynceus igitur factus, ut hoc nomine demereri sibi non videretur, Lynceis oculis tunc ipsam Naturam perscrutari, Veterum Servitia deponere, & Res ipsas in se ipsis, non in Libris tantum, ut factum plerumque fuerat a Physicis antea, investigare. Quare adhibitis acutioribus illis Perspicillis, seu Microscopiis, quae Principis Caesii & aliorum Lynceorum Opera tunc primum in magnum Physices adiumentum reperta fuerant, ut in Lynceorum Notitia videbimus, Plantas ipsas earumque Flores, Fructus, & Semina; Animalium Viscera; Animalcula, & Animalculorum Membra contemplari, exactiusque delineare; Hortatu denique suasuque eiusdem Principis Caesii Ecphasin Secundam minus Cognitarum Plantarum curis secundis atque inde melioribus cogitare; Hunc Librum Romae edidit anno CIϽIϽCXVI., & Odoardo Farnesio Cardinali nuncupavit. In hac Secunda Ecphrasi Plantae acutius examinantur, & ex Flore, & ex Semine dignoscenda Plantarum Genera dicit, quod usque ad illud tempus dictum, factumve fuerat a nemine, ne a Dioscoride quidem, ut ipse ait. Quare multa Plantarum Genera contrahit, & ad alia refert, & ut quaedam exempli caussa adducam: Cymbalariam ad Linariam Hederae folio revocat. Florem Adonis, & Chelidonium minus ad Ranunculos. Halimum ad Atriplicem, & similia, quod factum optime probatur a Tournefortio nostrae aetatis Botanicorum Principe in Institutionibus suis, & ad eadem ipsa Genera referuntur, quae a Fabio nostro relata fuerant. Quare praeivisse Tournefortio Columnam dicemus, Facemque ipsi praetulisse, Tournefortio ipso non repugnante, quin immo candide in Praefatio-

ne

ne Institutionum suarum Methodum suam Classeis, & Genera Plantarum secundum Flores & Fructus distribuendi Fabio Columnae, & Andreae Caesalpino Acutissimis Italis nostris primum deberi fateri. Imo Tournefortius verba adducit Fabii, quae hanc Doctrinam confirmant, ipsumque asserit primum post Graecos Florum folia Petali nomine donasse, ut a Plantae foliis distinguerentur, quod nomen Graeco Fonte detortum a Recentioribus omnibus, nedum a Tournefortio, receptum, vulgatumque fuit. Huic Libro duplicem veluti Appendicem addidit elegantissimam, doctissimamque utramque, quarum altera est de Purpura, de Glossopetris altera; in prima multa acute & erudite de Veterum Purpura disputat, Animal ipsum succum illud gerens, quo Veterum Vestes inficiebantur adducit, & una cum eo varia Muricum, Turbinum, Concharum, & aliorum Testaceorum Genera. Appendicem hanc primam, seu de Purpura Libellum dicavit Cardinali Iacobo Sannesio, qui Rei Herbariae, & Naturali Historiae favebat, Hortumque Botanicum Romae habebat, cui Praefectus erat Marinus Bonamicus. In eo Horto Hyacinthus rarissimus celebratur, quem Fabius Hyacinthum Sannesium appellavit. Libellum de Purpura avide exceperunt non solum Rei Naturalis Studiosi, sed Eruditi quicumque, quo factum est ut seorsim recusus sit Kiliae in inferiori Saxonia Anno 1674. Cura & Adnotationibus Io: Danielis Maioris Medici Germani, qui hunc Librum Episcopo Lubeccensi Norvvagiae &c. Principi dicavit.

Secunda Appendix continet Tractatum, seu Dissertationem de Glossopetris, qua ostendit Melitenses illas Linguas Serpentinas non esse Lapideas, sed Osseas, & Lamiarum denteis esse. Item in ea Dissertatione multa acute disputat de aliis Rebus Marinis, Terrestribusque, quae in Montibus reperiuntur, speciemque Testaceorum, Ossium, & Lapidum Figuratorum exhibent, easque Res probat exuvias esse vel Animalium Marinorum, vel revera Ossa Terrestrium Animalium esse, vel denique Marinas Plantas Lapideas, & non Lusus Naturae, ut Philosophi Vulgares plerumque opinabantur. Quare in hac Re praeivisse quoque videtur Recentioribus, qui quamplurimis editis Libris Hanc Naturalis Historiae Provinciam amplificarunt, & Veterum credulam simplicitatem solidissimis rationibus, & experimentis redarguerunt.

Se-

Secundus Ecphraseos Liber una cum Appendicibus impressus est Romae anno 1616. quo tempore recusa etiam fuit Ecphrasis Prima una cum Observationibus Aquatilium & Terrestrium. In Prima Ecphrasi (Pag 210.) reperitur Apologetica Epistola satis longa ad F. Evangelistam Quatramium Theologiae Doctorem, & Ferrariae Ducis Rei Herbariae Professorem de Phu Dioscoridis veriore, quod in Phytobasano asseruerat, in qua Epistola multa acute docte & erudite contra Adversarium suum disputat, ex eaque disputatione discimus, ut vidimus eum esse I. V. Doctorem, & Neapoli quando Phytobasanum conscripsit numquam excessisse, aetatemque xxv. Annorum attigisse.

Per ea tempora quum Neapoli anno superiori mortuus esset Io: Baptista Porta egregius Philosophus Mechanicae & Docimasticae Philosophiae Instaurator Primus & Lynceorum Academiae Pro Princeps, in ea Colonia, quae Neapoli erat, Fabius noster a Caesio Principe Portae suffectus est: quo munere functus est semper Neapoli Fabius, quo ad Hispaniarum Regis iussu Academia universa illeic suppressa fuerit.

Neapolim igitur reversus, & Principis Lynceorum vices gerens anno 1618. Sambucam Lynceam vernacula Lingua conscripsit, cui in fine Tractatulum de Organo Hydraulico Heronis addidit, Librumque Neapoli edidit, & Paullo V. Pont. Max. dicavit. Sambuca Lyncea Instrumentum est Pentecontachordon, scilicet L. Chordis constans, cuius figuram affert Fabius, descriptionem, notasque musicas, & haec omnia tribus Libris explicantur.

Quum Federicus Caesius curaret, ut Hernandi Mexicana Naturae Historia Regis Hispaniarum iussu descripta, & a Nardo Antonio Reccho Medico Monte Corvinate contracta ederetur, & per Lynceos suos adnotationibus illustraretur, Fabius ut ei morem gereret operam suam ipse quoque strenue conlocavit, & datis primum duabus Epistolis ad Io: Fabrum Doctorem Medicum Romanum, & Summi Pontificis ab Herbariis Recchi Adnotatorem Erudirissimum, in quibus de Zibethico Animali Fabius multa differit duabus appositis de hac Fera Iconibus; Quibus non contentus in fine Voluminis Adnotationes copiosas in universum Librum Recchi addidit, quae a Pagina 847. usque ad Paginam 899. continentur. Hae Adnotationes;

Obser-

Obſervationeſque multa continent dictu acuta de Scientia Botanica, ibique ſaepenumero hanc Scientiam plus in Florum, & Fructuum noticia contineri, quam in Foliis, Caule, & Radicibus, multo minus in aliis Rebus, quae ſunt Plantis extrinſecae. Quamquam & diſcrimina Plantarum a Foliis, a Caule, a Radicibus, & a Rebus quibuſcumque extrinſecis ita minute in iſtis Obſervationibus recenſet, ut cuivis Rei Herbariae Scriptori Methodum aliquam ex his conficere volenti praeiviſſe videatur. Sed quod caput eſt XIII. Iconas Plantarum novarum, & unam Caprae cuiusdam Sylveſtris adiungit inter quas ut Caeſium Principem, & Lynceorum Moecenatem egregium coleret, Plantam Caeſiam a Caeſiorum nomine inſignivit. Item ut gratificaretur Franciſco Cardinali Barbarino Florem quemdam huius Purpurati cognomine inſignivit. Scriptae ſunt hae Adnotationes anno 1628. quo anno Liber Recchi una cum reliquis Lynceis Commentatoribus prodire debuerat, ſed per ea tempora fato functus Caeſius Liber ad multos annos ineditus latuit, donec anno 1651. ope Equitis Caſſiani Putei, & Franciſci Stelluti Lynceorum ſuperſtitum ederetur. His Fabii Adnotationibus praefixam obſervavi duplicem Dedicationem. Libro enim, qui Arimini in Publica Bibliotheca adſervatur Epiſtola Fabii Dedicatoria eſt ad Federicum Caeſium, dataque eſt Neapoli Kalendis Iuniis anno 1628. At in eo qui adſervatur Senis in Publica Auguſtinianorum Bibliotheca, eodem anno eodemque die data eſt alia Dedicatoria Epiſtola ad Franciſcum Cardinalem Barbarinum Vrbani VIII. Pont. Max. ex Fratre Filium. Quare apparet binas Dedicationes hunc Columnae Librum habuiſſe, alteram, quae praefixa eſſet iis Libris qui Romae, & circa hanc Vrbem vulgarentur, alteram, quae iis Libris apponeretur, qui tunc in remotiores Provincias mitterentur. Demulcendus fortaſſe tunc erat Purpuratus ille, & reliqui Romanae Curiae Proceres, qui in Lynceos non ita bene videbantur animati, cuius Rei argumento eſſe non exiguo poterit, vel ſummi Thuſci Lyncei calamitas, cui non multo poſt oborta eſt. Apud Thomam Perellium Virum Doctiſſimum, Amicum noſtrum, & in Piſana Academia Mathematices, & Aſtronomiae Profeſſorem extat Recchi Liber, cui in Adnotationibus Columnae praefixa eſt utraque Dedicatio iisdem paginarum numeris.

Poſt-

Postquam Fabius hasce Adnotationes conscripserat Litteris Vitam obiisse credendum est, quamquam Vitae Naturali penitus mortuus non fuerit, sed Octuagenario maior Vitam usque ad dimidium decimiseptimi Saeculi protraxerit. Post enim id tempus nil umquam ab eo scriptum reperitur. Et quaerenti mihi quo nam in Loco post ea tempora vixerit, quid egerit, ubi denique supremum diem obiierit, sepultusque fuerit, post longam inquisitionem allatum est extremis Vitae annis longo studio, diuturnisque laboribus velut fractum, & fortasse Comitiali Morbo iterum correptum, factum denique esse ut Ἀναλφάβητος prorsus evaderet, ut eum vivere nemo amplius nosceret. Verum nonne satis is vixisse Reipublicae videbitur qui per XL. fere annos tanto studio, tantisque laboribus in multiplici Doctrina Humano Generi profuit? Dum veram illam Vitam viveret Amicos Litteratos plurimos coluit, & praesertim Botanicae, & Historiae Naturalis Studiosos, inter quos Casparum Bauhinum, Carolum Clusium summos Botanicos, quorum meminit in Libris suis, & vicissima memoratur ab ipsis, & Ferdinandum Imperatum, & Io. Baptistam Portam Doctissimos Homines Populareis suos; Alterum quidem, ut vidimus, egregium Philosophum Mechanicae & Docimasticae Philosophiae Primum Instauratorem, Alterum vero Historiae Naturalis post Plinium, & Aelianum, Primum Auctorem. Amicum quoque habuit Gregorium Regiensem Capuccinum illorum temporum egregium Botanicum, qui passim in summis Bauhinorum, & Columnae nostri Libris memoratur. M. item Aurelius Severinus Fabio Columnae Amicus fuit singularis, eumque in Libro de Vipera vocat Praeceptorem suum Venerandum. Vir enim ingenio miti, & ad contemplandam explicandamque Naturam nato omnibus Rei Naturalis Studiosis amicus erat, nemini infensus. Quare passim a Scriptoribus eius aetatis laudatur, & multo magis ab iis nostrae; Librique eius summo precio expetuntur. Vnicam Controversiam habuit cum Quatramio illo Ferrariensi tenui Viro, ut apparet: Solusque Tobias Aldinus Caesenas Farnesiani Horti Romae Custos, eo in Libro de Horto illo aliqua in Fabium nostrum protulit, quod Is Matthiolum, ut Vulgares non veneraretur, & Matthioli fraudes detestaretur, suppositiasque eius Plantas non admitteret. Passim enim Fabius in Libris suis

Matthiolum male accipit, at praesertim in Praefatione Primae Ecphraseως, ubi sic de eo habet: „ Sed quam indigne Pi-
„ cturis illis artificiose mutilis nos atque seipsum deceperit
„ pudet referre; Candidiores quidem in hac Parte Transal-
„ pinos fateri cogimur, Verioresque Icones doctissimis eorum
„ Commentariis apposuisse Clarissimos Viros Rembertum Do-
„ donaeum, Lobellium & alios, quorum labore, ac doctrina
„ magis, ac magis Medicina illustrata videtur; Horum Le-
„ ctione, maximeque doctissimis Clusii Observationibus nos hi-
„ sce Studiis profecisse fatemur. Sed non desunt alii, inter
„ quos Doctissimus Caspar Bauhinus, eiusque Frater, quorum
„ industria, & Labore Dioscoridis Volumen clarius est reddi-
„ tus; & ex nostris Ferdinandus Imperatus nemini posthaben-
„ dus &c. „ En Columnam nostrum qui posthabito verboso, vulgari, & deceptore Matthiolo, Dodonaeum, Lobellium, Clusium, Bauhinos Fratres, Imperatum sollertissimos optimosque Botanicos proponit, quippe demum apud Posteros, Recentioresque Summorum Doctorum loco semper fuerunt habiti, & habentur. Bonus vero ille Tobias Aldinus, vel melius Petrus Castellus, qui per ipsum loquebatur (Aldini enim Liber Castello vulgo accensetur) Matthioli desertam Caussam suscepit, & aliqua pro Matthiolo in Columnam adtulit; Necquicquam, quoniam modo nemo sanus eruditusque eum amplius defendit, & probat. Quare Aldini accusationi Responsum nullum fecit Fabius, vel quod mortem illam paullo post obiierit, vel quod supervacaneum arbitraretur huiusmodi Adversario respondere, qui malam desertamque caussam defendendam tam imperite susceperat.

IANI

IANI PLANCI

LYNCEORVM NOTITIA.

⟨⟩

Ynceorum Notitiam, ſeu Commentaria ſcripturus eam rationem ſequar, quam Martinus Fogelius Hamburgenſis ſibi propoſuerat. Is enim teſte Morhofio in Parteis duas Lynceorum Hiſtoriam dividebat, quarum altera quidem de Academia generatim Commentaria continebat, altera vero Notitiam, & Geſta Academicorum ſingulorum complectebatur. Abſolutum pene Fogelii Librum teſtatur idem Auctor, atque in eo eſſe, ut is quamprimum ederetur. Verum per Humaniſſimum Virum Tetricum Zimmermannium Nobilem Livonienſem Amicum noſtrum, qui ſex abhinc annis Hamburgi morabatur diligenter perquirenti mihi, ut apud Fogelii haeredes eam Hiſtoriam quaereret, reſpondit Vir Nobiliſſimus ab Erudito Viro de Spieckel-

ne excipiunt; Sic Dioſcoridis poſita delineatione, quæ auro optimo ſignatam Coticulam æmulatur, plantam cum illa contuli, quæ ſi forſan non optima videbitur ſingulis partibus, haud dubito quin cæteras ab aliis deſcriptas in fine deſcriptionis collatas longe ſuperet; id quidem efficere conatus ſum. Multis enim plantis ab aliis nomen inditum cognovi, quæ, forcipe foliis illarum laciniatis, & ſerratis, nondum ſimilitudinem aſſequi videbantur, nam vel magnitudine, vel parvitate etiam differebant, ſicuti & ſubſtantia, viribuſque. Multis etiam contra, quibus ampliora reddi folia oportebat, ut dignæ eo nomine cenſeri poſſent. Aliis flores, ſiliquaſque concinnare neceſſe erat, aliis totum plantæ habitum diverſum immutare: quamobrem quaslibet pro illis ſupponere melius erat. Quod non parum animum meum excitavit, ut pro illis magis reſpondentes, niſi genuinas poſſem, inquirerem, ac reponerem. Has æmulatione invidiaque ab imperitis improbatum iri aliqua ſaltem parte non ignoro. Quibus ut recto animo has improbaſſe videantur, plantas pro illis veriores, magiſque reſpondentes facie, & viribus afferre ſtudendum eſt. Atque tunc maiore gaudio afficiar; cum aliquem mei æmulatione ſtudiis vehementius incumbentem, communi utilitati veriora in lucem proferre cognovero. Non equidem ut aliorum refellerem plantas, ſed ut veriores oſtenderem, hæc *κατὰ δύναμιν* ſcripſi: nec plantas haſce ita affirmare audeo conſtanter, quod quibusdam meliores inveniri poſſe minime cenſeam. Quod ut ipſemet aſſequar etiam atque etiam, perquiro. Non enim pudebit ſi forte meliorem de ea re ſententiam, verioremque plantam invenero, erraſſe me antea, vel hoc non animadvertiſſe fateri; *ἀνθρώπῳ γάρ ἐςι τὸ ἁμαρτάνειν*. Atque mihi ſummis quidem laudibus dignus videtur eſſe, qui ſpreta nonnullorum hominum ſeſe mire iactantium opinione, *δευτέρας φροντίδας*, maxime probat. Nec etiam hæc ſtatuta ſunt, ſed iudicia rationibus confirmata, vel potius ſuſpicionibus, quibus ſemper certiora indicia ſupervenire poterunt, hiſque veriora agnoſcere poſſumus; atque ideo ſi quid poſt harum editionem aſſecutus fuero veritatis, aut certioris iudicii, quod non animadvertiſſem, tum etiam plantarum, non deſcriptarum, aliarumque rerum, in alteram editionem huic adnectendam prolaturum me polliceor, niſi novum Dioſcoridem brevi, verioreque commentatione, cum novarum pluriumque plantarum

 addi-

additione, iam inceptum, ut amicorum satisfaciam voluntati, perfecero, & edidero. Qui haud suam poterit consequi perfectionem, nisi huius rei studiosorum munere ac liberalitate plantas quasdam, metallicaque habuero: quorum non pauca Ferdinandus Imperatus huius rei studiosissimus, qui recte φυσιοπαμείας habendus est, mihi dono dedit: utor quidem eo valde familiariter, isque re suum erga me amorem patefecit: sæpius enim Musæum, plantasque vivas, quas innumeras summa diligentia alit, conspiciendi copiam facit, ac earum semper multas liberaliter offert. Quamobrem etiam illi gratias agere debebunt, qui aliquid ex meis lucubrationibus exceperint, nam nisi prius plurium cognitionem plantarum assequutus essem, minime investigare, atque eligere magis respondentem potuissem. Multas plantas mente, atque idea retineo, quas re ipsa videre nondum potui. Idcirco sæpius non tantum quas ipse alo plantas, & quarum icones ipsis plantis nova quadam arte a me excogitata effinxi, quarum non minimus est numerus, sed & sponte nascentes, semper cum possum, conspicere, considerareque conor, ut aliquarum sese mihi obiiceret investigatio. Non enim sufficit sativas videre plantas, nisi easdem quo oriuntur sponte loco inspexeris. Cultu quidem plantæ multæ degenerant, sicuti & mala cultura: multæ etiam maxime gaudent cultu, aliæ vero marcescunt, aliæ nisi solis continuis radiis illustratæ atque calefactæ sint, non crescunt, aliæ vero pauco vel nullo solis aspectu perficiuntur. Sæpe etiam cultu, vel etiam negligentia plantæ transfigurantur, atque folia diversa emittunt, atque mutatio etiam fit in sapore, odore, forma, & magnitudine tam ipsarum plantarum, quam fructuum, foliorumque: folia quidem sæpius, vel angustiora, vel latiora magis, minusque laciniis divisa fiunt secundum soli, cœli, & culturæ diversitatem. Aliæ quidem gracile solum, macrumque amant, aliæ arenaceum, quædam sabulosum, aliæ vero pingue, aliæ limosum, riguumque. Quibus de causis non modo vel degenerant, vel fiunt lætiores, sed etiam sterilescere evenit: nam sicuti plantæ humore soli diminuto fructus perficere nequeunt: ita etsi copiosum habeant alimentum, lascivientes humoris abundantia, copiosos incipientes edere fructus, illos postea ad perfectionem maturitatis deducere nequeunt, atque ita exinanitæ pereunt. Quare & cultas, & sylvestres opor-

oportet conspicere, ut in sylvestribus consideretur locus natalis, plantæ statura, & habitus, in plantarum cognitione per quam necessarii: in cultis vero partes minimæ, & privatæ, quæ melius conspici possunt: domi quidem cum illas habeas, sæpius ad illas te conferre potes, atque primo ortu ad seminum usque perfectionem inspicere potes ipsas: quod non ita in sponte nascentibus evenit. Hoc non parum observavi, & quotidie fere idem facere oportet, atque non modo plantas ipsas considerare, sed illarum historias, a Dioscoride præsertim descriptas, in cuius textu præter aliorum scripta diligentius plantarum notæ describuntur, perlegere non solum Latine, sed & Græce visum est: multa quidem difficillime, vel nunquam cognovissem, nisi Græca verba, & loquendi modum observassem. Atque hæc fuit ratio cur, Dioscoridis Græcum textum, & Latinam ad verbum versionem in plantarum descriptionibus singulis apposuerim, multa quidem hac mea dignoscentur versione, quam ab aliis diversam esse iudicabunt, & forsan immutatam atque depravatam. Cuius suspicionis causam Latina si cum Græcis conferantur verba, cessare certum erit. Græca enim collationis commoditati inserviunt. Reliquum est ut ostendam Dioscoridis Historiam depravatam, atque adulteratam a posterioribus plantarum professoribus, qui diversas illas nomenclaturas apposuerunt, quibus alii nominum communitate, & varietate decepti, multa diversis nominibus inscripta capita adiunxere, quibus plantæ describuntur eædem, nomine tantum differentes: aliis remotis ante propriis viribus, alias contrarias ab aliis capitibus differentis plantæ exceptas reposuere: multa etiam capita e loco in alterum transtulerunt, quæ aliorum etiam doctiorum virorum iudicio suspecta sunt: quapropter difficile quid de plantis illis sit statuendum asserere possumus: quod vero coniecturis assecutus sum suis locis videre licebit. Has igitur excipe hilari animo meas lucubrationes, & quamprimum Deo favente quod pollicitus sum expecta.

IA-

IANI PLANCI

PRAEFATIO

AD PHYTOBASANVM

FABI COLVMNAE.

SEmper mecum animo reputavi Rem valde gratam, utilemque eos facturos, qui Libros veteres, optimos, & raros, ut iterum edantur curant, quam ii, qui novos, vulgareis quidem, vel de Rebus iam aliunde notis edunt. Illi enim Studiosorum sitim explent, utilitatique eorum consulunt; Hi vero nullo commodo, sed magnis expensis studiosos onerant, & vulgaribus, recoctis, ac pene inutilibus Libris Bibliothecas complent. Nunc vero profecto rem non tantum valde utilem, & gratam facturos arbitror, sed utilissimam, & summe necessariam in tanta novorum Librorum Copia & Varietate. Quisque enim; qui Herbulam quamdam invenerit, ut de aliis Scientiis sileam, quae ei nova videatur, vel ab aliis non satis bene descripta, statim de ea non Tractationem quamdam brevem cogitat, quae aliis Libris Botanicis apponi, vel inter Ephemeridas Eruditas inseri poterat, sed Librum novum, Volumenque ingens congerit, in quo de omnibus Plantis generatim, vel de aliqua Regione speciatim agatur,

in

cum Protome Ducali Paludamento induta. Quibus Numismatis sequentes circumpositae sunt Litterae: FED. CÆSIVS. LYNC. PRINC. ET. INST. P. I. S. A. S. P. M. II. M. CÆL. B. R. Quare Litterae sic facile explicantur: *Federicus Caesius Lynceorum Princeps. & Institutor. Princeps Primus Sancti Angeli Sancti Poli Marchio Secundus & Montis Caelii. Baro Romanus.* In aversa Parte unum Numisma Palladem Galeatam habet Hastam dextera tenentem, cui circumtortus est Serpens, & in laeva Scutum gerit, in quo exsculpta est Albor coronata supra sex Manticulos infixa; Ad Pedes in dextra Parte est Canis sedens, & in laeva Noctua super Lucernam, & Flos duplex cum foliis, qui Hyacinthus vel Tulipa videtur, & circumpositae Litterae sunt: CÆSIA. PALLAS. In altero Numismate haec omnia reperiuntur, verum Scutum est nudum, deest Canis a dexteris, & Flos magnus a sinistris, sed in dextera Parte parvulus Flos adest. In alio Numismate in aversa Parte est Lynx gradiens intra Coronam Civicam posita, & Litterae circum hae sunt: LYNCEIS. INSTITVTIS. Item apud eumdem Baronem Stoschium Signum exstat in Plumbo, cuius Signi ἀποσφράγισμα est Lynx gradiens intra Coronam Civicam, cui desuper adest Marchionis Diadema, & circumpositae Litterae hae sunt: FED. CÆSIO. P. MAR. II. M. CÆL. INSTITVT. LYNCEORVM. PHILOSOPH. CONSESSVS. Quarum Litterarum ex dictis facilis cuivis est explicatio. Item in Academia Columbinorum, quae Florentiae est in Pazziorum Aedibus Anuli Smaragdini Signum vidi, cuius Signi ἀποσφράγισμα est Lynx, cui desuper sunt hae Litterae: T. MOL. LYNC. scilicet *Theophilus Molitor Lynceus*, & infra: F. CÆSI. I. P. *Federicus*, scilicet, *Caesius Primus Princeps*. Item Anulum ipsum Lynceum Galilaei Florentiae apud Equitem Scalandronum reperiri audivi. Federicus igitur Caesius, ut ex his Numismatis, & Gemmis, & ex variis Lynceorum, & aliorum Libris apparet fuit Lynceorum Institutor, & non Angelus ut scripsit Erythraeus in sua Pinacotheca, errore fortasse deceptus, quod S. Angeli diceretur Dynasta, vel potius quod eius Patruus qui inter Rom. Purpuratos erat adscriptus, qui Cardinales dicuntur Angelus appellaretur, ut & Angelus est eius Avus, fraterque quoque eius, ut opinor, germanus, Angelus appellabatur, qui Ariminì Episcopus fuit, Vir sin-

ſingulari Pietate, & Doctrina conſpicuus, ut ex eius editis Synodis apparet, quippe ſaepe ad Populum ſacras conciones per ſe habebat, ut Maiores mei, qui illas audierunt mihi referre ſolebant. Is creatus eſt Arimini Epiſcopus anno 1627. obiitque Venetiis anno 1646. Legatus Pontificis Max. ad eam Remp., ſed eius Cineres Ariminum fuerunt translati, & in Cathedrali Ecclesia ſervantur, ut ex Marmoreo Titulo illis appoſito apparet.

Leges huius Academiae, ſeu Coetus, Conſeſſuſque Philoſophici, ut ab ipſomet Caeſio dicitur, quamquam temporum iniuria ad nos non pervenerint, vel quia adhuc in aliqua Bibliotheca, aut Tabulario lateant, tamen ut ex variis Lynceorum Libris colligimus eae erant, ut Matheſis, ut Phyſica, & ut Hiſtoria Naturae primario coleretur, & id totum non vulgari ratione, in Libris ſcilicet tantum, & in nudis Speculationibus, ut per umbratileis Philoſophos, & pene barbaros uſque ad ea tempora factum fuerat, ſed Lynceis Oculis, & in Rebus ipſis. Quare Lyncem Caeſius Academicis ſuis imitandam propoſuit, quae inter Animalia quaecumque acutius videre dicitur. Ex his apparet poſt renatas Litteras hanc Lynceorum Academiam, Coetum, ſeu Conſeſſum Primum Doctorum Hominum fuiſſe, qui Matheſin, qui Pyhſicam, qui Hiſtoriam Naturae, qui uno verbo Scientias univerſas colerent, & hinc Lynceorum Coetus Prima Scientiarum Academia eſt dicenda. Innumerae enim praeſertim per Italiam Academiae reperiebantur, ſed in iis Res tantum Poëticae colebantur, in quibus nulla ſolida utilitas, ſed tantum puerilis delectatio. Per Italos igitur noſtros primum renata eſt ſolida Philoſophandi Ratio, & per eos eſt aucta; Per Conſeſſum nempe a Caeſio inſtitutum, in quo cum primis locum tenuit Galilaeus, Lucas Valerius, Porta, Fabius Columna, Stellutus, aliique, quos modo non vacat enumerare, per quos & Mathematicae Diſciplinae, & Phyſica univerſa excitata, & amplificata fuit; Quemadmodum & in Italia noſtra, praeſertim per Thuſcos ſapientiſsimos per Petrarcham nempe, & per Boccatium, & per Mediceae Gentis Proceres Latinae Litterae, & Graecae, ſolidaque Eloquentia, & Eruditio renatae erant. Quare Italia, ut magnorum Ingeniorum, ita bonarum Litterarum prima Altrix, & Mater fuit, & merito dici poteſt.

Vt

Vt vero melius munus suum persequerentur Lyncei Caesius non tantum apposito Lyncis exemplo, ut eos excitaret, sed Lege lata, ut quisque eorum pro Re nata, & Viribus aliquid scriberet, & in publicam lucem efferret, quod humanam scientiam amplificaret, & humano Generi prodesset, quod ut probe exsequerentur mutuis officiis, studiis, & laboribus invicem se adiuvare tenebantur, & Observationes, aliaque Studia inter se conferre, non tantum statis diebus quibus apud se in suas Aedes convenirent (conveniebant enim inter se interdum, ut ex Fogelianis Schedis cognovi contra ac scripserunt aliqui qui Lynceos nullas certas Sedes habuisse dixerunt) Sed alia in loca, licet quam maxime ab Vrbe Roma dissita, ubi primum Academia instituta fuerat. Atque ut Academici aliquo publico honore gauderent, postquam initiati fuerant eos Diplomate cum adposito Signo, quod supra memoravimus, & aureo Anulo ornabat, cui conclusus erat Smaragdus in quo Lynx, & Academici, Eiusque nomen erat insculptum. Eos denique postquam in hoc Collegium erant cooptati, & recepti donis cumulare, blando alloquio ad studia cohortari, & in edendis Libris adiuvare non desinebat.

Verum quum pauci Homines reperiantur, qui Scientias, solidamque Doctrinam colant, pauci itidem fuerunt Lyncei Academici; non enim quisque vulgaris Doctrinae Homo recipiebatur, sed Eruditus tantum, & solide Doctus, quare non solum ii, qui in Vrbe Roma morarentur recepti sunt, sed quicumque acris ingenii Vir, qui in aliis Vrbibus, & longinquis Regionibus reperiretur. Inter primos Externos, qui recepti fuerant adnumeratus est Io: Baptista Porta Neapolitanus Philosophus insignis, & qui Mechanicae, & Experimentalis Philosophiae Institutor Primus dici potest. Is ob eius ingentia merita in Philosophiam universam inter primos Lynceos senex a Caesio est cooptatus; & quum Lynceorum Academiae Colonia Neapolim esset deducenda Porta ab ipsomet Caesio Lynceorum Princeps est creatus qui viceis eius ibi gereret, & quamquam Senex esset, ut diximus, attamen duo Volumina Lyncei nomine conscripsit, & utrumque Principi nostro dicavit apposita in utroque Laudatoria Epistola, quae Laudes, & Merita Federici Caesii complectitur Horum Librorum alter est de Distillatione, de Aëris Transmutationibus alter. Quum Academia Lyncea Neapoli primum Radices egerit, easque firmissimas propter Neapoli-

ta-

tanorum sublime ingenium; Portae enim tunc adiunctus fuerat Fabius Columna Naturalis Historiae apprime doctus, & in Mathematicis Disciplinis peritus, Caesius cogitabat Domum ibi constituere, in qua esset Hortus pro Scientia Herbaria, & Bibliotheca, in quam Domum Lyncei convenirent, praesertim quum Porta sponderet, si domus haec emeretur fore ut ipse universam eius Bibliothecam, quae multa Voluminum millia continebat Testamento legaret. Permultae apud Fogelium exstant in Schedis Epistolae, in quibus de Emtione Domus huius Philosophicae agitur, & pecuniam iam missam Neapolim narrant, quae Argentarii tamen dolo malo periit, & res infecta mansit. Post Portae obitum in Neapolitana Lynceorum Academia successit Fabius Columna, qui viceis Principis credibile est gessisse, donec ea Hispaniarum Regis iussu dissoluta fuerit. Hoc enim pacto ex M. Aurelio Severino Fogelii Schedae Lynceorum Academiam Neapoli dissolutam asserunt, at neque qua de caussa, nec quo tempore id acciderit referunt.

Sed ut ad Studia Federici Caesii revertamur, Is non tantum verbis, & donis Lynceos suos ad scribendum, quod in humani generis utilitatem reperissent, invitabat; sed exemplo suo, qui scribendi finem nullum faciebat, quam maxime excitabat. Conscripserat enim Codicem ingentem, quem Naturae Theatrum appellavit, ex quo varia Volumina depromsit, quae vel eo Vivo edita sunt, vel post eius mortem. Quae Vivus ipse edidit, sunt Apiarium, ubi Mellis fabrica, ceteraque Apum artificiosa Opera describuntur. Liber de Coelo in quo probare contendebat vel ex S. S. P. P. Auctoritate Coelum esse fluidum. Librum item aiunt edidisse, cui titulus erat Prodigiorum omnium Physica Expositio. Et quum Aquaespartae creatus fuerit Dux I., quod Oppidum in Tudertina Ditione est, & ibi copia ingens Ligni Fossilis detecta fuerit, & hoc fossilis genus, quum aliquid metallici in se habere ipsi videretur, Metallophyton appellavit, analogia deducta a Lithophytis, & Ceratophytis, quae Plantarum Genera aliquid in se Lapidosi, vel Cornei habeant; Librumque cui Metallophyton nomen fecerat, conscripsit, & Vrbano VIII. Pont. Max. dicavit. Notamus heic obiter circa hunc Librum & Gryseam Ambram inter Metallophyta Ipsum recensuisse. Verum nec Grysea Ambra Metallophyum est: neque Metallophyton dici potest Lignum suum fossile. Prima enim

est

eſt genus Bituminis; Alterum vero genuinum eſt Ligni genus, quod in aliis Montibus reperitur, eo vel ab univerſali Cataclyſmo delatum, ut plerique hodie cum Woodwardo arbitrantur, vel alia magna Orbis Terrarum Revolutione. Poſt eius mortem a Stelluto Tabulae eius Phytoſophicae editae ſunt, quas male Philoſophicas Erythraeus, & Morhoſius appellarunt; Ex eius Larario, ut Stellutus loquitur, depromtae ſunt, & in Calce Libri Recchi adiectae. Codex ille ingens, ſeu Naturae Theatrum non tantum Res Naturaleis complectebatur, ſed per multae Obſervationes in eo erant, quae ad Mores, & ad Rei tum Publicae, tum Familiaris adminiſtrationem pertinerent. Haec omnia inedita una cum iis, quae ad Phyſicam ſpectabant, relicta ſunt.

Verum Opus ingens quod ipſe Vivens molitus eſt, & cui Vivo parum abſuit quin ederetur, eſt Liber Franciſci Hernandi in Mexicana Vrbe Medici Primarii, quo Libro Auctor Regis Hiſpaniarum iuſſu materiam medicam & Phyſicam univerſam ex toto Mexicano Regno conquiſierat. Huius Libri ſeu ingentes Hernandi Obſervationes, quae in eo Libro continebantur a Nardo Antonio Reccho Montecorvinate, & in Hiſpania Medico eodem Rege iubente contractae fuerunt, & in decem Libros digeſtae. Quum igitur Federicus Caeſius a M. Ant. Petilio Recchi Sororis Filio Exemplar huius Libri accepiſſet, ſtatim de ſuo incidendas curavit Plantas omneis, & Animalia, quae in decem illis Libris continebantur; Et hos Libros variis Lynceis ſuis inluſtrandos dedit; Quorum Inluſtrator, ſeu Commentator Primus fuit Io: Terrentius Lynceus Conſtantienſis, qui adnotationes varias loco vario his Libris adpoſuit, & Plantas multas Poſtremis Paginis adiecit. Is erat Vir acutus & probus, qui poſteaquam eas adnotationes conſcripſerat in vaſtiſſimum Sinarum Regnum ſeceſſit, & Hyathimi prope Sutchenum in ipſa Sinarum remotiſſima Regione ſedem ſuam conlocavit. Ipſe vocatur a Fabio Columna in Adnotationibus, quas ipſe quoque in Recchum fecerat, Collega ſuus Lynceus, & Vir omni doctrina ornatiſſimus, ac Naturalium Rerum ſtudioſiſſimus. Is ad Io: Fabrum Lynceum, & Recchi Adnotatorem alterum ex ipſa Hyathimo Sinarum Vrbe Epiſtolam conſcripſit de variis Rebus Naturalibus, quae relata eſt inter eiusdem Ioannis Fabri Commentaria (Pag. 556.) Quod in Sinarum Re-

gnum secesserit suspicantur aliqui ipsum in Loyolitarum castra transiisse, nomenque suum Ordini illi splendidissimo dedisse. Tunc enim fere Loyolitae soli in illas Regiones secedebant; Fabius enim Columna, vel eius Typographus ad Lectorem in Ecphrasi II. sic de Lynceis ait. „ In hoc autem Stadio Philosophico tam „ suaviter decurrunt, ut ex continua Rerum Naturalium „ contemplatione, & magni illius naturae Libri lectione ali- „ qui horum adeo ex admiratione versus Philosophiam accensi, „ & ex Philosophia versus Creatorem amore succensi fuerint, „ ut etiam religiosam vitam amplecti voluerint, quo nempe „ maiore, eaque, qua fieri potest perfectione in hoc Mundo „ post divinas meditationes sublunarium rerum contemplationi „ vacarent „. Verum quicquid sit de genere Vitae, quam sibi elegerit Lynceus Terrentius, ex suis Adnotationibus, & ex data eius Epistola apparet ipsum Virum acutum exstitisse. Acute enim Primus recte disputavit Opii vim frigidae non esse naturae, sed calidissimae instar Spiritus Vini; & dolet Europaeos metu huius suppostitiae frigiditatis Opio interdum abstineri, & sic, ut optime ait, Plureis ex nostris ad Orcum mitti, qui Opio, Datura, & Mandragora, ceterisque Narcoticis sanari potuissent, vel dolores saltem ingentes iis deliniri; Confirmatque Observatione ipsiusmet Fabri Opium frigidae non esse naturae, quod is in Lethargo invenerit Membranas Cerebri inflammatas.

Secundus Recchi Inlustrator fuit Ioannes Faber modo memoratus Lynceus & ipse Patria Bambergensis Medicus Romanus, & Vrbani VIII. Pont. Max. ab Herbario. Is scripsit Adnotationes amplissimas in Recchum, multaque adiecit de suo, praesertim ad Animalia; Dicavitque has suas Adnotationes, Additionesque Francisco Card. Barberino Vrbani VIII. ex fratre filio. Opus suum complevit ipsis Kalendis Ianuariis anni solemnis ut ipse loquitur 1625. Dedicatoriaque eius Epistola data est e Museo suo ad Pantheon Agrippae. Hae Fabri Expositiones amplissimae sunt, ut diximus, & multa ad Historiam Lynceorum continent, multaque ad Rem Medicam, Anatomicam Physicamque, quae Scientiae Lynceorum industria tunc primum promovebantur, atque in maiorem dignitatem per ipsos in dies veniebant. Fuerat enim Faber acutus & ipse vereque Lynceus, & Andreae Caesalpini summi Philosophi, & Me-

Medici, Anatomici, & Botanici Hiſtoriaeque Naturae Periti Diſcipulus. Amicos multos, Lynceos praeſertim, coluit, quorum Inventa, Obſervationes, & praeclara Geſta in haec Commentaria congeſſit, ut & Lynceorum, eorumque Actorum Hiſtoria ex his confici poſſe videatur. Praeter Lynceos alios quoque Doctos Homines coluit in Rebus Phyſicis praeſertim & Anatomicis exercitatos; Inter quos maxime commemorandus venit Iulius Mancinus Ilcinenſis Vrbani VIII. Pont. Maximi Archiater, qui de Vrbe Senarum, & de univerſa Senenſi Provincia valde eſt promeritus, quum Teſtamento ex Aſſe XXIIII. Senenſeis Adoleſcenteis Haeredes reliquerit, ut per VII. vel per V. annos ſinguli perpetuo alerentur, ut Philoſophiae, Medicinae, vel Iuris Scientiae operam darent. Is a Fabro dicitur Anatomicus inſignis. Praeter Mancinum coluit & Angelum Colium Senenſem, qui ipſi Philoſophus, & Mathematicus dicitur, & Medicus ſtrenuus, Sociuſque ſuus in Anatomicis, quo cum centena Hominum Cadavera ſimul diſſecuiſſe occaſione Sectionis Mulieris Hydrophobae, ait. Item Amicus fuit M. Antonii Vlmi Medici Bononienſis, acutiſſimi qui, ut refert, vocare ſolebat Ariſtotelem Hominem feliciſſimum, qui tot Sectatores habuerit, qui in eius verba clauſis oculis imprudenter iurarent, damnareque ſolebat Poſterorum deſidiam, qui Ariſtotelis verbis acquieſcerent, ut ne latum quidem unguem, ut aiunt, ſocordia quadam ab ipſo diſcederent. Coluit denique Franciſcum Gualdum Equitem Ariminenſem, qui Romae Muſeum Antiquitatis, & Rerum Naturalium poſſidebat, cuius meminit occaſione Crocodili, qui apud ipſum ſervabatur. Huius Romae variis in locis viſuntur Antiquitatis publica Monumenta, quae ipſe conlocavit, Populoque Rom. donavit. Fabri Liber explicit, ut ipſe ait, e Muſeo ſuo ad Minervam a. d. XVII. Kal. Martias anno CIↃIↃCXXVIII. aetatis ſuae anno LIII. Adnotationes Fabri Paginis CCCLXXIX. continentur doctis quidem & eruditis, & ſeorſim quoque ab aliis Commentatoribus editae reperiuntur.

Poſt Fabri Expoſitiones veniunt illae Fabii Columnae Lyncei eximii, qui ut morem gereret Federico Caeſio Principi non ſolum Adnotationes in Recchum ſcripſit, quae LII. Paginis, & XIV. Tabulis continentur, ſed ut in eius Vita diximus, Ecphraſim II. Plantarum minus cognitarum conſcripſit, & vulgavit.

Hae Fabii adnotationes duplicem Inſcriptionem, ſeu duplicem Dedicatoriam Epiſtolam habent eodemet anno & die datam; Altera enim eſt ad Cardinalem Franciſcum Barberinum; altera vero ad Caeſium Principem, cuius rei ratio legi poteſt in Fabii Vita. Verum quicquid ſit de biformi hac Dedicatione, ex innumeris aliis Fabii Locis apparet ipſum Caeſio Principi addictiſſimum fuiſſe, qui Plantam in his Adnotationibus Caeſiam ipſi dicaverit, in eaque deſcribenda effuſiſſimus fuit in Caeſii Laudes. Adnotationes Fabii doctae admodum ſunt, & univerſam Scientiam Botanicam tum Florum & Fructuum contemplatione, quibus ipſa potiſſimum continetur, tum Foliorum, Caulium, Caudicum, & Radicum, ceterarumque Partium Plantarum indagine, ut Rationes variae, ſeu Methodi ex his confici poſſint ad Plantas in varias Claſſeis, & Genera diſponendas, ut in Fabii Vita diximus.

Poſt Fabii doctas has Adnotationes Librum Recchi claudunt ipſius Federici Caeſii Principis Tabulae Phytoſophicae, quas imperite nonnulli Philoſophicas appellarunt. Hae ſunt veluti Inſtitutiones Plantarum per Tabulas digeſtae, ut mos erat illis temporibus res ad Scientias pertinenteis digerere. Hae mancae ſunt in fine; editae enim ſunt diu poſt eius mortem Franciſci Stelluti praeſertim Opera Lyncei doctiſſimi, Caeſiique Principis familiaris amantiſſimi, qui has Tabulas e Lario ipſo Caeſii, ut loquitur, digeſſit, & Epiſtola Dedicatoria ad Rodericum Mendozzam Legatum Extraordinarium Regis Hiſpaniarum ad Innocentium X. Pont. Max. anno CIƆIƆCLI. data, luctu, & querimoniis Stellutus Caeſium ſuum proſequitur. In his Tabulis Federico Caeſio aliis Titulis ille Aquaeſpartae Ducis additus fuit, ut & in aliis Poſterioribus Lynceorum Libris factum fuerat. Aquaeſpartae enim Dynaſtia Caeſio in fine eius Vitae obvenit, in eaque etiam modo, ut accepimus, adſunt in Principis Aedibus Picturae variae a Caeſio poſitae, quibus & Graecorum Sapientum Gnomis, variiſque Emblematibus Lynceorum Academia deſcribitur, inluſtratur, Academiaeque Lynceae ſtudia enarrantur; Lynxque ipſa cur propoſita ſit exponitur. In hanc enim Aquaeſpartianam Aedem ruſticandi cauſſa Autumnali tempore venire ſolebat Caeſius, & ſecum ſemper Lynceos ſuos aliquot adducere, inter quos in primis Stellutum. Ruſticationis huius exemplum ſingulare in Vita Virginii Caeſarini Lyncei a Favorito, & a Riquio conſcripta habemus, quod munificen-

ficentiae, & magnitudinis animi Caesii nostri sempiternum erit monumentum Praesul enim ille Lynceus, & Vrbani VIII. P. M a Cubiculo, quum adsiduo studio, & labore morbum quemdam diuturnum contraxisset, quem Tabem dixeris, qua ut curaretur, quum Roma discessisset, ut Bononiam peteret, opinione & fama Medicorum Bononiensium permotus; Bononiae enim medendi ars semper floruit; Verum in itinere obviam factus ei Federicus Caesius ultra progredi non sinit, & in Oppidum suum Aquaespartae adducit. Ibique ut Sanitatis recuperandae desiderio, ne privaretur Claudium Achillinum Philosophum Bononiensem, & Poetam ea tempestate universae Galliae Cisalpinae opinione nemini secundum, & Petrum Poterium egregium Medicum, atque in Rebus Chymicis apprime versatum, quibus Virginius addictissimus erat & ipse, advocari Bononia magnis sumtibus iussit, & per duos menseis Aquaespartae, ut Amico, & Lynceo suo Caesarino frueretur, aluit; Quo factum est, ut multum morbus ei remitteret, ut sanus plane factus videretur, atque in primis Vocem, quam Vlcere in faucibus pene amiserat recuperaret, qua laetus, ut Poeta erat egregius Carmen elegiacum de recuperata Voce edidit, in quo, & gratus Caesio Principi se ostendit, & in fine apostrophe ad Galilaeum Lynceum & ipsum summum Mathematicum reperitur. Non solum Medicos, Poetas, & Philosophos Bononienses accersivit Caesius in Amici gratiam, sed alios quoque doctos homines, inter quos Riquius Belga Ioannem Ciampolum Florentinum, & Hadrianum Canalem memorat. His officiis magnifice Lynceos suos prosequebatur Caesius; & Romae tum erudiendi, tum oblectandi animi caussa Hortum Botanicum rariorum Plantarum instruxit, & Bibliothecam, & Museum, quibus Lyncei tamquam Rebus propriis ad eorum studia utebantur. Bibliotheca vero Lynceorum aucta fuit Libris Virginii Caesarini, qui quum non multo post morbus ei recrudesceret, mortem obivit, & beneficii memor Librorum suorum usum Caesio, Lynceorumque Bibliothecae testamento reliquit. Bibliothecae Lynceorum Praefectus erat Iustus Riquius Lynceus Belga Canonicus Gandavensis, qui Virginii Caesarini Vitam conscripsit. De Horto Caesii Botanico, & de Museo testimonium habemus apud Terrentium in Recchi Commentario, ubi inter rariores Plantas Papaver Spinosum memorat. Et quum in Civi-

tel-

tella Caesia Oppido suo magnam vim Herbae Scorzonerae Hispanicae similem abundè provenire comperisset, quae tunc pro magno Antidoto ad malignas febreis praedicabatur, ut & hodie vulgo, ex ea Aquam multam exstillari iussit in publicam salutem. Quumque per ea tempora rumor de Telescopii usu, cuius fabrica penes Batavos erat, percrebuisset. Caesius ipse per se ex Theoria, quam ex Libris Portae de Perspicillis acceperat Telescopia, & Microscopia confecit, eaque multis Romae Magnatibus, & Studiosis Viris dono dedit; Primusque has voces Telescopii, & Microscopii e Graeco Fonte detortas invenit, ut Instrumenta illa nominaret, & Primus item usus est Microscopio ad arcana terrestria, & proquinquiora detegenda, ut Galilaeus, qui per ea tempora, scilicet anno CIↃIↃCXI. Lynceus creatus fuerat, usus erat ad Caelestia & remotiora aperienda. Observavit in primis Caesius Semina minutissima in Filicum genere, praesertim in Polypodio; Et quia huiusmodi Plantae Flores, & Semen in Tergo Foliorum gerunt Tergifoetas appellavit. Post Caesium primus Microscopio maxime usus est Stellutus, ut apparet praesertim in Anatome, & Descriptione Apum, quam Vrbano VIII. Pon. Max. dicavit, in qua Apum Partes, & Membra minutissima Microscopio aucta pulcherrimis Aeneis Tabulis exprimuntur. Item Curculionis Animalis minimi forma eadem Arte apud ipsum in Persii Expositione effingitur. Per Italos igitur nostros, eosque Lynceos primum Microscopii patuit usus, isque optimus, quo deinde tot Naturae Arcana per alios, qui eos imitati sunt nota fuere. Per Io: item Baptistam Portam Lynceum inventa est eo tempore Machina simplicissima quidem, sed admirabilis *Sclopetus Pneumaticus* dicta, qua aëre compresso Globuli eodem pene impetu iaciuntur, ac accenso Pyrio Pulvere in Metallicis fistulis. Machina haec tunc maxime vulgata fuit a Vincentio Vincentii Vrbinate, qui eam venalem reddiderat; de eaque post Portam explicationem dedit Io: Faber Lynceus in Commentario illo Mexicanarum Rerum, seu melius dicas in Penu illo omnimodae Scientiae, & Eruditionis, ubi id totum per condensatum Aërem sapienter fieri ostendit, & acute reprobat Aristoetlem, qui Aëris condensatione Aquam gigni perperam arbitrabatur. Aëris igitur Condensatio primum per Lynceos patuit, eiusque vires aliquo pacto, quae per eius Elaterium deinde fuerunt expli-

pli-

plicatae. Item per Lynceos Generatio ex Putri primum expungi coepit, ut apparet ex Fabro, qui in eodem Commentario de Oſtreis & Conchis Margaritiferis loquens, eas non ut vulgus, ſed ex Ovis foecundatis oriri arbitratur. Quod in Oſtreis & Conchis innuit Faber, id Redius, Malpighiuſque Lyncei re ſi non nomine & ipſi perſequuti ſunt in Animantibus cunctis, & putrem illam Veterum geneſim omnino profligarunt. Tacebo quid per Teleſcopium praeſtitum ſit a Lynceis, & praeſertim a Galilaeo, qui ſi non illius Inſtrumenti Primus Auctor, at ipſum ita perfecit, & propagavit, ut eo nomine vulgo etiam inſigniatur. Eodem fere anno quo Galilaeus inter Lynceos adſcriptus fuit, & Stellas Mediceas circa Iovem, & Venerem falcatam, & maculas in ſole detexit, Saturnumque ſuo Anulo velut Tricorporeum vulgavit, quibus inventis nomen eius donec Terrarum Moles ſtabit immortale manebit, & quiſque in ſaniori Philoſophia eruditus merita eius celebrabit, quibus non tantum Aſtronomia, Phyſica, ſed Geographia & Nautica, Artes Humano Generi utiliſſimae ſuaviſſimaeque amplificatae ſunt. Galilaeus enim non ſolum nomine ſed re vera Lynceus exſtitit, qui ſuos Libros hoc titulo inſigniri voluit omneis, quique ceteris Lynceis amiciſſimus fuit, praeſertim Federico Caeſio Lynceorum Principi, ad quem plureis Litteras de Rebus Aſtronomicis ſcripſit, quae inter illas a Buliſone collectas editae inveniuntur.

Ex his praeclaris Lynceorum Inventis, Meritiſque in Genus Humanum apparet quam inique quidam fuerint erga ipſos, & praeſertim qui erga eorum Principem erant infenſi; Quorum cum primis agmen ducit Auguſtinus Favoritus, qui Virginii Caeſarini Lyncei Vitam ſcripſit, ſtilo quidem eleganti, & nitido, at ubique Lynceos carpit, & perſtringit. Ait enim de Lynceis, & praeſertim de Caeſio, & de Galilaeo eos ſe gloriari quaſi e Caelo veram germanamque Philoſophiam devocaſſe, eoſque Experimentis conari, ut Veterem omnem Philoſophiam, Ariſtotelis in primis everterent. Vocat propterea Virginium Caeſarinum quod ad Lynceos tranſierit, Veteris Militiae Deſertor, & Transfuga, & de Lynceorum Principe Fed. Caeſio, Viro Sapientiſſimo, dicere non erubeſcit ipſum potius Litterarum fuiſſe amatorem, quam peritum, quo mortuo Lynceos, qui ut ait, nullas certas Sedes conveniendi habebant, ſed

tan-

tantum splendore quodam, & Anuli mysterio eorum Disciplina continebatur, dispersos fuisse, ut illius Academiae, vix tenuis Aura ad Posteros pervenerit. Sic Morhofius ridet Lynceos, quod Qualitates occultas Peripateticorum exploserint, & Demonstratiunculas, ut ait, ex Perspicillis subrogaverint, & ex Mechanica Particularum Figura depromtas. Iustus Riquius Belga Lynceus in Vita Virginii Caesarini ait, aliquos etiam ipsum Lyncei nomen subamare vellicasse, quasi Typhum quemdam redolens, & castigatae modestiae excedens. Verum Lynceorum Obtrectatores, & Invidi silere coacti sunt tot egregiis, ut vidimus, in Philosophia Repertis, quibus Humanum Genus, velut totidem Beneficiis cumulatum fuit, ut meritas pro iis grates impar reddere videatur, praesertim Federico Auctori, & tantorum Bonorum Promotori; Neque Lyncei nomen quempiam offendet, qui si, ut vidimus, considerabit, eos hoc nomine praecipue appellari, quod Lyncem acute videntem Animal in rimandis Naturae Arcanis sectarentur, & non Talpam, vulgareisque quasdam alias hebetes Bestias imitarentur, quae acie oculorum quamminime utuntur; Praesertim quum Lyncei non tantum oculorum, quam Mentis acie uterentur.

Verum ut a Lynceis generatim ad eos singillatim deveniamus, & in primis ad Federicum Caesium eorum Principem, quo universa pene Lynceorum Academia continetur. Is non tantum Philosophica Vita contentus, ut Doctis Hominibus prodesset, & esset gratus, sed etiam in Republica Coetuque Hominum versatus est; Quare ut esset Bonus Civis, Familiaeque suae Nobilissimae Propagator, quam ab antiqua Gente Romana Caesia deducebat: ut apparet e Libro magnifice Bononiae anno CIↃIↃLXXXII. edito de Prisca Caesiorum Gente Io: Baptista Fonteio Auctore, & Iulio Iacobonio Additore ad Donatum Caesium Cardinalem, & Bononiae Legatum; Vxorem duxit Artemisiam Columnam, qua sine Liberis fato functa, Isabellam Salviatam secundis Nuptiis desponsavit, ex qua unicam filiam suscepit, quae Paullo Sfortiae nupsit. Varia item itinera fecit, & in Schedis Fogelianis memoratur ipse Neapolim primum ivisse secum comitem ducens Nobilem Senensem ex Orlandina familia Virum optimi ingenii, & spectatae eruditionis, & Franciscum Stellutum. Neapoli Io: Baptistae Portae Bibliothecam, & Ferdinandi Imperati invisit Museum. Devotio-

tionis caussa ter visitavit Nobile Lauretanum in Picoeno Fanum, Virginemque illam Parathalassiam. In Primo Laureti Religioso Itinere, qui ei contigit anno CIↃIↃCVIII. secum adduxit Anastasium de Filiis Lynceum, & Monachum quemdam ex Ordine Franciscanorum, qui amicus erat Patri Matrique eius, & Franciscum Mataluccium Tudertinum, & Ioannem Picolinum a Secretis. Reliqua duo Religiosa Itinera una cum Isabella Salviata Secunda eius Vxore suscepit, eos comitante semper Francisco Mataluccio, & nobili alio Tudertino ex Cittadina Gente. In his tribus Lauretanis Itineribus semper liberaliter Fabriani exceptus fuit a Francisco Stelluto Lynceo, & Io: Baptista Stelluto Francisci Fratre viro erudito & ipso.

Verum in florenti adhuc aetate morbo acuto, & pene repentino correptus mortem obiit Federicus Caesius anno CIↃIↃCXXX. aetatis suae XLV. intestatus unicam Filiam reliquens; Sed maiorem sui desiderium reliquit ob ingentia merita in Litteras, & in Litteratos Homines. Eo mortuo Academia quoque Lynceorum, quae per XXVII. annos floruerat, consenescere coepit; nam qui eam aleret, animaretque non reperiebatur; Imo quum per ea tempora Neapoli Auctoritate Regia fuerit, testante Severino, ut vidimus, eius maior Colonia suppressa; Et sequenti anno, quum magno Thusco Lynceo luctuosa illa calamitas obvenerit, parum abfuit, quin ipsa penitus exstincta fuerit. At non exstincta penitus fuit. Nam Francisci Cardinalis Barberini tutela, qui Lynceis nomen dederat & ipse, sustentata aliquo pacto fuit, & Lynceorum nomen usque ad dimidium Saeculi Decimiseptimi in eorum Libris celebratum, ut apparet ex Libro Francisci Stelluti de Ligno Fossili, qui editus fuit Romae anno CIↃIↃCXXXVII. & eidem Purpurato dicatus. Sic ex editione Historiae Mexicanae cum Lynceorum Commentariis, quae universa eodem Stelluto curante circa annum tantum CIↃIↃCLI. absoluta lucem vidit.

Hactenus Historiam, Notitiamve Academiae Lynceorum, & Vitam Federici Caesii, qua potissimum Academia illa continebatur, persequuti sumus, nunc reliquum est, ut ad Notitiam Academicorum singulorum descendamus; Quod antequam facio παρέργυ loco dicam, praeter illa maiora Lynceorum Studia, & praeter praeclara illorum Inventa, in Fogelianis Schedis memorari, immo describi Arcanum quoddam Lynceorum

Alphabetum quo eorum mysteria inter se communicarent. Alphabetum illud XIX. Characteribus, seu Litteris constabat; Compositum enim erat ex septem Planetarum, & ex duodecim Zodiaci Notis; Verum quamquam fortasse ab aliquo Lynceo excogitatum fuerit Alphabetum illud, tamen credibile est neminem eorum eo usum fuisse, quum in eorum Libris ne vestigium quidem huius Alphabeti relictum sit, neque in Annulis, neque in Signis, neque in Caesii de Lynceis Numismatis, quae retulimus. In Libris enim, in Annulis, in Signis, ac denique in Numismatis semper Litterae Latinae cernuntur. Novae enim Litterae nullam utilitatem afferunt Studiosis, immo novum, & maximum incommodum creant. Optandum sane esset, ut Alphabeta universa, & Linguae variae Hominum penitus delerentur, unico tantum Alphabeto, unicaque Lingua relictis, quibus solis Homines inter se scriberent, & loquerentur, quibusque expeditius res ipsas contemplarentur, sublato longo Linguarum, & diversarum Litterarum Studio, & tedio, quibus Scientia Humana, dum in his moramur, retardatur, & interdum penitus obtunditur, & deficit. In Fogelianis Schedis memoratur etiam a Lynceis susceptum negotium cum Legato Imperatoris Rom. ut is esset eorum Academiae Defensor; Insuper in illis Schedis aliquae Epistolae Portae ad Caesium leguntur, quibus cognoscimus in animo ipsi fuisse, ut Academici Lyncei, quemadmodum in Academiam cooptati, Annulo, & Publico Diplomate seu Matricula donabantur, ita quadam solemni Veste decorarentur, ut eorum Coetus esset quasi quidam Equestris Ordo Sacer, qui non Armis, sed Litteris Humano Generi prodessent, Hominesque ab erroribus, qui ipsis magis infesti sunt, quam Barbari, liberarent. Verum ut apparet, hoc Portae fastosum cogitatum a reliquis Sociis non fuit receptum, sed tantum contenti sunt privatis eorum Studiis sine fastu mutuo inter se adiuvari, ut eorum Institutum ferebat, & unâ aliquid vere solidum in publicam utilitatem proferre.

LYN-

LYNCEORVM
CATALOGVS.

I.

FEdericus Caesius Academiae Institutor, & Princeps perpetuus, cuius Vitam, & Gesta in Generali Lynceorum Notitia persequuti sumus. Heic summatim de eo notamus Academiam Anno CIƆIƆCIII. Aetatis suae XVIII. instituisse; Mortuum vero esse Anno CIƆIƆCXXX. Aetatis suae XLV. Praeclara eius Gesta, praeter Academiae Institutionem, sunt varia Opera edita, ut Apiarium, de Metallophytis, de Caelo, de Prodigiis, Tabulae Phytosophicae; Et per multa alia inedita, quae in magno eius Codice continebantur Theatro Naturae appellato. Suis impensis item curavit, ut varii Lynceorum Libri ederentur, & praesertim Historia, seu Thesaurus Rerum Mexicanarum, Auctoribus Hernando, & Reccho, & Commentatoribus Lynceis suis Terrentio, Fabro, & Columna. Telescopium, Microscopiumque vel invenit, vel inter primos eorum usum propagavit, eaque his nominibus donavit. Bibliothecam in Lynceorum usum habuit utilem magis, quam copiosam, quae aucta fuit Bibliotheca Virginii Caesarini. Museum item habuit Rerum Naturalium eodem ingenio ac Bibliotheca instructum. Item Hortum Botanicum Rariorum Plantarum refertum. Bibliothecae praefecit Iustum Riquium Belgam Canonicum Gandavensem Lynceum, & Horto Botanico Io: Baptistam Wintherium Bavarum Medicum suum: Ex Lancisio in Tractatu de Fungis ad Lud. Ferdinandum Marsilium apparet Federicum Caesium curasse ut Plantae depingerentur, praesertim Fungi. Ait enim Lancisius in privata Clementis XI. Pont. Max. Bibliotheca plureis Codices reperiri cum Caesii Insignibus ubi Fungi depicti erant varii, ut Aquaespartae, Caesiae, & in aliis Caesiorum Oppidis nati. Vxorem primum habuit Artemisiam Columnam, qua mortua Isabellam

Salviatam duxit, ex qua Olympiadem filiam unicam suscepit, quae Paullo Sfortiae nupsit.

II.

Ioannem Baptistam Portam egregium Philosophum Neapolitanum post Caesium inter Lynceos primum nominamus. Is enim inter primos nomen suum Academiae Lynceae dedit, & paullo post eiusdem Academiae Neapoli fuit Propagator, ut Pro Princeps illius Coloniae a Caesio crearetur. Antea plurimos Libros varii argumenti, doctos quidem, & curiosos ediderat, per quos tamen, ut per illos Cardani Mediolanensis eiusdem ingenii Viri, Docimastica, & Mechanica Philosophia instaurari coepit. Heic tantum memoramus duos, quos, posteaquam Academicus Lynceus fuerat creatus edidit; Utrumque Federico Caesio Lynceorum Principi dicavit; Et in Praefatione utriusque Laudes & Merita Principis illius Munificentissimi est persequutus. Primus est de Distillatione Romae editus anno CIϽIϽCVIII. Secundo de Aëris Transmutationibus Titulum fecit, in quo de iis, quae ex Aëre, vel in Aëre oriuntur agit. Is editus est itidem Romae anno CIϽIϽCXIV. Typis Iacobi Mascardi, qui Typographus Lynceorum videtur fuisse, ut ex Editione variorum Librorum Lynceorum apparebit. Sequenti anno obiit Aetatis suae LXX. Natus enim erat anno Christi CIϽIϽXLV. In Museo Eruditissimi Baronis Stoschii reperitur Numisma in honorem Io: Baptistae Portae percussum cum Portae Protome Paludamento Caesii simili ornata, quod fortasse Lynceorum erat publica Vestis, quam Porta excogitaverat, cuius in generali Lynceorum Notitia meminimus. Circumpositae Litterae hae sunt. IOAN. BAPT. PORTA·LYNCEVS· NEAPOL·. In aversa Numismatis Parte adest Vir Nudus capillis passis, cui ex vertice capitis prodit Ignis. Dextra globum tenet, & Sinistra Cornu Abundantiae inversum. Vir iste prodiisse videtur ex Rupe quae a tergo est patefactis duabus valvis, quae in ea sunt. Epigraphe circumposita NATVRA·RECLVSA.

Fa-

III.

Fabius Columna Hieronymi Filius Patria Neapolitanus genere Romanus, cuius Vitam feorfim fcripfimus. Is poft Portam inter primos Lynceos adnumeratus eft, Portaeque in Principatu Coloniae Lynceae Neapoli fucceffit. Antequam Lynceus crearetur edidit Neapoli Phytobafanum Anno CIↃIↃXCII. Lynceus creatus, & Lyncei Titulo, edidit Romae apud Mafcardum anno CIↃIↃCVI. Ecphrafim fuam Primam Stirpium minus cognitarum cum Appendice, quae Obfervationes continet de Aquatilibus. Opus hoc una cum Ecphrafi II. & cum duabus aliis Appendicibus, altera de Purpura, de Gloffopetris altera edidit iterum Romae apud eumdem Mafcardum anno CIↃIↃCXVI. Paullus Bocconus meminit huius Difsertationis Fabii de Gloffopetris in eo Libro quem gallice variis Epiftolis confcripfit, cui Titulus eft: *Obfervationes Naturales*. Vocatque ibi inepte Epiftola ultima (pag. 319.) Fabium Columnam Academicum Lynceum, quod valde acutus Homo fuerit, clariufque viderit in inquirendis cauffis naturalibus. Ignoravit enim Bocconus Siculus, & Fabii pene Popularis Romae, & Neapoli Lynceorum fuiffe Caefianam Academiam. Sambucam Lynceam Vernacula Lingua edidit Neapoli anno CIↃIↃCXVIII. Typis Conftantini Vitalis. Commentaria, feu Adnotationes in Recchum fcripfit Anno CIↃIↃCXXVIII. eaque an magis Francifco Cardinali Barberino, an Federico Caefio dicaverit ambigitur; Vtrique enim poftat Epiftola Dedicatoria illis Adnotationibus praefixa, eodem anno, & eodem die fcripta, ut diximus in eius Vita, & in Lynceorum Notitia. Commentaria Columnae in Recchum prodire debuerant anno memorato; Verum non prodierunt nifi anno CIↃIↃCLI. Romae Typis Mafcardi una cum Opere univerfo Francifci Stelluti Lyncei Cura. Poft eum annum nil aliud fcriptum reliquit Fabius, quamquam in Diofcoridem univerfum Commentaria abfolutiffima meditatus fuerat, & Opera alia varia, & quamquam octuagenario maior ufque ad dimidium Seculi XVII. Vitam protraxerit. Verum Comitiali Morbo fortaffe iterum conreptus, quo in Adolefcentia laboraverat, & propter quem Studia Rei Herbariae fufceperat ἀναλφάβητος Senex prorfus factus eft.

Lu-

IV.

Lucas Valerius sublimis Mathematicus a Galilaeo in Libris suis laudatus. Is eodem ipso anno, quo Academia Lynceorum instituta fuit Romae edidit Librum de Centro Gravitatis solidorum & anno CIƆIƆCVI. de Quadratura Parabolae. Per plureis annos publice docuit Mathematicas Disciplinas in Academia Romana. Obiit Romae, ut in eius Elogio ait Erythraeus, apud Margaritham Sarrocchiam Poetriam, cuius fuerat Contubernalis perpetuus, & reliquit Haeredem ex Asse Ioannem Latinum Margarithae Sarrocchiae necessitudine coniunctum.

V.

Galilaeus Galilaeus Florentinus primum in Pisano Gymnasio, mox in Patavino, denique iterum in Pisano Mathematicarum Disciplinarum Professor. Is nomen dedit Academiae Lynceae anno CIƆIƆCXI. Teste Viviano in eius Vita. Lynceorum & Federici Caesii fuit Amantissimus, ut apparet, tum ex Epistolis, quae ad Caesium scripsit, quae a Bulifone referuntur, tum quod Lyncei nomen Libris suis perpetuo addiderit. Quare inter primos Lynceos merito adnumerandus est. Libros, & Gesta Galilaei, ut & Merita eius in Philosophia nihil attinet heic referre, quum haec magis nota sint, quam heic a me possint enarrari. Obiit Galilaeus anno CIƆIƆCXLI. Aetatis suae LXXVIII. Sepultus est Florentiae in S. Crucis Templo. Cui e regione Sepulcri Michaelis Angeli Bonarotae Tumulus erectus fuit nostris temporibus, Statuis Marmoreis adpositis, Philosophia nempe & Astronomia lugentibus, ut in illo Bonarotae Architectura, & Pingendi Ars lugent. Verum melior fortasse opposita imitatio fuisset, si Astronomia & Physica laetae ad Galilaei effigiem exsultassent. Per eum enim hae Scientiae novam Vitam acceperunt, & in novam maioremque dignitatem venerunt.

VI.

Marius Guiduccius Florentinus Galilaei Discipulus Academicus Lynceus acutissimus. Is quum Tractatum de Cometis edi-

edidiſſet Florentiae anno CIƆIƆCXIX. Typis Petri Cecconelli ad Stellas Mediceas, contra hunc Tractatum ſcripſit quidam obvelato Lotharii Sarſi Singenſani nomine Librum, cui titulum Libram Aſtronomicam fecit. Huic Libro reſpondit Galilaeus egregio Tractatu, cui Trutinae, vulgo *Saggiatore* nomen fecit. In Epiſtola, quam Guiduccius Federico Caeſio ſcripſit, & quae relata eſt inter illas a Buliſone collectas, vocat Sarſium Adverſarium ſuum, Bovem pinguem Salonenſem. Salonenſis enim revera erat, & Craſſi nomine fictus ille Sarſius Singenſanus, Et Salone eius Patria Straboni dicitur ferendis Bobus idonea. Praeter hunc de Cometis Tractatum exſtat Guiduccii Oratio pro Liberatione a Peſte edita Florentiae anno CIƆIƆCXXX. & CIƆIƆCXXXII. Typis Rondinelli.

VII.

Franciſcus Stellutus Fabrianenſis Academicus Lynceus, & Academiae Lynceae a Caeſio Procurator creatus. Is praeter Legum Doctrinam in Mathematicis, in Hiſtoria Naturae, & in Poeſi erat verſatiſſimus, Valerio, Clavio, & Magino Amiciſſimus, & a Galilaeo valde aeſtimatus, ut notat Faber in Commentariis Recchi. Ipſi Fabro Hiſtoriam narravit de Leone cicurato, & Fabriano per Epiſtolam anno CIƆIƆCXXV. Onocrotali Hiſtoriam ſcripſit, quae ab ipſo Fabro relata ſunt in eadem Recchi Commentaria. Anno CIƆIƆCXXX. Stellutus Romae apud Maſcardum edidit Perſium Latinum Poetam Verſibus Etruſcis a ſe converſum cum Adnotationibus ſuis eruditiſſimis. Hunc Librum dicavit Franciſco Cardinali Barberino Vrbani VIII. Pont. Max. Fratris Filio. In eo Libro variis in Locis de Federico Caeſio, de Gente Caeſia, ac de Academia Lyncea multa praedicat. Item multa in Adnotationibus intermiſcet, quae ad Hiſtoriam Naturae faciunt; Et praeſertim Lyncis ad vivum imaginem affert, quae Academiae Lynceae erat Stemma; Duas enim Lynces vivas, ſeu Lupos Cervarios, ut vocant, miſerat Cardinalis Franciſcus Barberinus Caeſio in Aprutinis Montibus captas. Item in eo Libro Apum varias imagines, & earum Partium, quae Primus optimis Microſcopiis tunc a Lynceis repertis exponit, & in Tabula Aerea variis figuris, nitidiſſimis quidem exprimit. Denique alio in Loco Curculionis Figuram

ram in aerea Tabula eodem Inſtrumento auctam adducit. Anno CIↃIↃCXXXVII. Romae eodem Maſcardo Typographo Tractatum edidit de Ligno Foſſili cum XII. Tabulis Aereis in folio, in quarum ultima aliqua Hammonis Cornua referuntur. De hoc Ligno, quod in Ditione Tudertina praecipue reperitur, & in Aquaeſpartae Territorio, quod ſub Caeſii Dominatu erat, Caeſius ipſe generatim egerat in Tractatu de Metallophytis. Verum ſpeciatim poſt eius obitum egit Stellutus hoc Tractatu. Vterque tamen iis in Locis Terrâ gigni arbitrati ſunt, ſed perperam. Lignum revera eſt, licet interdum eius Fibrae lapidifico, vel metallico ſucco ſint imbutae, ut λιθοδένδρον, & ξυλοσίδηρον referant. Neque obſtat, quod Caudices huius Ligni Foſſilis immenſae molis interdum reperiantur, quales Terra in noſtris Regionibus modo nulla producit. In Lucenſi enim Ditione inter Statum Montis cuiusdam nuper repertus fuit Caudex Ligni Foſſilis cuius diameter erat VII. Vlnarum Lucenſium, ut mihi retulit Chriſtophorus Martinus Saxengothanus Vir Humaniſſimus, & in Hiſtoria Naturae doctus, qui Lucae mihi fruſtulum eiusdem Ligni oſtendit, quod ad Ciaracandanum maximam Arborem Americae referebat. Nam vel huiuſmodi Arbores ex America ipſa deferri potuerunt, ſi vera ſint, quae de Cataclyſmo, & de ingenti tunc Orbis Terrarum Diſſolutione, Revolutioneque narrant Woodwardi Diſcipuli. Vel in noſtris Regionibus olim immenſae illius molis naſci Arbores poterant, ſi cogitemus Italiam quondam barbaram per plura Saecula fuiſſe; Regioneſque eius omneis Arboribus tunc plane fuiſſe conſitas, ut olim erat America ipſa, in qua tales ingentes Arbores ab Hiſpanis repertae ſunt. Verum quicquid ſit de modo quo concluſum fuerit Lignum illud in Montium Stratis, certiſſimum eſt ipſum eſſe vere Lignum, quaemadmodum ſunt verae marinae Teſtae Cornua illa Hammonis, & omnia Marino-Foſſilia, quae in Montibus reperiuntur, ut ego quoque oſtendi poſt alios in Libro de Conchis minus notis, & Primus de Cornubus Hammonis, & Orthoceratitis, quae ultima foſſilia primus oſtenderat Amicus noſter Breynius Gedanenſis, & nativa deinde Ego in Hadriatico Mari reperi. Heic obiter noto Belemnitas quae olim Lyncurius Lapis etiam dicebatur, quod ex Lyncis Vrina in Terra oriri crederetur, ab eodem Breynio, & Erhrharto Memmingenſi Amicis noſtris inter Orthoceratitas referri.

Qua-

Quare diligentia Recentiorum Scriptorum de Hiſtoria Naturae hoc Arcanum nuper detectum. Circa dimidium XVII. Saeculi Stellutus una cum Equite Caſsiano Puteo curavit, ut abſoluta Mexicana Naturalis Recchi Hiſtoria prodiret, quae a Caeſio magnis ſumtibus fuerat inchoata, & a Lynceis ſuis optimis Commentariis inluſtrata, quaeque per xx. & amplius annos ſubpreſſa latuit. Caeſio enim Vivo, & Mortuo gratus fuit Stellutus; Nam Vivum ter ipſum hoſpitio excepit Fabriani, & Neapolim eius gratia bis petiit; Primum una cum ipſomet Caeſio, qui laxandi animi cauſſa Neapolitanum iter ſuſceperat. Atque iterum Solus, ut Domum pro Lynceis Caeſio procuraret; Et Mortuo in Libris eum ubique extollit. Stellutus Fratrem habuit Ioannem Baptiſtam Hominem eruditum & ipſum, Caeſii familiarem, qui ter una cum Fratre Fabriani liberaliter eum, ut dixi, hoſpitio excepit.

VIII.

Ioannes Terrentius Conſtantienſis; De eo plura diximus in Hiſtoria generali Lynceorum, ubi de Caeſio. Is primus inter Lynceos Librum de Hiſtoria Mexicana Nardi Antonii Recchi Adnotationibus ſuis inluſtravit, multiſque Plantis amplificavit. Aliqui ſuſpicantur ipſum Loyolitis nomen dediſſe, quum poſtea in Sinarum Regnum ſeceſſerit, & ex Hyathimo in Provincia Sutchena illius Regionis Epiſtolam ad Fabrum, ut vidimus, ſcripſerit. Verum quicquid ſit de hac re, certum eſt ipſum fuiſſe Hominem acutiſſimum, qui inter cetera primus contra Antiquos dixit Opii Vim eſſe calidiſſimam inſtar Spiritus Vini, doletque ex animo Europaeos metu huius ſuppoſititiae caliditatis Opio interdum abſtineri, & ſic interdum perire, aut doloribus ingentibus excruciari, ſecus ac ſentiunt Aſiae, & Africae Populi, qui magno levamine Opio ad plureis Morbos depellendos, levandoſque prudenter utuntur.

IX.

Ioannes Faber Bambergenſis Medicus Romanus, & Horti Pontificii Praefectus, Secundus inter Lynceos Librorum Recchi Inluſtrator. Is a Paullo V. Pont. Max. Neapolim miſſus

 fuit,

fuit, ut Hortum Vaticanum rarioribus Plantis locupletaret, qua occasione Museum Imperati invisit, & Aegopylas observavit. Amicissimus fuit Lynceorum omnium Galilaei praesertim; Amicus item fuit Christophori Clavii Popularis suis. Is praeter Rem Herbariam noscebat optime Anatomen, ut apparet ex Dissectione Vituli Monstrosi Bicipitis, quam Romae coram Ciampolo Lynceo, coram Iulio Mancino Archiatro Pontificio, & coram fere universo Romano Lyceo ostendit, cuius Dissectionis Historiam in Commentaria ad Recchum retulit adiectis Figuris, ubi exquisitam Ventriculorum Ruminantium affert Structuram, quare Peyero praeivisse videtur, qui super hoc argumento late scripsit, & ex Fabro multa delibasse videtur. Commentaria longe amplissima Faber in Animalia Librorum Recchi conscripsit, quae tot Notitiis tum ad Historiam generatim Naturae, tum ad Rem Herbariam, tum ad Docimasticam Philosophiam, tum ad Anatomen, tum denique ad Lynceorum Historiam consperfit, ut Thesaurus ingens harum Rerum Liber iste Commentariorum Fabri videatur. Commentaria haec edita una reperiuntur cum Libris & aliorum Lynceorum, seorsim etiam prodierunt anno CIƆIƆCXXVIII. Romae Typis Mascardi Francisco Cardinali Barberino dicata. Ut ex iis aliqua delibemus, & ut ipse qua fuerit ingenii acie praeditus appareat, haec pauca subiungimus. Is Primus, ut vidimus in generali Lynceorum Notitia Generationem ex putri in Ostreis & Conchis expunxit, & ex Ovis foecundatis oriri dixit. Anatome praeter ea, quae diximus de Ruminantibus Lepores examinavit an Androgynae essent. Plura heic de Androgynis habet. Lupum dissecuit, ut contra Aristotelem, & Plinium ostenderet Colli Vertebras Luporum esse mobileis. In Anatome denique ita sollers fuit, ut plura Cadaverum centena una cum Angelo Colio Senensi Medico, Philosopho, & Mathematico dissecuisse dicat. In Historia Naturali ridet Matthiolum (*pag.* 682.) quod Onocrotalum Etruriae Indigenam fecerit, & impensius cum ut nimium credulum ridet (*pag.* 704.) quod Aethiopidis Herbae tactu claustra omnia aperiri affirmarit. Faber denique in iis ad Recchum Commentariis, qui quadringentis fere paginis in folio continentur, ubique gratus, & amicus Lynceis fuit, qui laudibus eos fere omneis cumulat, & eorum praeclara Gesta, & Inventa memorat, ut in iis Acade-

miae

miae illius perfecta Historia sparsim contineri videatur, ex quibus multa in Schedas suas transtulit Fogelius, & nos quoque multa delibavimus, ut apparet, ad rem nostram. Praeter haec Commentaria in Recchi Libros, scripsit Librum in imagines Virorum Illustrium Fulvii Vrsini, teste Leone Allatio, edidit que hunc Librum Antverpiae in Officina Plantiniana anno CIↃIↃCVI. Item scripsit Librum de Nardo adversus Scaligerum, quem Romae edidit eodem anno CIↃIↃCVI.

X.

Alexander Adimarius Florentinus Academicus Lynceus, ut ipse se inscribit in Titulo Versionis Pindari, quem Carminibus Italicis reddidit, & Adnorationibus quamplurimis inlustravit. Editus est hic Liber ab Adimario Pisis anno CIↃIↃCXXXI. in Quarto. Dicavitque ipsum Francisco Cardinali Barberino Vrbani VIII. Fratris Filio. Occasione Lyncei, quem Pindarus Ode X. Nemeae memorat, quem acutius videre quocumque mortali praedicat, meminit & Adimarius Lynceorum Academiae, eosque Pindarico stilo velut totidem Soles concelebrat, ac inter eos praesertim Galilaeum, Stellutum, Guiduccium. Federicum quoque Lynceorum Auctorem laudibus prosequitur, & Salviatae Vxoris Necessarios, quibus dicit integram Lynceorum Academiam confici potuisse, propter magnam eorum ingenii vim, & nominis celebritatem.

XI.

Virginius Caesarinus Iuliani Civitatis Novae Ducis Filius, & Liviae Virginii Vrsini Filiae, natus est anno CIↃIↃXCV. Is universas bonas Litteras coluit, ac in primis in Latina Poesi fuit excellens. Lynceis nomen dedit a prima Adolescentia, ut optima Philosophia plenius, uberiusque informaretur, quam antea Parmae e turbido Peripateticorum Fonte degustaverat. Familiarissime usus est Caesio, ut vidimus in generali Lynceorum Notitia, & reliquis Lynceis; dictus fuit propterea Veteris Philosophiae Desertor ab Augustino Favorito, qui eius Vitam eleganter scripsit. Praeter Lynceos coluit Bellarminum Cardinalem, qui Caesarinum vocare solebat Picum alterum

 Mi-

Mirandulanum, quique Auctor fuit, ut Numiſma in eius honorem cuderetur, in quo Ioannis Pici, & Virginii ſimul ſunt exculptae Imagines, & in averſa Parte duae Phoenices cernuntur cum Epigraphe ALTERA · ROMA · Bellarminus item Auctor ipſi fuerat, ut adverſus Mathematicos, ſcilicet adverſus Aſtrologos, & Genethliacos ſcriberet, ut Picum imitaretur, item ſuaſit ipſi, ut de Animorum Immortalitate Librum ſcriberet, quem non perfecit, quemadmodum non perfecit quoque Librum alium de Rerum Natura, quem verſibus Lucretiano ſtilo inchoaverat. Amicos item habuit Caeſarinus Caſparum Scioppium Virum Eruditum, & Acutum, & Vulgaris Cloacinae Grammaticae Everſorem, & Franciſcum Diotallevium Ariminenſem, cuius Erythraeus Elogium texuit in Pinacotheca ſua. Duorum Summorum Pontificum fuit a Cubiculo, Gregorii nempe XV. & Vrbani VIII. a quo inter Cardinales relatus fuiſſet, niſi immatura morte optimam Pontificis voluntatem antevertiſſet. Creavit tamen Vrbanus Cardinalem Alexandrum Virginii Fratrem, profitens ſe potius Virginii memoriae, quam Alexandri promeritis illum honorem tribuere. Obiit Anno CIƆIƆCXXIV. Kal. April. Statua ei poſita fuit in Aedibus Capitoliois, & laudatus in Roſtris ab Auguſtino Maſcardo, & deinde ab Alexandro Gotthifredo Patritio Rom. Soc. Ieſu. Cogitaverat enim Caeſarinus Ordini illi Splendidiſſimo nomen dare, & moriens Ignatiana Veſte efferri iuſſit. Vſum eius Bibliothecae Federico Caeſio Teſtamento legavit in maiorem Lynceorum commodum & utilitatem. Novem eius Elegiae exſtant Typis exaratae, quarum duae poſtremae, ad Ciampolum una, ad Cinthium Clementem Archiatrum Pontificium altera Lynceum utrumque ſunt Scriptae. In fine primae eſt Apoſtrophe ad Galilaeum in eius Laudem. Vitam Virginii Caeſarini praeter Favoritum, qui Lynceis erat infenſus, ſcripſit & Iuſtus Riquius Belga Canonicus Gandavenſis Lynceus & ipſe, & Lynceorum a Bibliotheca, quos conſulere oportet, qui pleniorem Notitiam deſiderat.

XII.

Ioannes Ciampolus Florentinus Gregorii XV. Pont. Max. ab Epiſtulis ad Principes, Poeta & ipſe, qui varia Carmina Ita-

Italica Lingua, sed Emphatico Stilo, ut mos illius aetatis ferebat, scripsit. Quaedam etiam reliquit Prorsa Oratione, & praesertim Librum de Pontifice Max. eligendo Romae editum Anno CIƆIƆCXXIV. A Fabro (*pag.* 505. & 506.) dicitur, non solum in Historia Sacra & Prophana exercitatissimus, sed Philosophiae reconditioris, & Matheseos purioris studiosus. Ab Vrbano VIII. Pont. Max. cui fuerat a Cubiculo missus Aesim in Picoeno Praetor, ubi mortuus est, ut testatur Erythraeus in Pinacotheca, qui asserit eum affirmare solitum se multa in Philosophia invenisse, quae Aristoteli fuerant ignota.

XIII.

M. Velserus II.Vir Reip. Augustanae Vir Doctissimus & Probus, Pontificiae, seu Catholicae Religionis apud suos Adsertor singularis. A Fabro (*pag.* 711.) dicitur Sapientissimus Vrbi, & Orbi notissimus, ut Rei Litterariae velut III.Vir illo Saeculo dominaretur. Amicus Galilaei fuit, & Fabii Columnae, quorum Alter varias ad eum Epistolas de Maculis Solaribus scripsit, quae inter eius Opera edita reperiuntur; Alter vero ei texuit encomium in Praefatione Ecphraseως suae secundae. Auspiciis M. Velseri, & Iosephi Scaligeri prodiit Volumen illud ingens Iani Gruteri Inscriptiones continens ex Vniverso Orbe conlectas. De ipso scripsit in Theatro Virorum Inlustrium Freherus, & Melchior Adamus in Vitis I. C. Germanorum.

XIV.

Cinthius Clementius, cuius in Notitia generali meminimus. Is quamquam inter Lynceos a Fabro non memoretur; Tamen a Favorito dicitur eidem Sectae addictus, & insignis ea aetate Medicus, a quo initiatus fuerat Virginius Caesarinus, & praesertim in Chymicis, quibus Aristotelis Philosophia convelli putaret. A Iusto Riquio Archiater Romanus vocatur. Ad eum occasione recuperatae Vocis Elegiam scripsit Virginius Caesarinus.

XV.

XV.

Ioannes Demiſianus Cephallenienſis Vir Graece & Latine Doctus, Platonicae Philoſophiae, & Sacrarum Litterarum Adſertor, & ob id Romanis Proceribus gratus. Is Sciurum cicuratum Principi Caeſio, & Salviatae Vxori donavit, ut Faber refert (*pag.* 584.) qui Comitiali Morbo laborabat, ut Cuniculi laborare ſolent, praeſertim poſt Coitum eodem Fabro obſervante. Demiſiani exſtat longum Graecum Epigramma in laudem Io: Baptiſtae Portae Libris eius de Aëris Tranſmutationibus praefixum. De Demiſiano texuit Elogium Erythraeus in Pinacotheca ſua, ubi dicitur magnus Peregrinator, & Chymicus, ut ſocius Roſeae Crucis crederetur. Obiit Pariſiis Legatus Ducis Mantuae.

XVI.

Theophilus Molitor Haſſus Profeſſor Ingolſtadienſis deſignatus (*Terrent. pag.* 114.) Is a Fabro dicitur Rerum Naturalium diligentiſſimus Indagator, & praeſertim Animalium. Is obſervavit, ſi Canes Carnes a Lupis relictas comedant naturam inducere Lupinam. In Avium perſcrutanda Natura dicitur ab eodem Fabro non Auritus, ſed Oculatus Teſtis, fuitque in eo perſpicaciſſimus, ut ſeptem Picorum genera diſtingueret. Fabro retulit Mergos ſemper in Aquis degere, & in Lacubus nidificare inter Iuncos, & Typhas. Obſervavit Cuculum implumem in Salice vetuſta latitantem. Sic Galilaei Frater, ut refert eodem loco Faber obſervarat in Germania Hirundines in Stagnis latitare, & a Piſcatoribus interdum Rete capi. Ex Carinthia miſit ad Fabrum Lyncem, & ab eodem Fabro dicitur Herbarum Studio addictiſſimus. Mortuus tamen erat, quando Faber Expoſitiones ſuas in Recchum ſcribebat. Anuli Lyncei Theophili Molitoris exſtat λιθοσφράγισμα Florentiae in Columborum Academia.

XVII.

Antonius Perſius a Fabro memoratur (*pag.* 473.) occaſione Teleſcopii, cui id nomen fecerat Caeſius, & quod ei inter primos

mos ostendit. Stellutus in Praefatione Tabularum Phytosophicarum Caesii vocat eum Pertium.

XVIII.

Cassianus Puteus Eques Divi Stephani Fabro dicitur amicitia pervetusta sibi coniunctissimus, bonarum, & amoeniorum Litterarum, Philosophiae praecipue, Chymicae, & Antiquitatis apprime doctus. Laudatur idem ab eodem una cum Fratre eius Germano Carolo Antonio, ut diligentissimi in Animalium natura enucleanda, qui propterea Romae Aveis raras ex universo Orbe conquisitas habebant; Qua occasione memorat & Aviarium Io: Petri Olivae I. V. D. eorum familiaris. Musei Puteani meminit Faber occasione Capitis Canis Carchariae cum quatuor ordinibus Dentium, quod Lamiae iuvenculae esse arbitratur, quum generatim sex dentium ordines huiusmodi Lamiae possideant, & eas quandoque ita immaneis esse, ut captae Massiliae Niceae Hominem loricatum, teste Rondeletio intra earum Ventriculum contineant; Immo retulit mihi P. Dominicus Rossetus Augustinianus, & Senis Studiorum eius Ordinis Regens Nicenus servari adhuc Niceae Massiliae in Templo M. Observantium Cimeliae huiusmodi Canem, qui Hominem loricatum intra eius Ventriculum habuerat: Quare Canem Carchariae fuisse apparet, qui Ionam deglutire poterat, qui Maris Mediterranei est indigena, & non Balaena aliqua Maris Hyperborei, quae licet maior mole, gula tamen est angustissima. Saepe a Fabro memoratur Eques Cassianus Puteus variarum praesertim Avium occasione. Carolus Datus Florentinus laudavit in funere Equitem hunc Cassianum Puteum Lynceum luculenta Oratione, quae edita fuit Florentiae anno CIↃIↃCLXIV. Ex hac Oratione discimus Academicum hunc origine fuisse Taurinensem, & Caroli Antonii Putei Archiepiscopi Pisani Fratris Filium. In ea Oratione multa de Lynceis habentur, & simul Cassianum curasse, ut Recchi Liber cum Lynceorum Commentariis post Caesii mortem tandem ederetur.

XIX.

Iustus Riquius Belga Canonicus Gandavensis Civis Romanus Principi Caesio a Bibliotheca. Is, ut vidimus, scripsit Vi-

tam

tam Virginii Caesarini Lyncei, quae edita fuit Patavi anno cIↃIↃCXXIX. Eum onorifice memorat Faber (*pag.* 646. & 647.) occasione Suis Albanae Marmoreae, in quam Riquius Epigramma conscripsit. Dicit Faber Riquium ipsi coniunctum esse amicitia ab annis iam sedecim, & inter ipsos magnum Epistolarum Commercium intercessisse, quarum Epistolarum Exempla prostare in Centuriis Epistolicis Riquii, quae ediderat.

XX.

Praesenti Articulo memoramus aliquot celebreis Viros, qui in Schedis Fogelianis inter Lynceos adscribuntur, vel quod reipsa Lyncei essent, vel quod de Lynceis optimi essent meriti. Quorum tamen certo nobis non constat, an revera in Lynceorum album essent relati, inter quos in primis venit Franciscus Cardinalis Barberinus Vrbani VIII. Fratris Filius, cui Lyncei plurimos Libros dicarunt, ut Academiae Lynceae praesertim post obitum Caesii Patronus quodammodo videatur.

Ioannes Heckius qui scripsit de nova Stella: Heckius vocatur a Lancisio in Epistola de Fungis ad Lud. Ferdinandum Marsilium magnus sui aevi Medicus, & Botanicus.

Angelus Colius Senensis Medicus & Anatomicus insignis, qui obiit aetate LXXIV. annorum, quum facie vix L. teste Erythraeo ostenderet.

Iulius Mancinus Ilicinensis Archiater Pontificius de universa Senensi Civitate, & Provincia optime meritus, Philosophus, & Anatomicus Illustris, ut vidimus.

Ioannes Baptista Wintherius Bavarus Caesii Medicus, & Horti sui Botanici Custos.

Franciscus Gualdus Ariminensis Eques S. Stephani, Vrbani VIII. P. M. Familiaris, qui Museum Antiquitatis, & Rerum Naturalium possidebat.

Franciscus Diotallevius Patritius Ariminensis, cuius elogium non minus quam Vrbis Arimini texuit Erythreus, sic eius occasione de ea praefatur: Nobilis totaque Italia Celebris Ariminensis Civitas, nullique Aemiliae Vrbium splendore & claritate inferior &c.

Franciscus Battaglinus Ariminensis qui edidit Romae anno

no 1629. Librum, cui titulum fecerat Heraclitum Humanae Vitae miserias lugentem.

Nicolaus Antonius Stelliola, qui ab aliquibus creditur Auctor Musei Imperati, seu saltem Adiutor in eo edendo, quum Imperatus simplex Seplasiarius esset, & illarum Rerum nudus Collector, Stelliola Portae, & Columnae erat amicus. Scripsit Librum de Telescopio.

M. Aurelius Severinus Vir facundus insignis Philosophus, Medicus, & Chirurgus Neapolitanus, qui vocat Fabium Columnam Lynceum Praeceptorem suum venerandum in Libro de Vipera occasione Dorycnii (legendum Doronici) quo una Caneis necarunt.

A Severino Veslingius insignis Anatomicus, & Botanicus in Gymnasio Patavino Lynceus vocatur.

Ioannes Baptista Capuccius Thurius Coriolanensis Medicus insignis, ad quem Thomas Cornelius Quintum Progymnasma inscripsit.

Philippus Salviatus. Philippus Pandolphinus. Iosephus Nerius Porius. Philesius Porta. Didacus & Angelus de Filiis. Vincentius Mirabella. Hi omnes inter Lynceos in Schedis Fogellanis recensentur.

FABI COLVMNÆ

PRÆFATIO.

PLantarum cognitionem, rerumque aliarum naturalium apud priscos, tum neotericos celebrem fuisse, ac summo honore habitam, quippe quæ profit, atque delectet, non a Philosophis tantum, sed etjam ab Regibus, veteres restantur historiæ. Nec me cognitionis illarum utilitatem hoc loco afferre necessarium videtur, cum & qui Medicorum industria aliquando usus sit, cognitam habeat. Ac equidem testis esse possum, atque affirmare, nihil hominibus corporis incolumitatem præstare posse, nisi huius rei scientiae usum: quo animalia quæque rationis expertia a natura edocta, nedum homines, a morborum periculis se tuentur, atque contra ea firma evadunt. Noscunt enim ipsa quæ sibi salutaria sunt. Nos autem nisi ab aliquo edocti simus, aliorumque experimento, haud ea scire potuissemus. Hoc autem humani generis est peccatum, quo non modo quæ vitæ subsidia sunt, sed & salutis remedia labore consequi oportet. Quid enim vitam hanc vivere prodesset, si morbis quotidie illam afficientibus vexaremur? βίος enim ἄβιος esset. Morborum sane frequens invasio, qua ceteris studiis me abdicare eo tempore oportuit, Epilepsia præsertim, a quo Dei Optimi Maximi miseratione, beatæque Virginis matris intercessione evasi, in hæc mentem adduxit meam. Hac enim de causa Hippocratis, Galeni aliorumque scripta revolvere cœpi: nam quod Medici pro morbi curatione faciendum responderent, an & antiquorum testimoniis comprobaretur, perpendere volebam: siquidem saluti, animoque meo satisfacere videbar. Sic etiam, an Medicorum formulas phar-

pharmacopolæ obſervarent, ac an & ipſi Medici, & pharmacopolæ, ea quæ ſyrupis pharmaciſque componendis neceſſaria ſunt, Plantas ſcilicet, Metallica, cæteraque, & compoſitionis modum, ratione, experientiaque comprobata agnoſcerent, quam cupiens ſcientiam habere, Auctores, qui de Plantis, Animalibus, Metalliciſque deſcripſiſſent hiſtorias, perlegere volui, atque in iis multa incerta, atque incognita recentioribus, tum ipſis antiquis perſpexi, quæ vel rei ignoratione, vel eorum mutila, depravataque hiſtoria, verborum, ſenſuumque difficultate, ab interpetribus, atque commentatoribus minus animadverſa fuerunt. Ea præſertim libuit iis maxime incumbenti, qua potui diligentia, atque ſtudio inveſtigare, atque exponere. Atque antequam ad difficiliorum interpretationem, atque cognitionem pervenire potuiſſem, minima quæque primum vel ipſa vulgaria ſcire me oportebat, non ſine aliquo labore: quantumque in his adipiſcendis inſudaverim, qui ſtudiis hiſce defeſſi ſunt, facile intelligere poterunt. Ab initio profecto Plantas, Animalia, cæteraque metallica, quæ in manus pervenerunt, perquirere, atque inveſtigare, ſuiſque hiſtoriis reſpondentia reponere, nemine quidem demonſtrante, vel docente, (familiares id non latet) ſtudio, lectione, iudicioque, ſumma ingenii mei induſtria, viſque fuit. Poſtquam autem aliquem horum numerum, & magnam fere partem, eorumque rei inſpectione, atque cum hiſtoriis collatione ſcientiam, adeptum me eſſe cognovi: an & alii eiusdem rei profeſſores eo etiam modo, quo ipſe ea cognoſcerent, denominarentque eadem ratione, ipſorum collocutione, certior fieri volui; atque ita me non inanem impendiſſe operam perſpexi. Sed hoc haud ſatis mihi eſſe viſum eſt: quamobrem maiora exquirere ſtatui, ut maiore hactenus diligentia me his ſtudiis incubuiſſe oſtenderem, atque ſi potuiſſem aliquid communi ſtudioſorum ſaltem utilitati excepiſſe viderer. Quod ut aſſequi poſſem, Dioſcoridis loquendi modum, verborum proprietatem, & quomodo iis uſus ſit, conſiderare cœpi, atque ut facilius poſſem, verborum ſingulorum, ſimilitudinum deſcriptionum, atque in illis verborum magis proprietatem ſignantium, item plantarum ſimilitudinum radice, fronde, caule, flore ſemine, vel toto habitu, ac denique cæterarum rerum, indicem fere confeci. Ac eo veluti regula quadam in plantarum inveſtiga-

in quo Libro nil profecto novi, atque expoliti invenias, sed tantum Res iamdiu pervulgatas cum Herbula illa nova recoctas. Item quisque qui Herbas quasdam viderit, quae cum Ratione illa Raii, vel Tournefortii, Linnaeive, quam Methodum vocant plane non conveniat, statim Librum aliquem novum edit in quo omnia permiscentur, ut Ratio illa sua, seu Methodus suadeatur. Verum inter hos Botanicos Auctores rem omnium inutilissimam faciunt, qui non Herbula tantum nova, novaque Methodo contenti, sed Genera innumera Plantarum Novarum invenisse animo sibi fingunt, & de iis Libros longos, & molestos conscribunt, quos tamen si acute perpendas in iis nihil novi, nihilque solidi reperias, sed Res Veterum plane confusas & eversas, ut Auctores illi suae Novitatis Libidini satisfacerent. Sic ab istis Novatoribus describi passim videmus tritas Antiquorum Plantas pro novis, & novis nominibus, venalibus plerumque, & adsentatoriis appellari, quod hae Plantae vel Folia ampliora, angustiorave habeant, vel quod Spinis, Aculeisve rarioribus densioribusve sint donatae, vel denique quod Flores Petalis latioribus, angustioribusve edant, Fructusque, vel Radices paullo rotundiores, oblongioresve gestent. Quae omnia quisque videt, vel vario cultu, varioque Terrarum, Caelique Indole oriri, & Varia Rerum Eventa esse, quae per quam facile mutantur invariata Rei natura. Attamen nostris temporibus huiusmodi Auctores Botanicos bene multos vidimus (quorum aliqui quamquam ita ineruditi essent, ut ne Litteras quidem noscerent) hac novitatis prurigine ita tentari, ut Libros satis longos alieno stilo de his Herbis ficte no-

vis

vis ediderint, edendosque reliquerint, si per alienam pecuniam liceat. Ego equidem semper fassus sum, & modo ingenue fateor Auctores istos hoc pacto neque existimationi suae, neque Studiosorum Vtilitati consuluisse; Quum per hos Libros Scientia Botanica difficilior & obscurior evadat, & pene in immensum excrescat, ut ab ea omnes plane deterreantur. Melius itaque per hos factum fuisset, si Libri Veterum in quibus revera aliquid novi solidiqui reperitur, ut iterum ederentur curassent, ut fieri poterat in primis de Fabii Columnae Lyncei Libris, qui acute multa vidit in Re Herbaria, multaque reperit, & Litteris consignavit, ut inter primos Botanicos merito adnumeretur. Attamen eius Libri admodum rari sunt, & praesertim is, quem primum edidit, qui Phytobasanus appellatur, qui rarus etiam erat temporibus suis, ut testatur Typographus in Praefatione Ecphraseωs eiusdem secundae, qui affirmat eum Librum iamdudum esse distractum, & a multis tunc desiderari. Verum nostris temporibus sesquisaeculo post ita rarus evaserat, ut Boerhaavius in eo Libro, qui de addiscenda Medicina scripsit, dixerit eum nonnisi Quadringentis HS. nummum emi, ut totidem re ipsa emtus fuit, & pluris Neapoli a Nicolao Gualterio M. E. Ducis Archiatro, & Amico nostro, quo potissimum suadente is modo per nos editur. Edimus igitur modo Phytobasanum pecunia nostra, nullaque subscriptione, quae dolosi fraudulentique plerumque solet in se continere. Hanc Editionem si Litteratis Viris, & Rei Herbariae Studiosis acceptam noverimus, sequenti anno, & Ecphrasim utramque Eiusdem eadem forma dabimus. Nunc vero, ut Libri moles cum sequentibus aliquo pacto

con-

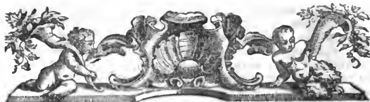
congruat, & ut Liber acceptior Legentibus, etiam non Botanicis veniat, Vitam Auctoris, & Lynceorum Notitiam seu Commentarium eorum addidimus, quibus ipse adscriptus fuerat, in quo quidem Commentario multa ad Historiam Litterariam tum Botanicam, tum Physicam reperiuntur, ut cuique legenti apparebit. Herbas denique Phytobasani, & Animalia nostris Adnotationibus in calce cuiusvis Capitis plerumque inlustravimus, quibus vel Res ipsa a Fabio descripta magis expenditur, eiusque sententia, vel magis confirmatur, vel candide refellitur. Titulis Herbarum, quas Fabius iuxta Institutum suum semper ad veteres referebat nos nomen a Tournefortio approbatum apposuimus, ut quisque Herbam quamlibet recepto magis nomine statim dignoscat, & appellare possit. Quae Fabius iubet, vel in Calce Phytobasani, vel Ecphraseωs secundae adiungere nos suo loco ut adiungerentur curavimus, ita & loca mendosa corrigi iussimus; aliqua tamen intacta reliquimus, quae mendosa videbantur, quae aliquo pacto defendi possunt, quum nos modo non Aristarchi, sed Editoris ingenui, & fidelis munere fungamur. Quare si quis in similia loca aliquando incidat, ea nobis non vertat vitio, sed potius diligentiam, & fidem in Auctorem nostrum vulgandum probet, & quisque eum excuset, & pro sua sententia interpretetur. Et quum rumor ad nos esset allatus Romae in Lancisiana S. Spiritus Bibliotheca Phytobasanum manu ipsiusmet Auctoris auctum reperiri; item quum Linckius scribat in Indice Auctorum, quem Libro de stellis praefixit se Mediolani in Ambrosiana Bibliotheca Phytobasanum vidisse Criticis Notis illustratum manu ad marginem exaratis; Per Amicos longe Doctissimos, & Humanissimos,

 simos,

ſimos, per Leprottum nempe Romae Archiatrum Pontificium, & per Ioſephum Antonium Saxium Mediolani illius Bibliothecae Praefectum curavimus, ut Adnotationes illae ad nos exſcriberentur, quas poſſemus ad rem noſtram adhibere, ut nihil huic Editioni deeſſet. At quae Romae proſtant nil aliud eſſe cognovimus niſi ea quae Fabius ipſe in Calce Phytobaſani, & Ecphraſeωs ſecundae iubet adiungere, & quae nos, ut dixi, ſuo loco adiunximus. Mediolanenſes vero Notae, ut ex Saxio novi, qui ſpecimen ad nos miſit, nil aliud referunt, praeter varia aliorum Botanicorum nomina, quae ex Caſparo Bauhino, vel Tournefortio ex noſtris Titulis quiſque noſcere poterit. Curavimus praeterea, ut ad marginem numeri eſſent, qui Paginis Editionis Columnae ab Auctoribus citatae reſponderent. Aereas Tabulas ad Calcem reiecimus, quas adamuſſim cum iis Columnae convenire ſtuduimus, imo Litteras Graecas, quae paullo obſcuriores erant, quippe quae manu ipſiuſmet Fabii exaratae, curavimus ut per Scalptorem noſtrum nitidiores exprimerentur, ut perquam bene legi poſſent. Denique ſi quid praetermiſſum, vel minus recte a nobis dictum fuerit tum in Adnotationibus noſtris, tum in Praefationibus, quae ad Fabii Vitam, & ad Lynceorum Notitiam pertinent, moniti addemus, vel corrigemus in Editione quam Ecphraſeωn huius Auctoris paramus. Nos enim, ut cum Tullio loquar, ita parati ſumus, ut vel refellere alios ſine pertinacia, vel refelli ſine iracundia patiamur.

PLAN-

PLANTARVM
ALIQVOT ANTIQVORVM
DELINEATIONIBVS MAGIS RESPONDENTIVM
HISTORIA
FABIO COLVMNA AVCTORE.

ISOPYRVM DIOSCORIDIS TAB. I.

Aquilegia Sylvestris C. B. P. 144.

ΙΣΟ'ΠΥΡΟΝ dictum est [1], ἀπὸ τοῦ πυρὸς, non πυροῦ: quia florem edit forma flammæ similem: flos enim ita simul congestos apices habet, ut ignis flammas repræsentet: nam ex lata basi in acutum desinunt quinque illæ summæ partes contortæ, inque se se inflexæ, ita ut vento agitatam flammam demonstrent: pyramidales quidem sunt flores, unde ἀπὸ τοῦ πυρὸς, τὸ πυροειδὴς, ignis scilicet speciem habens dicitur, indeque πυραμίδες, quia in modum flammæ in acutum, ex lato prodeuntes desinunt. Capitula etiam pyramidalem habent formam, atque ignis flammas repræsentant, ita ut ab ipsorum etiam figura nominis etymon sumi possit. Alii vero Phasiolon vocant ob similitudinem, nam ut Dioscorides [2] ait: *κατ' ἄκρον τὸ πέταλον ἕλικα φέρει, in extremo folium capreo-*

(1) *Nomen, & Etymon.* (2) *Lib. 4.*

lum producit: floris folium, *πέταλον* intelligendum; nam idem Dioscorides in capite de Vnguento Rosaceo [1] ait: *Ῥόδων ἀβρόχων ἀριθμῷ χίλια πέταλα*, *Rosarum non madidarum numero mille folia*. *ἕλικα* capreolum, quem Plinius hîc *pampinum* vertit, ut etiam alibi; eritque sensus: Floris folium in summo, si positum ipsius consideraveris, si verò partem, in ipsius extremo, producit *ἕλικα*, capreolum, capreoli quidem modo inflectitur: quod ex Plinii textu fit clarius, ait enim: *fo-*
2 *lium in pampino torquetur:* floris scilicet extremum in pampinum, capreoli scilicet, viticulæque modo tortuosum desinit. Similitudo autem inter Phasiolon & Isopyron erit, ut Isopyri flores in pampinos inflexi, Phasioli florum ex petiolis simul dependentium positum penè referant. Quod perbellè, & exactè exprimit planta a me proposita, totamque Dioscoridis historiam explere videtur, qui ait [2]: *Ἰσόπυρον, οἱ δὲ φασίολον καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ ἐοικέναι φασιόλῳ, τῷ κατ' ἄκρον τὸ πέταλον ἕλικα φέρειν. ἔπεισι δὲ κεφαλαὶ ἐπ' ἄκρου τοῦ καυλοῦ, λεπταί, σπερματίων πλήρεις, παραπλησίων μελανθίῳ τὴν γεῦσιν. τὸ δὲ φύλλον ἀνίσῳ.* Quæ sic Latinè reddidi: *Isopyron, aliqui Phasiolon vocant, cum simile sit Phasiolo, eo quod in extremo folium capreolum producit. Insunt autem capita in summo caulis tenuia, semunculis plena, Melanthio similia gustu: frons autem Aniso similis.* Differentiam verò frondis plantæ, & folii floris nemo, quod viderim, huc usque tradidit, atque Ruellius vir doctissimus ut per quam Latinè Dioscoridem vertisse videretur, neve ipse ignorasse hoc dici posset, Plinii textum mutilum, vel perversum pro versione descripsit [3], qui ait, *Isopyron, aliqui Phasiolon vocant, quoniam folium, quod est Aniso simile, in pampinos torquetur.* Cuius sensus erit, ut Dioscoridis textui, ex quo transcriptus est locus hic consentiat: *Isopyron quod est Aniso simile*, foliis intellige, *aliqui Phasiolon vocant, quoniam folium*, scilicet floris, *in pampinos torquetur*; atque ita putarem esse legendum. Planta hæc radicem habet fibrosam, crassiusculam [4], pallidam, folia forma foliorum Anisi, maiora verò, colorèque cæsia ex viridi, lævia, petiolo longo, tenui, purpureo, & hirsuto adnascentia: tripartita, ut terna folia habere videatur: sed unumquodque folium, cum planta est bima, uno enim anno non perficitur, in terna cum petiolis dividuntur, quæ etiam propter profundissimas lacinias in terna videntur divisa, non tribus petiolis, sed uno ortu prodeuntia. Caulem edit hirsutum, subrubentem, rotundum, tenuem, striatum, angulosum, bipedalem, aliquando maiorem, in cuius summo, & ramorum, ex foliis illis hærentibus cauli absque petiolis, in terna divisis, ita ut trifolia videantur, tenues petioli Phaseoli modo prodeunt;

(1) *Lib. 1.*
(2) *Descriptio.*
(3) *Lib. 27. c. 11.*
(4) *Forma.*

deunt; qui propter florum gravitatem ex illorum extremo dependentium curvi, dum flores vigent, conspiciuntur: qui, ex quinque Consolidæ regiæ dictæ floribus simul coniunctis, singuli compositi videntur: dependentque ita, ut illorum capreoli, tenuiores scilicet partes 3
contortæ, superiores sint basi: itaque flammarum speciem quandam, repræsentare videantur; non solum forma, cum quinque illæ partes extremæ superiores sint viticulæ modo inflexæ; flammarumque simul speciem referant: sed etiam colore qui sunt rubri, nam alii vario colore cernuntur, cærulei, albi, lutei, alii multiplices, sed omnes eandem habent formam; Phasiolique florum positum, & ignis flammas simulant: colore tantum, atque pluritate flosculorum differunt. Quibus deficientibus, eriguntur paulatim in dies petioli, perficientes capitula similia illis Melanthii, at non ita extuberantia, angustiora vero, atque tenuiora, ac veluti in plures partes divisa, sylvestri Melanthio paria & similia, plena parvis seminibus nigris, angulosis, Melanthii nigri vulgaris forma, & colore, sed lævibus, nitidisque: sapore, & gustu amariusculo, atque aliquantulum acerbo, ut Galenus [1] vult, nigri Melanthii semina referentibus, ut si utriusque plantæ semina gustaveris, paucam, vel nullam sentias saporis differentiam, quodque semen, an idem gustaveris, nisi acrius Melanthium esset vix cognoscas: neque acrimonia in nigri Melanthii seminibus sentitur, ut Dioscorides ait, quanta in Citrino, etsi adesse caliditatem, negare non possimus. Plinius vero nolens de gustu disputare, scripsit, ***Capitula sunt in summo caule tenuia, plena seminis Melanthii:*** quod ad formam referri videtur. Sed hæc planta utriusque descriptiones tuetur, cum formam Melanthii, & gustum referat; Dioscoridis historiæ, & Plinii varietati satisfaciens, Aprili [2] mense floret, atque Maio perficitur: colitur hic a studiosis, & in hortis propter florum elegantiam. Campoclari, Aspræ in Sabinis, & aliis Montibus frigidis frequens locis austro aversis. In Germania [3], Francia, & Anglia, collibus, montibus, & pratis nasci asseritur. Vires huic tribuit Dioscorides scilicet. [4] *Huius semen cum aqua mulsa potum, dolores circa thoracem, & tusses sedat. Convenit etiam sanguinem spuentibus, & hepaticis.* Quas vires, excepta vi sistendi sanguinis, Plinius in sua transcripsit. Galenus vero [5], *Isopyrum aut Phasiolum semen habet amarum, & subacerbum. Extergit itaque, & incidit humores crassos cum hoc ut corpora contrahat, & constringat. Quamobrem excreationibus pectoris conducit, & iecur expurgat. & sanguinem spuentibus non est adversum: immo etiam iuvare creditur. Nam propter temperaturæ mixtio-*

(1) *Lib. 6. de simpl. med. fac.*
(2) *Tempus.*
(3) *Locus.*
(4) *Vires.*
(5) *Lib. 6. de simpl. med. fac.*

nem contrariis etiam congruere videtur. Neoterici ſub Aquilegiæ, & Co-
4 lumbinæ appellatione, a corrupta forſan voce *φασσιόλον*, vel *φαξίολον* has vires huic tribuere; ut obſtructis hepate, & veſica fellea regio morbo utiliter dari poſſit ſeminis 3. 1. cum Croci obolo: quæ vires ab illis Dioſcoridis non diſſentiunt: etiamque ad peſtiferam luem commendant. Pena ſemen guſtu eſſe tantillum adſtringente, & temperatæ ex calore ſiccitatis, ideoque ad faucium, pharyngis, & tracheæ incendium, & ulcuſcula eo vulgus uti. Non eſt Iſopyron Dioſcoridis Melanthii ſpecies illa, neque paluſtre Trifolium, cum neque ulla ſit in illa nota Dioſcoridis reſpondens: miror que Dodonæum virum doctiſſimum ita hallucinatum, ut Dioſcoridis textum totum hic pervertere, & immutare voluerit, illius ſenſum, verbaque, atque Plinii verſionem minimè percipiens: & ideo quæ non intellexit, abundare, ſuperfluaque cenſuit. Neque Veſicaria Indica, Piſum cordatum, vel cor Indicum dicta, a Pena, amici cuiusdam ſententia, Iſopyrum putata; cum ſit repens, nec in illa rectè ſummum caulis dici poſſit, ut colligitur ex cap. de Chameſycæ, in quo dicit Dioſcorides, non habere caulem, ſed viticulos per terram ſtratos, neque flos in pampinos torquetur, neque habet capitula tenuia, ſed magnas veſicas, non ſemunculis; ſed magnis ſeminibus ternis in ſingulis veſicis, & aëre plenas: guſtu etiam Auctoris iudicio diſſimili, Piſi ſcilicet: neque vires Dioſcoridi reſpondentes, quis habere compertum habet, ſed omnes, an ſit Halicacabi ſpecies, dubitant: atque ita a folliculi forma denominatur. Nec, ut idem Pena ſcripſit, Phaſioli *πέταλον*, quod nonnulli etiam *folium* interpretantur, habet, quod ipſe ignorans, Dodonæo obiicit, ut intellexiſſe videretur. Sed iam demonſtravi adhuc neminem non ignoraſſe. Quare planta a me propoſita Dioſcoridis Iſopyrum habenda, cum neque ſit quod adverſari poſſit, immo ſuam ipſius hiſtoriam dilucidat, adhuc tenebris obvolutam, propter verborum, atque ſenſus difficultatem, neque ab aliis, & nequidem ab interpretibus enodatam. In Bibliotheca Sancti Ioannis Carbonariæ Neapoli Librorum copia refertiſſima, manuſcriptus adeſt Codex Græcis litteris maioribus, membranacea pagina vetuſtiſſimus, Herbarum Hiſtoriis Dioſcorideis, & Iconibus coloratis ornatus, in quo pro Iſopyro depingitur Planta Aniſi foliis latis, caule alto, capitulis oblongis multis, brevibus petiolis inſidentibus, velut denſis Corymbis, aut Umbellis abſque floribus, quae magis noſtræ quam aliorum Iconibus, & ſententiis convenire videtur, ſicuti annis præteritis non ſine gaudio obſervavimus non modo hanc, ſed alias plantas cum illis quodammodo convenire.

IANI

Iani Planci Adnotatio I.

PRopter ambiguam Dioscoridis de Isopyro descriptionem, & fortasse propter depravatum eius in hoc loco Textum, Plantas varias, & omnino inter se diversas attulerunt Rei Herbariae Scriptores, Dodonaeus enim, ut notat Fabius noster, & Gesnerus Trifolium Aquaticum, quod a Castoreo in Aquis degente Fera Fibrinum appellant, pro Isopyro Dioscoridis habuit. Caesalpinus vero pro Isopyro Erviliae, seu Pisi genus, quod Ochrum Casparus Bauhinus, & Tournefortius appellarunt, descripsit. Matthiolus more suo pro Isopyro Plantam peculiarem sibi finxit ex Melanthio, seu Nigella Angustifolia adpictis inferne Anisi foliis, ut Dioscoridis descriptioni melius eam accommodaret. Matthioli supposititium Isopyron exceperunt Lugdunenses, Durantes, & Tabernaemontanus, & in Libros suos transtulerunt.

AEGYPTIORVM MALINATHALLE THEOPHRASTI ANTHALIVM PLINIO TAB. II.

Cyperus rotundus esculentus angustifolius C. B. P. 14. b.

INter edules radices, quas Ægyptus fert, Malinathalles [1] a Theo- 6
phrasto [2] connumerantur, ait n. de iis, quæ in aqua oriuntur supra locutus: Ἐν δὲ τοῖς ἀμμώδεσι χωρίοις, ἃ ἐϛὶν οὐ πόῤῥω τοῦ ποταμοῦ, φύεται κατὰ γῆς ὃ καλεῖται μαλιναθάλλη [3]. ϛρογγύλον τῷ χήματι μέγεθος δὲ ἡλίκον μέσπιλον, ἀπύρηνον δὲ, ἄφλοιον· φύλλα δὲ ἀφίησιν ἀπ' αὐτοῦ ὅμοια κυπείρῳ. *Locis autem arenosis, haud procul a fluvio, nascitur in terra, quod Malinathalle appellatur, figura rotundum, magnitudine Mespili, sine nucleo, sine cortice: folia ut Cyperus mittit.* Ex quo textu Plinius [4] mutuatus, pro, Μαλιναθάλλη, Anthalium transcripsit: quod Græcè ἀνθάλιον scriberetur, ex ἀνὰ, & θαλέω, vel θάλλω, compositum [5] quod est regermino, parum distans a verbo μαλιναθάλλη, quod ex μάλα adverbium, & ἀναθάλλω conflatum est, significatque valde regermino, quod etymon proprium est huius plantæ, quæ, radice unica sata, ut altera Dioscoridis Chondrilla se propagat, innumerasque producit. Verba eius sunt hæc. *Anthalium longius a flumine nascitur Mespili magnitudine, & rotunditate, sine nucleo, sine cortice, folio Cyperi.* Cui planta,

(1) *Nomen.*
(2) *Lib. 4. cap. 10.*
(3) *Descriptio.*
(4) *Lib. 21. c. 15.*
(5) *Etymon.*

ta, Trasi, appellata, sive dulcis & esculenti Cyperi, similis admodum, eademque esse videtur. Habet enim ex tenuibus fibris dependentes globulos, [1] læves, rotundos, oblongos, ex aliqua parte magis extuberantes; extremum divisum habentes uti Mali Punici fructus, Mespili coronam æmulantes: ut in pictura visitur, paucis lineis per obliquum circumductis, ac si pluribus partibus simul coniunctis, constarent, signatos: magnitudine, & forma ad fructum minoris Mespili ex genere Setaneæ, accedentes: quem nos hîc, quia molles, & esui aptos habet nucleos, Mespilum exossem appellamus: cuius & colorem etiam exterior pars refert: quæ excoriari nequit, ideo sine cortice dici possunt: cum propriè cortex sit, quæ exui potest, inutilis, nihilque interiori parti, vel fructui obest: carnem intus continent solidam, albam, sine
7 nucleo aliquo: sapore dulci ferè Castaneæ: folia emittit Cyperi nostratis vulgaris, at oblongiora; caulem, & flores [2] æstate eidem similes. Rara hîc planta, neque alibi, [3] nisi in studiosorum pensilibus hortis culta visitur, e Siciliæ extremis, arenosisque oris Austro expositis, ubi sponte oritur, advecta. Cuius natales plantam confirmare videntur, cum a Theophrasto dicatur, *Locis autem arenosis* &c. ad differentiam plantarum in limosis, & palustribus locis nascentium, de quibus antea dixerat, ideoque subiunxit: *haud procul a fluvio nascitur in terra &c.* Plinius verò ad differentiam Colocasiæ, & Personatæ, quas Nili sui dotibus gaudere, ait: *Longius a flumine*, oriri tradidit. Ex quibus, & superioribus colligitur, arenosa, Austrinaque non sicca nimis loca, Malinathallen adamare: *Hæc incolæ*, sequitur Theophrastus, *legentes, in bryto hordeaceo decoquunt, dulcia admodum efficiuntur, hisque pro bellariis utuntur*. Plinius [4] *mandunt igni paratum*, & alibi. *Ambalii, quod Aegyptii edunt, nullum alium reperi usum*. Matthiolus vero in Veronensium agro oriri asserit: atque ibi pueri plenos quasillos vænum circumferunt, vocantque *Dolce Trasi:* crudas, coctasque esitant in bellariis. Harum cremor ut tradit Matthiolus [5] pectoris, & laterum vitia expurgat, quo fit ut tussientibus perutiles sint. Tunduntur enim, macerunturque carnium iure, & inde per linteolum exprimitur cremor, quem etiam venereis potionibus miscent recentiorum nonnulli. Idem cremor potus ad urinæ ardores valet, & ad dysenteriam, nam humorum acrimoniam retundit, præsertim ex aqua potus, in qua candens ferrum extinctum fuerit. Sunt hæ radices ut experientia, & dulcedine coniici potest, in moderate calfacientium & humectantium genere. Sed flatus quodammodo gignunt. Sunt qui Theophrasti esculentos Cyperos esse iu-

(1) *Forma*.
(2) *Tempus*.
(3) *Locus*.
(4) *Lib.* 21. *cap.* 29.
(5) *Vires*.
(6) *Lib. 6. de causis planta. c.* 16.

iudicent, quamobrem illius textum adducunt, in quo ſaporis, odo-
riſque gratia ſi in radicibus inſit plantarum, cur reliqua eorum mini-
me reſpondeant, rationem reddit, & exempli gratia adducit, *Grami-
nis, Cyperi, Betæ, Apii, Equapii, atque eorum quæ in paludibus, atque
fluviis idonea cibo proveniunt*. Quo loco reſpondetur [1], Theophraſtum,
nuſquam Cyperos differre radicibus, & ſapore tradidiſſe. Sed ſemper
inter paluſtres, atque in aquis degentes plantas illos connumerat, atque
odoratas radices habere ait: nec in ſequenti capite Cyperum inter o- 8
doratas recenſuiſſet, tam brevi intervallo abſque ulla differentiæ men-
tione, ſi de alio Cypero, dulci ſcilicet, atque radicibus inodoris, for-
ma etiam differentibus in antecedenti capite verba feciſſet, pro quo
Traſi planta hæc intelligi poſſet; cum e memoria tam cito, quod de
priore Cypero in antecedenti capite ſcripſerat, excidere non potuiſ-
ſet. Quare hanc primo tuebar opinionem, ut ſcilicet textus in quo
Cyperus, inter dulces radices connumeratur, ſit corruptus, & pro
κυπείρου, per ει, diptonghum, Cyperi latine, κυπίρου, per ι, Gladio-
li ſcilicet ſit reponendum, ut idem Theodorus Gaza in reliquis locis
non ſine errore vertit Cyperum; Cyperum, & Cypirum confundens;
atque ſemper Gladiolum interpretans. Atque Plinii auctoritate motus
Græcum textum emendandum eo loco putabam, ut κυπίρου, pro κυ-
πείρου, haberet. In aliis de Cypero aromatico loqui videtur, Iunco ſci-
licet triangulari dicto paluſtri, de quo Dioſcorides [2], & Plinius [3] cu-
ius verba ſunt hæc: *Quidam etiamnum unum genus faciunt Iunci trian-
guli, Cyperon vocant. Multi non diſcernunt a Cypiro, vicinitate nominis.
Nos diſtinguemus utrunque, Cypirus eſt Gladiolus, ut diximus radice bul-
boſa &c.* & inferius, *Cyperus Iuncus eſt, ut diximus anguloſus* [4]: & alibi:
Idem & Gladiolum alterum, quem Cypiron vocant, & ipſum paluſtrem,
& eodem capite ſuperius. *Bulborum generi quidam adnumerant & Cy-
piri, hoc eſt Gladioli radicem; Dulcis ea eſt, & quæ decocta panem e-
tiam gratiorem faciat, ponderoſioremque ſimul ſubacta*. Ex quibus nullo
pacto de Traſi planta, Theophraſtum eo loco intelligere colligitur:
nam ſi κυπείρου, Cyperi ibi habeatur, cum ſit radicibus odoris, for-
ma differentibus, atque paluſtris, limoſiſque magis gaudeat locis; Cy-
perus erit: atque de eo intelligendum eſt, non qui in lapilloſis locis,
ſed qui in aquis degit, de quo ſemper loquitur Theophraſtus, qui
propter maiorem humoris abundantiam ab aquis exceptam, dulciorem
ſaporem reddit, aliquantulum aſtringentem, odoratum, cibo aptum at-
que ſuavem, recentem intellige: nam ſiccatus parum amarus, & odo-
ra-

(1) *Lib. 1. c. 16. Lib. 4. c. 9. & c. 11. de plan. li. 6. de cau. pl. c. 17.*
(2) *Lib. 1. c. 4.*
(3) *Lib. 21. c. 18.*
(4) *Lib. 21. c. 17.*

ratior efficitur: in ſicco enim non eſt dulcedo, ut idem [1] Theophraſtus ait, & de eo intelligit [2] Dioſcorides in capite de Cypero, nam alibi de recente radice intelligens, illi Chryoſocomes radicem comparat, dicens eſſe dulcem, aliquantulum auſteram, ut eſt, his verbis, *γευσαμένῳ ὐκ ἀπηνῆ, κυπείρῳ ἴσην οὖσαν, ἐν τῷ γλυκεῖ ὑπαύστηρον : guſtanti non iniu-*
9 *cundam, Cypero ſimilem exiſtentem ex dulci ſubauſteram:* & ſic Traſi non poterit eſſe, quæ nullam habet auſteritatem, atque arenoſis, & in Sicilia, & Aegypto, quibus locis frequentiſſima, & ſpontanea eſt, oritur: indeque ad nos & Veronam forſan etiam adſportata, ubi colitur pingui riguoque terreno, ut ait Pena; ſed hæc planta pingui agro ſata facilè corrumpitur, nam vermes radicem erodunt; in arenoſis vero, & glareoſis vermes haud procreantur, plantaque lætior evadit, ſed ſæpe locus irrigandus eſt, niſi ſit natura riguus. Quare cum ibi de Cypero Theophraſtus loqui videatur, non dubium eſt amplius, Traſi plantam non eſſe Theophraſti Cyperum, quæ Malinathallen eiusdem plene refert, forma, ſapore, natalibus, atque uſu, in bellariis ſcilicet ut Pena & omnes aiunt, etiamnum ubique expetitam. Quidam obiiciunt huic plantæ, magnitudinem non eſſe Meſpilo æqualem, atque de maiore intelligunt, quibus reſpondeo ſatis eſſe ad quamlibet Meſpilorum ſpeciem accedere, nam ex trium generum Meſpilorum Theophraſti ad minorem Setaneæ ſpeciem, quam nos ut dixi, Meſpilum exoſſem appellamus, accedit, & forſan tertio generi nobis incognito parem, aut maiorem, quod minus eſt: atque dici poteſt ut eſt in Aegypto maiores fieri radices propter loci opportunitatem, quare de hoc amplius non eſt differendum. Quidam neſcientes etymon Anthalii, & Malinathalles, Malum Anthalium ſcribunt, putantque ita appellari, atque alii plantam quandam exoticam pro Malinathalle demonſtrant, fructu iuglandi nuci pari, quæ ſit ne recipienda ignari ſciunt.

CHON-

(1) *Lib.* 1.

(2) *Lib.* 4.

CHONDRILLA PRIMA DIOSCORIDIS TAB. III.

Chondrilla Iuncea, viſcoſa, Arvenſis, quae prima Dioſcoridis C. B. P. 130.

CHondrilla dicta fuit, ἀπὸ τοῦ χόνδρος [1], quod eſt grumus, & ἴλλειν, quod continere ſignificat, quaſi continens grumos, quos Maſtichæ ſimiles eſſe ait Dioſcorides [2] his verbis: περὶ δὲ τοῖς κλωναρίοις αὐτοῖς δίεισκεται κόμμι ὅμοιον μαστίχῃ. Plinius vero, [3] *habet proximam terræ Maſtichen tuberculo fabæ &c.* Planta hæc in [4] aggeribus viarum æſtate viſitur hic humi habens folia ſtrata, quæ vere erumpunt, primum Cichorio ſimilia, poſtea vero laciniosa magis 11 efficiuntur, atque Soncho, vel Denti Leonis dictæ plantæ accedunt, carnoſa, fractu facilia, lactiſque plena: radicem longam: inveni illam trium pedum longitudinem æquantem, craſſitie verò minimum digitum: foris ſubflavam, intus albeſcentem lacte turgidam, quam ſi extirpes, non tantam poteris diligentiam adhibere, quin ſaltem plicetur, atque tunc per obliquum finditur multis locis, exitque lac viſcoſum, quod pauco exinde temporis intervallo, minuſve quarta horæ parte, ut gummi concreſcit. In radice ſemper invenies terræ glebulas ab eodem ipſius lacte concretas, dum magis vigebat planta, exudante: quod ita viſcoſum eſt, ut neque a digitis, dum recens eſt, aqua abluendo, removeatur. Huic plantæ cum caulis erumpit, folia, quæ humi ſternebantur, marceſcunt ferè in omnibus: quamobrem raro illa invenies habere, aut flaccida pauca: qui trium aliquando pedum altitudinem æquat, prope humum hirſutus, atque aſper eſt, reliquus totus lævis, rotundus, multis alis refertus lignoſis, flexilibus, ut una tantum planta, velut Geniſta, cui calore, & habitu quadantenus ſimilis videtur, ſcopam efformare poſſis: habet foliola ex intervallo alternatim parva, craſſa, abſque laciniis, vel raris Linariæ, vel Geniſtæ ſimilia, ex viridi etiam ad cæruleum vergentia, ex quibus ſingulis flores ut in Cichorio ſativo æſtate [5] exeunt luteo colore, parvi, in pappos cum ſemenematuruerit evolantes: quod oblongum, fulvumque atque hirſutum eſt. Tota planta guſtu eſt amaro. Hanc primam Dioſcoridis Chondrillam ſtatuendam eſſe cenſui, cum ſuæ deſcriptioni congruere videatur: ait enim Dioſcorides: [6] Χονδρίλλη, ἣν δὲ καὶ τοῦτο κιχώρειον καλοῦσιν ἢ σέρίδα, τὰ μὲν φύλλα καὶ τὸν καυλὸν, καὶ τὰ ἄνθη ἔχει κιχορίῳ ὅμοια, ὅθεν καὶ εἶδος αὐτὸ τινὲς εἶπον σέριδος ἀργίας λεπτότερον

(1) *Nomen & Etymon.*
(2) *Lib. 2.*
(3) *Lib. 22. c. 22.*
(4) *Forma, Locus.*
(5) *Tempus.*
(6) *Deſcriptio.*

δὲ τὸ ὅλον, περὶ δὲ τοῖς κλωναρίοις αὐτοῖς εὑρίσκεται κόμμι ὅμοιον μαστίχῃ, μεγέθει κυαμιαῖα. Chondrilla; quam aliqui Cichorion, aut Serin appellant, folia quidem, caulem, & flores Cichorio similes habet, qua de causa quidam sylvestris Seridis speciem esse dixerunt, sed tenuiorem totam: at circa ramulos ipsos invenitur gummi simile Mastichæ magnitudine Fabæ &c. Quam eandem describens Galenus ita inquit: *Lactucæ agresti simile quodam olus est, quod Chondrillam nominant, & citius in caulem erumpit; amaritudinem habens manifestam, & quendam viscosum, & album*
12 *succum &c.* Quibus notis congruere videtur hæc, nam tota viscoso, atque albo succo est referta, & si quamlibet partem flectas, radicem, folia, caulem, ramos, flores etiam, ex rima vi orta lacteus succus exit, qui concrescit paullo post Mastiches duritie, & colore, sed postea longo tempore nigrescit: & quamvis Dioscorides dicat, succum concresci, in imis ramulis vertit Marcellus Virgilius, Plinium sequutus, qui ait, *proximam terræ Masticben*, Galenus tamen hoc non tradidit, sed lacte quidem multo esse refertam, & viscoso; cum non semper hoc eveniat: evenire potest quidem vel humoris abundantia excrescentis, & hoc in radice semper invenitur, vel aliqua vi exteriori, ut vento valido, aut alia, ab animalibus quadrupedibus ibi pascentibus, orta, qua ramuli flexi fuere, atque ita, parte illa curvata, rima efficitur, indeque lac exoritur, quod postea concretum invenitur, ut pluries observavi, atque non solum in caule, sed ramis, frondibusque. In radice vero semper, atque in pluribus partibus, terramque adherentem invenies, atque novum lac exire videbis, si parum illam flectes, atque concrescere, ut dixi Mastichen referens: quod plerisque amicis ostendi, minime hoc credentibus, numquam id observarant, nam plantam hanc flocci faciebant. Nulla ex aliis Chondrillæ nomine ab aliis insignita planta, hoc facere reperies: succum quidem illæ lacteum habent, non tamen viscosum, nec facilè natura concrescentem, immo nec longo tempore. Quare non amplius illas, sed hanc Dioscoridis primam Chondrillam esse dicas, atque vires a Dioscoride huic tributas, inesse scias, ait enim: [1] *Invenitur autem circa ramulos ipsos gummi Mastichæ simile, magnitudine Fabæ. Quod cum Myrrha tritum magnitudine Olivæ in linteo appositum, menses ducit. Herba ipsa cum radice contusa, admixto melle in pastillos efformatur, qui diluti nitro addito, vitiligines exterunt. Gummi vero etiam pilos agglutinat. Sed & radix recens ad eadem facit, si in ipsam acus tingatur, & pilis admoveatur. Commodo est etiam ad viperas cum vino pota. Et succus ipsius alvum sistit, coctus cum vino & potus, aut per se ipsum.* Quæ Plinius ita exaravit. *Habet proximam terræ Masticben tuberculo Fabæ, quæ apposita fœminarum menses trahere dicitur. Tusa*

(1) *Vires.*

sa cum radicibus tota, dividitur in pastillos, contra serpentes argumento probabili. Siquidem mures agrestes ab his laesi, hanc esse dicuntur, Succus ex vino coctae alvum sistit. Eadem palpebrarum pilos inordinatissimos, pro gummi efficacissimè regit. Dorotheus stomacho & concoctionibus utilem carminibus suis pronuntiavit. Aliqui foeminis & oculis, generationique virorum contrariam putavere. Galenus verò, *Chondrilla, & hanc quidam Serin nominant, est enim eiusdem fere cum illa facultatis, nisi quod gustu amariuscula est, ac proinde facultate siccantiore.* Hanc Lobellius vimineam viscosamque Chondrillam vocat, neque gummi modo globulos concretos animadvertit, saltem in radice: neque illum sequentes, qui viscum melle nigro admixto, & huius radice ad aviculas capiendas idoneum a pueris factitari, asserunt. 13

IANI PLANCI ADNOTATIO II.

Dioscorides quum peculiares notas Chondrillae non addiderit, sed more suo per assimilationem eam descripserit, & Intubo, & Ambubeiae similem fecerit; factum heinc est, ut Chondrilla sua inter Plantas minus notas recenseretur, & a Fabio nostro φυτοβασάνῳ sui trutina examinaretur. Matthiolus, ut aliqui suspicantur, teste Casparo Bauhino ex Cichorio, seu Ambubeia, ut esset quasi Ambubaiarum Collegii Patronus, peculiarem Plantam confinxit, & pro Chondrilla prima Dioscoridis venditavit. Hanc exceperunt Durantes, & Lugdunenses, aliique, quibus cordi est non Plantas in se ipsis, & in natura scrutari, sed ex Libris exscribere, & in volumina congerere, ut ad pompam excrescant, studiosorum inutilitate, ne dicam dispendio, & confusione.

CHONDRILLA ALTERA DIOSCORIDIS TAB. IV.

Dens Leonis Tuberosa Radice Tournef. 468.

ET hæc sanè Chondrilla dici potest [1], nam radices habet a quibus grumi pendent, χόνδροι Græcis dicti: atque hanc Dioscorides, ut superiorem, Chondrillam appellavit, tradiditque habere radicem rotundam, parvam, &c. his verbis: ῥίζαν δὲ λεπτὴν, ἔπακμον, χούφην στρογγύλην, &c. Plinius vero exactius hanc describens [2] ita ait; *radice Fabae simili, aliquando numerosa:* descripsitque confundens utriusque plantæ descriptiones, primo secundam, secundo vero loco primam ibi, *Habet proximam &c.* Est igitur herba hæc in montibus saxosis, locis-

(1) *Nomen Etymon.* (2) *Lib. 22. c. 22.*

ciſque in quibus terra non excedit dodrantem altitudine [1], naſcens, ubi & Ciſtus, Agrioriganum, atque Calamintha oriuntur, longe a mari, ac etiam ab Auſtro tutis: radicem habet rotundam, parvam Fabæ magnitudine, ſuccoſam, parum lacteſcentem, albidam, quandoque ad purpureum vergentem, ſolidam, amaram, maior non excedit Avellanæ nucis formam, ſed oblongiorem, læveni atque cum effoditur nihil terræ retinet, ita ut pellucida, & quaſi margarita videatur: quæ maior, vetuſtiorque invenitur, tres, quatuorve concavitates diaphragmatibus diſtinctas habere cernitur, atque ideo etiam χονδρίλλη ἀπὸ τοῦ χόνδρου, quod pro chartilagine, ſive diaphgramate accipitur, unde hypochondrium dicitur quia ὑπὸ χόνδρου poſitum eſt: flaveſcit, contrahitur, rugoſaque efficitur: inveniuntur ſæpe plures a tenuibus fibris albis per terram repentibus dependentes, quod Plinius animadvertit, cum dicat, *radice Fabæ ſimili, aliquando numeroſa*. Nam & unus ex bulbulis illis perficit plantam, eandemque plures ſimul ex fibris dependentes. Ex quarum principio erumpunt, autumno folia Cichorii minora, oblonga circumroſa, ſive leniter ſinuata, quarum inferior pars ad cæruleum tendit, dorſum habentia rubens, carnoſa, lævia, fractu facilia, atque tunc ſtridentia, unde Herbarii hic, *Herba ſtridola*, appellant, & lac amarum emanantia: maius folium minus eſt dodrante: e medio foliorum caulis aſſurgit unicus, nudus, lævis, cavus; teres, rubens, lacte turgidus, pedalis, aliquando minor, vel etiam contra maior, ſecundum loci temporiſque temperiem; nam Plinius habet, *caulem minus pedalem*, in cuius ſummo unicus eſt flos luteus, Aprili [2] menſe prodiens, Cichorii, ſive Dentis Leonis dictæ: cuius baſis, & caulis prope illam, hirſutie nigra obſiti cernuntur: ſemen in pappos evolat maturum. Hanc alteram Dioſcoridis Chondrillam ſtatui cum ſuæ reſpondeat hiſtoriæ ab eodem traditæ, ſcilicet: "Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον εἶδος χονδρίλλης, φύλλον δὲ ἔχει περιβεβρωμένον, πρόμηκες, ἐπὶ γῆς ἐστρωμένον. καυλὸν δὲ ὀπῶ μεστόν. ῥίζαν δὲ λεπτὴν, ἔπακμον, κούφην, στρογγύλην, ὑπόξανθον, ὀπῶ μεστήν." [3] *Eſt & alterum genus Chondrillæ, folium habens circumroſum, oblongum, humi ſparſum: caulem ſucco madentem: radicem parvam, vegetem, levem, rotundam flaveſcentem, ſuccoſam*. Quam ita Plinius Lib. 22. c. 22. tranſcripſit, *Chondrillon, ſive Chondrille, folia habet Iutubi circumroſis ſimilia, caulem minus pedalem, ſucco madentem amaro, radice Fabæ ſimili, aliquando numeroſa*. Quorum delineationem nulli aptare poſſumus, quæ bulboſas habeat radices, atque ex unico bulbulo ſato plantam ſeparatam efficere poſſit, quæ etiam plures globulos habere poſſit, ut vult Plinius. Folia, etſi non ſint ſtrata in terra, ut in Cynogloſſa, Plan-

(1) *Forma locus*.
(2) *Tempus*.
(3) *Deſcriptio*.

Plantagine, & similibus, nulla alia habet, præter quam illa quæ ab radice prodeunt, proximaque sunt terræ, quarum aliqua in terram convertuntur, quæ in terra iacere dicere possumus. Quare nihil mihi videtur posse obstare, quominus Dioscoridis genuina censenda sit, præsertim cum ex Plinii textus supplemento clarior fiat, quem scimus ab ipso mutuatum multa transcripsisse insalutato hospite. Hanc Lobellius marinam Chondrillam appellat, sed hic rarius in maritimis invenitur, & Perdicium Theophrasti, dubitatque an sit Dioscoridis Chondrilla;
quare aliam describit Asphodeli radice, quam Matthiolus ignorans an 16
& nobis oriretur, Constantinopolitanum Cichorium appellavit; quæ radicibus constat multiplicibus in mucronem desinentibus: Marcellum Virgilium virum doctissimum sequutus, qui ἐπακμον, non *vegetam*, sed *in mucronem desinentem*, vertit non animadvertens verbum ἔπακμον, ἀπὸ τοῦ ἐπακμάζειν derivari, quod verbum, ἀπὸ τοῦ ἀκμάζω, & ἐπὶ conflatum est, quod, vigeo, & adolesco, interpretatur; atque vegetam, vel adolescentem, esse interpretandum ut omnes verterunt: atque etiam textum vult depravare, ut non κούφην, *levem* scilicet; sed κορυφὴν quod verbum non legitur in textu Græco aliquo, nec in Ruellii versione quam multis locis impressam habeo, sed κούφην, & pro eo *lævem*, scriptum invenitur: quamvis in Volumine de Plantarum natura aliter dicat, sed ibi historiographus, non interpres est. Quod ipsi neque satisfaciens, in Plinium verba vertit, quem hallucinatum putat, non percipiens, neque cognoscens quam lectionem, quamve plantam recipere debeat: in Matthioli demum incidit Cichorium Constantinopolitanum, in eum etiam insurgens, sed & pudere debuit ipsum etiam, qui illius scrutator sit, & quæ ipse scribit non considerat, plantarum similium copia & lectionum convolutus: illud tandem describit. Sed neque est, cum pluribus radicibus, non unica propagetur, exceditque longe formam & magnitudinem ut ex Dioscoridis & Plinii textu liquet, neque aliquando, sed semper contra Dioscoridis & Plinii sententiam sit numerosa, atque multiplex: non unica ut in planta a me proposita, quæ has vires habebit ex Dioscoride, (1) *Vim concoquendi habent folia & caulis. Succus vero pilos in palpebris agglutinat*. Myconius hanc strumosum Cichorium appellat, atque ad strumas curandas multum conferre se experimento didicisse asserit, quinque aut sex integræ cum melle sumptæ radices multis continuis diebus mirum in modum prosunt. Eadem, stillatitia aqua earum, & decoctum præstat. sed inefficacius: item conditum ex iis cum melle paratum admodum iuvat. Herbarii hic fœmellis ad eliciendum lac uti sonchum utilem vendunt; quæ

(1) *Vires*,

quæ illas parant ita; contundunt radices huius herbæ atque addito ſampſucho ovis intermiſcent, atque placentas ex his confectas edunt:

Iani Planci Adnotatio III.

CHondrilla haec altera, quam Dioſcoridi tribuit Columna, videtur Haemorrhoidalis Durantis. Hanc Dentem Leonis Tuberoſa radice appellavit Tournefortius, ut in Titulo appoſuimus, cui non repugnat vel Fabius, quum dicit florem ipſi luteum eſſe Cichorii, ſeu Dentis Leonis ſimilem, & ſemen pappis evolare, quod Denti Leonis proprium eſt, ut per multis aliis Herbis flore ſemifloſculoſo donatis.

18 ALISMA, SIVE DAMASSONIVM DIOSCORIDIS TAB. V.

Auricula Vrſi flore luteo I. B. 3. 499.

ALiſma, quæ Alcea dicitur, atque Damaſſonium [1], a vi propulſandi venena Leporis marini, & Ranæ rubetæ, opiique ut in Dioſcoride legitur, nomina ſunt. Lobellius vero Aliſmatis etymon eſſe ait a voce *ἀλισμὸς*, quod eſt maris alliſio, atque iactatio, convenireque Aliſmati, eo quod in aquis degat. Sed ſi verum hoc eſſet, Haliſma debebat ſcribere, nam *ἁ*, ſpiritu aſpero ſignatum eſt, ab Aliſmate alienum: atque verum eſſet, ſi planta ab ipſo propoſita Aliſma fuiſſet; ſed certè longè ſatis eſt, nihilque Dioſcoridis delineationi reſpondet quamvis verba illius etiam pervertere voluerit, ut ſuæ plantæ reſponderent: & adhuc etiam multa deſiderantur in illa planta, quæ aperte a Dioſcoride deſcribuntur, & demonſtrabo [2]: ait enim *Ἄλισμα, οἱ δὲ ἀλκέαν, οἱ δὲ δαμασώνιον καλοῦσι, φύλλα μὲν ἔχει ἀρνογλώσσῳ ὅμοια, στενώτερα δὲ καὶ ἐπὶ γῆν κλώμενα. καυλὸς δὲ λεπτὸς, ἁπλοῦς, ὑπὲρ πῆχυν ἔχον κεφάλια, θυρσοειδής. ἄνθη λεπτὰ, λευκὰ, ὕπωχρα. ῥίζαι ὡς μέλανος ἐλλεβόρου λεπταὶ, εὐώδεις, δριμεῖαι, ὑπολίπαροι; ὑδρηλὰ δὲ φιλεῖ χωρία* [3] *Aliſma, quam alii Alceam, alii Damaſſonium appellant, folia habet ſimilia Arnogloſſo, anguſtiora vero, atque in terram convexa; caulem tenuem, ſimplicem, thyrſi ſpecie, cubito altiorem capitula habentem: flores tenues, albos, ſubpallentes: radices ut nigri Ellebori tenues, bene olentes, acres, ſubpingues. Aquoſa amat loca.* Ex hoc Textu Plinius in ſuos libros ita repoſuit Aliſmatis Hiſtoriam. [4] *Aliſma, quam alii Damaſſonium, alii Lyron appellant. Folia ei Plantaginis, niſi anguſtiora*

(1) *Nomen Etymon.*
(2) *Deſcriptio.*
(3) *Lib.* 3.
(4) *Lib.* 25. *c.* 10.

*ra essent, & magis laciniosa, convexaque in terram, alias etiam venosa si-
militer: caule simplici, tenui, cubitali, capite thyrsi: radicibus densis, tenui-
bus ut veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. Nascitur in aquosis. Al-
terum genus eiusdem in sylvis, nigrius, maioribus foliis, &c.* Quorum de-
lineationibus quantum respondeat planta a me proposita ex hac descri-
ptione patebit.[1] Radicem habet in summo crassam maiorem digitum
æquantem, foris rufescentem, ex qua fibræ pallentes dependent cir-
cum plures, carnosæ tenues, non dissimiles Elleboro, odoratæ, atque
gustu acres: folia emittit plura in gyrum in terram inclinantia, pallido
colore, lævia, carnosa, forma Plantaginis latifoliæ angustiore, sed ner-
vi parum conspicui videntur in superiore & latiore parte serrata mi- 19
nutis, parvisque dentibus: quarum quæ proximiora sunt humo flacci-
da, atque languida sunt: caulem emittit, non e centro foliorum, sed
ex radicis latere, cubitalem atque maiorem, cum planta vetustior est,
supra quem radiatim foliola exeunt latiuscula, quorum unicum triplo
maius est, ut in pictura visitur, basim conficientia florum, qui inter i-
psa velut umbella, aut corymbi dependent, ex albo lutescentes, pa-
rum odori, cavi, tenues, in quinque partes in summo divisi, ac si quin-
que foliolis essent constructi, floribus Primularum veris vulgo dictarum
non dissimiles, calices ex quibus prodeunt, in imo habentes. Quibus
siccatis fructus remanent rotundi, duri, apicem habentes; cortice mol-
li in quinque etiam partes divisa confecti, ut in Ocymoidum genere
visitur: in quibus minutum semen, fuscum, angulosum, citrinæ Nigel-
læ simile continetur. Februario,[2] & Martio mense floret, atque æstate
fructus perficit. In montosis oritur, rupibusque[3], in quibus ex altiore
parte montis defluit humiditas, atque umbrosis locis frigidisque gau-
det: in Palinuri rupibus humidis frequens. Hanc recentiores Vrsi auri-
culam appellant a forma, foliorum scilicet, quæ erumpunt, tunc enim
auriculam imitantur: & Saniculam atque Paralyticam, propter insi-
gnes facultates, quas obtinet, atque propter florum præcocitatem in-
ter Veris Primulas recensent; quibus congener est: quas Phlomides, si-
ve Verbasculos putarunt (sed a Verbascis longe absunt) quarum plu-
res species a plantarum collectoribus depinguntur, a loco in quo na-
scuntur nomine discretæ; nam aliæ, ut hæc montanis locis, aliæ sylvis,
aliæ pratensibus gaudent: at omnes quidem umbrosa humentiaque a-
mant loca. His Fuchsius vir doctissimus, sub Verbasculorum nomine,
aliud enim verius his inditum non erat, has vires[4] tribuit. *Radicis de-
cocto vesicæ, renumque obstructiones solvuntur.* Quod etsi a Dioscoride[5]
non

(1) *Forma.*
(2) *Tempus.*
(3) *Locus.*
(4) *Vires*
(5) *Lib. 6. de simpl. med. facult.*

non memoretur, a Galeno tamen hæc de Alismate, sive Damassonio proferuntur. *De hac herba in tertio libro tradit Dioscorides, quod eius radix epota dysenterias sanet, & alvum sistat, atque œdemata mitiget, sed nos ea quidem experti non sumus. Quod autem constitutos in renibus calculos aqua in qua decocta fuerit, pota comminuat: id certe experti sumus. Ex quo liquet quod abstersoriam quandam facultatem obtinet.* Sequitur Fuchsius. *Ius herbæ propinatur & illinitur adversus rupta, luxata, & liventia: quod vero hæc eadem possint, temperamentum eorumdem palam docet: parum enim adstringunt, si gustaveris, amara, & modice acria sunt: ut hoc nomine, desiccandi, & detergendi facultatem habere nemo dubitet. Et mulieres formæ studentes succo e floribus illarum expresso faciem illinunt, quod maculas, rugasque, & alia eiusdem vitia mirifice detergeant.* Ad enterocelas rhoracisque vulnera commendantur ex Matthiolo. Plinius vero Lib. 25. c. 10. ex Dioscoride transcripsit hæc tantum. *Usus in radice utriusque adversus ranas, & lepores marinos drachmæ pondere in vini potu.* Quibus respondere videntur quæ de primulis congeneribus scribit Matthiolus: ait enim aquam stillatitiam ex florida planta exceptam utilem esse in potu, languoribus cordis, & totius corporis: nam, ut periclitatores aiunt, mirum in modum auxiliatur, roburque addit cordi. Flores impositi scorpionum, & venenosarum aranearum ictibus subveniunt: atque folia, flores, radixve, aut tota planta imposita, luem pestiferam atque vulnera sanat, Dioscorides vero ait: *Radix drachmæ unius aut duarum pondere pota cum vino commoda est his qui leporem marinum vorarunt, & quos rana rubeta momordit, & qui opium hauserunt. Torminibus, atque dysenteriæ per se, aut cum pari modo seminis Dauci, potui datur. Convulsis, & ad uteri affectiones prodest. Herba sistit alvum, menstrua pellit, atque tumores illita mitigat.* Item Plinius de plantis ad strumas utilibus verba faciens ait Lib. 26. cap. 5. *Damassonium quæ & Alcea vocatur, sub solstitio collecta imponitur ex aqua cœlesti, folium tritum, vel radix cum axungia tusa, ita ut imposita folio suo operiatur, Sic & ad omnes cervicis dolores, tumoresque quacunque in parte.* Ex his quidem colligitur, & facie, viribusque plantam a me propositam Dioscoridis esse Alisma, sive Damassonium, omnibus respondentibus notis; quas longe abesse ab aliis Damassoniis sive Alismatibus putatis, quisque ex his iudicabit; radice quidem, foliisve aut serraturis, caule, odore, atque sapore, viribusque minimè respondentibus quæque planta ab iisdem proposita eget, quæ hic repetere prolixum foret. Est & alterum genus Alismatis a Plinio memoratum, de quo in sequentibus dicam.

ALISMATIS SIVE DAMASSONII GENVS ALTERVM PLINII TAB. VI. 22

Primula veris odorata, flore luteo simplici I. B. 3.495.

IN descriptione Alismatis, sive Damassonii ex Dioscoride transcripta, Plinius addit hæc verba: *Alterum [1] genus eiusdem in sylvis, nigrius, maioribus foliis:* & infra primam Alismatis descriptionem, hæc verba intermiscet Lib. 25. c. 10. *alias etiam venosa similiter*. Ex quibus verbis innotescit, quas depictas affero plantas, & eiusdem generis, secundum esse Alismatis genus Plinii. Radicem enim omnes habent [2] Ellebori modo fibrosam, pinguem, tenuem, odoratam, & acrem, ex qua folia in gyrum humum operiunt parum ab ea elata, lactucaceis proxima, inferiore parte hirsuta, venosa, sive nervosa multum, quamobrem crispa visuntur, per ambitum leniter sinuata, colore viridiore, saturiore primo Alismate depicto, quare Plinius nigrum genus appellavit, & recte. Harum prima depicta non thyrsi specie caulem, & supra eum capitula, sed plures cauliculos nudos, atque hirsutos promit, in quorum summo singuli flores ex calice prodeuntes insunt, ex albo lutei, odoratique, quibus siccis vascula remanent semina habentia parva, subrotunda, fusca, quæ Maio perficiuntur. Secunda vero, caulem, atque flores, Alismatis primi generis modo emittit, etiam concolores. Omnes primo Vere florem [3] edunt, indeque Veris Primulas, recentiores appellarunt, alias vero sylvaticas, omnibusque easdem vires tribuere, eorumdem experimento comprobatas. Quod animadvertens Plinius dixit, *Alterum genus eiusdem in sylvis nigrius, maioribus foliis* [4] : *Vsus in radice utriusque adversus ranas, & lepores marinos, drachmæ pondere in vini potu.* Quibus subscribenda sunt quæ supra in descriptione primi Alismatis generis reposui: nam & recentiores, sicut antiqui omnibus easdem vires tribuere. Harum alias congeneres in plantarum collectoribus sub Primulæ, Saniculæ, Vrsi auriculæ, & Paralyticæ nomine videre poteris, quas omnes sub Alismatis & Damassonii nomine comprehendes: atque alias montanas, quæ in montibus oriuntur, alias sylvaticas, alias postremo pratenses, non Primulas, sed Alismatis nomine insignitas plantas, appellabis.

IANI PLANCI ADNOTATIO IV.

PRopterea quod Alismatis secundum Columnam genera, seu Saniculas & Primulas Veris iuxta Tournefortium eas vulgo nominemus,

C

(1) *Descriptio.*
(2) *Forma.*
(3) *Tempus.*
(4) *Vires.*

mus, radices habeant, ut nigri Ellebori tenues, bene olenteis, acreis, & subpingueis, ut ait Dioscorides, Nonnulli Rhizotomi nostrates eas imperitis Seplasiariis pro Radice Contrayervae Peruvanae vendunt, praesertim eas Primulae Veris huius odoratae luteo flore; Quem sane dolum vitabunt Seplasiarii si seposita Avaritia, & Negligentia, considerabunt Radices Contrayervae verae obscuriores esse, crassioresque & flagrantiores, & saporem denique acriorem habere, quam Radices illae Primulae Veris, in quibus quidem Terrae Odor semper superest, & sapor non plane Aromaticus, sed subausterus.

23 ACINOS DIOSCORIDIS TAB. VII.

Ocimum Caryopbyllatum Monacborum I. B. 3. 269.

Ἄκινος dicta fuit planta hæc ab, ἀ, litera, quæ nota est privativa, & verbum κινέω, quod significat, mollio, moveo, incito, cieo [1]; unde κινεῖ κοιλίαν καὶ ἔμμηνα, dicitur apud Dioscoridem, ciet alvum & menses [2]: hæc autem, quia contrariam habet facultatem, scilicet quod menses, & alvum pota sistat Dioscoridis sententia, ideo ἄκινος dicitur, quia ἀκινεῖ, vel ἵστησι κοιλίαν, καὶ ἔμμηνα πινομένη, quam ita descripsit Dioscorides [3], Lib. 3. Ἄκινος, ἢ ἄκονος, πόα ἐστὶ λεπτόκαρφος, στεφανωματική, παραπλησία ὠκίμῳ, δασυτέρα δὲ καὶ εὐώδης· παρ' ἐνίοις δὲ καὶ κηπεύεται. *Acinos, aut Aconos herba est tenuibus surculis, coronaria, admodum similis ocimo; birsutior vero, atque bene olens, apud aliquos in bortis plantatur*. Plinius vero de variis oleribus verba faciens subiungit Lib. 21. cap. 15. *Acinos, quam Epipetron vocant, quæ nunquam floret*. Ex quo textu multi opinati sunt eandem esse cum Epimetro Theophrasti a vocis similitudine, quod absque dubio est; rationem affero, quia Plinius illa, inter quæ de hoc Acino mentionem facit, ex Theophrasti capite octavo libri septimi exaravit: atque ex rebus, de quibus ibi agit, si cum Theophrasti loco citato expendantur, perspicuum erit: ubi eius verba hæc sunt [4]: ἔνια δὲ καὶ ὅλως ἀνανθῆ, καθάπερ καὶ τὸ ἐπίμετρον. *Aliqua vero omnino flore carent, sicut Epimetron*. Quod etiam indicio fuit, ut etiam idem esset cum Epimedio Dioscoridis, cum neque Epimedium florere dicat unquam; idemque esse Epimedium Dioscoridis, & Epimetron Theophrasti, a vocis quadam, & historiæ similitudine, atque Epimetron Plinii, qui & Acinos dici tradit; quo loco reponendum putarem, pro *Acinos*, *Erineos* po-

(1) *Nomen Etymon*.
(2) *Lib. 2. c. de Brassica*.
(3) *Descriptio*.
(4) *Lib. 7. c. 8.*

potius: quod nomen in diversis illis Epimedii Dioscoridis nomenclaturis, invenitur: cum Plinii mos sit, diversa ex variis transcribere, atque hic Theophrasti caput 8. libri 7. alibi vero Dioscoridis [1] Epimedium præ manibus habebat, immemor Epimetri iam descripti: non enim semper potuit succisivis horis, nocturnisque hæc expendere, lucemque videre, atque nobis ostendere. Quibus convolutus Pena: putavit ἄκινος per υ, scribi oportere, quod sterilem signat, atque infœcundam plantam: & in Matthiolum insurgit, ut solet, trabem etiam suam mi- 24
nimè videns: sed de his hactenus. Non est Acinos, quam Epipetron vocant, Acinos Dioscoridis, nam idem Plinius de eo loquens Lib. 21. c. 27. ait, *Acinon, & coronarum causa, & ciborum Aegyptii serunt: eademque erat quæ Ocimum, nisi hirsutior ramis ac foliis esset, & admodum odorata*. Ex quibus verbis clarè liquet Acinon cibo aptam esse, atque utilem, cum eo feratur: quod contra est in Epipetro, vel Epimedio: secundò Epimedion, vel Epipetron, aut Epimetron ab omnibus flore carere dicitur, quod contra esse in Acino Plinius his verbis demonstrat, *Eademque erat quæ Ocimum, nisi hirsutior &c.* Sed Ocimum non caret flore, ergo & Acinon flores habere est necesse, cum nihil ab Ocimo differre debeat, nisi hirsutie tantum, qua etiam nota a Dioscoride ab Ocimo distinguitur, cum ὀκίμῳ παραπλησία scribat, quæ verba & sententiam hanc, & Plinii descriptionem confirmant, cum illa præpositio παρὰ addat πλησία, in compositione vero vel nomini vel verbo adiuncta, proprietatem illius adiuvat, tam si rectum, quam si iniquum significet, ut in linguæ Græcæ observationibus licet videre: & sic flores habere oportet ut Ocimum, cum ab eo hirsutie tantum differat. Quod argumentum ab aliis hucusque non est animadversum, atque mihi sufficere videtur, ut flores Acinon habere, probare possit, præter illud quod alii dixere, quod coronaria cum sit flores habere est verisimile, sed quidem non necesse [2]. Quare plantam hanc pro veriore Acino assero, quam quotannis olitores Verno tempore ferunt, illamque *Vrthicella*, hic appellant, eo quod Vrticæ hirsutiem quodammodo referat; hirsuta quidem est, atque asperiuscula caule, & foliis Ocimo similibus, tenuioribus, oblongioribusque per ambitum serratis Mercurialis modo [3], flore æstate etiam Ocimo simili, parvo, albo in inferiore lacinia purpurascente, sicuti stamina, quæ luteum caput habent quatuor & quintum bifurcatum quinis laciniis respondentia purpurascente: diceres nisi aliud Ocimum agnosceres, genuinum esse Dioscoridis: folia enim habet Mercuriali similia, quæ Ocimi folia habere ait Dioscorides: cui nulla alia planta a Dioscoride descripta fo-

(1) *Lib. 27. cap. 9.*
(2) *Forma.*
(3) *Tempus.*

liis Ocimo similibus, ita Ocimo, foliis, atque positu, colore, lævitate, & caule est Mercuriale similior; hæc autem ab illis differt tenuitate caulis, quod Dioscorides requirit, illiusque & foliorum hirsutie, quæ Ocimo & Mercuriali desunt. Odore est fragrantissima ad Caryophil-
26 los aromaticos accedente; & si tantum illam tangis, remittit odorem, & si deinde manum naribus admovebis, iucundissimo odore nares ferientur, gustu Ocimo acriore cerebrum confortante, & magis exsiccante percipitur ore: semine in utriculis simili: perficitur Septembri, & Octobri Mense. Quare admodum est odorata, & boni odoris, atque tam Ocimo similis est facie, ut non dubium sit Ocimi speciem esse, cum hirsutie tantum atque caulis tenuitate differat. Acini mentionem Galenus omisit: Paulus vero Dioscoridi se subscribens ita ait. *Acinos Ocimo similis, mediocriter adstringendi vires habet* [1], quod clare ex gustu mandendo percipies, *ideoque alvum & menses pota sistit: imposita vero panos, & erysipelata curat*. In Plinii textu contrarias vires reperi, sed non dubito quin error sit correctoris putantis calidas vires, aperientesque habere, atque sicut Ocimum urinæ difficultati succurrit Dioscoridis sententia, ita & hanc Ocimi speciem, & urinas, & menses ciere posse: ideoque *Ciet menses, & urinas*, scripsit. Quod etsi probari possit, utrasque vires Acinon habere posse, ut ab aliquibus factum est: tamen potius duobus textibus credendum censeo, quam uni contrarii rationem non reddenti. Non est Acinos Dioscoridis, quæ a diversis ponuntur, multum enim ab Acini historia absunt, qua de causa alter, alterius putatum Acinon refellit, suæ subridens opinioni: sed nulla Ocimi folia habere perspicitur, neque cum Ocimo similitudinem illam refert, qua eadem dici posset, nisi hirsutior esset, ut Plinius ait ex mente Dioscoridis. Quare Plantarum auctor nesciens quam reciperet, inodoram illam, aut potius fœtidam plantam, ubique viarum infestissimam, cum admodum odorata esse debeat, pro vero Acino appingere maluit, Lobellii, Penæque pœnam formidans: quam & ipsemet Clinopodium sylvestre appellat, quam ex Ocimis hirsutam plantam, ab ipso depictam Fuchsii medii Ocimi nomine considerare, an Ocimum hirsutum esset, & Acini nomine dignum, sed tantam iconum multitudinem, nedum plantas considerare haud poterat. Ocimo similis Planta pro Acino depingitur in vetustissimo Sancti Ioannis Carbonariæ Codice.

IANI PLANCI ADNOTATIO V.

Herbae huius Fabio nostro primum Descriptionem debemus, quam modestia quadam non suo peculiari nomine, sed Dioscoridis vene-

(1) *Vires*.

nceratione Acinon maluit appellare. Ἄκινος igitur Dioſcoridi & Columnae iuxta graeci vocabuli etymon dicitur Herba Alvum, & Menſeis ſiſtens. Verum in hoc uterque malus Phyſicus, licet uterque non malus Botanicus. Quae enim Aromatico ſapore, & acuto odore præditae ſunt Herbae ſiſtere quidem Alvum interdum poſſe video, aſt Menſeis ſimul ſiſtere poſſe non video; nimis enim ſanguinem rarefaciunt, & exagitant, quo fit ut oſcula venarum aperiantur, menſeſque cieantur. Ocimus haec Herba Tournefortio poſt Ioannem Bauhinum dicitur Dioſcoride & Columna non admodum repugnantibus, qui Ocimo vulgari, ſeu Baſilico Regali herbae ſimilem fecerunt. Tournefortius quod ὠκέως creſcat Ocimon dictum voluit; melius fortaſſe Ozimum appellaſſet quod bene oleat, quod Iohannes Bauhinus in Deſcriptione, Typographi tamen errore bis fecerat.

ALYSSVM DIOSCORIDIS TAB. VIII. 27

Veronica floſculis cauliculis adhaerentibus Mor. Hiſt. Oxon. Part. 2. 322.

Ἄλυσσον dicta fuit planta hæc, [1] ἀπὸ τῦ λυσσᾶν, quod eſt, rabire, & α, particula privativa, eo quod rabie privat, ut Dioſcorides de hac loquens, [2] ait δοκεῖ δὲ καὶ λύσσαν κυνὸς ἰᾶσθαι, & Plinius [3], *Nomen accepit, quod a cane conmorſos rabiem ſentire non patitur.* [4] Herbula eſt parva ſurculoſa, radicem habens exiguam, albidam, tenuibus capillamentis diviſam, folia bina humi ſtrata, rotunda, parva admodum, carnoſa, hirſuta, atque aſperiuſcula, per ambitum parvis, rotundiſque inciſuris ſerrata: caulem edit aliquando unicum, [& non minus invenies unicaulem plantam, quam ramis præditam] rectum, rotundum, hirſutum ſine alis, virgellam referentem, pedem, vel ſeſquipedem altitudine vel longitudine æquantem: aliquando multas alas, ex ſingulis foliolis imis, atque etiam ex aliis ſuperioribus cauli abſque petiolo ex adverſo etiam hærentibus, maioribus illis, quæ humi ſternuntur, ex intervallo diſpoſitis, exorientes: quæ ſicut & caulis, e medio ad ſummum uſque, flores paulatim edunt cæruleos, parvos, Anagallidi aquaticæ pares, atque concolores, ſurculis, & foliis tunc alternatim diſpoſitis, minoribus, oblongioribus, minuſque inciſis, interceptos: quibus decidentibus, in illorum locum fructus hirſuti ſuccedunt foliacei compreſſi cordis prima facie quodammodo latiorem formam æmulantes, διχοειδῆς, ut Thlaſpeos fructus, duplici mem-

(1) *Nomen Etymon.*
(2) *Lib.* 3.
(3) *Lib.* 24. *c.* 11.
(4) *Forma.*

membranula constructi, duplicis clypei ovalis, vel rotundi, alterius alteri hærentis iconem exprimentes: dupliciter ex utraque facie extuberant, ac si duorum clypeorum alter alterius lateri coniunctus esset: atque ita intelligendum est, non ut alii perperam, alterum alteri incumbentem clypeum consideraruut: nam si ita esset omnes plantæ hoc exprimerent, etiam quæ foliaceum semen habent; sed Dioscorides, ut dixi, plantam hanc ab aliis hoc secrevit, ut fructus eiusdem, quælibet scilicet membranula, duplicis clypei, latere alterius alteri hærente, iconem repræsentarent; quam descriptionem hæc tantum planta & congeneres referunt. Hos quatuor foliola circumdant, ut
29 in Anagallide visitur; intus semina parva, ovalia compressa, flavescentia continentes, quæ veluti dorsum in medio magis elevatum habent, ideo Dioscorides, ὑπόπλατυ σπέρμα dixit, quibus perfectis folliculi aperiuntur, semenque decidit. Tota planta gustu amaricat. [1] Aprili mense florere incipit: Maio perficit fructus, [2] In editis locis & sole illustratis, saxosis non cultis, parietibus hic oritur, & etiam vallibus, pratensibusque, sed non ita frequens [3]. Totam videtur explere Dioscoridis historiam, qui ait. Ἄλυσσον φρυγάνιόν ἐστιν ὑπότραχυ, φύλλα ἔχον στρογγύλα: παρ' οἷς ὁ καρπὸς ὡς ἀσπιδίσκια, διάδιπλα, ἐν οἷς τὸ σπέρμα ὑπόπλατυ. φύεται ἐν ὀρεινοῖς καὶ τραχέσι τόποις. *Alysson virgultulum est*, in aliquibus legitur, *unicaule*, *subasperum*, *folia habens rotunda*, *iuxta quæ fructus velut duplices clypeoli*, *in quibus semen subcompressum*: *oritur in montibus*, *& asperis locis*. Diversam ab hac plantam descripsit Plinius lib. 24. c. 11. his verbis post Erythrodani descriptionem subiungens: *Distat ab eo*, *qui Alysson vocatur foliis tantum*, *& ramis minoribus*. Ex quibus patet similem fecisse Rubiæ: & sic alia planta diverso est ab ea, quam Dioscorides descripsit foliis rotundis, quæ non potest cum Rubia aliquam habere similitudinem, cum plura folia caulem cingere deberent, ut Rubiæ similis esset; sed contra est, atque hoc confirmat diversa illa nomenclatura Dioscoridi apposita, ἁπλόφυλλον, quod verbum, simplici folio plantam designat: ut scilicet simplex folium caulis lateri hæreat, non plura simul ex eadem parte, ut in Rubia, quæ utrinque ex opposito habet hærentia: quod nomen a Rubia longè alienum est, & planta a me proposita referre videtur, præsertim ex medio ad summum, in quo clypeoli insunt, a quibus ἀσπίδιον, nomen fuit huic impositum, ob eorum similitudinem & frequentiam. Quare Plinius, vel aliam descripsit plantam, vel in transcribendo, Dioscoridis textus caput antecedens proximum Alysso, Aparines scilicet,

(1) *Tempus*.
(2) *Locus*.
(3) *Descriptio*.

licet, alterum pro altero exaravit, cum Aparinen foliis tantum, & caule minoribus esse, atque in eo ab Erythrodano differre omnes sciant. Neoterici vero diversas pro Alysso Dioscoridis depinxere plantas, quarum nec aliqua respondere videtur, cum vel foliis sit longis, lævibus, vel etiam hirsutis, nec rotundis, non φρυγανώδης, nec folliculos caule, & foliis interceptos, sed in spicam in summo dispositos habeat, contra Dioscoridis sententiam, qui descripsit ut folliculi hærerent foliis, ibi παρ' οἷς ὁ καρπὸς, &c. ut etiam in aliis plantis quæ fructum caule, & foliis interceptum habent, ut Lithospermon, & Polygonon, & similes. Nec alio modo habere possunt, si Dioscoridis textui respondere debent, quod, alii quia ab ipsis depicta planta non referebat, non sine errore pertransierunt, aut non animadverterunt. Hanc pro Veronicæ specie, ut ab aliis dicebatur, minore primum afferebam ab aliis non depictam, vel minus recte expressam si depinxerunt, aliis non dissimilem, nisi quia foliis sit rotundioribus per ambitum rotundis crenis divisis, hirsutioribus crassisque & caule aliquando recto, vel supino: flore vero, fructibusque non disparibus, item sapore viribusque [1]. Quare alias Veronicas iam receptas humicaules, & supinas Alyssi varietati adscribendas putarem: Multis quidem viribus pollent, ut recentiorum experimento constat [2]. *Ad cruenta*, scilicet, *& vetera ulcera, & vulnera sananda mirifice conferunt. Scabiei, & omnibus cutis vitiis medentur. Tumores discutiunt potissimum in cervice: contra tussim, & vitia pectoris, pulmonisque datur stillatitia aqua potanda: Iocinoris, & lienis obstructiones aperiunt, uterum, renes, & vesicam expurgant. Ad febres, contagiososque morbos, trium drachmarum pulvis siccarum, epota cum Theriacæ drachma ex vino commendantur, si vero statim operiantur, ut sudent ægri*. Dioscorides vero ait, *Huius decoctum potum singultus qui sine febre sunt solvit. Idem facit retentum, aut naribus admotum. At cum melle tritum lentigines & maculas solares depurgat. Videtur & Canis rabiem sanare, cum cibo contusum & exhibitum. Sed & in domo appensum salutare esse dicitur, tum hominibus, tum aliis animalibus, ne a fascino lædantur. Quin & puniceo panniculo alligatum pecorum morbos abigit*. [3] Galenus vero scripsit, *Nuncupata est hæc herba Alysson, quod mirifice iuvet morsos a cane rabido. Sed & rabienti quoque data sæpe in totum sanavit: atque hoc ex totius substantiæ similitudine efficit. Dictumque prius est talem facultatem ex sola percipi experientia, & plane nulla constare methodo. Quod si quis ad multa experiatur, cognoscet facultatem habere siccificam, & digerentem, cum hoc ut absterforium nonnihil etiam obtineat*.

Hæc

(1) *Varietates*.
(2) *Vires*.
(3) *Lib. 6. de simpl. med. facult.*

Hac ratione vitiliginem & maculas faciei a sole procreatas expurgat. Quæ vires si conferantur cum superioribus a recentioribus descriptis, præter facultatem sanandi rabiem, quam nescierunt, eædem esse videbuntur, nam digerere, excutere, siccare, abstergereque conspicitur, atque Alexipharmacum esse. Ex quibus recte poterit cen-
31 seri plantam hanc Dioscoridis Alyssum facie, & viribus referre. Plutarchus [1] vero celebravit Alyssum plantam, numeravitque inter eas quæ solo contactu, alituve, aut aspectu prodesse homini possunt: non tamen contra rabidi canis maleficium, sed contra singultum. Verba eius sunt. *τὴν δὲ ἄλυσσον καλουμένην βοτάνην καὶ λαβόντες εἰς τὴν χεῖρα μόνον, οἱ δὲ καὶ προσβλέψαντες ἀπαλλάττονται λυγμοῦ. λέγεται δὲ καὶ ποιμνίοις ἀγαθὴ, καὶ αἰπολίοις παραφυτευομένη ταῖς μάνδραις. Quin etiam herbam Alysson vocatam, alii in manus accipientes tantum, alii autem conspicientes, a singultu liberantur, dicunt eandem ovillo & caprino pecori salutarem esse prope mandras plantatam.* Quare ἄλυζον dici oporteret, nam λύζειν, singultire significat: indeque nomen λύγξ, & λυγμός, singultus vertitur, derivatur. Alyssum depingitur in vetusto Codice Sancti Ioannis, ut diximus, planta binis cauli haerentibus foliis, flore caeruleo, verum galericulato inter folia.

IANI PLANCI ADNOTATIO VI.

Nova item est haec Herba, & ante Columnam a nemine descripta, quam ipse non peculiari suo nomine appellavit, sed onere in se suscepto, ut omnia ad Veteres referret, ad Alyssum Dioscoridis retulit. Verum Florum contemplatione, quod in Re Herbaria maximum est: Veronicae minoris esse speciem ab aliis non depictam, vel minus recte expressam, si depinxerunt, acute suspicatus est. Vt revera eodem Florum argumento ad Veronicas Morisonus & Tournefortius Botanici sapientissimi superstitione & veneratione in Dioscoridem liberati retulere.

ALYS-

(1) *Sympos. lib. 3. q. 1.*

ALYSSON ANTONII COI. SIDERITIS HERACLEA DIOSCORIDIS

TAB. IX.

Marrubiastrum Sideritidis folio, cauliculis aculeatis flore candicante. Tournef. 190.

ALiam Alyssi nomine plantam describit Antonius Cous, ut Galenus refert, his verbis[1]. Ἄλυσσος δὲ ἐστὶ βοτάνη τῷ πρασίῳ παρεμφέρουσα. τραχυτέρα δὲ καὶ μᾶλλον ἀκανθώδης περὶ τὰ σφαίρια, ἄνθος δὲ φέρει κυανίζον: *Alysson Marrubio similis herba, asperior tamen, & magis spinosa circa orbiculos*[2]: *flore ad cæruleum vergente.* Quem sequutus Aëtius ita scripsit,[3] *Alysson, aiunt esse Sideritidem heracleam appellatum, quæ iuxta vias nascitur ubique, purpureum florem habens, & folia crassiora*, ita Latini codices habent, sed ego puto pro, *folia crassiora*, in græco textu esse scriptum, φύλλα παχύτερα, quo loco reponi debet, φύλλα τραχέα, *folia aspera*, hirsuta scilicet, nam illud comparativum παχύτερα, non refertur ad ullum positivum, atque in textu Sideritidis Dioscoridis τραχέα, etiam legitur, hoc animadvertit etiam Gesnerus. Quam descriptionem si cum Dioscoridis delineatione Sideritidis heracleæ conferas, eandem esse censebis: in qua Dioscorides diligentior videtur in foliorum descriptione; nam postquam Marrubio similia esse dixit ut exactius illorum exprimeret formam, oblongiora esse dixit, minoraque ad Salviæ foliorum formam, aut Quercus accedentia, nam & Marrubio longiora data proportione sunt, eius verba sunt hæc.[4] Σιδηρῖτις, οἱ δὲ ἡράκλειαν, πόα ἐστὶ φύλλα ἔχουσα ὅμοια πρασίῳ, ἐπιμηκέστερα δὲ πρὸς τὰ τοῦ ἐλελισφάκου ἢ δρυός, μικρότερα μέν τοι καὶ τραχέα. καυλοὺς δὲ ἀνίησι τετραγώ- 32 νους, σπιθαμιαίους, ἢ καὶ μείζονας, οὐκ ἀηδεῖς ἐν τῇ γεύσει, καὶ ποσῶς ὑποστύφοντας· ἐν οἷς ἐκ διαστημάτων σπόνδυλοι περιφερεῖς ὥσπερ πρασίου, καὶ ἐν αὐτοῖς σπέρμα μέλαν. φύεται δὲ ἐν ὑποπέτροις χωρίοις. *Sideritis, quam aliqui heracleam appellant; herba est folia habens similia Marrubio, longiora vero ad Salviæ, aut Quercus folia accedentia, minora quidem & aspera. Caules edit quadratos, pedales, & maiores non iniucundi gustus, aliquantumque substringentis, in quibus ex intervallo verticuli sunt rotundi, ut in Marrubio, in quibus semen nigrum. Oritur in subpetrosis locis.* Et sic Antonius Cous cum dicat Alysson Marrubio esse simile, atque etiam Dioscorides Sideritidem, Aëtius vero esse quam Sideritidem heracleam appellant: iidem eandem plantam diversis verbis at-

D

(1) *Lib. 2. c. 11. de Antidotis.*
(2) *Descriptio.*
(3) *Tetrabibl. 1. ser. 1. c. de Alysso.*
(4) *Lib. 4.*

atque nominibus descripsisse videntur: nam delineatio unius duabus reliquis respondere videtur, quamcumque aptare velis: non solum forma, sed natali loco, & viribus. Quidam obiiciunt Aëtium per modum loquendi dixisse, Alysson esse appellatam Sideritidem heracleam, sed certè ibi loco affirmantis est, verbum illud, aiunt; quod confirmo ex eiusdem Aëtii textu, ubi de remediis commorsos a rabido cane curantibus loquitur, ubi ait: [1] *Danda est quotidie Hiera non ad purgationem, sed tamquam auxiliare medicamentum, nucis Avellanæ magnitudine, cum cyatho decocti Salviæ, aut herbæ Sideritidis, quam heracleam appellant. Quidam etiam sola ipsa utuntur, & multum prodesse dicunt, & propterea etiam Alyssum, eo quod rabiem eximat, ipsam nominant.* Quod confirmat Paulus Aegineta verbis fere iisdem: [2] καθαίρειν δεῖ τὸν διὰ τῆς συκυωνίας διδόντα καθ᾽ ἡμέραν τοῦ φαρμάκου μετὰ ἀφεψήματος ἐλελισφάκου, ἢ τῆς σιδηρίτιδος τῆς ἡρακλείας, ἣν καὶ ἄλυσσον καλοῦσί τινες. *Purgare expedit medicamento ex cucurbita sylvestri, ita ut quotidie id exbibeas cum decocto Salviæ, aut Sideritidis heracleæ quam aliqui Alysson vocant.* Ex quibus omnis dubitandi ratio infirma remanet: eademque est censenda Sideritis heraclea Dioscoridis, & Alysson Antonii Coi, & sequentium. Miror etiam Matthiolum dicere, se ignorare, de qua heraclea Sideritide Aëtius verba faciat, cum duæ dicantur heracleæ, prima scilicet, & tertia: neque animadvertit, Dioscoridem, primam heracleam Sideritidem communi appellatione ita denominatam afferre: tertiam vero a Crateva tantum ita appellatam referre: atque primam in petrosis, & secus vias oriri, tertiam vero in vineis locisque humi-
34 dis, umbrosisque atque a prima differre foliis, & floribus, ut a Dioscoride traditur, & infra dicam suo loco: primam vero foliis ad Marrubium, atque etiam floribus, totaque forma, sed minore accedere, ut ex sequenti historia, & icone patebit: eodemque tempore Dioscoridis Sideritidem heracleam, & Antonii Coi Alysson ex Galeno habebis. [3] Planta hæc oritur hic circa latas vias vallium petrosas, aridas, ubi parum terræ supra petras inest. Autumno exit [4], atque Vere caulem edere incipit, duratque ad Aestatem: Radicem habet parvam, [5] lignosam, fibris divisam, ex qua folia emittit Marrubii forma, longiore tamen ut Dioscorides ait ad Salviæ, proportione data, longitudinem accedentia, satis Chamædryo similia, parum maiora quæ prima exoriuntur ante caulem: hirsutie aspera, incana, atque per ambitum incisa, sed non tam profunde ut in Chamædryo: sed Betonicæ modo, quam etiam Quercus folia habere ait Dioscorides: caules plures exeunt, qua-

(1) *Tetrabil.* 2. *ser.* 2. *c.* 24.
(2) *Lib.* 5. *c.* 23.
(3) *Locus.*
(4) *Tempus.*
(5) *Forma.*

quadrati, pedales inveni sponte; sed cultu parum maiores efficiuntur, parum repentes, ac veluti supini eriguntur, qui cum tribus digitis e terra eminent, flores habere conspiciuntur singulis geniculis verticillatis, ut in Marrubio, ex albo ad purpurocæruleum vergentes: qui, caules geniculis circum hærentes ex intervallo ornant, siccatis vero & decisis remanent infundibula quibus continebantur, in quinque acutas, duras, pungentesque eminentes divisuras desinentia, ita ut nisi quis hoc animadvertat, ab aculeis illis feriri sentiat, si decerpere tentaverit: folia geniculis hærentia minora, oblongioraque sunt primis, semen intus continent verticuli, fuscum, Iunioque mense perficitur. Gustu adstringere sentitur, non iniucundo palato, aliquid amaroris & odoris habens. Ex his igitur constat plantam hanc & Sideritidem Dioscoridis, & Alyssum referre Antonii Coi, cum natalibus, forma, viribusque convenire videatur. Dioscorides sub Sideritidis nomine has vires huic tribuit.[1] *Illita folia suapte vi, vulnera sine inflammationis periculo iungunt.*[2] Galenus vero, *Sideritis habet quidem etiam abstergendi quandam facultatem, sed plurima eius pars humida est, & mediocriter frigida: pauca vero inest adstrictio: quare phlegmonem sedat, & glutinat.* Quæ vires si rectè expendantur cum superioribus alteri Alysso tributis, quas easdem Aëtius & Paulus huic tribuunt, similes esse videbuntur, atque inter se secundùm magis & minus differre patebit. Modum vero utendi hac ad Canis rabidi morsum ita Galenus ex mente Antonii Coi describit.[3] *Alysson herbam contusam, & cribratam repone. Huius cum opus fuerit, a cane rabido morsis cochlear exhibebis ex aquæ & mulsæ cyathis tribus, statim a primo die usque ad quadraginta: sin minus, saltem primis septem diebus. Hanc inter Caniculæ æstus colligere oportet; exiccataque, & cribrata servanda est, ut expirare non possit.*[4] Aëtius vim purgantem habere tradit ab aliis minimè cognitam, si pulvis Alyssi huius VI. scrup. pondere cum aceto, modico sale, ex aqua potui inspersa bibatur. Non est Alysson Galeni, Antonii Coi scilicet, planta illa Hispanica Marrubio similis, si non est Sideritis heraclea, ut Paulus & Aëtius volunt: nec obstat dicere Galenum diversis locis de Alysso, & Sideritide verba facere, nam nihil obstare videtur, cum historiam Alyssi in lib. 2. de Antidotis, non ex mente sua, sed ab Antonio Coo descriptam afferat, atque eo loco relatoris vicem non scriptoris gerere videtur: ibi & aliorum veterum etiam, remedia, antidota, & similia refert: & sic non est dubitandum de hac mea sententia, cum a duobus antiquis doctissimis medicis Paulo Aegineta, & Aetio comprobetur.

35

(1) *Vires*
(2) *Lib. 8. de simpl. med. facult.*
(3) *Lib. 2. de Antidot. c. 11.*
(4) *Tetrabibl. 1. ser. 3. c. 31.*

Iani Planci Adnotatio VII.

MArrubiastrum Sideritidis folio Tournefortii, ut in titulo attuli, puto esse hanc herbam, quam Ioannes Bauhinus Sideritis genus spinosis verticillis appellavit. Haec quoque primum descripta & depicta fuit a Fabio nostro, quam solita veneratione in veteres ad Alyssum Antonii Coi, & ad Sideritidem Heracleam Dioscoridis retulit. Marrubio similem fecerunt Antonius ille Cous Alyssum suum, & Dioscorides Sideritidem Heracleam suam, uti & Marrubio similem facit Fabius noster. Quare satis bene ex hoc ad Marrubiastrum retulit Tournefortius, quum peculiares notas habeat, quibus a Marrubio ipso, Sideritide, & Galeopsi consimilibus Plantis secernatur.

PYCNOCOMON DIOSCORIDIS TAB. X.

Scabiosa folio integro, glabro, flore caeruleo. Tourn. 466.

PYcnocomon dicta est planta hæc ἀπὸ τοῦ πυκνὸς, & κομῶν, [1] a comarum scilicet densitate, plures enim comas edit; vel quia coma ipsa florum pluritate densa apparet. Huius notas Dioscorides sic depinxit: [2] Πυκνόκομον φύλλα ἔχει ὅμοια εὐζώμῳ, τραχέα δὲ, καὶ παχέα, καὶ δριμύτερα. καυλὸν τετράγωνον. ἄνθος δὲ τῷ τοῦ ὠκίμου ἐμφερὲς. καρπὸν δὲ ὡς πράσου· ῥίζαν μέλαιναν, στρογγύλην, ὠχρὰν, ὡς μικρὸν μῆλον, γεῶδες ὄζουσαν, φύεται ἐν πετρώδεσι τόποις. [3] *Pycnocomon folia habet similia Erucæ, aspera vero, crassa, & acriora: caulem quadratum: florem Ocimi flori similem· fructum vero ut Porri: radicem nigram, rotundam pallidam, ut parvum malum terram olentem: invenitur in saxosis locis.* Plinius ita habet: [4] *Solvit & Pycnocomon Erucæ foliis crassioribus, & rarioribus: radice rotunda, lutei coloris, terram redolente, caule quadrangulo, modico, tenui, flore Ocimi.* [5] Quibus notis congruere
36 videtur planta a me proposita, quæ radicem habet carnosam, oblique geniculatam, veluti rotunda Aristolochia, extuberantem, luteam; in crassas atque plures fibras oblique se circum dividentem vetustioris Thu a me descripti radici similem, terram redolentem, gustu amaro, atque acri linguam mordente: caulem emittit tenuem, purpurascentem,

(1) *Nomen Etymon.*
(2) *Lib. 4.*
(3) *Descriptio.*
(4) *Lib. 26. cap. 8.*
(5) *Forma.*

tem, ab radice ad ſummum uſque alis undique diviſum, ramiſque refertum, pedem, ſeſquipedem tres, quatuorve altum: foliis, ſingulis geniculis ex adverſo hærentibus ſuperna parte hirſutis, craſsis, duris, per ambitum diviſuris Erucæ ſylveſtri ſimilibus, inciſis: altius quam in pictura viſitur: verum antequam caulem edat Plantaginis mediæ magnitudine, nullis, vel raris ſerraturis diviſis, quod etiam in Eruca ſylveſtri obſervatur, non ſemper folia habente inciſa præſertim in imo, quæ Plantaginis anguſtifoliæ formam repræſentant: acri, amaroque guſtu: folia ita geniculis caulis, alarumque hærent, ut quatuor facies cauli aliſque tribuant, non diſſimilibus cauli Ocimi, Mercurialis, atque Ebuli, quod quadratum caulem in ſuo ſuperiore capite habere tradidit Dioſcorides, & tamen caulis non quatuor habet angulos, ſed folia geniculis ex oppoſito hærentia alternatim, illos cauli conſtituunt. In ſingulorum vero caulis, ramorumque ſummo, earumque alis, terna exeunt longo petiolo capita colore purpurocærulea non diſſimilia illis Trifolii Bituminoſi, vel Scabioſæ vulgo appellatæ, pluribus circundata floribus, ſed ſinguli flores Ocimi flores imitantur forma: quibus decidentibus fructus in illorum locum ſemina continentes oblonga remanent, eodem modo quo Scabioſæ vulgaris minoris, in capitibus parum oblongis:[1] quorum forma & ſimilitudine Dioſcorides ait fructum edere ut Porrum, caput ſcilicet edere ut Porrum, cuius ſummum caput comam idem Dioſcorides appellavit,[2] ibi: ἡ δὲ κόμη αὐτοῦ &c. & Pſyllii etiam ibi, ἄρχεται δ' αὐτοῦ ἡ κόμη ἀπὸ μέσου τοῦ καυλοῦ, κεφάλια δὲ δύο ἢ τρία ἐπ' ἄκρου συνεσταλμένα, &c. *Incipit ipſius coma a medio caule, capitula vero duo, vel tria in ſummo contracta*, & etiam aliis locis. Sed quia plura capitula habet, & ſic comas, Pycnocomon appellavit. Quod autem Pycnocomon capitula habeat, teſtis eſt mihi Plinius qui ait:[3] *Paſſim & in quacumque parte, ac maximo incommodo naſcuntur qui furunculi vocantur, mortiferum aliquando malum confectis corporibus. Remedio ſunt Pycnocomi folia trita cum polenta, ſi nondum caput* 38
fecerint. Ex quibus iam clare liquet, Pycnocomon caput habere, atque ita vetuſtiores codices, quos habere teſtatur Marcellus Virgilius, καρπὸν ὡς πράσου, *Porri*, ſcilicet, non πρασίου, *Marrubii*, ut alii legunt, ſcriptum habent: a Dioſcoridis inſtituto abhorrens, qui Marrubio verticulos tribuit, & plantis illi ſimilibus.[4] Auguſto menſe incipit florere, Septembri vero ſemina perficit. Huius mihi Ferdinandus Imperatus ex fictilibus vaſis in quibus alebat plures, avulſæ copiam fecit. Sponte ortam non vidi, quam magis etiam laciniatam eſſe accepi, atque minorem, nam cultu caret. Fuchſius ait naſci locis incultis monta-

(1) *Lib. 2. c. de Porro.*
(2) *Lib. 4. c. de Pſyllio.*
(3) *Lib. 26. c. 12.*
(4) *Tempus.*

tanis, ſaltibus [1], ac interdum pratis etiam, & dumetis, atque ſubnigras habere radices: quam, cum antiquum nomen ignoraretur, recentiores *Diaboli morſum*, vel *Succiſam* appellarunt; quia tuberoſum illud, a quo fibræ deducuntur, quaſi præmorſum, corroſumque viſitur, ſed non omnibus, niſi vetuſtioribus aliquando; quod cum in aliis plantis evenire animadvertiſſet Pena, mavult, & rectè, ita dici ab urente vi, qua bubones, & peſtilentes carbunculos mordicat, quibus magno levamento admoventur folia, atque in hoc acriorem eſſe Erucæ foliis, cognoſcitur expreſſe. [2] Fuchſius calidam, & ſiccam admodum eſſe teſtatur, cum ſupra modum amara ſit, atque acris, quare ait: *Præſentaneo remedio ad maturandos, atque adeo ſanandos carbunculos adhibetur, ſi herba viridis trita imponatur, aut vinum, in quo decocta fuerit, bibatur. Radix per ſe eſtur, aut vinum eius decocti in vulvæ doloribus bibitur.* Hæc manuſcriptum herbarium habere teſtatur. Atque hodie, inquit, cum habeat diſcutiendi facultatem, & incidendi, utuntur ad diſſolvendos ſanguinis grumos. Galenus ait: [3] *Pycnocomi radix, fructus, folia, omnia digerendi, attrahendique habent facultatem, utpote quæ & guſtu ſunt acria; folia itaque tumores, & furunculos diſcutiunt: fructus valentior eſt: & hæc quidem efficere poteſt mixtus alicui digerentium cataplaſmatum, cuiuſmodi eſt, quod ex farina hordeacea conficitur: palos, & alia id genus infixa ad extimam cutem elicit. Porro radix ad ſupradicta quidem deterior eſt, & infirmior, cæterum bilem flavam expurgat.* Quibus ſe ſubſcribit Aegineta. [4] Dioſcorides vero addit aliqua, & ait: *Semen gravia ſomnia & tumultuoſa facit, drachmæ pondere potum: tumores diſcutit illitum cum polenta: Spicula adactoſque corpori aculeos extrahit. Folia illita*
39 *tubercula & furunculos diſcutiunt. Radix eius in aqua mulſa duum drachmarum pondere, alvum ſolvit, & bilem extrahit.* Aliqui alias vires Scabioſis tributas huic referunt, ſed Scabioſas, quas hic ſponte ortas habemus, non habere acrimoniam percepi, & ſi aliquantulum amaricare palato ſentiantur; præterea recentiores, & præſertim Pena, contrarias vires Scabioſis tribuêre, nam in capite de Scabioſa, & Diaboli morſu in Adverſariis, viribus iiſdem præditas eſſe illas ſcribit, ſed in Obſervationibus de Cyaneo vulgo dicta, Chondrillas Scabioſas, Cyaneoſque eandem temperiem habere, nempe refrigerantem, & ſiccantem. Quare hoc loco parvam illis fidem adhibendam eſſe cenſeo, atque non parum differre Scabioſas ab hac planta, etſi capitulis ſimiles eſſe videantur. Quidam obiiciunt huic plantæ, folia prima non eſſe Erucæ ſilveſtri ſimilia, ſed Plantagini, his ego; eum in aliis reſpondere videatur, ita reſpondi: non omnes plantas Dioſcoridem, cum ſcripſit vidiſſe:

(1) *Locus.*
(2) *Vires.*
(3) *Lib. 8. de ſimp. med. fac.*
(4) *Lib. 7.*

se: ut idem in proemio testatur, sed quæ ab aliis sine contrarietate descripta invenerat, exarasse; quare vel idem, vel is a quo transcripsit, plantæ caulem, sine primis foliis humi proximis (quæ facilè pluvia intercedente terram tangentia marcescunt, ut in Glasto sylvestri cuius folia prima plantaginea non vidit, sed quæ caulem lactucæ modo cingunt, ideo foliis lactucæ similibus esse ait, sed certè sativum Glastum a sylvestri nihil differre, nisi cultu non est dubitandum) floridum atque perfectum delineavit: idcirco parvi esse faciendum hoc iudicavi: sciens Antiquiores in describendis plantis non omnibus diligentiam adhibuisse, ut cuique exercitato constat: & ut dixi Erucæ sylvestris folia neque incisa in imo esse & latiora, & Dioscoridem non magnitudinem, sed formam foliorum semper designare, nisi expresserit illam ut solet. Quare his non obstantibus plantam hanc Pycnocomi nomen, formam, viresque cum referat, habere statui; adhuc incognitam, nec ab aliis animadversam. Pena Pycnocomi nomine acanaceam plantam quandam describit, nulla prorsus facie Pycnocomi, quam nec ipse ausus est Pycnocomon esse asserere. Vim purgatricem recentiores in hac planta non cognoverunt sub Succisæ nomine. Diligens nunc, doctusque medicus, qui non ut alii Carri semitam sequatur; poterit huius plantæ radicis vim experiri, modo a Dioscoride descripto.

IANI PLANCI ADNOTATIO VIII.

SI huic Herbae Pycnocomon Dioscoridis nomen est, gratias Fabio habebit, quod Succisae, & Diaboli Morsu nominibus sane obscuris, & invenustis eam liberarit, & graeco patrio nomine venusto quidem & claro iterum eam ornarit. Verum ut valde dubito, quin Pycnocomi nomen ei conveniat, eo praesertim quod folia Erucae similia non habeat, ut habere dicit Pycnocomon suum Dioscorides; Gratias potius habebimus diligentissimo Tournefortio, qui eam, ut in titulo notavi, ablegato rotundo hoc Fabii Columnae nomine, & obscuro invenustoque aliorum ad Scabiosam sapienter revocaverit.

SEM-

40 SEMPERVIVVM TERTIVM DIOSC. ET PLINII TAB. XI.

Sedum Echinatum vel Stellatum, flore albo I. *B.* 3. 680.

Idem flore luteo ibidem.

ETsi semper non vivat planta hæc,[1] cum tamen *ἀειζωοειδὴς* sit caule, foliis, floribusque, atque viribus, Sempervivi nomen adepta est. Iisdem locis quibus congeneres aliæ plantæ, gaudet: petris scilicet humentibus; sata vero ubique provenit[2]. Huius radix parva admodum, fibrosa, atque multis capillamentis tenuibus est prædita[3]: folia Portulaea sunt latiora, maioris Sempervivi æmula, minora tamen, carnosiora, & rotundiora, præsertim antequam caulem edat, quibus folia Aristolochiæ Clematitidis Dioscorides comparat his verbis, *φύλλοις ὑποστρογγύλοις ἀειζώου μικροῦ ἐοικόσι : foliis subrotandis parvo supervivo similibus*: succo magis referta, hirsuta, sinus quatuor in latiorem partem habentia: caulem crassum, rubentem Tithymali Characiæ modo atque succosum cingunt alternatim: aliquando multas radice tenus alas habentem supinas: quandoque unicum caulem rectum, in summo duabus, tribusve alis divisum, ubi folia paucioribus, binis tantum sinibus erosa conspiciuntur: in alarum cavo interceptus Primus flos exit, posteaque per alas dispositi ab imo incipientes alii prodeunt paulatim albo colore, lacteove, stellam referentes quinque radiis constructam, in medio quorum totidem siliquæ stellatæ, eiusdem formæ, & magnitudinis suboriuntur: exiguis multisque seminibus nigricantibus turgidæ, non secus ac secundum Sedum. Tota planta longitudine, altitudineve dodrantem ad summum æquat cultu: humilior est huius coma secundo Sempervivo vermiculatis foliis.[4] Maio mense floret, Iulio, & Augusto finitur. Sapore primum aquoso in fine adstringente sine aliqua mordacitate. Huic similem depictam edidi, sed minorem; quam sponte ortam vidi in pariete vetere ædis D. Antonii extra urbem, postea multis locis humentibus. Toto habitu superiori est similis foliis, variat non sinuatis, magis ad Portulacæ folia accedentia, sed minora, flores non albos, sed luteos promit, eodemque tempore perficitur: gustu etiam simili. Nec dubium est quin sit eadem specie & viribus;

(1) *Nomen Etymon.*
(2) *Locus.*
(3) *Forma.*
(4) *Tempus.*

bus; quibus ambæ easdem, quas reliqua duo genera Sempervivi habent vires, Dioſcoridis ſententia, referunt.[1] Atque tertii ab eodem deſcripti notas adimplere videntur: ait enim. Δοκεῖ δὲ εἶναι καὶ τρίτον εἶδος ἀειζώου, ὃ ἔνιοι ἀνδράχνην ἀγρίαν ἢ τηλέφιον ἐκάλεσαν, ῥωμαῖοι δὲ ἰλλέκεβραν. ἔχει δὲ αὕτη παχύτερα τὰ φυλλάρια πρὸς τὰ τῆς ἀνδράχνης, καὶ δασέα. φύεται ἐν πέτραις.[2] *Videtur autem & tertium genus Sempervivi eſſe, quod aliqui Andrachnen agriam, aut Telephion vocant: Romani autem Illecebram. Habet foliola craſſiora*, aliqui pro παχύτερα, πλατύτερα legunt & melius, ut etiam Plinius, nam comparativum πλατύτερα, *latiora* ſcilicet, refertur ad folia ſecundi Sedi, cuius folia craſſa ſunt, & rotunda, vermiculi modo, quibus craſſiora non poſſunt eſſe, ſed latiora certe, atque ideo ſimilia ſunt Portulacæ foliis, quare ita legendum eſt. *Habet foliola latiora, Portulacæ proxima, & hirſuta. Naſcitur in petris*. Ex quo textu Plinius ita tranſcripſit.[3] *Huic* [ſupra aliis ante duobus deſcriptis,] *ſimilis eſt, quam Græci Andrachnen agriam vocant Itali illecebram, puſillis latioribus foliis, breviori cacumine: naſcitur in petris, & colligitur cibi cauſa*.[4] *Omnium harum vis eadem, perfrigerare, & adſtringere, &c.* Ex quibus colligitur eandem plantam eſſe, quæ ſupra a Dioſcoride eſt deſcripta: viribus tantum contrariis differre videtur. Quare videndum eſt cui textui ſit credendum, & quænam vires propriæ ſint huius plantæ. Et certe non ſolum ex ſapore plantæ huius, quæ integras notas Dioſcoridis, & Plinii in ſe continet, ſed ex aliorum coniecturis, vires has, Δύναμιν δὲ ἔχει, &c. Dioſcoridis textui inſertas, ſuppoſititias eſſe, eſt credendum. Plinium omnium primum Dioſcoridis textum in ſuos libros tranſcripſiſſe nemo dubitat, etſi ab ipſo nunquam memoretur; eoque tempore incorruptum habuiſſe exiſtimandum eſt. Quamobrem ſi duorum fideliter hiſtorias tranſcripſit, & tertii quoque Sempervivi hiſtoriam, notas vireſque ſimul incorrupte exaraſſe eſt credendum: nec ipſo ſuo marte illas vires deſcripſit, ſed ab Auctoribus fide dignioribus tranſcripſiſſe, non tantum has, ſed omnem hiſtoriam fatetur. Quod clare patet, nam Plinius deſcribit primum, ſecundum, & denique tertium Sedum, nec ſingulis, nec primo tantum adſcripſit vires, ut in Dioſcoride, ſed in fine deſcriptionis omnium trium concludit dicens, *Omnium harum vis eadem, perfrigerare, & adſtringere*; atque vires privatim ſequenter deſcribit. Facilius igitur, veriuſque cenſendum eſt, eumdem qui diverſas illas plantarum nomenclaturas Dioſcoridi adſcripſit, & has appoſuiſſe vires Galeni commentario deceptum, & nominis varietate, atque ſimilitudine. In Gloſſis enim Hippocratis Galenus tradit, Telephium ſpeciem eſſe her-

41 43

E

(1) *Lib.* 4.
(2) *Deſcriptio*.
(3) *Lib.* 25. *cap.* 13.
(4) *Vires*.

herbæ, quæ & Sempervivum ſylveſtre, & Portulaca ſylveſtris appellatur, a Romanis autem Illecebra. Quod Auctor qui Emblemata in Dioſcoridem edidit Baſileæ impreſſa animadvertit, atque alii etiam Commentatores confirmant, ſed de variis nomenclaturis loquuntur, non de viribus falſo appoſitis, quod verius eſt: varia quidem illa nomina apud Plinium ſunt: vires verò minime. Verius igitur deceptus eſt ab hiſtoria portulacæ ſilveſtris putans easdem vires habere Sempervivum tertium, quia etiam Portulaca ſylveſtris appellaretur: in quam decipulam incidit Marcellus Virgilius etiam, qui ea quæ de Portulaca ſylveſtri erant, tertio ſempervivo adſcripſit: ita recte factum exiſtimans: non enim animadvertit contrariam hiſtoriam a Plinio deſcriptam, magis Sedo tertio congruere, verioremque eſſe. Aliam igitur in medium afferam textuum conciliationem, & primo, ut veritas agnoſcatur, demonſtrandum eſt, ſylveſtris Portulacæ hiſtoriam ſuppoſititiam eſſe: & adducor, quia nec in Plinio de hac ſylveſtri Portulaca, neque in Galeno, qui etiam in multis Dioſcoridem eſt ſequutus, nec in Paulo aliquid memoriæ invenitur: atque rationi conſentaneum eſt, nullam eſſe inter ſativam, & ſylveſtrem, ſpontaneam ſcilicet Portulacam, differentiam: niſi magnitudine a cultu proveniente, nihilque ſapore & viribus differre, ut iam omnes alii doctiores animadvertére, qui ab ipſorum commentariis penitus caput illud abſtulerunt. Sylveſtrem Portulacam eſſe cenſeo, quæ Peplis, & Peplion dicitur: nam hæc verba Plinii mihi indicio fuerunt, de ſativa Portulaca loquentis. [1] *Eſt & Portulaca, quam Peplion vocant, non multum ſativa efficacior; cuius memorabiles uſus traduntur, &c.* Portulacæ ſcilicet ſativæ, cuius vires multas deſcribit; Sylveſtris vero Peplii ſcilicet, nulla alia eſt in illo mentio. Et apud Galenum [2], *Peplion frutex ſuccum habet velut Tithymali, & naſcitur plerumque circa mare; radicem habens inutilem, quemadmodum & Peplos, &c.* Apud Dioſcoridem. [3] *Peplis, quam aliqui ſylveſtrem Portulacam vocant, Hippocrates Peplion, in maritimis maxime naſcitur, late opaco frutice candidi ſucci pleno, foliis ſativæ Portulacæ, rotundis; inferne rubentibus: ſemine ſub*
44 *foliis rotundo, ut in Peplo: igneo guſtu: radix tenuis, &c.* Ex quibus facile credendum eſt ſuppoſitorem illud Peplidis deſcriptionem, Portulacæ ſylveſtris nomine inſignitam, ab alio aliquo Auctore deſcriptam, putantem a Peplide differre, cum ignoraret easdem eſſe plantas, Dioſcoridi adſcripſiſſe, cum deeſſet ibi ſylveſtris Portulacæ differentia. Ita etiam contigit Marcello Virgilio, qui putans ſylveſtrem Portulacam, eandem eſſe cum tertio Sedo; ob idem nomen illis donatum, il-

(1) *Lib.* 20. *cap.* 20.
(2) *Lib.* 8. *de ſimpl. med. fac.*
(3) *Lib.* 4.

illius historiam, atque vires capiti tertii Sempervivi reposuit: nominum, & notarum plantæ similitudine deceptus: ideoque inveniuntur eadem verba, easdem vires Portulacæ sylvestris, tertio Sempervivo tribuentia. Integra quidem verba illa in hoc tertio Sedo reposita inveniuntur, quæ si quis eruditus, veritatis studiosus conferre voluerit, eadem absque immutatione inveniet. Alii putant sylvestrem Portulacam non esse reiiciendam, sed vires tantum illi adscriptas, tertio Sedo reponendas: a quo illapsas esse censent. Alii Telephium & Sedum tertium confundunt, eandem esse plantam iudicantes. Alii varias de hoc sententias iuxta ipsorum mentes tradunt, mihi minime persuadentes. Hæc igitur mea, rectiorque videtur sententia: ut Peplis, Peplion dicta, eadem sit, quæ Portulaca sylvestris Dioscoridi supposita, viribus namque igneis ambæ sunt præditæ, forma etiam eadem. Quare expungenda erit Portulaca hæc sylvestris igneis viribus, exulcerantibusque Tithymali vires referens: & Peplis tantum remanebit, duplici nomine, ut iam a Dioscoride describitur, & a Plinio, qui nullam aliam habet sylvestrem Portulacam, nisi Peplion dictam: quæ in maritimis maxime nascitur, & fervidis collibus arenosisque ut aliæ maritimæ plantæ multæ. Telephium etiam a tertio Sedo differre, nam & in Plinio utrumque habetur, & ut Dioscorides ait. *Telephium folia habet cærulea, & binas alas in singulis foliorum geniculis, atque inter vites nascitur, & culta loca.* Sedum vero eiusdem sententia foliis est hirsutis, atque in saxis, & non alibi oritur. Sunt qui Sedum hoc, non folia hirsuta, sed densa, habere malunt, atque verbum, *δασέα*, *densa* interpretantur, quod a Dioscoridi instituto abhoret. Semper quidem verbo, *δασέα*, utitur, pro *hirsuta*, & pro densa, *πυκνά*, quod patet in multis, & præsertim in capite de Aethiopide, ubi ambo ponit, ibi *ἔχει τὰ φύλλα δασέα δὲ λίαν, καὶ πυκνά: Habet* scilicet *folia hirsuta valde, & densa*. Quamobrem poterit verbum illud 45
δασέα, *densa* interpetrari, etsi, *densa*, etiam per translationem interpretetur, cum iam videmus Dioscoridem pro, *hirsuta*, accipere ad differentiam verbi, *λεῖα*, *lævia*, quæ inter se sunt proprie opposita, & pro *densa*, verbo *πυκνά*, semper uti. Neque obstat caput Hyperici, & Britannicæ, nam ibi etiam Dioscorides pro *hirsuta*, verbum hoc *δασέα* accipit, & iam non solum pericarpium invenitur hirsutum in Hyperico, sed & tota planta tomentosa: & si pro Britanica Bistortam accipias, folia non videbis habere densa, pauca enim habet, sed pilosa saltem in aversa parte. Quare expuncta primum sylvestri Portulaca, & deinde verbis illis Portulacae vires Sedo tribuentibus, tria Dioscoridis Semperviva coniunges, ut in Plinio, & verba illa post notas secundi Sedi, *τούτου τὰ φύλλα*, &c. in fine historiæ tertii Sem-

pervivi repones, atque ita in pristinum reduces, *τούτων τὰ φύλλα δύναμιν ἔχει τὴν αὐτὴν τοῖς προειρημένοις*. Atque hoc loco potius Plinio, quam Galeno credendum censeo, qui duo tantum Semperviva descripsit, maius nempe, & minus: ideoque quidam putarunt tertium Sedum pro Telephio descripsisse, sed certe Telephium per se planta est viribus, nedum forma a Sedo aliena, neque cum Sedo aliquid commune habet, præter appellationum varietatem.[1] Tertium Sedum viribus per omnia primo maiori similibus esse, nisi quod inefficacius, Auctor est Plinius, qui ut dixi refrigerantem, & adstringentem vim tribuit tribus omnibus Sempervivis, atque semper similes viribus plantas has fecit, coniunxitque his verbis,[2] *Aizoum omne, sed e maiore succus efficacissime*. Et alibi,[3] *omnium harum vis eadem, perfrigerare, & adstringere. Medentur epiphoris folia imposita, vel succus inunctis. Purgat enim ulcera oculorum, expletque & ad cicatricem perducit: palpebras deglutinat. Eædem capitis doloribus medentur, succo vel folio temporibus illitis. Adversantur phalangiorum ictibus, &c.* Plantæ quæ ab aliis pro tertio Sedo viribus acribus, cibis ineptæ contra Plinii sententiam, depictæ sunt, non hoc tertium Sedum, sed ἀειζωοειδεῖς sunt, non ut a me propositæ ἀειζωούσιαι. Huius succus illitus, aut linteola illo madida, ambustis imposita, quam citius ad cicatricem illa perducit: nec sinit quod pluries expertus sum, ignis vim ulterius diffundi. Et quæ vermiculatis foliis est planta minima Plinii alterum, vel tertium Dactylum esse censerem: ait enim,[4] *Sunt qui & aculeatum gramen vocant: trium generum: cum in cacumine aculei sunt plurimum quini, Dactylon vocant: hos convolutos naribus inserunt, extrahuntque*
46 *que sanguinis ciendi gratia. Altero quod est Aizoo simile ad paronychias, & pterygia unguium, & cum caro unguibus increvit, utuntur cum axungia, ideo Dactylon appellantes, quia digitis medeatur; Tertium genus Dactyli, sed tenuis, nascitur in parietinis, aut tegulis. Huic caustica vis; sistit ulcera quæ serpunt.*

IANI PLANCI ADNOTATIO IX.

DVo Sedi genera hîc describuntur, ut innui in titulo adnotantibus Ioanne Bauhino & Tournefortio; quorum libros necesse est Rei Herbariae studiosus diurna verset manu versetque nocturna.

SO-

(1) *Vires*.
(2) *Lib. 26. c. 13.*
(3) *Lib. 25. c. 13.*
(4) *Lib. 24. c. ult.*

SOLANUM MANICUM DIOSCORIDIS TAB. XII.

Stramonium fructu spinoso, oblongo, flore albo. Tournefor. 119.

STrychnon *μανικὸν*, appellatum est, [1] eo quod insanire facit, ut Dioscorides ait, qui ex Theophrasto mutuatus, ita nobis illud depinxit. [2] *Στρύχνον μανικὸν, ὃ ἔνιοι πέρσιον, οἱ δὲ θρύον ἐκάλεσαν· τούτου τὸ μὲν φύλλον παραπλήσιον ἐστὶν εὐζώμῳ, μεῖζον δὲ πρὸς τὰ τῆς ἀκάνθης, ἥ τις καὶ παίδερως καλεῖται. καυλοὺς δὲ ἀνίησιν ἀπὸ τῆς ῥίζης ὑπερφυεῖς δέκα ἢ ιβʹ. ὀργυιᾶς ἔχοντας ὕψος. τὴν κεφαλὴν ἐπικειμένην ὥσπερ ἐλαίαν, δασυτέραν δὲ ὡς πλατάνου σφαῖραν, μείζονα δὲ καὶ πλατυτέραν*, &c. [3] *Solanum manicum, aliqui Persion, alii Thryon appellavere. Huius folium simile est Erucæ folio, maius quidem, ad folia accedens Acanthi, qui Pæderos dicitur: caules producit ab radice ingentes, decem, aut duodecim, ulnæ altitudinem habentes: caput velut olivam incumbens, hirsutius quidem, velut Platani sphæram, sed maius, planiusque, &c.* Hîc animadvertendum, caput hoc Dioscoridis mutilum, ac depravatum esse: nam quæ sequuntur alterius Solani Manici, quod nostrates vulgo, *Belladonna* appellant, notæ sunt: a cuius descriptione delenda sunt, *καρπὸν ἔχει βοτρυοειδῆ, ῥαγάδας ι, ἢ ιβʹ, ὁμοίας κισσοῦ κορύμβοις: fructum racemosum, acinos decem aut duodecim habet, hederæ corymbis similes:* eritque sensus, atque descriptio hæc: *Florem habet nigrum, & post florem fructum rotundum, nigrum, mollem ut uva. Radix subest alba, crassa, cava, cubitalis.* Quæ Græcè ita legi debent: *Ἄνθος μέλαν, μετὰ δὲ τοῦτο καρπὸν ἔχει στρογγύλον, μέλανα, μαλακὸν ὥσπερ σταφυλή. ῥίζα δὲ ὕπεστι λευκή, παχεῖα, κοίλη ὡς πηχέως*, &c. [4] Folia ex Plinio sunt reponenda, ait enim de Strychnis loquens. *Tertio folia sunt Ocimi, minime diligenter demonstranda, remedia non venena tractantibus &c.* intelligendum vero folia Ocimi formam habere, sed maiorem & multo. Sed ad plantam redeo, eritque forsan ab omnibus recipienda, cum neque sit quicquam quod illi refragetur. [5] Est igitur tetri odoris Solanum referens, planta: radicem habens rectam, fibrosam, non multum 48
longam respectu caulis, qui procerus est hominis staturam adæquans, rotundus, ramosus, multisque alis refertus, semper in binas, quæ singulæ in alias binas, se dividens alas: folia habet Solani somniferi & letha-

(1) *Nomen.*
(2) *Lib.* 4.
(3) *Descriptio.*
(4) *Lib.* 21. *cap.* 31.
(5) *Forma.*

thalis foliorum magnitudine, latiora, mollia, atque per ambitum laci-
niata, velut Artiplex ſylveſtre anguſtifolium, pes Anſerinus dictum,
medias inter ſylveſtrem Erucam, & Acanthum Pæderota dictum, inci-
ſuras ſive lacinias referens, ut vult Dioſcorides: alternatim per in-
tervalla cauli, ramiſque pediculo longo hærentia: ex quorum alarum
ſinibus, craſſi, breves, rectique petioli exeunt, Aeſtate habentes flores
albos, calathi forma, vel nolæ, ut vulgare Strammonium, odoratos,
quibus decidentibus exit pilula ovalis, tunc cum eſt parva, pilis mol-
libus, ut Platani, ſed cum eſt adulta, ſpinoſior, horridiorque ut Xan-
thii pilula: nec obſtat, ut aliqui dicunt, pilulam Platani eſſe mollio-
rem, & non ita aſperam atque ſpinoſam: idem enim Dioſcorides Xan-
thii pilulæ aſperitatem, ſimilem fecit illi Platani, his verbis, ἀκανθώ-
δη ὡς πλατάνυ σφαίρας: *Spinoſas*, ſcilicet, *ut Platani pilulas*: ſed Xan-
thii pilulæ cum imperfectæ ſunt, ſimiles ſunt his a me deſcriptis, at-
que etiam cum ſunt perfectæ, & adultæ, ergo nihil obſtat. Huius
plantæ pilulæ in quatuor partes, cum areſcunt, dividuntur in ſuperio-
re parte: quatuor quidem facies, totidemque angulos rotundos ha-
bent, ideo dixit Dioſcorides πλατυτέρω, ex quibus excidit ſemen, quo
ſunt turgidæ, compreſſum ſimile ſemini nucis Metellæ officinarum,
ſed hoc nigrum:[1] Aeſtatis fine floret, fructus perficit Autumno. Notan-
dum eſt in Dioſcoridis textu dici, caules, numero plurali, quod emen-
dandum eſt, atque in ſingulari numero caulem eſt reponendum, ut in
Theophraſti codice legitur, ibi[2]: ἔχει τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον εὐζώμῳ, πλὴν
μεῖζον, τὸν δὲ καυλὸν ὥσπερ ὀργυιᾶς, κεφαλὴν δὲ ὥσπερ γηθίου, μείζω
δὲ καὶ παχυτέραν, ἔοικε δὲ καὶ πλατάνου καρπῷ, quæ latinè ita reddun-
tur. *Folium habet Erucæ ſimile, verum maius: caulem vero ut ulnæ lon-
gitudo: caput velut Gethii, maius quidem & craſſius: atque Platani fru-
ctui ſimile*. Sic in vulgaribus textibus. Gaza vero, non habet, craſ-
ſius, ſed piloſius, legitque δασυτέραν, pro παχυτέραν: quod magis pro-
babile, atque Plantæ reſpondens eſt: maius quidem & craſſius, idem
ſignificare videntur. Dici etiam poteſt ſatis veritati reſpondens ut ver-
49 ba illa, *caules emittit ab radice proceros decem, aut duodecim ulnæ alti-
tudine adoleſcentes*, referantur plantæ alteri, Solano ſcilicet ſomnife-
ro, & lethali, nobis, *Belladonna*, & *maius* dicto, quod ex radice plu-
res caules emittit eadem altitudine adoleſcentes, ut ex viva planta vi-
dere licet. Non enim Dioſcoridis textus tantum, ſed & Theophraſti
etiam codex mutilus, atque depravatus eſt: cum nihil diſtinguat, at-
que confundere videatur deſcriptionem radicis, cum foliorum delinea-
tione, atque ex his unam deſcribere plantam: quod contra eſt in Dio-
ſcoride, qui in alterius Solani, florem nigrum, atque acinos ferentis
hi-

(1) *Tempus*. (2) *Lib. 9. c. 12.*

historia radicem illam describit: quæ convenit illi Solani, non autem plantæ a me propositæ, quæ minorem atque fibrosam habet: sed neque plantas distinguit, neque duas describere, sed unam, atque unicum caput conficere videtur, atque vires scribit ac si unicam plantam narrasset: sed certe duas descripsisse cuique cognitum erit; non enim eadem planta fructus Platani similes, atque spinis horridos promere potest, ac etiam acinos nigros, molles ut uva: quare vel Theophrastum: & Dioscoridem non descripsisse, quod non verisimile est, dicendum erit, vel potius, eorum alterum: aut etiam utriusque textum depravatum fuisse; atque qui primo textus transcripserunt, omisisse verba intermedia, atque postea commentatores, atque interpretes ignorantes plantas, quas descripsisse illos non est dubium, ita textus nobis reliquerunt corruptos: mirorque tot tantosque doctissimos viros qui Dioscoridis textum interpetrati sunt, atque in eum commentarios edidere, saltem corruptum textum non animadvertisse: atque si nesciebant, quomodo illum restituerent, illum nobis corruptum, atque mutilum esse, notum facere debebant. Miror etiam Plinium, ex duobus manicis Solanis, unum describere, nec duorum facere mentionem: sed quod nostri *Belladonna*, vocant Solanum Ocimi foliis relicto altero, quod in Theophr. & Dioscor. Erucæ, folio invenitur, nolentem scribere descripsisse, ne cognitum foret: ait enim *Tertio folia sunt Ocimi, minime diligenter demonstranda, remedia, non venena tractanti; quippe insaniam facit parvo quoque succo. Quamquam & Græci Auctores in iocum vertêre. Drachmæ enim pondere lusum pudoris*. Qui Emblemata in Dioscoridem scripsit, quia in Theophrasto nihil de pudore habetur, *pudoris* verbum, in Plinii textu, iudicat supervacaneum: sed hoc fuit, quia plantæ vires ignorabat, lusum autem pudoris, idem est, quod venereas res tractare, ideoque nos *Belladonna*. Quod Dioscoridis imaginationes non iniucundas efficere, Theophrastus, ut ludat, atque se pulcherrimum putet, honeste descripserunt. *Gigni dixerunt, species vanas, imaginesque conspicuas obversari demonstrantes. Duplicatum hunc modum legitimam insaniam facere. Quicquid vero adiiciatur ponderi, repræsentari mortem*. Quas vires Solani huius, alteri, Erucæ folio ad Acanthi accedenti, Theophrastus, atque Dioscorides tribuisse videntur. Sed si quæ Plinius scribit, cum Theophrasto, & Dioscoride recte expendantur, non Erucæ folio, sed Ocimi, Solano tributa, conspicientur.[1] Nam quæ Theophrastus scribit, ex verbis, *ὁ δὲ μανικὸν, οἱ μὲν θρύορον καλοῦσιν. Quod vero Manicum, alii quidem Thryoron appellant*, usque ad verba, *ἔχει δὲ τὸ μὲν φύλλον. Habet vero folium*: & quæ ex Plinio transcripsi, atque ex Dioscoride ex verbo, *florem habet ni-*

(1) *Lib. 9. c. 12.*

nigrum, &c. ad finem uſque eadem eſſe videbuntur. Quare ex his Solanum Ocimi folio, quod nos *Belladonna* dicimus, & illius vires deſcripſiſſe omnes apparebit, & Solani Erucæ folio vires, aut ſub eadem deſcriptione, vel non deſcripſiſſe, aut mancas eſſe eſt dicendum: illius quidem non radix, etſi ſoporifera ſit recentiorum experimento, ſed ſemen, manicas vires habet, alterius radicis viribus ad unguem reſpondentes, ut apud Plantarum collectorem videre poteris. Quare Plinium dicendum eſt, Solanum Ocimi folio tantum forſan deſcripſiſſe, quia ipſi notum erat, atque noſtro cœlo oriebatur, de altero vero Erucæ folio, ut ipſi incognito, & exotico noluiſſe, cum & quod deſcripſit, noluit deſcribere, ne verbum quidem facere. Gratias igitur Deo eſſe referendas cenſeo, cum noſtro ſeculo, antiquioribus incognita atque illorum mutilam depravatamque hiſtoriam, agnoſcamus veritatiſque certiores facti ſimus: atque duo Strychna manica habeamus certiore hiſtoria, delineata: præter alias plantas multas exoticas, a Theophraſto aliiſque memoratas, iam agnitas, & deſcriptas ab eodem plantarum collectore. Huius exoticæ plantae primus mihi copiam fecit Chriſtianæ fidei vere defenſoris Philippi II. Hiſpaniarum Regis Leonardus Antonius Reccus medicus peritiſsimus; cuius induſtria & labore deſcripta eſt quamplurimarum exoticarum plantarum Latina Hiſtoria, quæ impreſſa quamprimum in lucem progredietur
51 eiusdem Regis liberalitate, mandato, & ſumptu. [1] Hanc Chriſtophorus Coſta Daturam appellat; medicique legitimam nucem Methel Arabum eſſe cenſent, frigidam tertio exceſſu, ſecundique fine ſiccam conſtituunt. vires in radice & magis in ſemine plane manicas habere aſſerunt. Reliquas vires & modum utendi, apud eundem videre licebit. [2] Galenus vero de omnibus Solanis ſupra locutus ait. *Porro quod reliquum eſt, ex propoſitis Solanis, ad medicationes, quæ intro in corpus adhibentur, inutile eſt. Nam ſi quatuor eius drachmæ offerantur; mortem inferent: ſi pauciores, ſaltem inſaniam. Vna certe innoxie ſumitur, cæterum nec in ipſa utile quid obtinet. Verum ſi foris corpori emplaſtri modo illinatur, ulcera cacoethe, & nomode, ſive paſcentia curat. Sed ad talia radicis cortex præfertur, deſiccans ſecundo ordine iam completo, & tertio incipiente refrigerans ſecundo incipiente.* Si quis vero Dioſcoridis textum in priſtinum reducere voluerit, ita meo iudicio ſcribere, atque legere poterit. Græce quidem ita leget. Στρύχνον μανικὸν ἔνιοι πέρσιον, οἱ δὲ θρύον ἐκάλεσαν, τὸ μὲν καυλοὺς ἀνίησιν ἀπὸ τῆς ῥίζης ὑπερφυεῖς δέκα, ἢ ιβ', ὀργυιᾶς ἔχοντας ὕψος ἄνθος μέλαν. μετὰ δὲ τοῦτο καρπὸν ἴσχει στρογγύλον, μέλανα, μαλακὸν, ὥσπερ σταφυλή· ῥίζα δὲ ὕπεστι λευκή, παχεῖα, κοίλη ὡς πηχέος, φύεται ἐν ὀρεινοῖς χωρίοις, καὶ

προ-

(1) *Lib. de Aromat. c. de Datura.* (2) *Lib. 8. de ſimpl. med. fac.*

προσηνέμοις, καὶ πλατανῶσι. Δύναμιν δὲ ἔχει ἡ ῥίζα πινομένη μετ' οἴνου < α πλῆθος, φαντασίας ἀποτελεῖν οὐκ ἀηδεῖς. δύο δὲ < ποθεῖσαι ἐξιστάνουσιν ἄχει τριῶν ἡμερῶν. δ' δὲ ποθεῖσαι καὶ ἀναιροῦσιν. Ἀντιφάρμακον δὲ ἐστὶν αὐτῷ μελίκρατον πολὺ πινόμενον, καὶ ἐξεμούμενον. Τῷ δὲ ἑτέρῳ φύλλον παραπλήσιον ἐστὶν εὐζώμῳ, μεῖζον δὲ πρὸς τὰ τῆς ἀκάνθης, ἥ τις καὶ παίδερως καλεῖται. καυλὸν δὲ ἀνίησιν ὥσπερ ὀργυᾶς τὴν κεφαλὴν ἔχοντα ἐπικειμένην ὥσπερ ἐλαίας, δασυτέραν δὲ ὡς πλατάνου σφαῖραν, μείζονα δὲ, καὶ πλατυτέραν. τούτου δὲ ῥίζα καὶ σπέρμα μετ' οἴνου πινόμενον δύναμιν ἔχει τὴν αὐτὴν τῷ προειρημένῳ. *Solanum manicum, aliqui Persion, alii Thryon appellavere, alterum quidem caules ab radice ingentes emittit decem, aut duodecim ulnæ altitudinem habentes, florem nigrum, & post florem, fructum habet rotundum, nigrum, mollem ut uva. Radix subest, alba, crassa, cava, cubitalis: gignitur in montibus, & vento expositis & Platanetis: Vim habet pota in vino radix drachmæ unius pondere, imaginationes efficiendi non iniucundas. Duæ vero potæ mentem ad tria usque dies emovent. Quatuor vero drachmæ potæ interimunt. Antipharmacum huic est, aqua mulsa multa pota & vomita. Alterum vero, folium habet simile Erucæ, maius tamen, ad Acanthi, quem Pæderota vocant, accedens, caulem longitudine fere ulnæ: caput incumbens olivæ figura, sed hirsutius, ut Platani pilula, maius vero, atque planius. Huius radix & semen in vi-* 52
no potum eandem, quam superius, vim habet.

Iani Planci Adnotatio X.

Plantam hanc, cuius plures sunt species, quas vel Daturas, vel Solanum, vel Nuces Metellas, vel Stramonium fructu spinoso appellant Rei Herbariae Scriptores, Stramonium primum Tournefortii esse arbitror, quod Fabius noster pag. 48. in eius descriptione dicat flores habere albos, quae nota convenit Stramonio vulgari, & primo Tournefortii. Mirum tamen quomodo Fabius hanc plantam Solano Manico, seu Furioso Dioscoridis accommodet, quum hoc, ut toties ipse ex Dioscoridis textu inculcat, flores gerat nigros. Potius Dioscoridis textui Stramonia aliqua erant accommodanda flore violaceo, quae recensentur a Tournefortio, & ab aliis Rei Herbariae Scriptoribus. Violaceus enim color magis ad nigrum accedit, quam alius quicumque color, nedum albus qui nigro oppositus omnino videtur. Verum fortasse Violacea Stramonia Columnae tempore ignota erant, & quum ceteroquin aliae notae convenire ipsi visae sint Solano Furioso, floris colorem neglexit Fabius, qui saepenumero variat invariata tamen Plantae natura.

CLYMENON DIOSCORIDIS TAB. XIII.

Caltha Vulgaris C. B. P. 375.

QVam Theophraſtus Clymenon[1] plantam appellat, illam Dioſcorides Periclymenon: iidemque diverſis nominibus eandem deſcribunt, eidemque medicas virtutes tribuunt eaſdem. Plinius vero qui ex utroque exaravit, nulla habita differentia inter Clymenum Theophraſti, & Dioſcoridis[2], de Clymeno loquens, quas Dioſcorides Periclymeno notas tribuit, ipſe Clymeno adſcribit ex Theophraſto ſumptas, neque animadvertit Clymenum Theophraſti eſſe Periclymenum Dioſcoridis: plantaſque confundens in duas videtur ſpecies dividere, primam ita a Latinis forſan dictam, eique folia & ſemina Hederæ tribuit, quæ Dioſcorides Periclymeno: ſecundam ita a Græcis appellari, ait (nolens Dioſcoridem citare,) habereque folia plantagini ſimilia, &c. quæ eſt Dioſcoridis Clymenum. Oblitus poſtea eorum, quæ de Clymeno ſcripſerat, Periclymeni hiſtoriam fere ad verbum exaratam ex Dioſcoride, ſuo libro impingit,[3] neminem fore exiſtimans, qui hæc animadvertere poſſit, atque Dioſcoridis partes tueatur. Galenus vero & poſteriores Clymeni omiſerunt hiſtoriam, Periclymeni tantum mentionem fecere[4]. Dioſcorides vero Clymenum a Periclymeno ſeparat, atque illius hiſtoriam ſeiunctam narrat, atque nomine, figura, viribuſque diverſam a Periclymeno facit, de qua loquens ita ait[5]. *Κλύμενον καυλὸν ἀνίησι τετράγωνον, ὅμοιον τῷ τοῦ κυάμου, φύλλα δὲ πρὸς τὰ τοῦ ἀρνογλώσσου. θυλάκια δὲ ἔχει ἐπὶ τοῦ καυλοῦ εἰς ἄλληλα νεύοντα, ἐοικότα ἴριδι, καὶ πολύποδος πλεκτάναις. Clymenum caulem fert quadratum Fabæ ſimilem, folia ad Plantaginis folia accedentia: habet autem folliculos in caule ſibi invicem annuentes, eoſque ſimiles Iridi, & Polyporum cirris.* Cui deſcriptioni nullam præter hanc a me depictam convenire patebit[6]. Radice quidem hæc prædita eſt alba, parva, tenuibus fibris diviſa, ex qua folia erumpunt longa ſemipedem ad Plantaginis anguſtifoliæ
54 folia accedentia ſicuti Glaſti folia Dioſcoridis etiam ſententia, per ambitum finibus non profundis eroſa, inque illorum diviſura punctum nigrum viſitur: carnoſa, parum hirſuta, tactu viſcida, ſuccoſaque: caulem emittit, quadratum, hirſutum, quem folia in imo bina ex oppoſito cohærentia, poſtea vero propter humoris abundantiam, alternatim, & quolibet angulo cingunt, quinque enim angulos pro-

(1) *Nomen.*
(2) *Lib.* 25. *c.* 7.
(3) *Lib.* 27. *c.* 12.
(4) *Lib.* 4.
(5) *Deſcriptio.*
(6) *Forma.*

promit ut in Scrophularia maiore & minore visitur: multis alis refertum: ex foliorum vero dorso veluti limbus descendit per caulis angulum, ita ut Fabæ caulis angulum videatur repræsentare. Flores in summo alarum & caulis primo Vere ad Autumnum usque semper promit luteos saturatos, non nihil odoratos, croci diluti colorem imitantes; magnitudine & forma Chrysanthemo Dioscoridis laciniatis foliis similes quodammodo. Quare etiam Calycanthemon, & Helyophyes appellatum invenitur in diversis illis Nomenclaturis, quia florem Calycis modo habeat, & circummagatur, ut Heliotropium, quare ut Matthiolus refert, aliqui Heliotropium esse perperam putarunt. Differunt tamen parte interiore, quam non solidam & minutis flosculis refertam oculi orbem imitantibus, sed foliolis, staminibusque plenam habent, aliquando ex viridi ad cæruleum vergentibus. Decidentibus florum foliis silique, sive folliculi suboriuntur curvi C literam exprimentes, semen intus continentes oblongum, tenue eiusdemque formæ, sed triplo minus, fulvescens, vel ad cinereum vergens: folliculi vero ita compositi conspiciuntur in globulos, præsertim plantæ flore multiplici, & proliferæ, ut Lilii radicem æmulari videantur squamosis partibus conflatam: nam singuli follicelli omnes in unum punctum, concurrere conantur, quare alii aliis interioribus incumbunt. Plantæ vero simplici flore folliculi aliter quidem constructi videntur, & compressam formam Cæpæ imitantur, nec ut superiores similes omnes, sed triplici formæ differentia conspiciuntur, verum singuli in dorso continent idem semen: atque qui interiorem partem globuli occupant, ita in se inflexi sunt, ut fere circulum compleant, suntque omnium minimi: alii vero ipsis incumbentes latiores atque maiores sunt, & formam videntur imitari naviculæ: reliqui vero exteriores omnibus incumbentes, atque longiores, tenuiores sunt secundis, nec ut primi contorti, sed hemicyclum complent: qui siccati parum ab aliis recedunt, ut in pictura visitur. Quare si quis recte considerabit, atque latos folliculos foliis Iridis floris se invicem tangentibus, a quibus, quia arcum varii coloris conficiunt, nomen accepit, ut Dioscorides [1] refert his verbis, *ἄνθη δὲ ἐπὶ καυλῷ παράλληλα, ἐπικαμπῆ, ποικίλα*: atque longiores alios 55
folliculos exteriores ab illis parum recedentes, foliis aliis floris Iridis in terram recurvis, comparabit; perbelle Iridis florem forma scilicet, siliquas has imitari dicet. Dioscorides vero tantum notat, ut sint ad invicem annuentes, in se scilicet incurvati. Si vero singulos folliculos consideraveris, singulorum dorsum tuberculis asperum esse conspicies, etsi exteriores folliculi longiores pauci, hirsutiores sint, sed qui inte-

(1) *Lib.* 1.

interiorem locum occupant, omnes tuberculis aſperum dorſum habent, quibus acetabula cirrorum Polypi imitari conantur, quare ſimilitudo refertur, ut curvi ſint Iridis floris modo, ſed ſimiles ſint cirris Polypi tuberculis ſcilicet aſperi ſint, ſimiles acetabulis cirrorum Polypi: πλεκτάνας Dioſcorides non ſimpliciter cirros intelligit, ſed acetabula, vel rectius acetabulis refertos cirros; atque hanc eſſe veram Dioſcoridis ſententiam, probatur, ex textu capitis Polypodii, in quo deſcribitur, Polypodium ideo ita dictum, quia ſimilem habet radicem cirris Polypi acetabulis refertis, ideoque ἀπὸ πολύποδος ποδῶν, πολυπόδιον dictum eſt: verba eius ſunt, ῥίζα δ' ὕπεσι δασεία: πλεκτάνας ὥσπερ εἰ πολύπους ἔχουσα, &c. quod confirmat Plinii textns, qui ait. *Radix in uſu piloſa, coloris intus herbacei, craſſitudine digiti minimi, acetabulis cavernoſa, ceu Polyporum cirri, &c.*[1] Quod ſi quis radicem Polypodii conſpexerit, cognoſcet: habet enim tubercula plura, quibus acetabula pedum Polypi referre videtur. Hoc maniſeſte ex Theophraſto liquet, qui de radicum diverſitate loquens, ait[2]: ἡ δὲ τοῦ πολυποδίου δασεῖα, καὶ ἔχουσα κοτυληδόνας, ὥσπερ αἱ τοῦ πολύποδος πλεκτάναι, &c. Quod autem huius plantæ fructus, folliculi dicantur, & non ſemina, clare patet, nam θύλαξ, & θυλάκιον, capſula, vagina, & quodlibet concavum, præſertim oblongum quod aliquid contineat, vel continere poſſit, dicitur. quare, cum hi fructus diſrupti ſemen contineant minus multo, ſuam habens cutem, non erit dubitandum quin θυλάκια vere ſint: quod ſi nec alicui ſatisfaciat, exemplum alterum ex Dioſcoride illi adduco ſumptum, fructus ſcilicet Glaſti, parvarum linguarum effigie, quos idem Dioſcorides θυλάκια appellavit, & tamen nec ita craſſum folliculum, nec niſi unicum ſinguli habent ſemen. Planta hæc propter copioſos flores, atque vivacitatem, qua uſque ad Autumnum, & etiam Hyemem durat ſemper florem emit-
56 tens, *fior d'ogni meſe*, appellata a recentioribus fuit: quare nulli horto non inquilina, gaudetque cultu, in ſylvis vero non ita durat, nec ita fit læta, ſed tota gracilior, atque minor, cauliſque propter paucum humorem quadratus totus ſæpius viſitur. Fuchſius, & omnes poſt ipſum Caltham eſſe ſatis frivolo argumento putarunt; quo facilius, veriuſque demonſtratur, Caltham Poetarum eſſe Chryſanthemum Dioſcoridis, quod in diverſis illis nomenclaturis Chalcanthemon, Chalca propter aureum, vel æreum colorem ſic dicta, indeque corrupte Caltha, & Buphthalmon propter floris formam dicitur: atque hîc Olitores etiam Buphthalmi nomen retinent, frequens enim eſt in hortorum marginibus: atque probatur eodem illorum argumento, ab odoris ſcilicet gravitate, quæ in Chryſanthemo non tantum flore, ſed

(1) *Lib.* 26. *c.* 8.

(2) *Lib.* 9. *c.* 13.

ſed in tota planta, a quolibet naſo carente ſentitur, & a florum colo-
re, forma, & fulgore, & ortu circa ædificia frequentiſſimo, (quod
non in hac planta Clymeno,) & foliorum forma ſciſſa, & lævore &
uſu etiam ab iisdem retento, ut ſcilicet teneri turiones olerum modo
edantur, & in acetariis etiam recipiantur; quorum multa in ſic dicta
Caltha deeſſe videntur, (corruptant quantum velint Dioſcoridis tex-
tum iſti perverſores, Dioſcorideæ, & Plinianæ puræ lectionis invidi &
imperiti:) quam Caltham eſſe cenſentes illi callidas vires recentio-
res tribuêre. Quas etſi experimentis comprobatas eſſe dicunt, neſcio
an ſit illis credendum, cum plantæ ſapor contrarium demoſtret, nul-
lum quidem calorem ineſſe perſpicitur palato, iidemque fateantur,
calorem foliorum propter humiditatem ei coniunctam non ſe proti-
nus exerere: ſed certe minus intervallo quovis. Item adſtrictione non
carere ait Matthiolus, etſi calidam putent omnes, quia ut ait Fuchſius,
dulcitudine modica cum amaritudine coniuncta participat: ſed certe,
acerba ſapore eſt nihil ad amarum inclinans, ſed adſtringentem, &
aqueo, frigidoque ſucco referta eſt. At dato & non conceſſo quod
parum ſit amara (quod enim dulce putarunt, aquoſum eſt) non ideo
calida erit, etſi ſapor amarus ex calido ſiccante, vel concoquente hu-
morem procedat, nam cum plantæ omnes mixtam habeant qualita-
tem, quatuor enim elementis conſtant, non ex iis, vel ſapore tantum,
ſed ſimul coniunctis eſt excipienda qualitas, nam plantæ omnes aqueo
humore abundant, atque non ideo refrigerant; ſic etiam quæ amaræ
ſunt, non omnes calefaciunt, nam etſi ſapor amarus excedat, quia 57
omnium maxime ſenſibilis ſit, minima enim quæque amatoris pars
magnam molem inſipidam, vel dulcem conturbat, auſteram etiam &
acerbam: non ideo ex amarore tantum qualitatis vis dependet, ſed ex
maiore & ſuperabundanti elementaris mixtæ partis vi, quæ, & recte
guſtata planta, & conſiderato ſapore ſimplici vel mixto, ſimul cum
experientia, & effectu decernenda eſt. Quæ vero amara ſunt & cali-
da, fere omnia acrimonia participant, vel multo odore aromatico &
etiam gravi: ea vero in quibus neutrum percipitur palato, vel lingua,
frigida, & ſicca, vel humida, magna ex parte ſunt; ac etiam ſi odo-
rata ſint, ut Roſæ, Violæ, & ſimilia, non ex odore caliditas procedit,
etſi odor ipſe per calidi excoctionem contingat: amarus enim ille ſa-
por ex terreo humore non concocto procedit, ut in omnibus fructi-
bus immaturis, qui cum acerbo amarum habent mixtum. Quod con-
tra eſt in iis quæ ex dulci propter nimium calorem, vel excoctionem
amara evadunt. Vt autem concludam, Picrin quæ ab amarore ſic di-
cta eſt, & Opium amariſſimum, & ſimilia minime calefacere certum
eſt, refrigerare vero & ſiccare non eſt dubium: ex terrea ſiccaque
par-

parte nec tenui amaror his procedit, non autem ex aërea, tenui, atque bene excocta, ut in acribus & aromaticis, quæ ficcata diu odorem & saporem retinent, ac etiam cum ficcantur, odor & sapor magis fit sensibilis. Contra quidem in hac planta & similibus, quorum folia ficcata & saporem & odorem etiam, si habebant, amittunt: quod non semel expertus sum. Aiunt postremo huius plantæ aquam floridæ plantæ stillatitiam oculorum ruborem atque inflammationem arcere; si oculis instilletur, vel lintea madida superponatur: ego quidem scio plantas atque omnia quæ sublimantur, non parvam amittere frigiditatis partem, propter humoris attenuationem a calido effectam contra rei naturam, atque terream partem in qua maxima est frigiditas, amissam: & contra ruborem atque inflammationem non calidis præsertim in principio, quod nec distinguunt, debere uti; sed frigidis & repercutientibus. Pena addit, *ius & teneræ cimæ in ovorum luteo in placentam exceptæ, & mansæ, nimis fluentes menses sistere, cunctantes vero impellere esse compertum*. Certissimum ex ovorum come-
58 su præsertim lutei est sanguinem creari, quo facillime abundante, natura excalescens menses educit, ut se deoneret. Quod autem ovorum lutea iuncta herba hac etiam sistant menses profluentes, hoc herbæ vi tribuendum est; ex quo si verum est, non calefacere, sed potius refrigerare nisi urat dico, Dioscoridi consentiens qui ait, ποιεῖ δὲ χυλὸς πρὸς αἵματος ἀναγωγὴν πινόμενος, καὶ κοιλιακούς, ῥόω ἐρυθρὸν στύφον, καὶ ψύχων, *Facit autem succus ad sanguinis reiectionem potus, & Cœliacos, & rubras fluxiones adstringens & refrigerans*, quod sane ut dixi gustu percipitur, nisi palatum sit callosum, & iam fœminarum experimento constat, & utuntur ad hæmorroidales fluxiones sistendas. Quod autem regium morbum emendare possit, hoc ex floris colore & substantia (si phytognomicis est credendum) dependeret: sed puto non ex vi propulsiva, sed potius ex quadam coloris συμπαθείᾳ, cui nec semper credo: & sic plantam hanc contrariis diversisque viribus præditam esse, diversis partibus dicendum esset, si tamen verum. Huic periclitatores vulnera sanandi vim tribuere, nec mirum propter humoris glutinosi viscositatem: tota enim planta tactu viscida est. Dioscorides vero Clymeno has vires tribuit, sic scribens [1]. *Præstantissimum montanum: exprimitur totum cum radice. Facit autem succus ad sanguinis reiectionem potus, & Cœliacos, & rubra profluvia adstringens, & refrigerans*. Compescit autem & narium eruptiones. Quin etiam folia concisa, vel folliculi recentibus vulneribus impositi, ea ad cicatricem usque perducunt. [2] Plinius vero, *Folliculi Clymeni recentibus plagis imponuntur*. Alibi etsi Clymeni mentionem faciat, de Periclyme-

(1) *Vires*. (2) *Lib. 26. c. 14.*

meno est intelligendum. Non est Clymenum Dioscoridis, quae a Matthiolo depingitur, cum sit legumen, quod nos Ciccerculam dicimus, ut alii etiam animadverterunt, habeatque capreolos; quos cum Periclymenum sequeretur, quod se advolvit flexibilitate arboribus, non tacuisset Dioscorides ad differentiam Periclymeni: sed nec hoc esset obiiciendum si in aliis responderet: sufficit iam non habere folliculos alios aliis incumbentes, similes Iridi, & cirris Polyporum ut dixi, quibus notis, & Clymenum depictum a Dalechampio verticillatis floribus, & Scrophulariam, sive ut dicunt, Betonicam aquaticam, Clymenum etiam putatam pericarpiis rotundis, ut Scrophulariæ, foliis Betonicæ similibus, atque Sicilianam a Lobellio dictam aliasque etiam plantas reiicere hoc modo poterimus, atque etiam omnem plantam, quæ folliculos non ad invicem habeat incumbentes, ut iam ostendi, sed in se 59
obvolutos ut aliqui ostendunt; quae nec aliis notis respondere videtur.

IANI PLANCI ADNOTATIO XI.

MVltus est Fabius noster, ut probet Plantam hanc, quam communiter Botanici Caltham Poetarum volunt, & Seplasiarii Calendulam appellant, Clymenon esse Dioscoridis. Quod ut faciat magis id ex qualitatibus ipsi a Dioscoride tributis, quam fortasse ex eius descriptione colligit; In quo sane ab erroribus veteris Philosophiae non est liber, praesertim quando disputat de calore rerum, & frigore, quae ex sapore dignosci contendit, ubi mirum est concludere Opium quamvis amarissimum refrigerare tamen & siccare. Melius sane dixisset calefacere, & liquare. Opio enim huiusmodi sunt facultates tam extrinsecus admoto, quam intrinsecus assumpto. Penetrat enim valide & adurit teste Bateo & Freindio si partibus corporis externis admoveatur. Calefacit vero & liquat, ut sudores multos cieat, & menseis, si uberius intrinsecus sumatur, quod ultimum praestare Caltham Matthiolus asserit. Arimini vulgo haec herba Blanchellia appellatur, eamque gerit in Stemmare gens nobilis illius Vrbis Blanchellia.

ASTRA-

ASTRAGALVS DIOSCORIDIS TAB. XIV.

Orobus ſylvaticus, purpureus, vernus C. B. P. 351.

SEminum forma [1] ἀϛραγαλοειδὴς, plantæ huic nomen indidit Aſtragali: ἀϛράγαλος quidem talum, & talorum luſum ſignificat, quorum formam & uſum huius plantæ ſemina referunt: tereti forma quidem ſunt, in ſuperna infernaque parte plana, vel acetabulorum modo concava: poſſet etiam ita appellari a tuberoſa carnoſave forma radicis compreſſa, & melius a multitudine fibrarum nodoſarum ad ſimilitudinem flagelli, [2] unde ἀϛραγαλωτῆτις μάϛιξ a Polluce dicitur. Huius radix colore foris eſt fuſco [3], intus pallido, multas nodoſas fibras, duras, longas, implicatas habens, in quorum medio, finibus, & extremo inveniuntur veluti bulbuli concreſcentes, quibus radix ſe propagat. Inveniuntur etiam aliquando [Maii menſis fine inveni] quædam carnoſa, craſſa, purpuraſcentia, ſuccoſa, dura, lævia, ut ὑπαϛράγαλοι, dici poſſent, nihil aliud repræſentare videntur: attamen non ſe explicant, ſed ita abundant ſuperflue. Caules tres, quatuorve emittit tenues, quadratos Ciceri ſimiles, parum a terra ſe attollentes, inque ipſam inclinatos, ex quibus per intervalla, ut in Cicere poſita ſunt folia pedicellis hærentia, primo bina, deinde quaterna, bina ex oppoſito, poſtea quina, poſtremo terna ex oppoſito intercurſantia, forma ad Ruſci folia accedentia, maiora vero, duplo longiora, teneriora, & lævia ad novella Hederæ folia accedentia: pedicelli autem quibus inſunt, in imo ubi cauli hærent, ſinguli auriculas habent, ut in Cicere & ſimilibus leguminoſis viſitur: auriculas bina illa foliola pedicello, & caulis geniculo hærentia intelligo: in ſummo vero veluti aculeum, ſed mollem. Inter foliorum vero petiolos, & caulem, viticulæ exeunt dodrantem longæ in terram nutantes, ex quorum medio ad ſummum uſque viginti fere inſunt flores, primum coacervati, deinde Viciæ modo diſpoſiti, forma & colore eidem ſimiles: ſunt enim purpurei exterius, in medio cærulei, interius vero lutei, colore vario ornati, quibus hiantibus, ex illorum vaſculis exeunt ſiliquæ tenues quatuor digi-
61 tos longæ, primum virides, ſiccatæ vero ruſeſcentes, ut etiam ſemen, in terram devexæ, ſeminibus refertæ, forma ut dixi ἀϛραγαλοειδεῖ: floret Maio, [4] & Iunio Menſe perficitur. [5] In montibus, vallibus, locis umbroſis, & Sole illuſtratis ventoſis oritur, hic ubique. Radix du-

ra

(1) *Nomen & Etymon.*
(2) *Lib.* 10.
(3) *Forma.*
(4) *Tempus.*
(5) *Locus.*

ra est, difficileque tundi vel rumpi potest etiam siccata: sapore ad-
stringente, gustu vero fatuo, odore terreo veluti fungi. Hæc planta
præ cæteris Dioscoridis delineationi respondere videtur, qui ait.[1] Ἀ-
στράγαλος θαμνίσκος ἐστὶ μικρὸς ἐπὶ γῆς, φύλλοις καὶ κλωνίοις ὅμοιος
ἐρεβίνθῳ. ἄνθη πορφυρᾶ, μικρά· ῥίζα δὲ ὕπεστι στρογγύλη ὥσπερ βάλα-
νος εὐμεγέθης, παραφυάδας ἔχουσα στερεάς, μελαίνας, σκληροτέρας ὡς
κέρατα ἀντιπεπλεγμένας ἀλλήλαις, γευσαμένῳ στυπτικάς. φύεται ἐν ἐ-
ξανέμοις καὶ συσκίοις καὶ χιονιζομένοις τόποις.[2] *Astragalus parvus fru-
tex est a terra, foliis, & ramis Ciceri similis: flores purpurei sunt par-
vi. Radix autem subest rotunda, ut balanus prægrandis, adnata habens
solida, nigra, dura, veluti cornua inter se implicata, gustu adstringentia.
Nascitur in locis vento expositis, umbrosis, & nivosis.*[3] Plinius vero a-
liter habet. *Astragalus folia habet longa, incisuris multis, obliqua circa
radices; caules tres aut quatuor foliorum plenos, florem Hyacinthi: ra-
dices villosas implicatas, rubras, præduras.* Eandem plantam videtur
descripsisse; differentia est, quia folia habere dicit *incisuris multis*, quod
Dioscorides non tacuisset, & sicut dixit: Ἀστράγαλος ὅμοιος ἐρεβίνθῳ
φύλλοις, καὶ κλωνίοις, dixisset, ut in aliis solet, cum foliorum formam
& similitudinem delineare vult, hoc modo: Ἀστράγαλος φύλλα ἔχει ὅ-
μοια, καὶ κλωνία ἐρεβίνθῳ: sed quia plantæ habitum similem Ciceri
fecit, non folia Ciceri similia, iccirco ita descripsit: nam foliorum po-
situm, non formam imitari debet. Quare censeo vel Plinium ipsum,
vel a quo transcripsit, vel aliquem, qui Plinii textum recognovit,
Dioscoridis textui similem reddere volentem, verba illa, *incisuris mul-
tis*, addidisse, putantem similitudinem esse in incisuris foliorum Cice-
ris. Quæ verba abundare puto, & Historiam Astragali in Plinio ita
legi debere: *Astragalus folia habet longa, obliqua circa radices; caules
tres, aut quatuor foliorum plenos, florem Hyacinthi*[4], colore intellige,
sicuti idem de Eryngii flore, & Dioscorides, in capite de Antirrhino,
Aristolochia, Cnico & similibus: *radices villosas, implicatas, rubras,
præduras.* Et sic planta a me proposita utrique delineationi responde-
re videtur non solum forma, sed etiam viribus[5]: radices quidem ha- 62
bet stipticas, ut etiam Galenus vult, qui ait:[6] *Astragalus frutex est
parvus radices habens adstrictorias: quamobrem etiam ex numero est non
instrenuè exiccantium. Nam ulcera vetera glutinat, & alvum fluxu ten-
tatam sistit, si quis in vino decoctam radicem bibat. Plurimus huius fru-
ticis proventus est in Pheneo Arcadiæ.* Dioscorides vero inquit, *Sistit
radix in vino pota fluentem alvum. Vrinas eadem pellit. Facit ad vetusta*

G ul-

(1) *Descriptio.*
(2) *Lib. 4.*
(3) *Lib. 26. cap. 8.*
(4) *Lib. 22. c. 9.*
(5) *Vires.*
(6) *Lib. 8. de simpl. med. fac.*

ulcera ſicca inſperſa: & ſanguinem ſiſtit. Tunditur autem difficile propter ipſius duritiem. Plinius vero. [1] *Vis ei ad ſpiſſanda corpora. Alvum ſiſtit radix in vino pota, quo fit ut moveat urinam repercuſſo liquore, ſicut pleraque quæ alvum ſiſtunt. Sanat & dyſentericos in vino rubro tuſa. Difficilè autem tunditur. Eadem gingivarum ſuppurationi utiliſſima eſt fotu. Colligitur exitu Autumni, cum folia amiſerit. Siccatur in umbra*. Non ſunt igitur Aſtragalus quæ ab aliis depinguntur, cum vel forma radicum, foliorumve poſitu ab hiſtoria abſint. Quæ enim radice Rhaphano ſimiles depinguntur, etſi in aliis reſponderent, adhuc radice, principali nota differunt. Quæ vero poſtremo radice balanos imitante deſcribitur, foliorum poſitu a Cicere longe diſtat, bina enim tantum habet, atque capreolos ſingulis petiolis, atque radices non ſunt villoſæ ſed tantum Cyperi modo inter ſe cohærent, de viribus non loquor. Quare ſi quæ alia, a me propoſita reſpondere videtur in omnibus; etſi etiam aliqui dicant, non habere radicem Rhaphani, quibus reſpondeo, ῥίζαν ῥαφάνου, non ϛρογγύλην, ſed μακρὰν eſſe, etſi nobis nota ſit ſpecies Rhaphani orbiculati, cuius ſemina a Ferdinando Imperato habuimus. Copioſam deinde Cirinolae in Hortis nomine *Rhaphanelli* colunt Olitores, quam ſpeciem Romani, ut Plinius refert, Syriacum appellabant, Rapi figura ſuaviſſimum, ac tenerrimum, hiemiſque patientem: quod ſi etiam ita velint, nihil remanebit contrarium. Sed certe potius legendum cenſeo, ut Pena & Lobellius animadverterunt, βάλανος, quam ῥάφανος, nam in aliis nomenclaturis Ficus terræ, & Glandula inter alias denominatur: Hanc montanam Galegam appellare videtur Plantarum Auctor, ſed minus recte eſt depicta.

IANI PLANCI ADNOTATIO XII.

HAnc quam Aſtragalum Fabius appellat Herbam Cluſius Orobum Pannonicum appellavit; verum quum Neapoli eam viderit primum Fabius, deinde Cirinolae in Apulia, & nos & Bononiae, & Arimini, & Senis paſſim eam viderimus, ut & in aliis locis permultis eam viderunt & alii. Heinc apparet quam malae ſint Herbarum a Locis appellationes, quod & acute notavit Tournefortius in Inſtitutionibus ſuis, quamquam & ipſe in denominandis Herbis hoc vitio non omnino caruerit. Si Pannonicus eſt Cluſio hic Orobus, quod in Pannonia ab ipſo ſit repertus; Cur Italicus mihi, & Germanicus, vel Gallicus alteri non erit, quod in iſtis quoque Regionibus a nobis fuerit repertus?

RA-

(1) *Lib. 26. c. 8.*

RADIX IDÆA DIOSCORIDIS. 61

EADEM QVÆ HYPOGLOSSON, LAVRVS ALEXANDRINA, LAVROTAXA, ET CHAMÆDAPHNE. TAB. XVI.

Ruscus Angustifolius, fructu folio innascente. Tournef. 79.

RAdix Idæa, quia plurima in Ida monte nasceretur [1], vel quia ibi efficacior, primumve cognita, ita a loco denominata fuit. Plinius eandem, *Idæam herbam*, appellavit: [2] alter a tota substantia plantæ, primus vero a partis in re medica usu. Ἰδαία ῥίζα ὀξυμυρσίνῃ τὰ φύλλα ἔοικε, παρ' αὐτὰ δὲ ὡς ἕλικες μικραὶ πεφύκασιν, ἐξ ὧν καὶ τὸ ἄνθος. *Idæa radix, Rusco similis est foliis, in ipsis veluti capreoli parvi enascuntur, ex quibus & flos*, ita Dioscorides scripsit. [4] Quæ ita Plinius transcripsit. [5] *Idææ herbæ folia sunt, quæ Oxymyrsines: adhærent his veluti pampini in quibus flos*. Cuius plantæ natales, & delineationem cum sæpe mente revolvissem, difficile contingere posse, ut ante oculos planta Rusco congener, vel similis, mihi se se offerret, opinatus sum: prælertim cum & tot viri indefessi innumerabilem fere plantarum numerum exhibuissent, non solum nostro cœlo orientium, sed & ab extremis orbis oris advectarum: in quibus nullam reperi, quæ Rusco esset affinis, præter hanc quam depictam exhibeo. Quæ cum natalibus, forma, & viribus quadrare videatur, hoc nomine Idææ radicis insigniri eam debere iudicavi. [6] Radicem quidem habet Rusco similem; maiorem vero: a qua plures turiones Asparagi, vel Rusci modo exeunt, cibo apti, qui postea in virgas distenduntur cubitales fere, vel cultu maiores, læves, virides, flexibiles, a medio ad summum usque folia habentes forma acutæ Myrto, Rusco scilicet similia, [nulla quidem alia est Myrtus sylvestris apud Dioscoridem, atque Plinium, præter hanc μυρσίνην ἀγρίαν, & ὀξυμυρσίνην, a Romanis eandem Ruscum dictam, ut idem Dioscorides ait [7] & Plinius etiam testatur a Castore, Oxymyrsinem Ruscum appellari, inter quas nominis tantum varietas est, etsi Plantarum historiæ Auctor aliter somniet,] maiora vero & forma parum angustiore, ad Novella Rusci fo-

(1) *Nomen, & Etymon.*
(2) *Lib.* 27. *c.* 2.
(3) *Descriptio.*
(4) *Lib.* 4.
(5) *Lib.* 27. *c.* 11.
(6) *Forma.*
(7) *Lib.* 23. *c.* 11.

65 folia accedentia, viridiora, & molliora, nec ita pungentia, etsi acuta sint; alternatim virgas circumdant, sed quæ proximiora sunt terræ, Rubiæ modo terna circum virgas hærent. In ipsis foliis viticulæ parvæ, seu petioli, [quos ἕλικας appellari alias docui, ab [1] Auctore plantarum perperam γλωττίδες putati, verborum proprietatem suæ opinionis improprietate extorquente, ut planta ab ipso depicta Hypoglosson videri potuisset, ut infra dicam) enascuntur tenues, breves, sed Rusco longiores, in quorum extremo Vere, vel Autumno etiam flos exit herbaceus, stellatus, sex foliolis constructus, medium habens purpureum, non dissimile Rusci flori: fructum edere minime vidi, sicuti & amici multi, qui plantam viginti annis coluere, nec umquam nisi florem edere animadverterunt. Quod solo, & cœlo imputandum est, alibi enim fructus perficere rubros Ciceris magnitudine, ut Ruscus asseritur. Quare non mirum si florem tantum huius descriptionis Auctor edere tradidit, nam & forsan nec idem vidit, nec descripsit, ut in Dictamno, & Nardo montano, & similibus quotannis fructus cum flore edentibus, observatur. Idem dicendum de ligula e folio exeunte, quam etiam alios non observasse demonstrabo: quilibet etiam notam, quam magis illi propriam iudicavit, historiæ mandavit. Iccirco evenit, ut planta a diversis scriptoribus delineata, diversis notis, nominibus, sicuti & viribus compræhensa conspiciatur, & tamen eadem describi certo constat. Cognita igitur plantæ forma, vires sunt denique conferendæ: & certe gustu acerbam esse, atque subamaram percipitur, non sine calefaciendi facultate: quibus mixtam qualitatem, ac vim habere conspicitur. Recentiorum experimento constat. [2] *Vuularum, gutturis, tonsillarumque tumores, ac earundem ulcerationes, huius plantæ gargarizatu sanari.* Marcellus scribit, *in Italia plantam hanc puerorum collo suspendi ad uvam reprimendam, quo ad uvam prolapsam contrahendam usu, Vuulariæ nomen vulgo est adepta.* Matthiolus, & sequentes scribunt, *Puerorum hernias prolapsas contrahi experimento constare, si pulvis radicis huius cochlearis mensura cum maioris Symphyti decocto hauriatur, & fascia hernia constringatur primis diebus, ne rursus foras intestina prorumpant.* Ex quibus magnam constringendi, atque siccandi habere facultatem, sicuti Dioscorides habere ait, constat. *Huius radix*
66 *vehementer adstringit, conveniens in his, quibus adstrictione opus est. Bibitur etiam ad alvi fluxiones, & fluxum muliebrem, omnemque sanguinis eruptionem sistit.* Plinius vero habet. [3] *Ipsa alvum, mensesque, & omnem abundantiam sanguinis sistit, spissandi, cohibendique natura.* In quibus, *menses*, pro *mulierum fluxu* transcripsit, ἔμμηνα, pro

(1) *In description. Isopyri.*
(2) *Vires.*
(3) *Lib. 27. c. 2.*

pro ῥοῦν γυναικεῖον. [1] Galenus sic, *Idæa radix gustu admodum acerba est; ac si opere periculum facias, eandem vim præferet, nimirum sanguinis profluvia, alvi fluxus, dysenterias, profluvium mulierum, & quæcunque eis sunt generis, tum pota, tum foris imposita curans*. His verbis videtur Galenus sicut & in aliis multis, Idæam radicem non cognovisse; cum taceat vim calefaciendi, & frigefaciendi, quarum aliqua præditam esse hanc plantam necesse est; nec quo ordine, sive excessu, scribat, ut in aliis solet, calefaciat, refrigeret, & an moderata sit, vel contrariis constet facultatibus. Sed quæ a Dioscoride dicuntur, transcribat verbis generis. Hanc nostrates vulgo etiam *Bislinguam* appellant, a ligulis foliis hærentibus nomine sumpto: quam eamdem veteres, Dioscorides, & qui sequuti sunt ipsum, Galenus, & Plinius, *Hypoglossum* etiam appellarunt, quia ut Galenus[2] ait, *ita nominatum est, quia propagines parvarum linguarum sub summis corymbis producit*. Pro qua Plantarum historiæ Auctor, non hanc Bislinguam, & Vuulariam, sed Polygonati, sive *Sigilli Salomonis* vulgo dicti, plantam congenerem depinxit a Carolo Clusio primum delineatam: atque in ea est opinione, ut Hypoglossum ab Hippoglosso differat, atque plantam illam verum esse Hypoglossam affirmat: inque doctiores insurgens, male illos Hypoglossi, & Hippoglossi etymon intelligere asserit. Atque talem substinens sententiam, potius Diosc. textum in maioribus emendare voluit, sensus, verbaque convertens, quam Plinii, vel Dioscoridis textus unius, duarumve literarum immutatione corruptos dicere, vel potius veriusque Dioscoridis Hippoglossum a Plinio Hypoglossum appellatum. Nulla quidem alia inter illorum historias est differentia; nihilque ad plantæ cognitionem facit, ut ἵππο, vel ὑπὸ, dicatur: cum utrique nomini eadem planta aptari possit, eademque erit: ut scilicet Hippoglossum, a foliorum magnitudine, magnam linguam referens dicatur. Hypoglossum vero a ligulis foliis hærentibus, ὑπὸ, scilicet γλώσσης. Neque in re alia nota est privata, qua possint differre inter se, ut ex Plinii textu liquet, ait enim *Hypoglossa*[3] *folia habet figura sylvestris Myrti concava, spinosa, acuta* interpretari potest verbum ἀκανθώδη hoc loco, nam idem Plinius de Alexandrina Lauro: quam Hypoglossum dici refert, *folio acutiore, quam Myrti*, dixit; de his vide quae diximus in Ἐκφάσει prima pag. 165., & 166. *& in his ceu linguas, folio parvo exeunte de foliis*. Et Dioscorides,[4] *& in summo* ἐπ' ἄκρω non in summo caulis, quem non habet, sed in summo comæ scilicet parte summa foliorum, quæ est supina, in qua foliolum, sive ligula ex quo fructus, *veluti ligulas in foliis*. Cuius rei Galenus etymon 67

(1) *Lib. 7. de simp. med. fac.*
(2) *Lib. 8. de simpl. med. fac.*
(3) *Lib. 27. c. 11.*
(4) *Lib. 4.*

mon affert, [1] *Hypoglossum ita nominatum, quia propagines parvarum linguarum sub summis corymbis producit*. Quibus etsi textus in aliquibus verbis varient, non ideo colligitur diversas esse plantas: sed scimus, alterum ab altero exarasse, eandemque plantam omnes designare voluisse. Et si credendum est, ut verum esse censeo, quod ratio demonstrat, doctissimo cuidam medico Germano, qui in Dioscoridem Emblemata scripsit, qui ait se textum habere Dioscoridis vetustum, in quo ὑπόγλωσσον legitur, pro ἱππόγλωσσον: atque plantæ convenire nemo dubitat: & quamvis corrupte legatur in aliquibus ἱππόγλωσσον, pro ὑπόγλωσσον, non ideo diversas plantas, ac descriptiones esse censendum est, præsertim cum tam clarum Galeni textum habeamus, in quo ut dixi, huius nominis ὑπόγλωσσον, etymon affert. Immo addo & hanc sententiam, a qua non discedam, donec plantas videro diversitatem testantes, nam quæ ab aliis depinguntur, fictitias esse, non dubito; non enim plantarum diligens affertur delineatio, nec locus, nec unde sint advectæ refertur: præterea non omnes plantarum collectores illas habere icones, & quæ depinguntur ab aliis iconibus exceptæ sunt: & quod fortius doctiores Scriptores nullam de illis habere rationem video. Quare etiam Hypoglossum, Laurum Alexandrinam, Laurotaxam, & Chamædaphnen, eandem esse plantam cum superiore censeo: nec nisi nominum diversitatem habere, a Scriptoribus diversis impositam, quam Dioscorides, & qui sequuti sunt eum, non animadvertisse ostendam. Foliorum forma, Lauro similis, Lauri nomen plantæ huic indidit, non quod ex Lauri genere esset: & ut aliqua ostenderetur differentia inter hanc, & Laurum, *Alexandrinam & Idæam Laurum*, a loco in quo nasceretur, appellarunt, sicuti & *Radicem Idæam, vel herbam Idæam*, ut Plinius habet, atque alii quia humilis esset, *Chamædaphnen*, alii a fructus forma & colore *Laurotaxam*, ut a Plinio refertur: & quia fructum foliis interceptum habet, ἐπικαρπόφυλλον. & *Carpophyllon*: alii vero quia ligulam e medio folio exire animadverterunt, *Hypoglosson*, & *Hypoglotton* appellarunt. Hoc demonstratur, nam quæ Laurus Alexandrina dicitur, ab eodem Dioscoride, & Plinio Hypoglotton, pro Hypoglosson Attice: ex quibus synonyma esse clarè
68 colligitur. Sed & Chamædaphnen Laurum Alexandrinam appellari, idem Dioscorides testatur in cap. de Chamædaphne: atque ita esse, non tantum nomina synonyma, sed & plantæ delineatio demonstrat: sed insuper virium potestas, ut inferius dicam. Lauri igitur Alexandrinæ descriptio, [ut ab antiquiore & veluti fonte, Theophrasto inquam, initium ducam, purius quidem plantas descripsisse nemo dubitat] hæc est. [2] *Illa quoque propria esse circa Idam feruntur, Laurus Ale-*

(1) *Lib. 8. de simpl. med. fac.* (2) *Lib. 3. c. 17.*

Alexandrina cognominata, & Ficus quædam, vitisque. Lauri proprium, quod fructum super folia gignit, quemadmodum Myrtus sylvestris: quippe ambæ fructum super dorsum folii ferunt. Et alibi [1] *Fructiferaque nonnulla fructum foliis interceptum gerentia, ut Laurus Alexandrina, quæ fructum super folio gignit.* Nota quidem privata plantæ huic videtur, ut ἐπιφυλλόκαρπος sit quemadmodum Ruscus: quibus aliam similem plantam nec Theophrastus descripsit, nec unquam vidisse scio aliquem. Quæ nota expressa diligenter videtur a Dioscoride in capite Lauri Alexandrinæ, his verbis: καρπὸν ἐν μέσοις, foliis intellige, ἐρυθρὸν ἐρεβίνθου τὸ μέγεθος, *fructum in medio foliis, rubrum Ciceris magnitudine,* & in capite Chamædaphnes: καρπὸν περιφερῆ ἐρυθρόν, τοῖς φύλλοις ἐπιπεφυκότα. *fructum rotundum rubrum, foliis innatum.* Quibus minime arridens observantior scriptor, cum Rusco essent communia; magis privatam notam, sicuti nomenclaturam tribuit huic plantæ, & relicta descriptione fructus, foliolum, ligulam scilicet his verbis habere tradidit: καὶ ἐπ' ἄκρου ὥσπερ γλωσσίδα παρὰ τοῖς φύλλοις. Quæ Plinius vertit: [2] *Et in his ceu linguas, folio parvo exeunte de foliis.* Et idem de Laurotaxa loquens, ait: [3] *Excrescente in medio folia parvulo, veluti lacinia folii.* Quam ligulam etsi in Rusco consideremus, illam non ligulam folii, sed veluti folliculum floris esse censetur: atque ita nulli competere plantæ ligulam hanc adhuc est cognitum. Dioscorides vero, [4] *Laurus Alexandrina, quam aliqui Idæam, &c. folia habet similia Rusco, maiora vero, molliora, & albidiora; fructum autem in mediis foliis rubrum, magnitudine Ciceris: ramos a terra pedales, vel maiores. Radicem admodum similem Rusco, maiorem, bene olentem, atque molliorem. Nascitur in montanis locis.* Ex quo Plinius, [5] *Est & Chamædaphnæ sylvestris frutex, est & Alexandrina, quam aliqui Idæam, alii Hypoglotton, alii Daphnitin, alii Carpophyllon, alii Hypelaten vocant. Ramos spargit a radice dodrantales, topiarii ac coronarii operis, folio acutiore quam Myrti,*
molliore, candidiore, ac maiore, semine inter folia rubro. Plurima in Ida 69
& circa Heracleam Ponti, nec nisi in montosis. His respondere videntur Chamædaphnes descriptiones. Dioscorides vero ait: [6] *Chamædaphne, quam & aliqui Laurum Alexandrinam vocant, virgas producit cubitales, rectas, tenues, & læves. Et huius folia similia Lauro, læviora multo & viridiora: fructum rotundum, rubrum foliis innatum.* Ex quibus Plinius. [7] *Chamædaphne unico ramulo est, cubitali fere, folio tenui Lauri similitudine: semen rubens annexum foliis.* Ab his non differunt, quæ de Lauro-

(1) *Lib. 1. c. 16.*
(2) *Lib. 27. c. 11.*
(3) *Lib. 15. c. ult.*
(4) *Lib. 4.*
(5) *Lib. 15. c. ult.*
(6) *Lib. 4.*
(7) *Lib. 24. c. 15.*

descriptiones omnes sibi ipsis, & plantam illis omnibus respondere ostendi, quare formæ facta collatione, virium potestatem demonstrandam suscipio, ut scilicet mixtam habeat facultatem, atque præter siccandi & adstringendi facultatem, calida sit, acris amara ut gustu percipitur, quare digerere, incidere, discutere, aperire, & mollire poterit. Galenus vero ait, [1] *Daphnes herbæ, quam, & Daphnen Alexandrinam appellitant, temperatura evidenter est calida, & gustantibus acris simul est, & subamara, potaque tum urinas, tum menses prolicit*. Et porro [2] *Chamædaphnæ germina tenera edi quoque assolent. Est autem persimilis viribus Daphnæ Alexandrinæ &c.* De Hypoglosso vero: *Cæterum radix & succus fruticis emolliendi vim possident*, sicuti Dioscorides etiam ait: effectus vero harum facultatum eosdem esse illos conferendo demonstrabo. Lauri Alexandrinæ hæ sunt vires apud Dioscoridem. *Vim habet radix pota sex drachmarum pondere cum vino dulci, auxiliandi difficulter parientibus, & urinæ stillicidio. Ducit etiam sanguinem*. Quæ ita Plinius. [3] *Laurus Alexandrina sive Idæa partus celeres facit radice pota trium denariorum pondere in vini dulcis cyathis tribus: secundas pellit, mensesque eodem modo pota*. Quibus similia de Chamædaphne idem tradit: [4] *Menses succus eius, & urinam ciet potus partusque difficiles in lana appositus*: quæ Dioscorides: *Succus cum vino potus, menses & urinas ducit. Idem facit & in pesso appositus* Item [5] *Huius folia trita, emplastri modo imposita capitis doloribus, & stomachi ardoribus auxiliantur*. Quæ Plinius: *Illinitur capitis doloribus recens, ardores refrigerat*. Quibus Hypoglossæ vires respondent, *Videtur*, inquit Dioscorides, *coma amuletum esse utile caput dolentibus*. Quæ Plinius: [6] *capitis dolorem corona ex his imposita minuit, Præterea ad tormina cum vino bibitur*, & 71
Dioscorides, *Eadem pota cum vino tormina sedant*. His respondentes vires a recentioribus cognitæ sunt. *Bislingua epota difficulter parientes adiuvat, menses ciet, calculos pellit*, Item Cordus ait, *radicem siccam etiam bubones in peste maturare certissimis vulgi experimentis*. Item *Folia, radixque uvæ, gutturis ac tonsillarum tumores, ac earundem ulcerationes gargarizatu sanant*. Scribit Marcellus: *in Italia plantam istam puerorum collo appendi ad uvam reprimendam, quo ad uvam prolapsam contrahendam usu, Uvulariæ nomen est adepta*, ac etiam hernias contrahere protuberantes pulverem cum decocto Symphyti haustum Matthiolus scribit. Quibus non minus Hypoglossi, quam Lauri Alexandrinæ & Chamædaphnes dictæ, vires referre cognitum est, mixtam namque facultatem habere perspicitur effectu, atque gustu, folia quidem acer-

H ba

(1) *Lib. 6. de simpl. med. fac.*
(2) *Ibidem*.
(3) *Lib. 23. c. 8.*
(4) *Lib 24. c. 15.*
(5) *Lib 24. c. 15.*
(6) *Lib. 27. c. 11.*

ba multo esse, sicuti & radix, atque acrimonia participare. Quare mea sententia videtur non sine ratione adducta. Valerius Cordus vir doctissimus animadvertit etiam, atque in ea est opinione, ut Hypoglossum & Laurus Alexandrina eadem planta sit, quam etsi plantarum Auctor reiicere conatus sit, non tamen suum consequutus est finem. Non est radix Idæa, quæ ab aliis ponitur, nullam enim habet cum Rusco affinitatem. Non est Laurus Alexandrina quæ ab aliis præter Fuchsium depingitur: nam vel fictitia, vel non respondens est, nec Chamædaphne, cum non habeat fructum foliis innatum, ἐπιπεφυκότα scilicet, ut Dioscorides ait.

IANI PLANCI ADNOTATIO XIII.

SI superiori adnotatione vitio laborare diximus denominationes Herbarum a Locis, duplici laborabit vitio huius Plantae denominatio; nam & Radix Idaea Dioscoridi, & Laurus Alexandrina Columnae dicitur. Si sola haec Radix, & in solo Ida Monte nasceretur. Item si sola haec Laurus, & sola Alexandria proveniret satis bene alterutrum nomen ei conveniret; verum quum alterutrum fieri non possit ut ipsi conveniat, heinc fit, ut neutrum aptum ipsi videatur. Verum errores in denominationibus ferendi, utpote parvi momenti; Non enim longo usu recepta nomina facile est cui vis immutare. Sed non ferendus gravis ille error Matthioli, qui ut primus videretur, qui hanc Plantam post Veteres describeret, & ostenderet, quamdam sibi finxit, & more suo pro genuina Alexandriae Lauro venditavit, ut Fabius noster acute animadvertit in prima ἐκφράσεως suae Parte, qui iterum eamdem hanc Plantam ibi describit, & depingit, sed ibi distinguit bene Laurum Alexandrinam, seu Chamaedaphnem a Radice Idaea, ut ipsi verum sit vulgatum adagium δευτέραι φροντίδες κρείττω. Verum longe melius Tournefortius, qui utramque ad Ruscos ablegavit, & latifolium unum, angustifolium alterum sapienter nominavit, ut in praesentis titulo innuimus.

SI-

SIDERITIS TERTIA DIOSCORIDIS TAB. XVI.

Sanicula Officinarum C. B. P. 319.

Sideritis, & hæc ideo dicta fuit [1], quoniam, ut Dioſcorides ait [2],
ταύτης, δύναμις ἐπιτιθεμένης, κολλητικὴ ἐναίμων, καὶ νεοτρώτων:
ferruminandi ſcilicet vim habet recentia, & cruenta vulnera,
ferro facta, quod *σίδηρος*, dicitur, indeque *σιδηρῖτις* dicta. Planta
hæc radicem habet fibroſam, nigram foris, intus albeſcentem [3], ex
qua multa folia, decem, plus, minuſve exeunt rotundo ambitu,
(ſed quinque partita, veluti Geranii columbini dicti, profundiori-
bus laciniis. Coriandri folia, antequam caulem edat, ſatis forma, &
lævore referentia, duriora vero, atque maiora duplo, quandoque 73
magis circumſerrata: ſuperne atrovirentia, inferne vero ex viridi
albeſcentia, politioraque) ex ſingulis petiolis tenuibus dodrantem al-
tis, vel minus, ex viridi albeſcentibus in ſummo; contra vero rube-
ſcentibus, e radice ſimul prodeuntibus, a qua etiam, & ex medio
foliorum plures caules, aliquando unicus, præſertim ex novella plan-
ta, exit admodum Sideritidis ſecundæ, Pimpinellæ nobis vulgo di-
ctæ, cauli ſimilis, levis, rotundus, ſtriatus, eodem colore purpura-
ſcente, quandoque parum folia ſuperans, cultu vero, & locis pin-
guioribus bipedalis; unica, vel duobus alis diviſus, ex foliis, quæ
cauli hærent, exeuntibus: in quorum ſummo, & caulis veluti corym-
bi, quatuor exeunt pedicelli, unicus in medio exiſtens brevior: re-
liqui tres triangulum effigiant: ſinguli tres florum corymbos habentes:
medius vero unicum, & maiorem. Flores parvi admodum ſunt, at-
que antequam pandantur villi, purpuraſcentes, poſtea vero albeſcen-
tes, multis purpureis ſtaminibus duriuſculis, tactu etiam aſperis or-
nati: ex quorum mixtione puniceus color oculis redditur. Guſtu
ſunt ex dulci, amari, aſtringentes; non diſſimiles Sideritidi ſecundæ
Dioſcoridis. Hi vero amplius quid aromatis continere palato perci-
piuntur. Aprili & Maio menſe floret [4]: Iulio perficitur ſemen aſpe-
rum, atque hirſutum. Frequens hic eſt ſecus vallium, colliumque
vias umbroſas ſupra tophos muſcoſos, & parum terræ habentes o-
riens [5]. Hæc ſatis videtur mea ſententia Dioſcoridis delineationi re-
ſpondere, qui ait [6]. *Ἔτι καὶ ἑτέρα εἶναι λέγεται σιδηρῖτις, ἣν καὶ αὐτὴν
Κρατεύας ἡράκλειαν καλεῖ, φυομένην ἐν τοίχοις, καὶ ἀμπελῶσιν, ἔχουσα*

(1) *Nomin & Etymon.*
(2) *Lib. 4.*
(3) *Forma.*
(4) *Tempus.*
(5) *Locus.*
(6) *Lib. 4.*

φύλλα πολλὰ ἀπὸ μιᾶς ῥίζης, ὅμοια κοριάνῳ περὶ καυλίοις σπιθαμιαίοις, λείοις, ξυφεροῖς, ὑπολεύκοις, ἐπερυθέσι, ἄνθη δὲ φοινικᾶ μικρὰ γευομένῳ πικρά, γλίσχρα.[1] *Præterea aliam Sideritidem esse tradunt, quam Cratevas heracleam vocat, in muris & vinetis nascentem, foliis ab una radice multis, Coriandro similibus, circa caules pedales, teneros, læves, subcandidos, atque rubicundos: flore puniceo, parvo: gustanti amaro, & glutinoso.* Quæ cum forma, & sapore similis videatur, viribus etiam respondere censeo. Sed certe huius vires non solum Sideritidi pares, sed etiam maiores esse, illis a Dioscoride idem tributis, recentiorum experimento constat, unde apud Gallos vulgatum est Adagium de plantæ huius viribus, aiunt enim. *Qui Saniculam habent*, (sic eam-
74 dem appellant) *Chirurgo non egent*. Dioscorides has vires Sideritidi tertiæ tribuit[2], *Et huius impositæ vis est, ut cruenta, & recentia vulnera glutinet*. Lobellius vero, *Internis & externis ulceribus, sanguinis eruptionibus, dysenteriis, ruptis, vulsisque auxiliatur decocta, pota, atque imposita*. Quare nomen illi antiquius reddendum duxi, cum forma satis, atque viribus tertiam Dioscoridis Sideritidem præ aliis referat, eademque iudicanda sit. Non est Sideritis tertia Robertianum Geranium, & si ad vulnera ab eodem sit commendatum, in foliis enim caule, totaque planta hirsutie obducta est semper, contra Dioscoridis sententiam, qui ait, καυλίοις σπιθαμιαίοις, λείοις, ξυφεροῖς, &c. Præterea nullam Dioscorides plantam Coriandri foliis hirsutam describere vidi, non addita hirsutiei differentia: item Geranii folia multum sunt incisa, propius Anemonæ, quam Coriandro similia, quamvis Anemone sit Coriandri foliis, sed Dioscorides hoc animadvertit, dicens: φύλλα δὲ κοριοειδῆ λεπτοσχιδέστερα, &c. ut etiam in aliis, atque hic dixisset, cum profundis laciniis sint admodum divisa, & Geranio bulboso primo Dioscoridis similia: quod Anemones folia habere tradit, non Coriandri: primo quidem Anemones descriptionem tradiderat, foliis multum incisis, ut supra dixi. Nec etiam flores Geranii sunt amari, nec glutinosi, neque in illis quicquam simile sapore & gustu inesse percipitur, ut multis ostendi. Præterea rostrum Gruinum habet, quod Dioscorides sicut in secundo Geranio, ita & hic descripsisset; qua nota facilius nobis demonstrasset, cum illi sit privata nota, & congeneribus. Non possumus plantam a Matthiolo depictam recipere, cum adhuc nec aliquis nisi depictam illam viderit, Ranunculi faciem habentem: omnesque censent, ex plantis commentitiis ad eum missis ab adulatoribus, illusoribusque amicis esse, quas nec ipse fidelis addiscens videre, atque considerare quæsivit.

IA-

(1) *Descriptio*. (2) *Vires*.

IANI PLANCI ADNOTATIO XIV.

DVabus superioribus Adnotationibus minus bonas vidimus herbarum denominationes a Locis, hic eodem vitio laborare dicimus nomina herbarum a viribus. Si enim a ferruminandis vulneribus ferro inflictis denominanda est aliqua herba, haec non una, neque duplex, triplexve erit Herba, sed innumerae hoc nomine appellabuntur. Natura enim pluribus Herbis ut hominum generi consuleret ferruminandi vulnera, sanandique vim indidit. Quare Dioscorides tria Sideritidis genera posuit, sed multo plura ponere potuisset, si ad hanc vim consolidandi vulnera attendere voluisset. Verum ipsi ignoscendum si accurate & distincte treis illas herbas, & non tantum per assimilationem, & per vireis descripsisset; Quo factum est, ut fit plerumque in herbis suis, ut diffideant inter se Rei Herbariae Scriptores, & herbas mirum in modum diversas pro suis adducant. Sic pro prima sua Sideritide Marrubii Aquatici genus adduxit Matthiolus, alii aliam. Pro secunda Vrticae genus adduxit Matthiolus, & Fabius noster in prima Ecphrasi adduxit Pimpinellam, Herbas mirum quantum inter se distanteis. Pro Tertia Matthiolus, ne haesitaret herbam suo more finxit, cui inferne folia Tanaceti adposuit, & superne cauleis, fructusque ignotos. Fabius noster pro Tertia Dioscoridis Sideritide Saniculam affert a sanando dictam Herbam, & Diapensiam nonnullis, Vmbelliferam quidem, & in sylvis plerumque degentem. Quartam denique Sideritidem, ut abundaret attulit Matthiolus, sed eodem penu ac tertia, & aliae quam plurimae.

TRAGIVM ALTERVM DIOSCORIDIS TAB. XVII. 75

Tragoselinum minus. Tournef. 309.

TRagii nomen adepta est planta hæc, eo quod, ut idem Dioscorides ait, (1) *προβάλλει κατὰ τὸ φθινόπωρον τὰ φύλλα τράγου ὀσμήν, ὅθεν καὶ ὠνόμασται τράγιον Emittunt Autumno foliæ birci odorem, unde & appellatum est Tragium*. Differt a primo Tragio, nam illud non hirci virus olet, sed ita dictum fuit, quia Capræ sagittis confossæ, illius pabulo spicula e vulnere excutiunt, notamque privatam habet, ut lacteum succum gummi non dissimilem habeat, & quod in Creta tantum oria-

(1) *Lib. 4.*

oriatur. Sed Theophraſtus de eodem loquens, alterum vero non cognovit, hæc ait. [1] *Habet vero lacrymam & Ixia, quæ in Creta naſcitur, & Tragacantha dicta. Hæc antea naſci tantum in Creta putabatur, nunc vero in Achaia etiam, Peloponneſi, aliiſque locis, & Aſiæ circa Mediam comperiri certum eſt*, & alibi [2], *Tragacantha large in Arcadia naſcitur, nec deterior Cretica exiſtimatur, ſed etiam viſu pulchrior*, & alibi [3], *Ergo quibusdam ſponte ſuccus conſiſtit, ſpiſſaturque lacrymæ modo, ut in Tragacantha appellata: hanc enim cedere opus nequaquam eſt*. Ex quibus ſuſpicio eſt eandem plantam eſſe Tragium & Tragacantham, quam Gaza, Hirciſpinam vertit de qua alias. Huic vero Plantæ notæ ſunt inquit Dioſcorides: [4] Τράγιον ἄλλο τὰ μὲν φύλλα ἔχει ὅμοια σκολοπενδρίῳ, ῥίζαν δὲ λεπτὴν, λευκὴν, παραπλησίαν ῥαφάνῳ ἀγρίᾳ. *Tragium alterum folia habet ſimilia Scolopendrio, radicem tenuem, albam, perſimilem Rhaphano ſylveſtri*. Cui deſcriptioni plantam a me propoſitam reſpondere demonſtrabo: quæ Radicem habet Rhaphano ſylveſtri ſimilem [6] vel Paſtinacæ erraticæ, pede longam, minimum digitum craſſitie æquantem, albam, raris fibris diviſam: folia emittit petiolis ex adverſo hærentia quaterna, & in extremo unicum, Sideritidis ſecundæ Dioſcoridis modo, Pimpinellæ vulgo nobis dictæ; (ob cuius ſimilitudinem, & hanc Pimpinellam hircinam vocant) rotundiora, atque magis & profunde diviſa: ſed ſi ſemine feras, primum bina emittit folia ſingulis petiolis hærentia, rotunda Coriandrinis ſimilia, deinde bina ſingulis petiolis, & poſtremo quaterna ſibi ipſis adverſantia, in quorum
77 extremo unicum ineſt. Caules emittit tenues admodum, pedem & ſeſquipedem altos, binis, terniſve geniculis interceptos, ex quibus folia admodum tenuia exeunt: in ſummo vero eorum umbellæ inſunt floribus refertæ albis, quibus ſuccedunt ſemina oblonga ſimilia Aniſo, ſed minora multum; colore ad viridem tendentia, atque hirſuta. [7] Floret Aeſtate, Autumni initio ſemina perfecta inveniuntur. [8] Oritur in montibus, ſaxis, & locis terrenis: in monte Divæ Mariæ Virginis appellato excelſo & frigido frequens. Folia confricata virus olent hirci, ſicut tota planta. Guſtu acri, atque τραγίζοντι, non ſolum Autumni tempore, ſed ſemper. Quare fieri potuit, ut Dioſcorides, vel is a quo tranſcripſit, plantam hanc Octobris menſe viderit, tunc enim hic ſine umbellis, & caule corrupto invenitur, nova erumpens folia, quo tempore magnam habere cum Scolopendrii foliis ſimilitudinem conſpicitur caule exiſtens vidua: atque ita eo tempore tantum folia naribus admovit,

(1) *Lib. 9. c. 1.*
(2) *Lib. 9. c. 15.*
(3) *Lib. 9. c. 8.*
(4) *Lib. 4.*
(5) *Deſcriptio.*
(6) *Forma.*
(7) *Tempus.*
(8) *Locus.*

vit, atque ignorans, an toto anno eundem remitteret odorem, tempus
Autumni tantum, quo ipse invenit, atque consideravit, (ut in aliis
multis, quæ sine caule, & sine flore descripsit) posteris tradidit. Eo
enim tempore propter humoris abundantiam folia magis virus olent,
sicuti in planta Androsemo verius putata, Sicilianæ dictæ simili, & con-
genere, observatur, cuius folia quæ iam siccari incipiunt, non hirci
virus, sed vini odorem remittere videntur. Obstaret plantæ huic ali-
quorum sententia forma foliorum, quam dicunt non esse Scolopendrii
foliis similem: quam sententiam ita reiiciendam duxi. Asplenum folio
constat Polypodii divisura, quod est Filici simile Dioscoridis sententia,
sed axioma est, quod ea quæ uni dato sunt similia, ad invicem si-
milia esse dicentur: ergo non sine ratione & similitudine necessaria,
plantæ huius folia sunt Aspleni foliis similia, cum Filici Polypodium
sit simile, atque idem Dioscorides Filici Sideritidem secundam, &
Trichomanes comparat: quod utrinque folia ex adverso posita Len-
tis similitudine habere ait. In Sideritide ait φύλλα ὅμοια τοῖς τῆς πτέρι-
δος, quia sola divisura similia sunt: In Trichomane, τριχομανὲς, &c.
ὅμοιον πτέριδι, quia & foliorum substantia & divisura Filici est simile:
ut & δρυοπτερὶς ὅμοια πτέριδι, non φύλλα ὅμοια σκολοπενδρίῳ, ut hic;
quod tantum de foliorum divisura est intelligendum, ut de Sideritide
secunda dixi, quibus foliorum Filicis figuram repræsentat utrinque di- 78
gestorum: longaque differentia est inter habere folia similia Scolopen-
drio, Scolopendrii scilicet foliis, & similem esse Scolopendrio; quod
ultimum de substantia & forma totius plantæ intelligitur, ut dixi de
Dryopteride, & Trichomane. Obstare dicunt aliqui quod de Filice
fœmina Dioscorides scripsit, φύλλα πτέριδι ὅμοια, & tamen substantia
& foliorum divisura similis est Filici mari: ad quod respondere pro
me Dioscoridem dico, & sic. Filix fœmina quamvis mari similis sit sub-
stantia & divisura foliorum: positum tamen foliorum valde dissimilem
habet, nam fœmina est ramosa, & non uno petiolo constat, ut Filix
mas, sed pluribus alis; ideoque cum plantæ maxime similitudine folio-
rum & divisura dignoscantur, maiori nota, qua facilius dignosci po-
terat, descripsit: atque folia similia Filici habere ait, cum plantæ ha-
bitu differret: ramorum scilicet multitudine. Præterea Rhaphano si-
milem radicem, nullam ex Filiceorum genere plantam habere adhuc
compertum est, sed obliquam, ut Polypodium; reliquos vero capilla-
res. Nec de floribus est dubitandum, ut aliqui dicunt, qui a Diosco-
ride tacentur, nam hoc fuit, quia eo tempore caule & floribus vidu-
am plantam conspexit, quod multis plantis evenit, quorum flores non
descripsit, & tamen illos habere certo scimus: aliquibus penitus ab-
stulit; illasque flore carere dixit: atque hic etiam oportebat ut flores
ne-

negarentur ſcribere: & hanc flore carere, ſi flores non emitteret. At potius credendum eſt plantam hanc a notiore nota deſcribere voluiſſe ut facilius cognoſci poſſet, a forma & diviſura foliorum, & ab hirci olentia. Quibus ſic cognitis, iam videtur planta a me propoſita dubiis ſoluta Tragii nomen aſſequi debere: cuius vires Dioſcorides ita expreſſit: [1] *Hæc radix* ſcilicet, *ſive cruda, ſive cocta edatur, dyſentericis opitulatur*. Quam vim recentiores, quia ad id non commendatur planta hæc, negant habere: tantum agnoſcunt, ad calculos frangendos aptam eſſe, & urinas eliciendas: atque ob id contrariam potius dyſentericis iudicant. Sed ſi conſideretur plantæ ſubſtantia & qualitas, guſtu percipietur acrimoniam quandam habere cum quadam odoris gravitate, & adſtrictione non carere: qua dyſenteriam prohibere poterit, præſertim ſi viſcerum imbecillitate proveniat, (multæ namque ſunt cauſæ)
79 corroborans iecur, & infirmas partes per urinam evacuans, & ſiccans divertenſque humorem adſtringere fluxionem, ut etiam in Aliſmate evenire cenſeo, quod acrem vim obtinet, atque Dioſcorides ad dyſenteriam facere Dauci pari parte admixta ait: cuius etiam vis eſt acris, atque præſertim urinam movens. Quam facultatem etſi recentiores non ſint experti, Galenus non denegat, atque propter adſtrictionem quam habere plantam ait, poſſe dyſenteriam & ſimiles fluxiones ſiſtere, ait enim de utroque agens: *Tragii folia, fructus, lacrymaque trahentis & digerentis ſunt facultatis. Eſt vero tenuium partium. & facultate in principio tertii ordinis calida. Stipites, & hærentia corporibus extrahit, lapides frangit, menſes movet, drachmæ pondere potum. Porro in Creta ſola naſcitur Tragion lentiſco ſimile. Cæterum alterum Tragium hoc minus, cuius folia Scolopendrio ſint ſimilia, viſitur quidem multis locis: ſed non parum habet facultatis adſtringentis: ut ad fluxionum affectus conveniat*. Et ſic vi calidæ facultatis poterit incidere, & abſtergere, calculos minuere, & urinas movere; ſiccantis & adſtringentis, Dyſenteriam & alias fluxiones, a contraria cauſa effectas emendare. Quorum exempla non pauca apud Dioſcoridem & Galenum extant, ut eadem calculos frangant & menſes moveant, eademque Dyſenteriam, & Diarrhæam ſiſtant propter adſtringentem facultatem, calidæ vi mixtam. Sed hæc medicis ſunt relinquenda. [2] Eſt & altera planta Tragium appellanda, quæ parum a prædicta facie diſſidet, ſicuti nec viribus. Folia quidem prima ab radice ſuperiori ſimilia in ſingulis petiolis rotunda, lævia Coriandrinis proxima, deinde lacinioſa efficiuntur, atque bina ſingulis petiolis conſpiciuntur, tertio quaterna, poſtremo ſena, ſed in omnibus unicum folium eſt in extremo rotundius, atque maius, Pimpinellæ dictæ modo ſed maiora: caulem emittit Fœniculi modo cavum læ-

(1) *Vires*. (2) *varietas*.

lævem, alis divifum fingulis geniculis, craffiorem fuperiore, umbellas & femen non diffimile, quæ Aeftate perficiuntur. Huius femina a Ferdinando Imperato, atque fponte ortam ex infula Capreis advectam habui. Radicem & femina fi guftaveris, acrimoniam, & odorem hirci, ut fuperior habere cognofces: folia vero minime τραγίζοντα obfervabis, nec aliquo tempore. Non eft Tragium alterum Lunaria botrytis dicta, nam non nifi unicum folium habet, fi Scolopendrio fimilis effet, non radicem albam, fed nigram, nec Rhaphani fylveftris magnitudinem æquantem, non efui aptam, nec hircinum odorem remittit, ut Pena etiam animadvertit. Nec planta illa exotica, in appendice Hiftor. Plantar. depicta, quæ & Sucudus Avicennæ dicitur capitulis thymi modo: nullum quidem hirci odorem referunt habere.

IANI PLANCI ADNOTATIO XV.

SI a viribus non bene nominitantur Herbae, ita nec ab odore, quae vis eft quaedam. Tragium hoc alterum dixit Diofcorides, quod Tragum, feu Hircum oleat Herba; ita Tragium nominavit Virgultum aliud quod Hircorum fanet vulnera. Verum ut plureis fuperiori Adnotatione mederi vulneribus vidimus Herbas, ita plures funt quae Tragum, feu Hircum oleant, ut poft hanc Androfaemi illud, feu Hyperici genus Siciliana dictum noftro adnotante Columna, fatis oftendit.

EPIMEDIVM DIOSCORIDIS TAB. XVIII.

Ofmunda foliis lunatis Tournef. 547.

QVare Epimedium [1] appellata fit planta hæc, ignorare fateor, nifi ἐπὶ μηδίᾳ, quia in Media frequens oriatur. [2] Apud Theophraftum *Epimetron* legitur, & pro eo in Plinio [3] *Epipetron*, & alibi, ut in Diofcoride *Epimedium*, in aliis nomenclaturis Erineos, & Thryon, [4] quia aquofis gaudeat locis. [5] Diofcorides vero Epimedium habet, atque fic plantam delineavit. Ἐπιμήδιον καυλός ἐςιν οὐ μέγας, κισσῷ παραπλήσια φύλλα ἔχων, ὅσον ι ἢ ιβ΄. οὔτε δὲ καρπὸν οὔτε ἄνθη φέρει. ῥίζαι δὲ λεπταὶ, μέλαιναι, βαρύοσμοι, γευσαμένῳ μωραὶ.

(1) *Nomen.*
(2) *Lib. 7. cap. 8. de hift. plant.*
(3) *Lib. 21. c. 15.*
(4) *Lib. 27. c. 9.*
(5) *Lib. 4.*

ρεῖ. φύεται ἐν τόποις ὑδρηλοῖς., [1] *Epimedium caulis est non magnus Hederæ folia similia habens, fere decem, aut duodecim: non fructum, neque florem fert: radices subsunt, tenues, nigræ, graveolentes, gustanti fatuæ; oritur in aquosis locis.* Ex quo textu Plinius mutuatus fere ad verbum ita transcripsit [2] *Epimedium caulis est non magnus, Hederæ foliis denis, aut duodenis, nunquam florens: radice tenui, nigra subgravi odore: nascitur in humidis.* [3] In Theophrasto vero de florum differentia disserente habentur hæc verba: ἔνια δὲ καὶ ὅλως ἀνανθῆ, καθάπερ καὶ τὸ ἐπίμετρον. *Aliqua vero omnino flore carentia sunt, sicut Epimetron.* Quæ etiam Plinius ita in sua reposuit, [4] ut in cap. de Acino dixi. *Acinos quam Epipetron vocant, quæ nunquam floret.* In Dioscoride vero legitur nedum flore, sed & fructu etiam carere, & forsan hic καρπὸν, *fructum*, pro semine usurpasse Dioscoridem, est censendum, ut in sequentibus capitibus, Xiphio, Sparganio, Xyride, & aliis multis. Quam etiam sententiam adiuvat hoc: non enim legitur, nec in Theophrasto, nec in Plinio, quod planta hæc fructu vel semine careat, sed flore tantum, quare suspecta, atque ab aliquo adiuncta hoc loco verba οὔτε καρπὸν censeo existimanda: aut legi debere, & interpretari, *non semen,*
82 *neque florem fert:* atque etiam dici posset, suspecta adhuc esse, nam quælibet planta prius florem, deinde fructum, & semen, perficere videtur: atque prius οὔτε ἄνθος, posuisset, deinde οὔτε καρπὸν, ut in Dictamno, Phyllitide, & Adianto licet videre, & similibus. Quod autem plantæ fructu, vel semine, & flore careant, intelligendum est, nobis non contingere forsan illos videre, vel quia insensibiles fere videantur, a nobis perspicue non conspici, ut in plantis capillaribus, & Filiceorum genere, atque etiam plantis aliis, quorum semina veluti atomi impalpabilia videantur, quorumque flores non conspiciuntur. In aliquibus vero Orchidibus, Pirola, & similibus flores conspiciuntur: semen vero veluti pulvis est, quo carere aliquis dicere posset, nam ex illo ita tenuissimo semine, minime constat plantam oriri posse, experimento facto, plantæ quidem quæ radice se propagant, vel nunquam, aut raro, semen perficiunt, quo nec exeunt, præsertim ex supradictis; aliquæ vero contra. [5] His cognitis plantam describam, quæ frequens est in Monte D. M. Virginis, vulgo *Monte Vergine* appellato; frigido & excelso, locis humidis aquosis, pratensibus: Vere exit, Martio scilicet mense invenitur ab radice tenui, subnigra, intus flavescente, repente atque fibris divisa, folia edens rotunda Hederæ forma, lævia Soldanellæ marinæ similia, minora vero, tertii Sedi a me descripti pri-

(1) *Forma.*
(2) *Lib. 27. c. 9.*
(3) *Lib. 7. c. 8. de hist. plant.*
(4) *Lib. 21. c. 15.*
(5) *Descriptio.*

primis foliis fere æqualia, quæ etiam Hedera similia sunt, sed non ita crassa, atque molliora, singulari cauliculo ex opposito alternatim hærentia, dena, aut duodena, vel aliquando etiam, magisve: secundum loci annique temperiem: e medio vero caulis parum sub primis foliis producitur petiolus tenuis in summo plures racemos utrinque petiolo hærentes, foliorum etiam numerum æquantes, acinos habentes congestos, paucos, virides, qui nec florem unquam edunt, nec semen intus habere conspicitur, sed pro eo, pallido colore pulvis tenuissimus, atque impalpabilis invenitur, qui an satus, ex eo planta exeat, incertum est, sæpe quidem cum expertus sim, nunquam exire aliquid cognovi. [1] Maio & Iunio cum botrybus racemosa invenitur. Tota planta dodrantalis ad summum est. Radix gravem odorem terreum, putidumque remittit, gustu insipido aqueo. Recentiorum experimento [2] constat frigidam, & siccam esse temperamento: quare ad vulnera ferruminanda, ulcera cicatrice adducenda efficax est; luxataque coniungenda. Item ad album mulierum profluvium. Lobellius, ad enterocelas, & hernias magnæ commendationis, 83
& utilitatis potam, & impositam esse ait; eximie quidem ferruminandi vim habere asserit. Dioscorides vero: [3] *Huius folia concisa cum oleo trita cataplasma mammis exhibent, ut ne augescant. Et radix conceptionem impedit. Et folia trita quinque drachmarum pondere cum vino pota, post purgationem dies quinque ne concipiant, servant.* Plinius vero ait: [4] *Et huic spissandi, refrigerandique natura, fœminis cavenda, Folia in vino trita virginum mammas cohibent.* Galenus vero. [5] *Epimedii vis est moderate refrigeratoria, cum aquea humiditate: quare nullam habet insignem qualitatem. Vberibus illitum ea recta servare potest. Aiunt vero si potu hauriatur, sterilitatem parere.* Quibus non minus facie quam viribus respondere planta hæc videtur. Non est Epimedium Hepaticum trifolium appellatum, nam & flores eodem tempore, cum foliis, pulchros, atque conspicuos edit: nec unico cauliculo folia hærent, ut Dioscorides ait, qui scribit, ut caulis habeat folia decem, aut duodecim, καυλὸς ἐστι &c. ἔχων φύλλα &c. non ut petioli singuli folia habeant diversi a caule. Neque planta illa magna Aethiopici Seselis dicti foliis vel Libanotidis, ut aiunt, nam & magna planta est, eodemque vitio prædita, quo superior, nec decem, aut duodecim, unico cauliculo, sed semper novem habet singulis petiolis; καυλὸς ἐστι, inquit Dioscorides, sicuti in capite de Orobanche, & similibus plantis, quæ caulem simplicem habent, etsi aliquando confundat scribendi modum. Huic

(1) *Tempus.*
(2) *Vires.*
(3) *Lib. 4.*
(4) *Lib. 27. cap. 9.*
(5) *Lib. 6. de simpl. med. fac.*

congener videtur natalibus, magnitudine, natura, viribusque planta illa Ophioglosson appellata, folio oblongo hederaceo, ligula oblonga, veluti connexis binis ex ordine botrybus composita, quæ nec florere conspicitur, nec semen habere, sed pulverem luteum, ut in supradicta inutilem: viribus etiam recentiorum experimento similibus.

Iani Planci Adnotatio XVI.

SI Epimedio praeclarae illae vires sunt, quas Dioscorides tribuit, & Plinius, Galenusque ex ipso confirmant, debuerat accuratius Plantam hanc describere, ne Rei Herbariae Scriptores, & Rhizotomi in Epimedio assignando haesitarent, & inter se dissentirent, ut dissentiunt quidem: Nam diversas omnino plantas pro Dioscoridis Epimedio nobis ostendunt. Genuinum enim illud Veterum Epimedium carius Amasiae mulieres duplo emerent quam Vniones, & Auro Argentoque conclusas Gemmas, si per Epimedium solidiusculae ipsis semper consisterent mammae, & conceptio prohiberetur. Verum ut falsas, ne dicam a Medico proponi indignas puto illas vireis; Ita falsas quoque credet quisque qui sapit vim illam Hydrargyrum densandi, quam Chrysopoeae Magistri Epimedio huic Columnae tribuunt, quod Lunariam Botryoidem vulgo appellant.

85 ## SISER DIOSCORIDIS TAB. XIX.

Pastinaca sativa latifolia C. B. P. 155.

SIser, a Græcis Σίσαρον, dicitur [1] Huius notas, quia vulgare, atque notum erat Dioscorides tacuit: hæc de ipso scripta reliquit. *Σίσαρον γνώριμον, οὗ ἡ ῥίζα ἑφθὴ, εὔστομος, εὐστόμαχος, οὐρητικὴ, ὀρέξεως προκλητική. Siser notum est, cuius radix decocta ori grata est, & commoda stomacho, urinam ciet & appetentiam excitat.* Hoc Plinius, duplex esse ait, [2] *Siser erraticum sativo simile est, & effectu, stomachum excitat, fastidium absterget &c.* & alibi de Pastinacis supra loquutus subiungit: *Inter medica dicendum Siser, & ipsum Tiberius princeps nobilitavit, flagitans omnibus annis a Germania: Gelduba appellatur castellum Rheno impositum, ubi generositas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis convenire. Inest longitudine nervus, qui decoctis extrahitur, amaritudinis tamen magna parte relicta, quæ mulso in cibis temperata, etiam in gratiam vertitur. Nervus idem & Pastinacæ maiori, dumtaxat amiculæ. Siseris satus mensibus Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septembri, Octobri, &c.* Idem paulo post. *Et hæc autem seritur, & siser, & Pa-*

(1) *Nomen.*

(2) *Lib.* 20. *c.* 5.

& Pastinaca utroque tempore, Vere, & Autumno, magnis seminum intervallis, nullave minus quam ternorum pedum, quoniam spatiose fruticat. Siser autem transferre melius. Galenus vero de Sisere hæc tantum tradidit [1]. *Siseris radix cocta stomacho grata est, & urinam movet; secundo ordine calfaciens, adiectam habens amaritudinem quandam, cum levi adstrictione.* Columella vero de Hortorum cura agens ait. [2] *Pastinaca, & Siser, atque Inula convalescunt altè pastinato, & stercorato loco, sed quam rarissime ponenda sunt, ut maiora capiant incrementa. Inulam vero intervallo trium pedum seri convenit, quoniam vastos facit frutices, & radicibus, ut oculus Harundinis serpit: nec est alius cultus horum omnium, nisi ut sarritionibus herbæ tollantur.* Ex quibus omnibus colligitur, plantam a me propositam Antiquorum Siser esse absque dubio ullo. Radicem namque Pastinacæ sativæ similem forma & sapore, verum amariore, atque odoratiore: omnesque Pastinacæ generi adscripsere, qui adhuc de plantis recentiores scripsere, atque Pastinacam vulgarem, sive domesticam appellarunt. In hac radice nervus inest longitudine, qui eximitur, postquam elixata fuerit radix, non solum 86
dulcedinis causa, sed quia tenerior est pars reliqua exterior, ciboque aptior, atque gratior; hoc & in Pastinaca sativa vulgari, & Rhaphano perspicitur, præsertim cum radices sunt bene adultæ, duriorem tunc continent nervum cibo ineptum. Hanc postremo pro Elaphobosco depingunt, ab illius descriptione longe alienam: differt namque radicis forma, sapore, atque semine Anetho dissimili, foliaceo compresso. Quamobrem non erit verendum dicere non esse Elaphoboscon, atque Siseri per quam congruere, cum sapore, forma, atque usu Antiquorum monumenta etiamnum retineat. Seritur hæc semine, & postquam exierit, ut maior efficiatur radix transfertur alte prius refosso, atque stercorato agro, atque rarius ut cætera olera deponuntur. Dalechampius alios sequutus, quia planta a se descripta plures habebat radices, putavit, atque scripsit, non semine, sed radice seri: sed hallucinatus est: quia sequi voluit Matthioli scripta, quæ a Marcello Virgilio, qui verbis tantum Dioscoridem commentatus est, ea transcripsit. Neque animadvertit verba illa Plinii: [3] *Oculis ex radice excisis, ut Harundo seritur*, Inulæ satum, non Siseris demonstrare, de qua verba faciebat. Idemque postea, Inulam Siser, & Pastinacam eodem tempore magnis seminum intervallis seri; Siser vero transferri melius. Quod hic quilibet Olitor facit, prius vero semine, Rhaphanos, Pastinacas, Cæpas, Lactucas, Brassicas, atque cætera olera serit, deinde opportuno tempore prius altero solo refosso & stercorato, ut melius convalescant, at-

(1) *Lib. 8. de simpl. med. fac.*
(2) *Lib. 11. de re rust. cap. 3.*
(3) *Lib. 19. c. 5.*

atque grandiora fieri possint, radices transfert. Hoc aperte iubet Columella, ut supra dixi loco citato, & ita eius verba intelliguntur. Quibus sic conceptis ad plantæ descriptionem redeo. [1] Radice firmatur longa, Pastinacæ sativæ simili, alba, aliquando in superiore sui parte purpurascente, quæ intus nervum, ut Pastinaca, & similes continet, sed duriorem, atque lignosum minime vescendo aptum. Primo anno digiti crassitudinem æquat, postea quidem fit grandior, atque excedit Pastinacam: folia emittit ex semine nata primum bina, deinde terna, postea vero quaterna ex opposito, petiolo in imo rubenti hærentia, & unicum latius singulis petiolis in illorum extremo: superius lævia, inferius aliquantulum hirsuta, per ambitum serrata, atque Lave-
87 ris modo cui admodum similia sunt, insuper divisa præsertim cum planta tres annos attigerit: caulem edit fœniculaceum hirsutum, rubescentem, geniculatum, atque singulis geniculis alis divisum, secundo anno pedes altum quatuor, postea vero æquat, vel superat hominis staturam: in summo caulis & alarum, quas plures edit, insunt umbellæ luteæ, & in his postea semen foliaceum duplex compressum, Angelicæ vulgo dictæ semini simile: [2] Augusto mense perficitur: [3] locos amat pratenses. Huius radicis sapor, est Pastinaca amarior, atque odoratior, aromaticum quid amplius habens, gustu gratior, quapropter etiamnum a multis seritur, & præsertim in Gallia Cisalpina, ut ab illius provinciæ incolis amicis accepi, in cibo avidissimè expetitur, atque ut palato gratior fiat, illam ita parare solent. Radicem adultam accipiunt lavantque, fibras parvas cultro excidunt, postea elixant, atque cum refrixerit per longum dividunt, nervumque eximunt, atque in frusta dissectam, patella oleo ferventi plena, farina prius obductam piscium modo frigunt: eo evadere sapore aiunt, ut nec pisces bene conditos ea mensa degustare comedentibus placeat amplius Non igitur mirum si Tiberius princeps, ut a Plinio refertur, omnibus annis a Germania afferri iubebat, cum sit ita palato, & stomacho grata, atque utilis. Huius facultates ita præter alios Plinius descripsit privatim, [4] *Siser erraticum sativo simile est & effectu, stomachum excitat, fastidium absterget.* [5] *Ex aceto Laserpitiato sumptum, aut ex pipere, & mulso, vel ex garo, urinam ciet, ut Opion credit, & Venerem. In eadem sententia est & Diocles. Præterea cordi convenire convalescentium, aut post multas vomitiones per quam utile. Heraclides contra argentum vivum dedit, & veneno subinde offensanti, ægrisque se recolligentibus. Hicesius ideo stomacho utile videri dixit, quoniam nemo tres Siseres edendo* con-

(1) *Forma.*
(2) *Tempus.*
(3) *Locus.*
(4) *Vires.*
(5) *Lib. 20. c. 5.*

continuaret: esse tamen utile convalescentibus ad vinum transeuntibus. Sativi privatim succus cum lacte Caprino potus sistit alvum. Ex his igitur notum est plantam hanc Antiquorum usum Siseris, atque vires ab illis tributas retinere, quare alias plantas ab aliis descriptas minime Siseris vires atque gustum, & usum referre iudicavi. Elaphobosci potius historiam repræsentare planta illa radice Asphodelo simili videtur, de qua dicam.

ELAPHOBOSCON DIOSCORIDIS TAB. XX. 88

Sisarum Germanorum C. B. P. 155.

QVoniam ut fertur, Cervi hoc pabulo adversus serpentium ictus resistunt, [1] Elaphoboscon dicta fuit planta hæc, quasi ἐλάφων βόσκη, ut Dioscorides ait, [2] ταύτην φασὶ τὴν πόαν τὰς ἐλάφους γευσθείσας, ἀντέχειν τοῖς τῶν ἑρπετῶν δήγμασι. *hanc dicunt herbam cervas depastas resistere reptilium morsibus*, & Plinius [3]. *Quippe fama est hoc pabulo Cervos resistere serpentibus*, & alibi.[4] *Simplicius Cervæ monstravere Elaphoboscon, de qua diximus*. Hanc Dioscorides his notis depinxit. [5] Ἐλαφόβοσκον καυλός ἐστι λιβανωτίδι ἢ μαράθρῳ ἐμφερὴς γεγονατωμένος. φύλλα διδάκτυλα τὸ πλάτος, ἱκανῶς ἐπιμήκη ὡς Τερεβίνθου, περικεκλασμένα, τραχέα ποσῶς. ἔχει δὲ παραφυάδας ἱκανὰς ὁ καυλὸς, σκιάδια ἐχούσας ὅμοια ἀνήθῳ, ἄνθη ὑπομήλινα, καὶ τὸ σπέρμα ἀνήθῳ ἐμφερές. ῥίζα ὡς τριδάκτυλος τὸ μῆκος, πάχος δακτύλου, λευκὴ, γλυκεῖα, ἐδώδιμος. καὶ ὁ καυλὸς δὲ λαχανεύεται ἁρτιφυὴς ὤν. *Elaphoboscon caulis est Libanotidi, aut Fœniculo similis, geniculatus, folia habens duum digitorum latitudine, satis oblonga ut Terebinthi, circumfracta, aspera aliquantulum. Habet autem caulis propagines multas, habentes umbellas Anetho similes, flores submelinos, & semen simile Anetho, Radix est trium digitorum longitudine, crassitie unius digiti, alba, dulcis, & esui apta & caulis olerum modo editur, dum recens est*. Et Plinius [6]. *Elaphoboscum ferulaceum est, geniculatum, digiti crassitudine, semine corymbis dependentibus Silis effigie, sed non amaris; foliis Olusatri*. Quæ descriptio mutila videtur, cum nec flores, nec radicem describat, & digiti crassitudo videtur potius cauli, quam radici, de qua nihil dicit, tribuenda. Quare Dioscoridis descriptionem hoc loco magis sequendam esse cen-

(1) *Nomen, & Etymon.*
(2) *Lib. 5.*
(3) *Lib. 22. c. 22.*
(4) *Lib. 25. c. 8.*
(5) *Descriptio.*
(6) *Lib. 22. c. 22.*

censeo, cùm satis totam plantam ex ea delineatam habeamus: cui a me depicta planta satis respondere videtur: his enim partibus constat. Radices [1] habet albas, dulces, esui aptas, aromaticas, sapore nigræ Theophrasti pastinacæ: digiti crassitudine, longitudine vero tres, quatuorve digitos, vel minus, aliquando cultu, & vetustate magis æquantes: plures, ab uno ortu Asphodeli modo dependentes, a quibus folia exeunt Laveri, vel Siseri a me depicto similia, sed terna ex oppo-
90 sito petiolo hærentia, atque unicum in extremo, ut in Terebintho, sed per ambitum serrata dentibus acutis, tactu asperis, (quare verbum illud τραχέα, non ad foliorum superficiem, sed circumferentiam, refertur, atque non *hirsuta*, sed *aspera*, interpretandum est hoc loco, sicuti eiusdem Dioscoridis est exemplum in cap. de Elleboro nigro, ubi folia aspera esse dixit, per verbum τραχέα, quod nec eo loco *hirsuta* interpretari potest: nulla nigri Ellebori quidem folia hirsuta esse scimus, sed serraturis acutis circum aspera: præterea Dioscorides folia hirsuta per verbum δασέα, describit, quod proprium est, ut in cap. de Sempervivo tertio notavi) lata duobus digitis, atque tribus longa: caulem emittit rotundum fœniculaceum, geniculatum, & ex singulis geniculis alas, habentes in summo, ut caulis, umbellas pallescentibus floribus, quibus singulis succedunt bina semina non compressa, sed aliquantulum extuberantia Anetho similia. [2] Culta mihi floruit Aestatis fine, atque semina perfecit Autumno: gustu & sapore Pastinacæ nigræ aromatico, sed non amaro, ut Plinius notat. Sponte ortam non vidi, [3] sed in agro Narbonensi oriri tradit Lobellius. Hæc satis Dioscoridis Elaphoboscum referre videtur, etsi videatur obstare, ut aliqui dicunt, Dioscoridem nullam de multiplicibus radicibus mentionem fecisse: ad quod respondetur, hoc evenisse, nam hæc planta, etsi multiplici sit radice, non semper multas habet radices, cum semine difficulter exeat, atque radice feratur, una ex illis avulsa, ut omnes iam cognovere; quare non erit absurdum dicere, Dioscoridi forsan contigisse, plantam unica radice allatam videre: vel potius relatori fidem adhibuisse, qui radicem tribus digitis longam, & digito crassam esse affirmavit, nihil distinguens de multiplicitate; & sic Dioscorides ignarus forsan multitudinis, vel tacitus, ita descripsit plantæ huius radicem: putans sufficere ita radicem describere, ut sit unius digiti crassitudine, & trium longitudine. Nulla enim adhuc visa est radix, quæ talem habere possit formam, & magnitudinem, nisi sit Asphodeli, Pæoniæ fœminæ & similium, ut Apii, Tithymali, scilicet Tuberosi, cuius Radix tuberosa est, & Pyri formam habet, atque Dio-

sco-

(1) *Forma*.
(2) *Tempus*.
(3) *Locus*.

scorides, & Theophrastus similem dixerunt esse radici Asphodeli, cuius multiplex est radix; nec Apion unicam tantum radicem habere notarunt. Radix quidem non carnosa vel bulbosa minime poterit digiti crassitudinem assequi, nisi sit pede longior, ut Rhaphani, & similium. His responsum satis mihi videtur, cum in reliquis respondere videatur, & radicis hunc scrupulum ita defensum esse, & sublatum puto. Dulcis est plantæ huius radix absque amarore aliquo, omnium 91
sententia: quapropter, an Dioscoridis Siser sit, iidem dubitant: nam Galenus, & Plinius [1] volunt Siser amarore non vacare; atque cum in hac Planta recentiores non reperissent amaroris notam, loci, cœlique varietati, varietatem obiecerunt: sed nec aliquis unquam huius radices amaras alibi degustavit. Reiicienda igitur est eorum de hoc sententia, cum & in omnibus locis dulcis edulis, & gustu suavis sit. Iccirco, cum huius plantæ radix, tantum quia multiplex sit, a Dioscoridis historia differat: crassitie vero, forma, & longitudine, colore, & sapore illam referat, atque etiam foliis Terebintho per quam similibus, caule, floribus, & semine, atque gustu respondere videatur, non vereor pro Dioscoridis Elaphobosco afferre, satis suæ congruente delineationi. [2] De quo Galenus loquens ita inquit. *Elaphoboscon facultatis est calidæ, & tenuium partium, ac proinde exiccatoriæ secundo maxime excessuum ordine.* [3] Dioscorides vero hanc vim habere asserit. *Tradunt ceruas huius herbæ pabulo resistere serpentium morsibus. Vnde & semen eius commorsis a serpentibus datur cum vino bibendum.* [4] Plinius vero habet. *Et hoc laudatum in cibis. Quippe etiam conditum prorogatur ad urinam ciendam, lateris dolores sedandos, rupta, conuulsa sananda, inflationes discutiendas, coli quoque tormenta. Contra serpentium omniumque aculeatorum ictus. Quippe fama est hoc pabulo ceruos resistere serpentibus. Fistulas quoque radix nitro addito illita sanat. Siccanda autem in eos usus prius est, ne succo suo madeat, qui contra serpentium ictus non facit eam deteriorem.* Hanc pro Sisaro omnes depinxere, atque verum esse affirmant, sed in descriptione Siseris iam ostendi, omnes hallucinatos esse; cum ideo hanc Siser esse putaverint, quia radice ferebatur, una ex illis avulsa, quod ex Marcelli Virgilii commentario excepere, non sine omnium pudore, cum ex hoc cognoscantur ad legendum parum solliciti, vel ad verba, & sensus considerandos inepti, atque nimis creduli. Non enim quia scripsit Marcellus Virgilius: *Seri hoc non semine, sed bulbis, veteres dixerunt: qui ut in Lilio, Inula, & Aro fit, a reliqua radice avulsi, ad novam sobolem in hortis disponuntur*, ideo non erat Plinii, atque Columellæ textus ab eodem citatus considerandus, atque sen-

K

(1) *Lib. 8. de simpl. med. fac.*
(2) *Vires.*
(3) *Lib. 6. de simpl. med. fac.*
(4) *Lib. 22. c. 22.*

ſenſus veritas excipienda, quam, ut dixi in deſcriptione Siſeris patefeci: nec repetenda eſt hic amplius. Non eſſe Elaphoboſcon Dioſcoridis quæ ab aliis depingitur, ex his quiſque iudicabit, radicis quidem
93 ſapore, forma, longitudine, ſemine foliaceo Anetho diſſimili, totaque forma abeſſe cognoſcet.

Iani Planci Adnotatio XVII.

DVas has Vmbelliferas Plantas, quas Siſarum unam, & Elaphoboſcum alteram appellavit Columna, Olerum ſunt genus, quod Paſtinacam diceres, & alterutram Botanici Eruditi eam eſſe contendunt, quam Tiberius Caeſar quotannis a Germania afferri iubebat ut Palato & Stomacho ſuo indulgeret. Columna, ut apparet, ſtat pro prima. Verum Bauhini fratres, & Dodonaeus Germani pene, & cum ipſis Tournefortius pro altera ſtant, quam Elaphoboſcum Cervis perutilem herbam Columna noſter vocitavit.

PAPAVER HERACLEVM THEOPHRASTI, ET DIOSCORIDIS. TAB. XXI.

Cyanus Segetum C. B. P. 273.

PApaveris nomen huic plantæ inditum fuit, non quod eſſet ex genere Papaverum, [1] ſed quia inter ſegetes ſicuti Papaver rhoeas foliis non diſſimilibus exoritur, capitula etiam Papaveri ſimilia habens. Herculeum vero dictum ob virium præſtantiam in educendo vomitione humores comitialem efficientes morbum, quo Hercules depreſſus fertur: unde comitialis morbus Herculeus dictus eſt. ἀφρώδης a Dioſcoride dicitur, quia album ſit, & ſpumæ ſpeciem hirſutie referat. Spuma quidem cuiuslibet rei dicitur, quod rarum, album, leveque ſit, ut ſalis ſpuma, quæ veluti ſitus, aut lanugo quædam ſaxis hærens invenitur; quam Dioſcorides [2] ἄχνη, & ἐπίψηγμα appellavit: quæ verba lanuginem ſignificant: vel quod ſimile ſit forma & colore, ut Aphronitrum. Dici etiam poteſt ἀφρώδης ab effectu, ſpumoſum enim humorem, pituitam ſcilicet, in aqua mulſa potum, vomitu educit, ut Theophraſtus, & Dioſcorides aiunt, Galenuſque conſentit. Huius notas ſic Theophraſtus depinxit: [3] Ἑτέρα δὲ μήκων, ἡράκλεια καλεῖ-

(1) *Nomen & Etymon.*
(2) *Lib. 4. c. de ſpuma ſalis.*
(3) *Lib. 9. c. 13.*

λεῖται. τὸ μὲν φύλλον ἔχουσα οἷον στρουθός, ᾧ τὰ ὀθόνια λευκαίνουσι. ῥίζαν δὲ λευκὴν ἐπιπόλαιον· τὸν δὲ καρπὸν λευκόν. [1] *Aliud autem Papaver heracleum appellatur, quod folium habet ut Struthium, quo lintea dealbant: radicem vero albam per summam terram: fructum autem album.* Dioscorides vero habet. [2] Μήκων ἀφρώδης, ὑπὸ δέ τινων ἡράκλεια κληθεῖσα, καυλὸν ἔχει σπιθαμιαῖον, καὶ τὰ φύλλα σφόδρα μικρὰ στρουθίῳ ἐοικότα, καὶ καρπὸν παρ' αὐτοῖς λευκόν, καὶ τὸ ὅλον δὲ βοτάνιον λευκόν ἐστι, καὶ ἀφρῶδες. ῥίζαν δὲ λεπτὴν ἐπιπλέον. *Papaver spumeum, ab aliquibus herculeum appellatum est, caulem habet pedalem, & folia admodum parva, Struthio similia, & fructum ab ipsis album, & tota herbula alba est, & spumea: radicem autem tenuem in summa terra.* Plinius autem ex Theophrasto excipiens scripsit. [3] *Alterum e sylvestribus genus,*
heraclion vocatur, ab aliis aphron, foliis (si procul intuearis) speciem Pas- 94
serum præsentantibus: radice in summa terræ cute, semine spumeo: ex hoc lina splendorem trahunt Aestate. In qua descriptione iam omnes animadverterunt Plinium hallucinatum, herbam ignorantem, a vocis fuisse similitudine: στρούθιον, vel στρουθός, *Struthium*, *Lanaria*, scilicet *herba*, cum στρούθιον, vel στρουθός, quæ verba Passerculum, & Passerem significant: ideoque Passerum speciem folia præsentare dixit. Sed veritas est ut folia Papaveris huius similia sint foliis Struthii, Lanariæ herbæ: qua lintea dealbantur. Sed hanc dealbandi vim Plinius non Struthio, sed Papaveri tribuit, dicens: *Ex hoc lina splendorem trahunt Aestate:* ᾧ relativum non proximiori στρουθός, sed Papaveri tribuens. Nescio quidem, mirorque quomodo in hunc incidit errorem, nam ᾧ relativum, non feminini sexus est, ut *μήκων ἡράκλεια*, sed neutri, vel masculini, στρούθιον, vel στρουθός, quod tamen minime animadvertens (emungebatur tunc candela) Papaveri perperam tribuit. Ex his denique nisi foliorum Struthii delineationem habeamus certam, nullam cum Struthii foliis habere similitudinem herculei huius Papaveris folia asserere poterimus. Quare quoad fieri poterit Struthium primo depingam antiquorum, eiusdem scilicet Theophrasti, auctoritate, & delineatione, deinde plantam pro Papavere, Struthii foliis admodum minoribus, ut Dioscorides notat. [4] Struthium igitur ut ab ipsius etymo incipiam, ideo appellatum censeo, quia ipsius folia ad modum pennarum avis Struthii appellati, vulgo *Struzzo*, utrinque laciniata sunt: nam & aliæ plantæ a pennarum similitudine appellatæ sunt, ut Filix, quæ πτέρις dicitur, quia folia utrinque digesta sunt pennæ modo, [5] ut Dioscorides ait in cap. de Filice: ita etiam folia Abietis, es-

 se

(1) *Descriptio.*
(2) *Lib. 4.*
(3) *Lib. 20. cap. 19.*
(4) *Struthii etymon & delineatio.*
(5) *Lib. 4.*

ſe videntur, ut Theophraſtus ait [1], & etiam Sorborum: *Singula vero,* inquit, *conſtant ex obliquis pennæ modo partibus, ac ſi omne unum eſſet, habens lobos exciſos ad nervum uſque, verum differunt ſingula multitudine partium.* [2] *Decidunt vero non partes, ſed totum folium pennæ facie.* Quod etiam folia plantarum ſimilia dicantur pennis Struthii avis, idem Theophraſtus teſtis eſt, qui de arboribus Indiæ loquens ait. [3] *Alia cui folium ſpecie prælongum, ſimile pennis Struthiorum, quæ ſuper galeis imponuntur &c.* Item ſpinoſa vel aculeata folia habere debet, nam Theophraſtus [4] inter ἀκανθόφυλλα Struthium recenſet: atque Sonchum
95 & Struthium, & ſimilia, non eſſe acanacei generis notat, nam capitula non habent ſpinoſa, vel ſpinis circumdata, ut reliqua ſpinoſa foliata acanacea. Flores edere dicit idem Theophraſtus Aeſtate inodoros, atque pulchros: [5] *Floret & Iris Aeſtate, & Struthium dictum, flos aſpectu pulcher, ſed caret odore:* cuius flores in coronis addi antiquitus refert Athenæus. [6] Radicem teretem longamque habere debet Polemoniæ ſimilem Dioſcoridis ſententia, qui de Polemonia loquens ait, ῥίζα πυχυαία, ὑπόλευκος, ἐμφερὴς στρουθίῳ. *Radix cubitalis, ſubalba, ſimilis Struthio.* Sunt qui Struthium oleæ folia habere putent, atque Plinii auctoritate moventur, qui ait: [7] *At quæ vocatur Radicula, lavandis demum lanis ſuccum habet: mirum quantum conferens candori, mollitiæque, Naſcitur ſativa ubique ſed ſponte præcipua in Aſia, Syriaque. ſaxoſis, & aſperis locis. Trans Euphratem tamen laudatiſſima, caule ferulaceo tenui, & ipſo cibis indigenarum expetito, & tingenti, quicquid ſit, cum quo decoquatur, folio oleæ &c.* Sed hanc Plinii lanariam herbam Oleæ folio, non Struthium, cuius folia ἀκανθόφυλλα eſſe debent, ſed quam Dioſcorides παρακανθόφυλλον eſſe ſcribit, Hippophaës cenſerem. Pro Struthio vero ex Iaceis vulgo dictis & Stœbis falſo putatis aliquam vel illis ſimilem ſupponerem: ſpinoſa foliata quidem ſunt ut Sonchus, & capitula eidem ſimilia non acanacea habent: atque in aliquibus acrem tetrumque halitum cerebro moleſtum ineſſe percepi. Sed de his nihil nunc ſtatuo, nam dealbandi vim lanas in radice perquiro: atque nunc Iaceas, & Stœbas, foliorum, atque plantæ totius forma Struthii delineationem referentes ſufficit conſiderare: non ut Struthii vim referant, ſed Plantæ habitum, cui ſimile foliis admodum minoribus herculeum Papaver demonſtrandum ſuſcepi, ut Dioſcorides vult. [8] Planta hæc frequentiſſima eſt in agris [9], nec minus erratico Papavere infeſta,

(1) *Lib.* 3. *c.* 10.
(2) *Lib.* 3. *c.* 11.
(3) *Lib.* 4. *c.* 5.
(4) *Lib.* 6. *c.* 3.
(5) *Lib.* 6. *c.* 7.
(6) *Lib. ult. c.* 10.
(7) *Lib.* 19. *c.* 3.
(8) *Forma.*
(9) *Locus.*

ſta, quare inter hordea non cribrata etiam capitula inveniuntur: Agricolæ *fior campeſe* nuncupant. Radice firmatur parva, tenui, parum ſub terra deſcendente, atque multo minus Corniculato Papavere, cuius radicem per ſummam terram ferri tradunt Theophraſtus, & Dioſcorides alba parvis fibris diviſa: folia emittit primis erratici Papaveris foliis ſimilia, atque etiam Iacearum, & Stœbarum, quarum foliis etiam cum adoleverit ſimilia ſunt, ſed minora duplo, vel triplo, albidiora, atque molliora, lanuginoſa multum, quare incana perſpiciuntur: caulem emittit Veris fine, ab radice alis diviſum, in quibus & foliis præter naturalem aliorum foliorum hirſutiem, lanugo quædam 96
viſitur, quaſi rarum ſuperiectum ſit Bambacium, quo ſpumæ colorem, raritatemque referre videtur: nec alio modo ſpumam referre cenſeo plantam aliquam; nec ut aliqui putant exudare ſpumoſum liquorem, in humido quidem extrinſeci caloris fervefcentia requiritur, ut ſpumeſcere poſſit, quod in plantis minimè poſſe accidere cenſeo, cum adhuc non obſervaverim. [1] Aeſtate vero in alarum ſummo ex ſingulis foliorum alis, ut in Chelidonio maiore, quod παρ' ἕκαστον φύλλον florem habere ait Dioſcorides, capitula ſunt alba, ſquamoſa, flores edentia varios, nam albo, purpureo, atque cæruleo colore conſpiciuntur: quod autem capitula huius plantæ ſint ſimilia Papaveris capitibus, idem Dioſcorides tradit in capite Centaurii maioris, his verbis[2] ἐφ' ὧν κεφαλαὶ ὅμοιαι μήκωνι, *in quibus capita ſimilia Papaveri*: hæc quidem Centaurio ſimilia ſunt. Semen habet Cnici parvum ex cinereo album, quare ἀφρώδης dicitur, talis quidem eſt ſpumæ color, nam aquæ opacitas per ipſius diaphanas partes perſpicitur: pappum habens, amarum, acre, quod perfectum per ſe decidit aperto capitulo. Huic Theophraſtus has vires tribuit [3] *Purgat per ſuperna radix huius utuntur ea aliqui ad comitiales in aqua mulſa*. Dioſcorides vero diligentius vires deſcribens, & modum, ait: [3] *Huius fructus*, non radix, *colligitur Aeſtate ubi plene maturuit, & ſiccatus decidit. Purgat per vomitus, ſi acetabuli menſura cum aqua mulſa ſumatur. Huiuſmodi purgatio privatim comitialibus commoda eſt*. Plinius quidem habet: *Tunditur in pila comitialibus morbis acetabuli menſura ſemen in vino albo: vomitiones enim facit*. Atque de ſemine Dioſcoridi conſentiens intelligit, nam Theophraſtus radici vim tribuit in aqua mulſa pota. Plinius ab utroque in hoc diſſentit, nam in vino albo potari ſcripſit: a quo deceptus Gaza, in verſione huius loci μελικράτῳ, *vino mulſo*, interpretatus eſt [4]. Sed error utriuſque videtur, nam in vomitionibus, non vino, ſed aqua mulſa uti debet, cum propriam hanc vomitiones ciendi vim aqua mul-

(1) *Tempus*.
(2) *Lib. 5*.
(3) *Vires*.
(4) *Lib. 5. c. de aqua mulſa*.

mulsa habeat teste Dioscoride. [1] Galenus vero hæc de planta hac reliquit. *Papaver herculeum, vocatur & aphrodes, eo quod totum album, & spumeum sit, existens parvum. Semen habet pituitam expurgans.* Recentiores hanc seminis vim ciendi vomitiones non cognoverunt sub Cyanei floris nomine a Plinio inter alios coronarios relato [2]. Qui an diversus a spumeo Papavere, quod non cognovit, sicuti
97 & an ipsius Cyanus sit incertum est, sed & utrumque esse posse censeo, nam & Struthii flores, his non absimiles coronarii etiam sunt: sicut & huius flores, quorum venustate, & coloris differentia manipuli eleganter compositi conficiuntur Aestate, immixtis Rosarum, Aurantiorum, Caryophyllorumque floribus, ut & oculi coloris varietate, & nares odore oblectentur, atque ideo in hortis seritur. Quare *ἀφρωδησία μήκων*, Veneris scilicet Papaver appellari potest. Chondrillis, Intybisque cum parum foliis similis esset, natura similem fecerunt: atque easdem vires huic quas Serides habent tribuere, refrigerantem nempe, atque siccantem. Mihi vero ut ex sapore perspicitur acrimonia participare videtur, atque non parum differre ab illis. Placentinum aiunt Syrupo e Cichorio Cyaneum immiscuisse Cichorii generi adscribente, sed certe ab eo distat ut iam omnes animadverterunt: atque ego non hanc plantam, sed aliam speciem cæruleum florem semper edentem, quam Dodonaeus Chondrillam cæruleam appellat, lactescentem Placentinum usurpasse censeo: quam alii pro Sesamoide parvo Dioscoridis depingunt, illi longe flore, seminisque colore & sapore, viribusque dissimilem. [3] Est & altera Cyanei etiam nomine maioris planta vulgo dicta, non in agris sed montanis locis frequens, foliis maioribus, latioribusque, incanis, hirsutis, atque lanugine illa superabundanti etiam refertis, caule breviore, crassiore lanuginoso: floribus purpureis, calyce non albo lævi, sed squamis viridibus per ora flavis laciniis divisis; radice perenni, atque repente: semine vero non differt. Ex his igitur constat plantas ab aliis pro spumeo Papavere depictas nullam cum Struthii foliis habere similitudinem sicuti, nec suæ respondere delineationi. Planta hæc foliis flore semine, & viribus non minus Sesamoidem parum refert, cuius historia, & vires similes fere sunt. Nam Hieronymus Tragus vir doctissimus in suo Herbario, sub vulgari appellatione Baptisculæ, Plantæ huic purgatrices vires experimento adesse tradidit, ut Seminis dimidia Drachma in pulverem redacti sumta bilem per alvum detrahat, item & flos, & semen decoctum cum Vino, & potum contra Araneorum, & Scorpionum ictus auxiliatur. In Vetustissimo Herbario Membranaceo San-

(1) *Lib. 7. de simpl. med. fac.*
(2) *Lib. 21. c. 9. & 11.*
(3) *Varietas.*

Sancti Ioannis Carbonariæ, ut diximus; Planta pro Spumeo Papavere depingitur similis toto habitu, & Capitulis, sed foliis minime incisis.

IANI PLANCI ADNOTATIO XVIII.

PVdeat Veteres Botanicos, qui tanti Dioscoridem suum, & Theophrastum in describendis Herbis faciebant, ut piaculum crederent si intra eorum Cancellos non continerentur, & si ab ipsis latum unguem discederent; Pudeat inquam, si videant Papaverem Herculeum, ita ab ipsis appellari Herbam, non quod Papaveris maximas vireis haberet, sed quod passim in Campis inter agrestia Papavera proveniret. Si haec est dignoscendi herbas nota. Quot, quaeso, Herbae Papaveris nomine insigniri poterunt? Quare gratias habebimus, Dodonaeo, Clusio, Bauhinis, ceterisque summis Botanicis, qui repudiato servili illo studio Dioscoridis & Theophrasti in re Herbaria interpretandi, libros Primi scripserunt doctos quidem & laboriosos, quibus hanc facultatem ex ipsa Natura, non ex mutilis & otiosis Graecorum verbis, mirifice amplificarunt. Verum gratias maiores habebimus Columnae, & Caesalpino nostris, qui primi facem tulerunt Tournefortio, ceterisque, ut Plantas non a foliis, multo minus a loco natali, colore, ceterisque extrinsecis notis, sed a floribus, & fructibus distinguerentur, & in certas Classeis amandarentur, quo factum est ut facilior & expeditior Botanices scientia evaserit, licet tot Plantarum millibus onusta, quas Recentiorum Botanicorum Industria ex universo pene Terrarum Orbe conquisivit. Verum Columna noster quando Phytobasanon scripserat nondum religione in Veteres erat spoliatus, neque Lyncei nomen adeptus, quare non a Natura, sed ut Adolescens xxv. Annorum & Iuris Doctor ita Herbas ex Dioscoridis & Teophrasti Libris, ut Leges ex Codice & ex Digestis interpretabatur.

PHYTEVMA DIOSCORIDIS TAB. XXII. 99

Scabiosa Capitulo globoso maior. C. B. P. 270.

FAcilem, probabilemque putarunt commentatores aliqui, Plinium sequuti, excusationem esse, quia Phyteumatis usus ad amatoria tantum utilis praescribitur, supervacaneum esse illius historiam describere, vel vestigare. Sed iis quidem difficilis fuit huius

plan-

plantæ investigatio, iccirco ne viderentur parum diligentes, occasionem nacti, in ea quiescunt. Huius quidem plantæ historia brevissima est, sed notas principes habet, quod si quis diligens, atque studiosus Lanariam herbam invenerit, aut ex coniectura verborum ab antiquis relictorum idea consideraverit, facile illam, a foraminum fructus nota quibus dividi traditur, inveniet. At iis confisus signis plantam hanc describere studui.[1] Huius etymon etsi omnibus plantis commune videatur, quia φυτεύονται omnes; tamen φυτεύω, non tantum *plantare*, sed *producere*, *generare*, & *parere* significare traditur. Hæc cum ad amatoria maxime apta sit, & sic ad generationem, præ aliis [2] φύτευμα appellata est: φυτεύειν, non tantum πόας, & φυτὸν, sed etiam παῖδας, dicitur: unde Aristophanes, [3]

Ἔπειτα παῖδας χρὴ φυτεύειν, καὶ τρέφειν.
Postea filios oportet plantare, & nutrire.

Et Diogenes, ut apud Laertium, liberis dans operam, *se hominem plantare* dicebat. Huius apud Dioscoridem hæc est delineatio[4]. φύτευμα φύλλα ἔχει ὅμοια στρουθίῳ, μικρότερα δέ: καρπὸν πολὺν τετρημένον. ῥίζαν μικρὰν, λεπτὴν ἐπιπόλαιον. *Phyteuma folia habet similia Struthio, minora vero: fructum copiosum perforatum: radicem parvam*, aliqui legunt, μακρὰν, *longam, tenuem, per summam terram*. Plinius vero usum tantum descripsit, de quo postea. Huic delineationi respondere videtur planta a me depicta, quæ radicem habet longam tenuem parum sub terram descendentem, oblique se propagantem, atque supra terram emicantem; ex qua folia exeunt parum hirsuta ex viridi albicantia, forma & divisura Iaceis vel Stoebis vulgo dictis similia,
100 verum prima folia latiora sunt, rotundioribus finibus erosa, minora vero. Postea caules edit cubitales, & bicubitales etiam, quibus per intervalla geniculis folia hærent ex opposito bina, tenuiora, magisque pinnata, ex quibus alæ exeunt, in quorum, & caulis summo longis petiolis incumbentia extant capitula florum purpureorum, ad cæruleum vergentium, similia Trifolio Bituminoso, vel magis plantæ Pycnocomon a me dictæ, [5] quæ hic toto anno propter cæli amœnitatem ubique viarum per margines florida visuntur, oculosque recreant, sed[6] Aestate magis: quibus decisis succedunt fructus plurimi circum compositi caput efformantes oblongum, ideoque Dioscorides dixit καρπὸν πολὺν, *fructum copiosum*: fructus hi diligenti naturæ industria sunt

(1) *Etymon.*
(2) *Nomen.*
(3) *In Vespis.*
(4) *Descriptio.*
(5) *Locus.*
(6) *Tempus.*

sunt formati, singuli enim in imo quo cohærent, sunt acutiores, in medio illorum crassiores, e medio vero ad summum latiores fiunt, atque cartilagine quadam tenui lineis signata constructi: quos si invertes pilei formam, vel nolæ repræsentare videbis: latior enim pars & cartilaginea, limbum; reliquum pyramidalem formam, quæ pars tota circumfracta est per longum, in arcus, & pontes pervios, per quam eleganti structura: atque si illos expresse pervios videre volueris, fructum aspice plantæ maioris Hispanicæ ab Herbariis dictæ congeneris, qui cum sit maior, maiora habet foramina, ita ut acus permeet per singulos arcus: semen hoc plantæ Hispanicæ hirsutum in imo est, hoc differens a nostrate. Hanc si coniecturæ indulgendum est, magis suæ respondere delineationi censeo: nec nisi lanaria herba certior sit, atque diversis foliis, de hac disceptandum est amplius. Vires[1] non alias, quam ad amatoria utilem radicem esse, Dioscorides descripsit. Plinius, ac ratione dixit;[2] *Phyteuma, qualis sit, describere supervacuum arbitror, cum sit usus eius tantum ad amatoria*. Sed certe ad aliud utilem esse posse censeo: nam non quia usus erat ad amatoria tantum, vires alias quibus non utebantur, vel minime cognitas habebant, habere non poterit. Quare non mirum si recentiores alias huic vires, & non ad amatoria, quorum usus exolevit, cognovere sub Scabiosæ nomine, quia ad Scabiem sanandam, atque siccandam utilem illitam putant: an autem hoc vi calidi, vel frigidi, siccantis eveniat ignorare eos penitus mihi videtur:[3] nam Pena & Lobellius viri docti, nunc similem faciunt viribus plantæ Succisæ, vel Diaboli morsus ab ipsis appellatæ, a me vero Pycnocomon, acribus, atque cordi inimicis, nunc vero Cyaneis, Chondrillis, & Intybis[4], refrigerantibus, siccantibusque, ac cordi amicis. Sed vires hæ recentiorum plantis attributæ, ut contra venena, & pestiferos morbos, Theriaca admixta sint utiles; vel refrigerantes, atque constrigentes sint, Plantagine, Equiseto, & similibus immixtis, minime animo meo satisfaciunt, nam quælibet planta nisi viribus sit omnino contrariis, admixtis utilibus, efficere idem dici potest. In hac planta etsi aliquid amaritudinis insit, non tamen acrem esse percipitur, quare non mirum si viribus siccantibus, & adstringentibus esse aliqui dixerunt, qui Stœben Dioscoridis esse putarunt: atque Plantarum Auctor historiæ ait, *decoctum Scabiosæ mirum in modum esse efficax contra scabiem haustum, sicuti & succus illitus scabiosis corporibus*. Sed Scabiosis etsi extrinsecus calida, & sicca, utilia sint, non calefacientes, & acres syrupos, sed refrigerantes, atque siccantes exiberi scio: quod peritioribus atque huius facultatis 101

L stu-

(1) *Vires*.
(2) *Lib.* 27. *c.* 12.
(3) *Adverſ. c. de Scabiosa, & Succisa*.
(4) *Observat. cap. de Cyaneo*.

ſtudioſis viris decernendum relinquo. Dioſcorides hanc ad amatoria utilem eſſe ſcripſit, ſed modum omiſit, quare incognitus adhuc erit, præſertim cum potius magica, quam phyſica facultate hoc efficere poſſit, ſicuti in aliis, quæ appenſæ collo, vel domui, vel tactæ, vel ſimili modo utiles ad aliquid eſſe prædicantur. Non eſt Phyteuma quæ ab aliis Matthiolo, & Pena deſcribitur, nulla quidem illarum fructus habet copioſos, ſed paucos contra Dioſcoridis ſententiam, qui καρπὸν πολὺν habere ait, nec folia habeat Struthii herbæ, quæ foliis pinnatis, & ex genere ἀκανθοφύλλων, atque Sonchi capite eſſe cenſetur Auctore Theophraſto[1], de qua ſupra diximus.

IANI PLANCI ADNOTATIO XIX.

SVperiore adnotatione vidimus Columnam in Phytobaſano, ut & Veteres Botanicos plerumque Dioſcoridis Admiratores Interpretis munere in herbis tradendis functos fuiſſe; ſed ita ipſi Herbas ex mutilis Dioſcoridis verbis interpretari cogebantur, ut Harioli potius quam Interpretes viderentur. Plinius qui Dioſcoridem magis exſcribit, quam interpretatur, quum viderit Phyteuma ab ipſo tantum ad amatoria praedicari, ſupervacuum eſſe dixit, ut hanc herbam deſcriberet. Ita verecundiae ſimulatione inſcitiam ſuam hoc loco, ut in aliis plurimis, occultavit. Matthiolus vero quamquam verba Plinii heic ſuppreſſo nomine exſcribat, tamen pro Phyteumate Dioſcoridis Rapunculum apponit. Verum, ut ait Marcellus Vergilius Florentinus Interpres facundus, & eruditus Dioſcoridis: non adeo amoribus infenſi ſumus, ut utilem eis herbam negligere penitus cogitemus. Ita reipſa ſenſit Matthiolus ipſe, qui Rapunculum, ut diximus pro Phyteumate appoſuit; Ita ſenſit & Columna noſter, qui Scabioſae hoc genus Dioſcoridis Textui accommodavit; Ita ſenſerunt vulgo alii Rei Herbariae Scriptores, qui pro Phyteumate Dioſcoridis Reſedam Plinii Ariminenſem herbam plerumque deſcripſerunt.

ERI-

(1) *Lib. 6. c. 3. Lib. 7. c. 9.*

ERINVS NICANDRI ET DIOSCORIDIS TAB. XXIII.

Campanula flore minore albicante ramosior. Moris. Hist. Oxon. P. 2. 456.

ERinon plantam hanc appellarunt Antiqui [1], quia lacteum succum habet, atque emittit Caprifici modo, quæ ἐρινεὸς a Græcis dicitur. Quapropter Plinius post Caprifici descriptionem, ita hanc subscripsit. [2] *Herba quoque quam Græci Erineon vocant, reddenda in hoc loco propter gentilitatem*. Et quia Ocimi folia antequam caulem edat habet, ut in Ocimoide observatur. Ocimoides, & quia 103
aquatica loca diligat, ὑδρηρὸν, dicta fuit. Dioscorides his notis depinxit: [3] Ἐρῖνος φύεται παρὰ ποταμοῖς καὶ κρήναις. φύλλα ἔχει ὠκίμῳ ὅμοια. μικρότερα δὲ καὶ ἐπεσχισμένα ἐκ τῶν ἄνωθεν μερῶν. κλωνία δὲ ε ἢ ς. σπιθαμιαῖα. ἄνθη λευκά. καρπὸν δὲ μέλανα, μικρὸν, στυφόν. ὀποῦ δὲ μεστός ἐστιν ὁ καυλὸς καὶ τὰ πέταλα. [4] *Erinus nascitur apud fluvios, & fontes: folia habet Ocimo similia, minora vero, & incisa in extremis partibus: ramulos quinque aut sex pedis altitudine: flores albos, fructum nigrum, parvum, & acerbum. Caulis & folia succo referta sunt*. Plinius ita transcripsit. [5] *Palmum alta est, cauliculis quinis fere, Ocimi similitudine, flos candidus, semen nigrum, parvum*. [6] His respondere videtur planta a me depicta, quæ non nisi locis aquosis, fontium, fluviorum ripis [7], ac Vallibus, in Montium radicibus ubique hic frequentissima radice constat carnosa non magna, parvum Rhaphanum æquantem ad summum, candida, gustu suavi ex dulci acerba, acetariis expetita; lactescente; in medio, vel imo parum extuberante, a quo folia exeunt primo Vere Ocimi foliis similia, minora vero, medii Ocimi foliis æqualia, per ambitum serrata, superne hirsuta parum, atque viridia, inferne vero lævia, atque polita, albidioraque; caules postea ab radice emittit plures, secundum loci, annique temperiem, pedales, vel maiores angulosos, hirsutos: quos folia absque petiolis alternatim circumdant, longiora admodum, angustioraque minusque serrata, ita ut qui viderit plantam sine caule, atque postea caule præditam, diversam absque dubio esse censeat; nisi domi cultam observaverit: folia quidem, quæ, antequam caules ederet, habebat terram tangentia, marcida eva-

(1) *Nomen, & Etymon.*
(2) *Lib. 23. c. 7.*
(3) *Lib. 4.*
(4) *Descriptio.*
(5) *Lib. 23. c. 7.*
(6) *Forma.*
(7) *Locus.*

evanescunt, nec in illa amplius inveniuntur. Ex foliorum aliis ramuli exeunt, in quibus sicut in caulibus flores Maio exeunt petiolis parvis hærentes cavi, quinque divisuris in extremo dissecti, colore albicantes candidos flores & niveos observavimus in Valle, qua fluvius decurrit e montibus supra ædiculam D. Nicolai, Anversæ Sulmonens. Diocesis, & Zagarolæ in Vinea Franciscanorum, & etiam purpurascentes, intus thyrsum habentes qui in tres curvas partes dividitur: quibus siccatis florum basis extuberat, quæ hirsuta est, & in quinque viridia foliola desinit, semen perficiens [1] Iunio, & Iulio fuscum, minutum, compressum, gustu acerbum, quod cum perfectum & siccatum est, per basis foramina quæ tunc pervia sunt decidit. Tota planta ex radice, ad florum calyces usque lacte manat dulci disrupta. His igitur videtur, natali loco, forma foliorum, lactis copia & sapore, quæ notæ privatæ sunt, suæ delineationi respondere. Huic Dioscorides has
104 vires tribuit. [2] *Huius semen drachmarum duarum pondere, ad mellis Cyathos quatuor admixtum, ad oculorum fluxiones sistendas illinitur. At succus aurium dolorem sedat, cum sulphure vivo, & nitro instillatus,* Plinius habet, *tritum cum melle Attico, oculorum epiphoris medetur: utcumque autem decerpta manat lacte multo, & dulci herba, per quam utilis aurium dolori, nitri exigui addito. Folia resistunt venenis.* Galenus Erinon non habet, sed Echinon herbam describit, ita ut Erinon referre videatur. Aegineta vero habet Erinon, & Echinon ex Galeno transcriptam, ita ut diversa ab Erino esse censeat. *Erinos*, inquit, *aquatica herba est, cuius seminis drachmæ duæ, cum mellis drachmis quatuor illitæ, oculorum fluxiones sistunt, succus ad aurium dolorem facit.* Nec ut Dioscorides etiam, aliquid de vi propellendi venena tradit, quam Plinius addit, cum ait, *Folia resistunt venenis.* Sed Nicander hanc vim in radice esse tradidit in Theriacis suis, his versibus.

Ἠὲ σύγ' ἠρύγγοιο καὶ ἀλθήεντος ἀκάνθου
Ῥίζαν λειήνειο, φέροις δ' ἰσοῤῥεπὲς ἄχθος
Ἀμφοῖν καὶ [3] χλοάοντος ἐν ἀρπέζαισιν ἐρίνου.
Sive tu Eryngii, & salubris Acanthi
Radicem tere, ferres vero æquum pondus
Amborum, & virentis in montis pede Erini.

Scholiastes Nicandri Græcus hæc etiam de Erino refert. *Diocles in Rhizotom. ait esse similem Ocimo: prodest adversus venenosas bestias: nascitur prope fluvios, & fontes, & loca aprica, & montium radices.* Ex quibus

(1) *Tempus.*
(2) *Vires.*
(3) *Alias* χλώθοντος *incumbentis.*

bus Nicandri & Dioclis verbis radicem resistere venenis patet, atque hanc a me descriptam plantam radicem habere, quæ servari apta sit Dioclis sententia, quod in aliis Erinis ab aliis putatis minime perspicitur. Non est Erinus, quæ a Mathiolo depingitur mutila planta sine floribus, quam nemo nisi ab eodem depictam vidit, præter ipsum qui se manus lacte infecisse ea extirpata asserit. Sed certe folia ab ipso depicta Dioscoridis Erinum non referunt, verba quidem illius non percepit, nam *folia incisa in superiore parte*, foliorum scilicet intelligitur, non caulis ut perperam ficte depinxit. Dioscoridis verba hæc sunt, καὶ ἐπεσχισμένα ἐκ τῶν ἄνωθεν μερῶν, ut etiam in capite de Argemone observatur. Quare nec plantam illam Erinum, nec vera asserere eo loco censeo: non enim plures sunt apud fluvios & fontes, montiumque radices orientes, quæ nobis aliisque vestigatoribus incognitæ sint. Nec 105
est Erinus quæ a Pena & Lobellio refertur, nam nec iidem asseverant. Nec quam postremo Dalechampius[1] proponit, foliis minime incisis, nec crenatis iuxta caulium fastigia ἐκ τῶν ἄνωθεν μερῶν ἐπεσχισμένα, inquit Dioscorides, *in longum & angustum veluti fissis pene instar Pinastri*; ita idem vertit, an autem recte interpretatus sit, & vera sit ab ipso depicta planta quilibet ex supradictis iudicabit.

Iani Planci Adnotatio XX.

MAtthiolus, ut vidimus in superiore adnotatione Rapunculi genus pro Phyteumate Dioscoridis apposuit. Heic vero Columna Rapunculi esculenti genus pro Erino Dioscoridis apponit. Matthiolus vero, quum alius Rapunculus ei non suppeteret, ut pro Erino apponeret, mutilam quamdam Herbam apposuit sine flore, & fructu, quam nemo, ut Fabius noster ait, vidit, nisi ab eo depictam.

HIPPOPHÆSTUM VEL HIPPOPHAES DIOSCORIDIS TAB. XXIV.

Carduus Stellatus, sive Calcitrapa I. B. 3. 89.

VAria non solum est huius plantæ nomenclatio, sed eiusdem scriptura: in aliquibus enim legitur[2] ἱππόφαιστον, ἱπποφυές, ἱπποφαὲς, & ὑπόφαιστον, *Hippophæstum*, & *Hippophaes*. in aliis *Hippope*, *Hippopæstum*, & *Hyppophæstum*, & *Hippophyes*. Ἱππόφαιστον dici poteſt ἀπὸ τοῦ ἵππου[3], & φαῖστος, ἀπὸ τοῦ φαίνομαι, *Hippophæstum*,

(1) *Hist. lib. 9. c. 171.*
(2) *Nomen.*
(3) *Etymon.*

ſtum, ſcilicet, valde ſplendidum, ἵππο quidem, *valde* ſignificat & augumentum, ut ἱπποσέλινον, & ſimilia, a Dioſcoride uſitatam compoſitionem, atque valde ſplendidam ſpinam appellarem, quod capitulis plantæ huius convenire videtur, læves quidem atque ſplendidæ in orbem circa capitula diſpoſitæ ſunt ſpinæ, unde vulgo *Stellaria* vocitatur; atque *Calcitrapa* etiam, quia cum ſpinis ſit pungentibus, atque duris, hominibus cæteriſque animantibus ipſam pedibus terentibus infeſta eſt. Quamobrem Plinii [1] in textu in quo corrupte legitur Hippope ſcriptum fuiſſe cenſeo eo loco, pro Hippope Hippopæſton; quod nomen ex ἵππο, & παίω, quod eſt ferio, conflatum videtur, unde valde feriens ſpina dici poſſet: quidam ſcribunt Hypopæſtum, nam Hypophæſtum, in Pauli AEginetæ codice legitur, & etiam in Plinio, & adverbio illo ὑπὸ, ſub ferientem ſpinam dicere oporteret, vel ſublucidam. Quare *Stellariæ* nomen, a lævitate ſpinarum, & forma, Calcitrapæ vero ab effectu, vulgo remanſit plantæ huic, atque antiquo nomini ἱππόπαιστον, vel ὑπόπαιστον, & ἱππόφαιστον, vel ὑπόφαιστον ſatis congruens. Plinius [2] ne harum plantarum Hippophyeos & Hippopes etymon ignoraſſe videretur, divinans ait, *Debent accommodatæ eſſe equorum naturæ, neque ex alia cauſa nomen*
106 *accepiſſe*. Mihi vero Hippophyes tantum nomen reſpondere videtur, nam ἱπποφυές, equis genitum, ſignificare videtur: atque non ἵππο ſed ἵππος interpretatur: Hippope vero, quam alio loco idem Plinius Hypophæſtum appellat, minime reſpondet, cum ὑπὸ non ἵππο, hahabeat. Huius notæ hæ ſunt apud Dioſcoridem [3]. Ἱππόφαιστον, οἱ δὲ καὶ τοῦτο Ἱπποφαὲς καλοῦσι φύεται ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις, ἐν οἷς καὶ τὸ Ἱπποφαὲς, καὶ αὐτὸ γναφικῆς ἀκάνθης εἶδος ὑπάρχον. ἔστι δὲ χαμαιπετὲς, ἔχον μόνον φυλλάρια μικρὰ ἀκανθώδη, καὶ κεφάλια χαῦνα. οὔτε δὲ καυλὸν οὔτε ἄνθος φέρει. ῥίζαν δὲ παχεῖαν καὶ μαλακὴν [4]. *Hippophæſton, quidam & hoc Hippophaes appellant. Naſcitur in iiſdem locis quibus & Hippophaes, & ipſum fullonicæ ſpinæ ſpecies exiſtens. Eſt autem humile, ſolum habens folia parva ſpinoſa, capitulaque inania. Nec caulem, neque florem producit. Radicem habet craſſam, & mollem.* Plinius habet [5], *Eſt & altera Hippope, ſine caule ſine flore, foliis tantum minutis*. Et alibi de herbis quæ aliis innaſcuntur plantis loquens, ait [6]: *Quod vero in ſpina fullonia hypophæſton, calyculis inanibus, foliis parvis, radice alba, &c.* & alibi [7], *Hypophæſtum naſcitur in ſpinis, ex quibus fiunt aneæ*, (quidam legunt, *pilæ*,) *fulloniæ, ſine cauliculo, ſine flore, capitulis tantum ina-*

(1) *Lib.* 22. *c.* 12.
(2) *Lib.* 22. *c.* 12.
(3) *Lib.* 4.
(4) *Deſcriptio.*
(5) *Lib.* 22. *c.* 12.
(6) *Lib.* 16. *c. ult.*
(7) *Lib.* 27. *c.* 10.

amnibus, *& foliis parvis multis herbacei coloris*, *radiculas habens albas*, *molles*, *&c.* Ex his postremis descriptionibus videtur Plinius dicere, quod Hypophæstum sit alia res spinæ fulloniæ innascens, quod in Dioscoride & aliis non invenitur, quare censeo ipsum hallucinatum his locis, & putasse aliquid huic plantæ innasci sicut in Thymo, quod Epithymon vocatur, cuius altera species, Hippopheon dici asserit idem Plinius [1], ibi, *Item Epithymum qui est flos e Thymo*, *Satureiæ simili. Differentia*, *quod hic herbaceus est*, *alterius thymi albus: quidam Hippopheon vocant*. De hoc Hypophæsto nihil habet Theophrastus, etsi alterum describere videatur de *παρακανθοφύλλοις* loquens ibi [2] *οὐχ ὥσπερ φλεώς καὶ ἱππόφεως ἀνάκανθα τοῖς φύλλοις*, in qua descriptione Marcellus Virgilius, & qui Emblemata scripsit, atque Dalechampius postremo errore decepti, verba sequentia, quæ huic plantæ convenire videbantur coniunxere: nec animadverterunt, descriptionem illam Capparis delineationem atque naturam exprimere. Sed ad plantam redeo atque quam depinxi ex omnibus adhuc cognitis etiam exoticis, si quæ alia, respondere videtur Dioscoridis delineationi. In arenosis prope litora atque tenuibus solis, frequentissima hic est, Autumni fine exit ex radice digitum vel magis crassa [3], molli, succosa nervum habente ut aliæ radices [4], duriusculum, colore albescente longa pedem 108
Rhaphano simili, ex qua folia in orbem humi strata emergunt, colore viridia, hirsuta parum mollia respectu aliarum spinosarum, parva admodum & laciniata profunde; per extremos sinus veluti Sonchus aculeos habentia quibus *ἀκανθώδη* esse dici possunt, sed in Plinio nihil de spinis in foliis habetur, atque in Dioscoridis textu inter verba *μικρά*, & *ἀκανθώδη*, comma est signatum, quare Marcellus Virgilius, *folia tantum parva*, *capitulaque spinosa habens*, interpretatus est. Sed cum sit *γναφικὴ* spina, cuius usus in vellicandis vestibus sit, quod verbi *γνάφαι* est proprium, unde *γνάφοι* dicuntur instrumenta quo lanæ carminantur: ut Suidas habet *ὄργανον ἐν κύκλῳ κέντρα ἔχον* &c. Interpres vero Aristoph. in Pluto, *κνάφος* vel *γνάφος ἀκανθῶδές τι*, *ᾧ ξύουσι τὰ ἱμάτια*: capitula etiam *ἀκανθώδη* esse videntur, quæ hunc usum facile præbere possunt, cum sint in gyrum aculeata, atque vestibus hærentia: unde Echinion, Lappaginem, vel minorem Lappulam aliqui appellarunt, quæ etsi Hippophai sint supra scripta, huic tamen conveniunt; nam Hippophaes acinos habet molles, nec aculeatos, & confusæ sunt in principio capitis huius nomenclaturæ, in qua duæ plantæ describuntur. In medio vero foliorum umbilico No-

(1) *Lib. 26. c. 8.*
(2) *Lib. 6. c. 5.*
(3) *Locus.*
(4) *Forma.*

Novembri menſe inveniuntur in omnibus unicum, [1] vel plura veluti capitula, ſine caule, ſed inter folia hærentia, colore ex luteo albeſcentia, quæ nihil aliud ſunt, niſi ſpinæ, foliolorum modo exorientes, ac veluti folia noſtratis Aloës compoſita conſpiciuntur, alternatim aliæ inter alias exeuntes: nihil intus continentia, quare ideo χαῦνα, appellata ſunt, & planta χαμαιπετὴς, quam Plinius ſine caule, ſine flore, capitibus tantum inanibus eſſe ait. Nec eſt mirandum plantam hanc ita ab Antiquis mutilam deſcriptam fuiſſe, ſine caule, humilem & ſine flore, capitulis inanibus: nam hoc etſi iis vitio verti poſſit, cum plantas multas ſero caulem, vel florem edentes, ac etiam præcoces ſine caule atque flore deſcripſerint: tamen non ab re videtur factum; ſæpius enim, cum longo tempore caule & flore viduæ ſint, ſine illis inveniuntur; quare nota illis magis præcipua, atque congruenti, deſcriptæ videri poſſunt. Ex eo tempore ita humilis, ca pituloque inani, ad Aeſtatis initium uſque durat: atque exinde caulem incipit edere cubitalem hirſutum, ſed ſiccatus lævis efficitur: multis alis diviſus, ſin-
109 gulisque alarum finibus folia hærent tenuiora, inter quæ capitula exeunt ſpinis diviſa uti priora, ex viridi in purpureum luteum albicantemque colorem deſinentia, poſtea in ventrem ſive corpus extuberantia, quæ Aeſtate flores promunt purpuraſcentes Cyanoides ſed minutis πετάλοις refertos: quibus exactis ſemina perficiuntur pappo involuta Cnici modo, ſed minora admodum compreſſa, colore cinereo: guſtu amaro. Radicis ſapor, & odor ingratus, acris. Huic plantæ Dioſcorides has vires tribuit. [2] *Ex huius foliis, radice, & capite, expreſſum ſuccum* [3] *ſiccato, & pondus trium obolorum, cum aqua mulſa cui velis exhibeto. Per hunc enim purgatio, aquam & pituitam ducit. Privatim vero convenit. Orthopnœam, comitialem morbum, & nervorum affectionem patientibus hæc purgatio.* Plinius. [4] *Succus earum exprimitur Aeſtate ad ſolvendam alvum, tribus obolis, maxime in comitialibus morbis, & tremulis hydropicis. Contra vertigines, Orthopnœas, paralyſeis incipientes.* Huius ſicut ſuperioris non meminit Galenus: Paulus Ægineta, quæ a Dioſcoride deſcribuntur, ad verbum fere tranſcripſit, nec amplius aliquid refert. Recentiores vero etſi plantæ huius ſucci collectione ut a Dioſcoride traditur non utantur, cum non ſit in uſu: ad alvum ſolvendam, decocto tamen radicis, atque ſemine contuſo plebeii utuntur ait Pena ad calculum exterendum, urinaſque ciendas, cui tanta vis, ut etiam anaſtomoſi facta venarum emulgentium, aut ureterum, cruentum lotium proliciat. Non eſt Hippophæſtum quod Planta-

(1) *Tempus.*
(2) *Vires.*
(3) χυλίσας, ξήρανε *non* ὀπιζομένη, *ut in Hippophaë.*
(4) *Lib.* 27. *c.* 10.

tarum Auctor depingit, nam & ipsemet illud affirmare noluit, cum ab historia sua satis discrepet. Hanc Dalechampius pro Theophrasti Myacantha affert ratione motus, quia spinas iuxta folia habet, atque ideo sit ex παρακανθοφύλλων genere, inter quæ Myacantha a Theophrasto [1] numeratur, absque aliqua plantæ nota alia; sed Myacantha auctoribus Dioscoride, Plinio, & aliis ex genere Asparagorum est, quare si coniecturæ indulgendum est, potius Asparagi speciem Corrudam tertiam a Carolo Clusio depictam pro Myacantha afferrem [2], quæ, *cubitales*, inquit, *habet virgas, ramosas, candidas lignosas & priori similes, firmis, canditantibus & deorsum spectantibus spinis alternatim, & secundum virgarum ramorumque inæqualium inflexionem horridas: ad quas quina aut sena folia simul & ex eodem capite prodeunt, prioris speciei foliis longiora, molliora que, quæ commanducata subdulcia, & aliquantulum gummosa deprehenduntur: flos inter folia ex alarum sinu longo tenuique pediculo dependet ex viridi pallescens: deinde fructus propemodum rotundus, qui tricoccus* 110 *videtur (tametsi unicum granum in se contineat, raro bina, foris nigrum, intus candidum firmum, uti in superioribus,) initio virens, per maturitatem rubescens, & carnosus, sive succum & pulpam continens lentam & viscidam: radice firmatur multiplici, veluti alii sylvestres Asparagi, longa, crassa, intus alba, foris flavescente. Fert aliquot thyrsos, qui aliorum Asparagorum modo manduntur crudi, & cocti cum oleo, aceto, & sale. Nusquam abundantius, quam supra Olysiponem salebrosis locis iuxta vias non procul a Tago observavi: nascitur tamen & aliis Lusitaniæ locis, & tota fere Bætica, Octobri fructu maturo inveni, & raros etiam hinc inde sparsos flores.*

Iani Planci Adnotatio XXI.

Quam rotundis vocibus Columna Hippophaestum, & Hippophaën vocitavit, duplices sane Dioscoridi Herbas, unicam vero Columnae, ut ex eius Pictura apparet, Carduum Stellatum reliqui Rei Herbariae Scriptores appellarunt, & Calcitrapam nonnulli, vel *Caccatreppola*, ut Matthiolus vulgo appellant, quod quasi, ut ait Caesalpinus Cacotribulus sit, idest infestus hominibus Tribulus. Capitula enim eius stellata, & spinis acutis, & rigidis valde infesta sunt venatoribus, nisi ἀκνήμιδες eant, seu bene ocreati, ut Graeci ad Ilium milites. Folia habet Papaveris erratici, ut ait Casparus Bauhinus, sed melius dixisset Erucae, cui per quam similia sunt folia Resedae cuiusdam, ut Morisonus notavit, quae Reseda vulgatissima Arimini est, propterea inter Resedas primo loco censeo reponendam, utpote quae pas-

(1) *Lib. 6. c. 4.*

(2) *Lib. 2. hist. rarior. stirpium cap. 83.*

ſim per Ariminenſe ſolum vagetur, reliquae vero Reſedae ibi ſint rarae, & fere ignotae. Reſeda igitur Calcitrapae folio erit Pliniana Ariminenſis Herba.

APOCYNUM DIOSCORIDIS TAB. XXV.

Aſclepias albo flore C. B. P. 303.

PLantarum pleræque nomen ab inventore acceperunt, eoque deinceps nomine appellatæ fuerunt: aliæ a loco, in quo naſcuntur, plurimæ vero a vi vel effectu, inter quæ eſt hæc connumeranda: quæ quia canes interimit, nomen a canibus habet: [1] ἀπὸ τοῦ κυνὸς, ἀπόκυνον dicta: cui vi reſpondent etiam nomina alia, κύναγχον, κυνόμορον, κυνοκτόνον, & κυνοκράμβη. addiderunt etiam a vi necandi Pantheras, παρδαλιαγχές. Hanc vero, ut ab hominibus caveatur, quia venenoſa ſit, atque ne pro Aſclepiade, a ſimilitudine decepti accipiant, Dioſcorides ut alia quædam venenoſa diligenter deſcripſit: atque notam illi privatam ab Aſclepiade alienam adſcripſit, luteum ſcilicet ſuccum, quo turgere aſſerit: eius verba ſunt hæc: [2] Ἀπόκυνον, οἱ δὲ κύναγχον, οἱ δὲ παρδαλιαγχὲς, οἱ δὲ κυνόμορον, οἱ δὲ κυνοκράμβην καλοῦσι, ἔρνος ἐστὶ ῥάβδους ἔχων μακρὰς, λυγώδεις, δυσθραύστους, φύλλα κισσῷ ὅμοια, μαλακώτερα δὲ καὶ ὀξύτερα κατ᾽ ἄκρον, βαρύοσμα, ὑπόγλισχρα ὀποῦ μεστὰ μηλίνου. καρπὸς δὲ ὡσεὶ λοβὸς κυάμων περὶ δακτύλου τὸ μῆκος, θυλακώδης, ἐφ᾽ ὧν σπερμάτια σκληρὰ, σμικρὰ, μέλανα. *Apocynum ſive Cynocrambe frutex eſt virgas habens longas, flexibiles*, in aliquibus legitur δυσώδεις, *ſcilicet graveolentes, frangenti contumaces: folia Hederæ ſimilia, molliora vero & acutiora in ſummo, graveolentia, ſubviſcoſa, ſucco referta melino. Fructum ut ſiliquam Fabarum digiti fere longitudine, folliculi ſpecie, in quibus ſemina, (Marcelli textus habet* λευκὰ, *alba ſcilicet,) dura parva, & nigra.* Plinius vero habet: [3] *Frutex eſt folio Hederæ,*
112 *molliore tamen, & minus longis viticulis, ſemine acuto, diviſo, lanuginoſo, gravi odore.* Nec aliquid de ſucco luteo refert, non mirum quidem eſt, nam aliis rebus gravioribus incumbere oportebat. Sic & Dalechampius atque Lobellius nullo facultatis facto periculo, quia planta hæc ſimilis erat Aſclepiadi, niſi quod ſuccum luteum, & flores haberet fuſcos, Aſclepiadem eſſe ſcripſerunt. Cur potius cum ſimilis ſit etiam facie Apocynis aliis, & forſan eadem cum Apocyno non repente, floribus tantum colore diverſis habeatque luteum ſuccum, non A-

po-

(1) *Nomen.*
(2) *Deſcriptio.*
(3) *Lib. 24 c. 11.*

pocynum est denominanda? Infœlix quidem est hominum natura, alienis erroribus supposita, quibus vitam cum morte commutari accidit. Huius quidem forma hæc est. [1] Radice nititur fibrosa Asclepiadi non dissimili, viticulis flexilibus, lævibus, longis, quælibet fulcra, aut alia ipsi propinqua scandit non minus quam alterum Apocynum, quatuor cubita vel magis longitudine æquans extenditur, folia habet hederacea, mollia, viridia, lævia Asclepiadi similia nonnihil in summo acuminata: flores Apocyno repenti vulgari similes, sed colore pullo, parum in purpureum vergente, quamobrem nigrum florem habere dicitur. Siliquas, & semina papposa uti aliud vulgare apocynum compressa & nigra Augusto mense perficit. Succo turget luteo, ingrato uti tota planta. [2] Hanc nasci in collibus Monspelliensis agri Frontignanæ vicinis, tradit Lobellius, sub nigræ Asclepiadis nomine; quod an recte impositum sit iam demonstravi. Hanc vires Dioscorides has habere tradit. [3] Huius folia cum adipe subacta, in panes efformata, & obiecta, occidunt *canes, lupos, vulpes, pantheras. Statim enim coxendices ipsorum resolvunt*. In Plinio vero legitur. *Sic & pleureticos, & omnes lateris dolores. Apocyni semen ex aqua. Frutex &c. Canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum*. Ex his videtur, homini salutare, quadrupedibus venenum esse, Galenus vero contradicere videtur, ait enim [4] *Apocynum, aut Cynocrambe. Vocant autem quidam eam Cynomorum, quandoquidem canes celerrime interimit, sicut Lycoctonum Lupos. Est autem hominibus venenum: herba multum graviter olens: proinde omnino calida est non instrenue, non tamen proportione desiccat. Itaque illita admodum digerentis est facultatis*. Aliqui non abs re Plinium interpretantur, ut Apocyni semen ex aqua intelligatur impositum, non intro sumptum nam 113
digerendi cum habeat facultatem, poterit lateris dolores sanare, & si omnes dicat: sed certe intro sumptum Plinius intelligere videtur, cum ad superiorum similitudinem dicat, *Sic, &*, &c. Hoc tamen periclitatoribus est relinquendum. Observandum denique est, quod Emblematum Scriptor, & Auctor Plantarum illum sequutus tradiderunt non quidem meo iudicio recte: legunt enim textum Dioscoridis hoc modo: *Huius folia* cum farina in panes coacta. Græce vero ταύτης τὰ φύλλα σὺν στέατι ἀρτοποιηθέντα. Plantarum vero Auctor corrigit etiam sequutus latinam interpretationem superiorem, & pro στέατι, σταιτὶ, legendum statuit, quibus respondendum est, textuum perversores & malos interpretes esse. Textum vero Dioscoridis semper & multos quos habeo variis locis editos, habere σὺν στέατι, adipe scilicet, στέαρ, στέατος, Adeps interpretatur: non autem σταιτὶ, ab

(1) *Forma.*
(2) *Locus.*
(3) *Vires.*
(4) *Lib. 6. de simpl. med. fac.*

ab σαὶς σαιτὸς, quod farinam significat, aqua subactam. Item canes folia Apocyni graveolentia farina mixta non tam facile nisi fame pereant, edere velle est censendum; Adipe vero allecti facile etsi cibum non appetant, folia ipso commixta decepti a pinguedine comedent; non enim nec farina, nec adeps interimunt, quæ alias alunt canes, sed folia Apocyni: quæ ut canis avide ac multa devoret, aliqua re cani grata, & sic adipe commiscenda, & in globulos placentasque panis modo conformanda sunt. Hæc recta mea sententia videntur.

PHV DIOSCORIDIS TAB. XXVI.

Valeriana Sylvestris maior C. B. P. 164.

NOn potuit Dioscorides, proprioribus notis omnibus, atque privatim, a radice ad flores usque, plantam Phu describere: atque si in omnibus [Deo optimo maximo placuisset] aliarum plantarum descriptionibus ita accurate illarum historiam tradidisset; profecto nec planta foret ulla, quæ nobis nota non fuisset. Huius descriptionem tam claram, atque] plantam hanc celebrem, cuius radix in Theriacæ compositione non minima dosi commisceri debet, nescio quomodo tantorum virorum adhuc nemo animadverterit: immo quod
115 peius, omnes unica voce Valerianam maiorem dictam ab iisdem, pro Dioscoridis Phu usurpant, non solum putantes congruere descriptioni Dioscoridis, atque genuinam esse, sed illius textum in aliquibus postremo iuxta Valerianæ dictæ formam emendare volunt, impendio morosiores, qui illam negant esse Dioscoridis Phu, iudicantes: atque minorem Valerianam sic dictam, sive sylvestrem refellentes; quam, etsi foliis Dioscoridis Phu quadret, dicunt, non tamen radice, & reliquis, non sine gravi errore. Hoc autem imputandum negligentiæ collationis textus Dioscoridis, cum planta ab ipsis proposita: vel dicendum, verba Dioscoridis, nedum sensum hoc loco eos non intellexisse, ut ex sequentibus apparebit. Ait enim Dioscorides:[1] *Φοῦ, οἱ δὲ, καὶ τοῦτο ἀγρίαν νάρδον καλοῦσι, γεννᾶται μὲν ἐν πόντῳ, φύλλα δὲ ἐλαφοβόσκῳ ἢ ἱπποσελίνῳ παραπλήσια ἔχει. καυλὸν πηχυαῖον, ἢ μείζω, λεῖον, ξυφερὸν, ἐμπόρφυρον, μεσόκοιλον. διειλημμένον γόνασιν, ἄνθη πρὸς τὰ τοῦ ναρκίσσου, μικρότερα δὲ, καὶ ξυφερώτερα, καὶ ἐν τῷ ὑπολεύκῳ διαπόρφυρα, ῥίζα δὲ ἡ μὲν ἀνωτέρω, περὶ δακτύλου μικροῦ τὸ πάχος, πλάγια δὲ ἐπιρρίζια ἔχει καθάπερ σχοῖνος ἢ μέλας ἐλλέβορος, ἀλλήλοις ἐπιπεπλεγμένα, ὑπόξανθα, εὐώδη, ναρδίζοντα τῇ ὀσμῇ, μετά τινος βάρους βρομώ.*

(1) *Lib. 1. Nomen. Descriptio.*

μώδους. Phu, quod & ipsum aliqui sylvestrem Nardum appellant: nascitur in Ponto. Folia quidem habet Elaphobosco, aut Hipposelino similia: caulem cubitalem, aut maiorem, lævem, tenerum, purpurascentem, cavum, geniculis distinctum; flores ad Narcissi flores accedentes, minores tamen, & teneriores, ex albicante purpureos. Radix vero superius crassitie est circa parvum digitum, habet quidem obliquas fibras, velut Iuncus, aut niger Elleborus, ad invicem complicatas, subflavas, bene olentes, Nardum cum odoris gravitate quadam referentes. Cui descriptioni quantum respondeat planta Valeriana minor, sive sylvestris dicta, a me proposita ab omnibus reiecta, quantumque ab eisdem recepta absit, ex sequentibus patebit. [1] Habet quidem hæc folia, ut etiam Dioscoridis delineationi respondeat historia, Hipposelino, sed positu Elaphobosco similia, plura tamen utrinque pinnatim, ex opposito longo petiolo hærentia, ut in Sio aquatico, per ambitum magis laciniosa, sed aliquando paucis, vel nullis incisuris divisa, humi inclinata: caulem cubitalem, aut etiam maiorem, qui annis, & cultu ad hominis proceritatem assurgit, rotundum, sed aliquando in imo tantum hirsutum, postea totum lævem, striatum, cavum, tenerum, purpurascentem, ut etiam foliorum petioli circa radices: geniculis distinctum, in quibus singu- 116
lis bini foliorum ordines, ex adverso, & etiam aliquando terni, ut in foliis Lysimachiæ luteæ visitur, illum cingunt: in summo vero flores plurimos habet, velut umbellatim confertos, ut Nardum montanum radice bulbosa, & Valeriana maior dicta, parvos admodum, oblongos, cavos, in quinque foliola desinentes, atque exeuntes ex singulis vasculis ovalibus, forma ampullæ oleariæ fictilis compressæ: quibus, floribus decisis, labia intumescunt, quæ denique in lanuginem solvuntur, in gyrum apertam; & vascula illa, quæ eadem semina sunt, siccata decidunt, atque lanugine illa ex labiis procedente, ut alia papposa semina evolant. Florum color ex albo purpurascit: forma vero Narcissi flores imitari videntur: nam & Narcissi flores habent in ipsorum imo illud extuberans, ubi continetur semen, & deinde tenuiores in quinque aut sex foliola desinunt: nec amplius in florum Narcissi collatione est aliud requirendum, nam Dioscorides, non positum florum, sed illorum formam similem Narcissi floribus esse tradidit: teneriores sunt, & minores admodum, atque hoc loco omnes consentiunt, & veritas est, ut corrigi debeat Textus Dioscoridis corruptus, & pro, *μείζω, μικρότερα*, legendum sit, nisi potius *νάρδῳ* pro *ναρκίσσῳ*, Nardo pro Narcisso sit reponendum. Radicem habet in superiore sui parte, ex qua scilicet caulis erumpit, crassam instar digiti parvi, quam plures carnosæ fibræ, idem principium habentes, ut Iuncus, & niger El-
le-

(1) *Forma*.

leborus, quibus Dioſcorides comparat (Ellebori quidem utriuſque radices, ut idem Dioſcorides deſcripſit, a quodam parvo capitulo Cepæ ſimili pendentes conſpiciuntur, atque radices eſſe non fibras dixit, ibi ῥίζαι, &c. οἱονεὶ ἀπό τινος κεφαλίου κρομμυώδους ἠρτημέναι.) aliæ, ſuper aliis ordine diſpoſitæ, ternae, quaternæve, oblique nitentes, circundant. ſed quæ aliis incumbentes viſuntur, in quinque, pluresve partes radicis orbem dividunt, ut ſtellam pene diviſura repræſentent. Parum ſub terra & lateraliter ſemper nitentes inveniuntur, atque oblique repentes ſe quotannis propagant; & radix novella, vetuſtiori complicatur, ut etiam in Elleboro obſervatur: quare ſi verba illa Græce, ῥίζα δὲ ἡ μὲν ἀνωτέρω, περὶ δακτύλου μικροῦ τὸ πάχος· πλάγια δὲ ἐπιρρίζια ἔχει καθάπερ σχοῖνος, ἢ μέλας ἐλλέβορος, ἀλλήλοις ἐπιπεπλεγμένα, &c. conſiderentur, nihil aliud, nullamque alterius plantæ radicem deſcribere videbuntur. Colore ſubpallidas, ſiccas vero magis flavas,
117 odoratas, Nardum, ſed hircina quadam gravitate admixta, referentes, unde Phu nomen eſt adepta: nam quiſque odoris graveolentiam abhorrens ſtatim *Phu*, ſonitum natura exprimit. Nec poteſt intelligi, ut radicis pars ſuperior aliquo pacto ſit obliqua Ruſci modo, cuius radice Phu adulterari habetur in Dioſcoride; nam reſpondetur, ſi Ruſco fuiſſet ſimilis in totum, non Iunco, & Elleboro ſimilem Dioſcorides feciſſet, quibus ex uno principio veluti capite, fibræ obliquæ producuntur, ſed Ruſci modo obliquam, & geniculatam, (dum vetuſtior eſt, Ruſci radix) dixiſſet: item non ſuperior radicis pars in Phu eſt obliqua, ſed tantum fibræ oblique per terram feruntur, atque tota radix ſimilior eſt Iunci, & Ellebori radici, ut iam dixi, & facilius adulterari poteſt radix Phu, Ruſci novella radice, cum forma minus a radice Phu diſtet, differt quidem quia fibræ Ruſci difficillime poſſunt frangi, & minus in pulverem reduci, quod contra eſt in Phu radice, quæ facillime & frangitur, atque tunditur. Quantum vero Ruſci radix (vetuſtiſſima eſſe oportet, ut Valerianæ maioris dictæ radice æmulari poſſit) colore, nam albo, non flavo eſt, geniculis, atque multitudine oculorum, quibus non in rectum producitur, ut dicta Valeriana, ſed ſpicati operis obliquam lineam repræſentans, differat ab illorum Valeriana maiore, quiſque, radicis plantæ utriuſque conſpectione, cognoſcere poterit: non dico a Dioſcoridis deſcriptione abhorret: qui cum deſignare voluit radicem obliquam geniculatam, & ſummo cæſpite nitentem, ut Acori radicem, atque Aſari, & ſimilium, radicem obliquam dixit, non fibras, ῥίζαν πλαγίαν, non ἐπιρρίζια πλάγια; ſcripſit: quæ alias ῥίζας appellavit. Quare reiicienda eſt illorum ſententia, qui putarunt ſummam radicem Phu debere oblique ſpargi,

Pli-

Plinii forsan textu moti, qui ait,[1] *radice obliqua, villosaque, & imitante avium pedes*: & dicunt radicis partem superiorem obliquam esse debere, quibus respondeo villos ἐπιῤῥίζια, non ῥίζαν, Dioscoridis sententiam oblique spargi debere: & sic si, & pars superior radicis obliqua sit, & fibræ, nullum posse e terra alimentum trahere; cum utræque partes supra terram ferantur, nam & Valerianæ maioris dictæ pars obliqua, & superior, semper supra terram emicat, & si obruatur, statim marcescit. Neque poterunt aliquam cum avium pedibus similitudinem afferre. Quare Plinius, quia nunc brevius plantæ Phu descriptio-
nem reliquit, ex Dioscoride, ex quo transcripsisse censetur, iisdem est 118
interpretandus: ut scilicet intelligatur tota radix obliqua, quæ eadem villis est divisa: villos quidem Plinius non solum hoc loco, sed in Astragali descriptione, cui villosam dixit esse radicem, & alibi, crassas fibras intelligit. Nullam quidem habet radicem potiorem, sed omnes fibræ sunt radices quas Dioscorides verbo ἐπιῤῥίζια, recte expressit, atque πλάγια, esse dixit, sicuti in planta a me proposita visitur, non autem aliam radicis partem obliquam intellexit; ex quo percipitur omnes illas fibras esse radices, nec magis præcipua illarum una alteri erit, sed omnes illæ simul radicem conficere, ut in Elleboro, & aliis consimilibus, ideoque ἐπιῤῥίζια denominavit. Hoc autem cognoscitur, nam si quam velis ex illis radiculis demas, nihil detrimenti plantæ afferes, immo si unicam relinques, non ideo planta evanescet, sed repullulabit: hoc amplius addo, quod pluries observavi in hac planta, unica ex illis radiculis sata, paucis post diebus folia emergere, atque deinde se in latum propagare, atque ἐπιῤῥίζια reponere, semper enim oblique feruntur oculos emittentes, quotannis ita se propagantes; vivaces quidem sunt admodum. Huius vero plantæ novella radix perbelle avium pedes exprimere videtur, [etsi Plantarum Auctor Plinium emendare voluerit, ut quod ille latine, *avium pedes*, expressit, sit versio græci textus, πῶς τῶν ὀρνίθων πόδας, corrupti; quem corrigendum iudicat, atque pro, ὀρνίθων πόδας, μελαμπόδιον, reponendum, latine vero *Melampodion*, quod nomen est Ellebori, Melampodii nomine appellati, quia primus Melampus pastor, illius vim purgatricem invenerit, qua filias Prœti insanientes ad pristinam restituit sanitatem, ut idem Dioscorides narrat:[2] & sic Elleboro similis erit meam sententiam adiuvans:] nam quatuor, vel quinque fibras habere invenies carnosas, obliquas natura, quæ expansis digitis, pedes avium repræsentant, quod si quis veritatis studiosus videre voluerit, vere cognoscet in plantæ a me propositæ radice novella, atque etiam in vetustiore, sed in illa plures inveniet eodem ordine fibras compositas: quod

in

(1) *Lib. 12. c. 12.* (2) *Lib. 4. c. de Ellebor. nigro.*

in radice Valerianæ ab ipsis receptæ, nullo modo nec artificiose extorta invenies, nec Dioscoridis textu qualicumque versione persuaderi poterit. Quare sublato radicis argumento, quo am omnes halluci-
119 nati sunt, si recte considerentur reliquæ partes Valerianæ ab ipsis receptæ, multo minus Dioscoridis textui respondere videbuntur: & iam radicis cum textu collatione facta, & reiecta, ad folia venio, quæ nullam cum Olusatro, & Elaphobosco similitudinem habent Nardum montanum ad unguem, & Eryngii folia, atque totum plantæ habitum referunt: quam si Dioscorides describere voluisset similem foliis Nardo montano, non Elaphobosco dixisset, atque radice tantum non bulbosa differre, sed obliqua & geniculata: prima namque folia oblonga sunt Plantaginis forma non laciniata: quæ vero cauli hærent profundis Erucæ aut Scabiosæ vulgo dictæ laciniis, atque Eryngio non dissimilibus, sunt divisa, ut in Nardo montano visitur. Non n. a principio ante caulis eruptionem quem sero & post annum immo biennium edit, ex adverso pinnatim petiolo hærent folia, ut in Elaphobosco, & Sio aquatico, quod simile foliis est Hipposelino Dioscoridis iudicio: forma vero Hipposelino accedentia, ut in planta, a me proposita, quæ a principio in lobos divisa sunt per ambitum serratos ut Hipposelini folia & Elaphobosci: mirorque quibus oculis quave mente hæc viderint, nobisque tradiderint: caulem neque aliquando mihi, amicisque contigit, rubescentem videre, multis plantis conspectis, illumquidem semper colore cinereo Brassicæ, & Nardo montano similem, permanentem. Quod contra est in caule plantæ a me propositæ, qui semper, & ad flores usque ex viridi purpurascit, flores item non ut planta a me descripta purpurascunt, sed vel dilutius, vel nihil. Quare Valerianam illam maiorem appellatam vulgo, Nardi montani speciem non bulbosam, & forsan eandem cum Hirculo, radice Celtico Nardo simili potius iudicarem: quod si quis novellam illius plantam, quæ cum sit parva sine caule est, consideret: non dissentiet similem esse Celtico Nardo, sed minorem, neque ita amaram, neque ut Nardum Celticum verum odorem remittentem, sed hircinum quid, ut etiam sylvestris hæc Valeriana redolentem: colore magis pallido: quæ satis respondere videtur historiæ a Dioscoride traditæ, ait enim: [1] *Adulteratur autem simul evulsa*, aliqui legunt, *imposita cum ipsa, herba simili; quam propter odoris virosi olentiam, Hircum appellant. Facilis tamen est cognitio. Est enim sine caule herba, & candidior, & minus oblonga folia habet, neque radicem amaram, aut aroma redolentem, quemadmodum verum Celticum Nardum, habet.* [2] Plinius *cum Gallico Nardo semper nascitur herba, quæ Hirculus vocatur, a gravitate odoris, & similitudine, qua maxime adul-*

(1) *Lib. 1. c. de Nardo Celtico.* (2) *Lib. 12. c. 12.*

adulteratur. Distat quod sine cauliculo est, & quod minoribus foliis, quodque radices, neque amaræ, neque odoratæ. Non enim amarorem, neque odorem habere poterit tam parva planta atque imperfecta, uti maior, & perfecta planta. Quibus sic expositis planta a me proposita, Phu verum, atque genuinum Dioscoridis est posthac appellandum, atque in medicamentis utendum, altera ab aliis primum eo nomine insignita falso, aliis usibus reponenda, cum iam non illam, sed quam proposui Dioscoridis delineationi magis respondere contra omnium sententiam demonstraverim. [1] Floret Maio mense, atque Iulio perficitur. In montibus, [2] collibusque non aridis, sed aliquantum umbrosis, atque etiam uliginosis & pratensibus hic frequens. Huius plantæ radicis odor, atque sapor longe superat Valerianam maiorem sic dictam: atque ut ait Dioscorides. [3] *Vim habet calefaciendi, & ciendi urinas, arida pota: sed & decoctum ipsius idem efficere potest. Facit etiam ad lateris dolorem, & menses ducit, & antidotis miscetur.* Galenus vero, [4] *Phu, aromatica quodammodo est huius herbæ radix, Nardo viribus similis: sed tamen ad pleraque infirmior, urinas movet plus quam Indica, aut Syriaca Nardus, perinde ut Gallica.* Recentiores vero sub nomine Valerianæ sylvestris has vires tribuunt. *Ruptis, vulsis, ex alto devolutis opem fert. Decoquuntur folia ad aphthas, & oris ulcera. Antidotis item inseritur.* Præter has vires plantæ huic tributas, addo & hanc proprietatem, iamdiu in multis, atque memetipso expertam, ut pulveris radicis plantæ huius sponte ortæ, extirpatæ antequam caulem edat, cochlearii dimidium cum vino, aqua, lacte, aut alio quovis decenti succo, & ægroti commoditate, & ætate, semel sumptum, aut bis, Epilepsia correptos liberet. Hanc exhibendam pueris, & præsertim infantibus, hoc morbo facile laborant, quibus lacte propinandum pulverem iussi, amicis dono dedi: qui deinde, Divino prius numine fautore glorificato, pulvere huius plantæ illis restitutam sanitatem affirmarunt. Hoc & aliis adultis nonnullis.

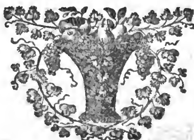
IANI PLANCI ADNOTATIO XXII.

Valeriana sylvestri maiore, quam ob odoris gravitatem Phu dixerunt Veteres Graeci Rei Herbariae Scriptores, quod inconditam hanc vocem ore & naso aversantes emittant, qui eius Radicem olfaciunt, merito Fabius noster Phytobasanon suum claudit. Hac enim Herbaria Trutina, seu Torturam dicas (id enim est Φυτοβασάνυ Nominis etymon) eo pervenit Fabius, quo ab initio in expendendis

N Plan-

(1) *Tempus.*
(2) *Locus.*
(3) *Vires.*
(4) *Lib. 8. de simpl. med. fac.*

Plantis Antiquorum optaverat, ut eae nempe optime dignoſcerentur, Remediaque certa ab iisdemmet Veteribus propoſita pararentur. Factum eſt igitur in ſe ipſo per hanc Plantam utrumque; Nam & Herba vulgata eſt, & ex ipſa Remedium nobiliſſimum paratum, quo Comitialis Morbus Sacer ſane, Magnus ſcilicet, & Herculeus vocatus depelleretur, tum a ſe ipſo, tum ab aliis permultis. Marchantius in Actis Academiae Pariſienſis anni 1706. teſtatum reliquit a Fabio noſtro Plantam hanc hoc loco edoctus, ut tres Adoleſcentes Comitiali Morbo per eam omnino ſint ſanati, & aliis quampluribus Morbus lenitus, rariorque & minus incommodus factus. Apud ipſum igitur loco citato modus varius videatur, quo Herba colligitur, Aegriſque exhibetur. Ceterum non omino hac Herba tantum Epilepſia convaluiſſe Fabium noſtrum arbitror, ſed variatione ſimul Aetatis, & Locorum, ceterarumque rerum, quas memorat Hippocrates in Aphoriſmis ſuis. Et inſuper Remedio illo Divino, quod in Praefatione huius Libri unice memorat, & heic iterum repetit, praecipue factum eſſe opinor, ut in Iuventute ſanaretur. Dico in Iuventute; nam ſenex factus par eſt ut credamus iterum in Comitialem Morbum incidiſſe, quum, ut in eius Vita vidimus, Scientiarum omnium ita oblitus fuerit, ut Ἀναλφάβητος prorſus videretur. Propter hanc Plantam Diſceptationem magnam habuit cum F. Evangeliſta Quatramio Theologo & Herbario Ferrarienſi, qui in Tractatu de Theriaca contra Fabium ſcripſerat, cui ipſe reſpondit Epiſtola bene longa, quæ in Ecphraſi eius prima a Pag. 210. uſque ad 220. legitur.

Pl-

PISCIVM ALIQVOT[1]

PLANTARVMQVE NOVARVM

HISTORIA

FABIO COLVMNA AVCTORE.

AD LECTOREM.

A Superiore plantarum hiſtoria, hanc Piſcium aliquot, plantarumque novarum hiſtoriam ſeiungere volui, ut ſi forte inter edendum, alias antiquorum delineationibus reſpondentes plantas addere libuerit, ſuis locis non confuſe reponere poſſem. Quæ vero poſt horum editionem conſequutus fuero, niſi Dioſcoridis commentarium, ut dixi, perfecero, in alteram editionem expecta.

Φραγκίσκου τοῦ Ουϊρρινεϊου ἐκ Κοινωνίας Ἰησοῦ Ἐπίγραμμα
εἰς Φάβιον τὸν Κολύμναν.

Γῆν ποτε, καὶ πόντον, καὶ ἠέρα, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς
Ἣν κατὰ τὴν τέχνην ἡ φύσις εἰργάσατο.
Εἶτα ποθοῦσα λίαν μορφὴν καὶ εἰκόνα πλάττειν
Τὴν ἰδίην, τεχνικῶς ἔπλασε τὸν Φάβιον.
Οὗτος νῦν πλάττει, φύσις ἄλλη, πᾶν πετεηνὸν,
Πᾶν δ᾽, τι πόντος ἔχει, πᾶν ὅ τι γαῖα φέρει.

Φράγκισκος ὁ Μαῦρος εἰς Ῥινόβατον.

Ῥινόβατ᾽ οὐκ ἐλάχιστον ὀφείλεις μητέρι τῇ σῇ,
Ὅττι σε θαλπωρῇ γείνατο καὶ χάριτι.

Ἀλλὰ σοφῷ πλεῖστον Φαβίῳ, ὅς πολλὰ μογήσας
Ἐς τόδε σ᾽ ἄγνωστον πᾶσιν ἔδειξε βροτοῖς.

Αἰεὶ καὶ Φοῖβος τῷτῳ καὶ δεξιὸς εἴη
Ζεύς, ὄφελος δώσει γὰρ μέγα θυμοσόφοις.

Ἐξ ὄνυχος δύναται γιγνώσκειν ὧδε λέοντα
Παιδευτός. κεφαλὴ χαῖρε σὺ θαυμασίων.

DE RHINOBATO, SIVE SQVATINORAIA TAB. XXVII. 3

EX duobus nominibus, Ῥίνη ſcilicet, & Βάτος, compoſitum eſt no-
men Rhinobatus, quod Gaza Latinè Squatinoraia interpretatus
eſt, nam ex Squatina & Raia oriri creditur, ut Ariſtoteles aſ-
ſerit: eius verba ſunt hæc, [1] *Τῶν μὲν οὖν ἄλλων ἰχθύων, παρὰ τὰς συγ-
γενείας οὐδὲν ὦπται συνδυαζόμενον Ῥίνη δὲ μόνη δοκεῖ τοῦτο ποιεῖν καὶ
Βάτος. ἔστι γάρ τις ἰχθὺς ὃς καλεῖται Ῥινόβατος. ἔχει τὴν μὲν κεφαλὴν,
καὶ τὰ ἔμπροσθεν Βάτου, τὰ δὲ ὄπισθεν Ῥίνης, ὡς γινόμενος ἐξ ἀμφοτέ-
ρων τῶν ἰχθύων. Alios ſane quidem piſces præter cognatos, coire nemo vi-
dit. Squatina vero ſola, & Raia id facere videntur, eſt utique piſcis qui-
dam, qui Rhinobatus dicitur; habet enim caput, & anteriora Raiæ, poſterio-
ra vero Squatinæ, ut qui ex utroque ortum ducit.* Quem textum Plinius
fere ad verbum tranſcripſit, ait enim. [2] *Piſcium diverſa genera non
coëunt præter Squatinam & Raiam, ex quibus naſcitur priori parte Raiæ
ſimilis, & nomen ex utroque compoſitum apud Græcos trahit.* Neque apud
alios Auctores aliquid de eo inveni, præterquam apud eundem Ariſto-
telem, ubi de diverſorum generum coniunctionibus verba faciens ſic
ait [3] *Ἐπὶ δὲ τῶν θαλαττίων οὐδὲν ἀξιόλογον ἑώραται δοκοῦσι δὲ μάλι-
στα οἱ Ῥινόβατοι καλούμενοι γίνεσθαι ἐκ Ῥίνης, καὶ Βάτου συνδυαζομένων.
In marinis nihil dignum memoratu viſum eſt, videntur vero maximè qui
Rhinobati dicuntur gigni ex Squatina & Raia coniunctis.* Ex his autem
colligo, Ariſtotelem potius affirmare Squatinæ & Raiæ coniunctionem,
quam de illis incerta tradere; & neſcio quomodo vir tantæ doctrinæ
Rondeletius, propterea quod neque ſibi, maxima adhibita diligentia,
neque piſcatoribus unquam contigit piſcem hunc videre, exiſtimet ne-
que Ariſtotelem, neque Plinium vidiſſe, atque hunc piſcem eſſe planè
commentitium, & re ipſa non exiſtere. Qua de cauſa conatur extor-
quere verba Ariſtotelis, dicens, *Squatinam itaque cum Raia coire vide-
ri ait, quo quidem loquendi genere, & ſimilibus, ut ferunt, aiunt, cre-
ditur, utuntur Herodotus Theophr. & Dioſcorides, cum rem aliquam pro
incerta habere ſignificant.* Ad primum reſpondeo, Ariſtotelem facile
vidiſſe Rhinobatum, cum ipſius notas tradat, dicens, *ἔστι γάρ τις ἰχ-
θὺς ὃς καλεῖται Ῥινόβατος, ἔχει γὰρ τὴν μὲν κεφαλὴν, &c.* itemque Plinium.
ex quibus naſcitur priori parte Raiæ ſimilis &c. In quibus verbis nihil 4
eſt quod verti in dubium poſſit. Ad ſecundum dico, non modo Ari-
ſtotelem, ſed alios Auctores Græcos, quorum exempla latè patent,
ſemper in rebus certis, verbo *δοκῶ*, uti, atque Dioſcoridem, ut in plu-
ri-

(1) *Lib. 6. c. 11. de hiſt. anim.*
(2) *Lib. 9. cap. 51.*
(3) *Lib. 2. de gen. anim. cap. 5.*

ribus capitibus, ſic praeſertim in cap. de Dorycnio, in antecedenti periodo per verbum *δοκεῖ*, res certas ſignificare, quodque ipſe verum exiſtimat, & ſubinde ſequenti, incertas per *φασί*, quibus ambobus uti non erat opus, ſi eadem ſignificare voluiſſet, præſertim in tam brevibus periodis, eſſetque idem modus loquendi; quod confirmo ex interpretatione Ruellii viri doctiſſimi, qui cum tantam in Græcis habere vim hoc verbum, *δοκεῖ*, videret, *conſtat*, ibi illud eſt interpretatus: quare differt Græca ratio verbi, *δοκεῖ*, a Latina, *ferunt*, *aiunt*, *& ſimilium*, cum hæc incertas, illud vero certas præſeferat. Accedat huc etiam alter textus Ariſtotelis ſecundo loco citatus, ubi poſt verbum, *δοκοῦσι*, ponit adverbium, *μάλιστα*, quod vertitur, *maxime*, *ſuper omnia; & maiorem in modum*, quibus, cum aliquid certum eſt dicendum, utuntur omnes, ipſeque Ariſtoteles tali ſcribendi modo non uſus quidem fuiſſet, ſi de hoc piſce aliter ſenſiſſet, remque pro incerta habuiſſet; & cum ipſe non viderit piſcium coniunctionem, quam idem peragi abſolvique ocyſſime tradit, [1] & raro verum oviparorum coitum cerni; difficileque eſſet diverſorum piſcium coniunctionem, quæ raro, ut ipſemet teſtatur, [2] accidit, conſpicere, ideo dixit, [3] *οὐδὲν ἀξιόλογον ἑώραται*, & quia credebat natura poſſe fieri, *δοκοῦσι δὲ μάλιστα*, &c. quod ipſe, *creduntur*, eſt interpretatus: ſed quidem, *credere* ſignificat, rem non viſam pro certa habere, quod accidit, cum fidem noſtram alicui adhibemus veritatem dicenti, nobis ita certum eſſe aliqua ratione putantibus. Sed ad Rhinobatum redeo, difficileque erit ad concluſionem hanc Rondeletii doctiorum animos inducere: *Si ideo coëunt Squatina & Raia, quia piſcis ſit qui Rhinobatus nominetur, utrique ſimilis*, quam rationem infirmam iudicans, atque illam ad impoſſibile trahens, *παραλογιζόμενος* concludit, *& Hippocentauros, & Tragelaphos eſſe poſſe dicemus, ſi Centaurus cum Equa; & Hircus cum Cerva commiſceantur*. Quod argumentum quam ſit abſurdum iudicent doctiores: aliud enim eſſet, ſi Hippocentaurus inveniretur, ex Centauro,
5 & Equa natum eſſe, dicere, aliud contra, nam tunc argumentum procedit, eſtque probabile, cum ab aliqua re exiſtenti eſt ductum. Quam ſuam concluſionem Galeni teſtimonio confirmat dicens, [4] *fieri ſecundum naturam non poteſt, ut tantopere diſſidentia corpora commiſceantur*, &, *Neque ſi diverſæ animantium formæ, non tamen uſque adeo diſſimiles coëant. id animal gignunt, quod una parte huic, altera illi ſimile ſit, ſed quod uni tantum procreantium ſimile ſit, vel tertium quoddam: ut cum Aſinus Equam iniit, Mulus aut Mula neutri per omnia ſimile animal gignitur. Si Lupus cum Cane, vel Vulpe congrediatur, Canis, vel Vulpes al-*

(1) *Lib. 1. de gen. anim. cap. 6.*
(2) *Lib. 5. de hiſt. anim. cap. 5.*
(3) *Lib. 2. de gen. anim. cap. 5.*
(4) *Lib. 3. de uſu part. c. 1.*

alteri tantum similis. Ad quae respondeo, Aristotelem, non ut ipse, tam diffidentia corpora, & commentitia coniungi posse, dixisse, Centaurum scilicet cum Equa, sed Raiam cum Squatina, quae inter se aliquam συμπάθειαν, similitudinemque habere videntur, cum sint ex eodem genere Cartilagineorum, atque praeter os, & angustiorem corporis habitum, quibus a Raia distat Squatina, alis, & post illas appendicibus duabus, & pinnulis duabus in cauda, utraque sit donata: nec longitudine ita differunt inter se, quo minus Raia cum Squatina foemina possit coniungi, supinarum partium attritu, cum utraque, ac reliquum genus Cartilagineum oviparum, ita coëant, ut idem Aristoteles ait, natant enim eodem modo, ut idem tradit, [1] οἱ δὲ βάτοι, καὶ τὰ τοιαῦτα ἀντὶ πτερυγίων τῷ ἐσχάτῳ πλάτει νέουσι. *Raiae & similes pro pinnis extrema sui corporis latitudine natant*. Accedant quae de Galeno citat, [2] *scilicet Mulus, aut Mula neutri genitori per omnia simile animal gignitur*. Non igitur excludit, ut in aliqua parte corporis, morum & naturae, possit esse utrique simile, ut de Mulo aliisque animalibus ex differentibus specie natis dici potest, quod cuilibet in perquirendis contemplandisque rebus naturalibus exercitato perspicuum est: immo addo id quod mirum, quodque incredibile putarem si ab aliis audissem, sed quia, tantae auctoritatis, fidei, & doctrinae Caterina Pellegrina avia mihique carissima narravit, certum esse mihi persuadeo: ait enim suo vivente patre Hieronymo Abellarum, aliorumque oppidorum, civitatumque Regulo, eo in oppido anno salutis CIↃ. IↃ. XXVIII. repertum esse, eique allatum monstruosum animal ex Scropha natum, cuius caput per omnia humano capiti erat simile, reliquum vero corpus genitrici: cumque an subulcus cum illa commixtus esset, in dubium verteretur, eum iussisse notionem ea de re apud iudicem haberi. Itaque ad iudicem delatus subulcus, remque cum illa 6
θηριωδῶς habuisse confessus est, delictique reus est factus. Quod divino iudicio factum puto, ne, qui tantum, execrabileque facinus patravit, impune abiret: testes ibi etiamnum superstites sunt. Accedat denique locus Plinii ante citatus, in quo nec verbum quidem ullum est dubium, quod extorqueri possit, & in ambiguum reduci, ait enim *Piscium diversa genera non coëunt praeter Squatinam, & Raiam*, & quae sequuntur. Qui videtur, aut verba Aristotelis secundum illius mentem interpretatus, vel coniunctionem piscium conspexisse, & pro certa tradidisse. Vtcunque igitur res se habeat, iam satis perspicuum est, Aristotelem, Pliniumque Rhinobatum piscem his notis delineasse, caput scilicet habentem, & anteriora Raiae, posteriora vero Squatinae: quae omnia pisci a me proposito inesse videntur, ut ex sequenti descriptio-

(1) *Lib. 5. cap. 5. de hist. anim.* (2) *Lib. 4. de part. anim. c. 13.*

ptione patebit, & ut ordine prosequar, ab illius nomine incipiam. Piscis hic, quem Rhinobatum antiquorum esse duco, a nostris piscatoribus vulgo dicitur *Cetola*, quod Citharam significat, est enim instrumentum hoc musicum aereis fidibus tensum, quod pennæ frusto pulsatur, ipsis, & plebis fæci notum, & usitatum, quare facile illis fuit, ob illius similitudinem, nomen huic pisci imponere: iidemque pro manubrio, caudam fingunt, pro testudine, reliquum corpus, & pro regula in pontis modum constructa, qua chordæ ab instrumento elevantur, rimam oris: hæc descripsi ne ii, quibus instrumentum hoc est incognitum, fraudari viderentur. Est igitur cartilagineus, nostro mari frequens, magnitudine, ut a piscatoribus accepi, quatuor pedes non superans, pondere vero duodecim libras ad summum æquans, colore subflavo, in supina parte albo, cute est aspera velut arenulis minutis conspersa Squatinæ cuti simili, quam, si manum deorsum duces, lævem iudicabis, sed si a cauda ad caput, asperitatem senties; figura, primo intuitu Raiam refert, multum ὀξυρύγχῳ βάτῳ simili, sed angustiore, nam rostrum in longum protenditur, & alas habet angustiores cæteris Raiis: corpus cordis figuram fere simulat, estque tertia pars totius longitudinis: caret illis duabus appendicibus carnosis, inter alas, & appendices cartilagineas, sitis, quibus Raiæ sunt prædite, genitalia verò habet mas inter caudam & appendices cartilagineas, ut etiam Raiæ fœmina quidem caret illis, sed tantum habet duas cartilagineas
7 appendices in modum pinnarum, ut Squatina, quæ ab osseo nervo supra anum posito originem ducunt, & inde cauda procedit longa duabus reliquis partibus, lata, & carnosa, caudam repræsentans Squatinæ, inferiore parte plana, cuius latera tenui limbo cartilagineo definiuntur, in qua sunt duæ pinnæ caudam in tres partes, ut in Squatina dividentes, quæ in unicam pinnam desinit: oculos habet membranula illa pupillam operiente ut in Raiis, sed ut Squatinis, & post illos foramina duo, post quæ procedit dorsum asperius usque ad caudæ extremitatem tendens, in quo similiter sunt aculei simplici ordine digesti, ut in cauda Squatinæ, ac etiam alii sunt in osseo diaphragmate post branchias, caput a ventre separante; iuxta quod binæ lineæ utrinque ad latera dorsi positæ oriuntur, quarum duæ lateribus caudæ propinquiores in ipsarum ortu sunt curvæ caudam a reliquo corpore secernentes, omnes vero cum cauda terminantur. In supina parte duo sunt foramina oblonga, ab illis Raiarum diffidentia, pro naribus sita, iisque subest os, squamis osseis pro dentibus munitum, branchiæ subsunt utrinque quinæ, quarum duæ inferiores insunt osseo diaphragmati, linea quadam curva & sinuata signato, ventrem a capite separante: in ventre continentur intestina omnia Raiarum intestinis similia, o-

va

va distant a Raiarum ovis, sed similia sunt illis Squatinæ illaque gerit utero ab hyemali solstitio. Quo tempore pariat, quibus moribus & natura mas & fœmina sint præditi, adhuc observare nequivi: cum Raiis vendi solet fere semper. Quare cum capite & parte anteriore sit Raiæ similis, cauda vero & cute Squatinæ, recte mihi videtur posse dici Rhinobatus Aristotelis & Plinii: an autem ex Raiæ & Squatinæ coniunctione ortus sit, adhuc incompertum habeo, satis mihi videtur nunc posse Rhinobatus appellari, a similitudine Ῥίνης, & Βάτου.

Iani Planci Adnotatio XXIII.

Columna noster Primus Squatinoraiam post Aristotelem & Plinium descripsit, & hos Auctores a Rondeletii censura vindicavit. Excusandus tamen Rondeletius si hunc Piscem negaverit, quia, ut ait, omnium generum Piscium diligenter perquirenti, numquam contigit ipsi huiusmodi Piscem vidisse, & eadem Senes Piscatores ipsi affirmarunt. Nos quoque in Hadriatico Mari numquam Piscem hunc vidimus, quem *Cetolam*, seu Citharam Piscatores Neapolitani teste Columna nostro appellant, & quem iure ipse pro Ῥινοβάτῳ, seu Squatinoraia Aristotelis & Plinii habuit.

PASTINACA MARINA DIOSCORIDIS TAB. XXVIII. 8

Plures Pastinacæ marinæ species iam a similitudine ipsarum apud recentiores memorantur, atque depinguntur, quas videre licebit apud Gesnerum naturalium rerum studiosissimum, atque illarum collectorem, prolixius esset illas iterum transcribere, hanc ab aliis minime animadversam describam, [cuius caudam radio munitam tantum, sine reliquo corpore depictam inter alias idem Gesnerus exhibuit]: eo quod Dioscoridis delineationi respondere videatur: cuius nec sensus, sicuti nec verba percepisse alios cognovi: eius verba sunt hæc, Τρυγόνος θαλασσίας τὸ κέντρον, ὃ δὴ ἀπὸ τῆς οὐρᾶς αὐτῆς πέφυκεν ἀνεστραμμένον ταῖς φολίσιν, ὀδόντα πονοῦντα πραΰνει: τρύπτει γὰρ καὶ ἀποβάλλει. Quæ sic latine reddidi. *Pastinacæ marinæ aculeus, qui ab radice ipsius enascitur reflexus squamis: dentem dolentem mitigat: frangit quidem illum, atque eiicit*. Huius descriptionis quam brevissimæ verba, neminem perpendisse atque cum pisce contulisse præter Rondeletium virum doctissimum animadverti; quae etiam multum interpretans, cum φολίσιν, verbi proprietatem minime pisci depicto convenire perspiceret: in hanc descendit sententiam se prius

excusans, ut vel Dioscoridis locus sit inemendatus, vel improprio vocabulo usus sit. Quod verbum, in Piscis huius cauda delineatione interpretari, & in ea ostendere conabor. Piscis hic a nostris piscatoribus *Muchio* appellatur vulgo; est cartilagineus, planus, lævis, colore cinereo ad flavum tendente, sed parvus est magis flavus, inferius vero albescente, cuius corpus veluti quadratum efformare videtur, binos enim angulos alarum extremitates, binosque alios rostrum, &. caudæ principium complent. In superiore parte caput visitur Raiæ modo infra rostrum parvis squamis asperum, oculos & post illos foramina ut in aliis: e regione utrinque non multum distantes lepides sunt binæ, atque duæ aliæ in capite inter oculos & diaphragma branchiarum, in inferiore vero foramina duo super eos, quod osseis squamis munitum est, post ipsum utrinque quinæ branchiæ, quæ a reli-
10 quo ventris, osseo diaphragmate dividuntur; ad caudæ initium & ani latera duæ sunt pinnæ vice cartilagines, atque in maribus appendices illæ carnosæ genitalium. Caudam vero longam habet sesquicorporis longitudinem æquantem prope initium crassam, & quadratam, in extremo rotundam, & multo tenuiorem inferius limbum habentem, quo dirigit cursum: supra vero aculeum osseum durum utrinque serratum dentibus caudæ radicem respicientibus, dodrantem longum vidi, latum in imo sesquiunciam, in extremo acutiorem, ab initio caudæ absentem tertia totius caudæ parte: quam etsi alii recentiores squamis carentem depinxerint (parvi piscis iconem) maiores quidem atque grandiores minime viderunt, sicuti & Plinius [1] qui radium quincuncialem, veluti maximum describit. Sed & quæ non excedit decem libras, parem habet, quid de ea quæ ducentas excedit, dicendum, quæ pugionem ferreum æquantem, ut dixi aculeum habet? Hæc autem caudam habet squamis osseis asperam utrinque, patellis nostratibus similibus, sed aculeatis in summo, quas proprio vocabulo Græci λεπάδες vocant in aquatilibus, ideoque λεπάδες dictæ sunt, quia ad modum λεπίδων a cute excrescentium extuberant: unde morbi genus quem porriginem Latini appellant sic dictum est, nam velut plures patellæ saxo hærentes, ita porri cuti extuberantes conspiciuntur, sicuti etiam exanthemata, in quorum modum erumpentem scabiem Ficum arborem habere testatur Theophrastus [2]. Quam in Ficu quadam paucis ab hinc diebus eruptam animadverti. Φολίδες vero proprie squamæ sunt reptantium animalium, sed confunduntur, nam φολίδες aiunt esse serpentium λεπίδες, & Hippocrates [3] φολίδα τοῦ χαλκοῦ, squamam æris, dixit, quam Dioscorides λεπί-

(1) *Lib.* 9. *c.* 48.
(2) *Lib.* 5. *c.* 13.
(3) *Lib. de visu.*

λεπίδα τοῦ χαλκοῦ appellavit, quibus communiter squamas omnes
cuiusvis generis λεπίς, & φολίς verba significare perspicitur. Dio-
scorides vero etsi φολίσιν verbum scripsit, quo serpentium squamas
denotatur, hoc tamen loco data opera, potest dici, uti eo verbo
voluisse; cauda quidem huius piscis veluti serpens squamosus videtur;
& sic squamas illas sive φολίδας dictas respici a dentibus reflexis acu-
lei, ut Dioscorides [1] ait, (non retroversis squamis, ut perperam Hip-
polytus Salvianus interpretatus est, pro dentibus reflexis) cognitum
est. Atque hanc esse veram interpretationem non est dubitandum.
Non igitur Rondeletius amplius in explicando verbum φολίσιν com- 11
morari debet, sed forum piscatorium adeat, vel Piscatores, a quibus,
si piscem videre noluerit, audire poterit huius piscis descriptionem
& naturam. De quo Plinius loquens ait [2], *Sed nullum usquam execra-
bilius quam radius super caudam eminens Trygonis, quam nostri Pastina-
cam appellant, quincunciali magnitudine: arbores infixus necat: arma ut
telum perforat vi ferri, & veneni malo*. Et alibi [3], *nihil est unquam
venenatius, quam in mari Pastinaca, utpote cum radio eius arbores neca-
ri dixerimus*. Aelianus vero [4], *Pastinaca aculeum (cuius ante mentio-
nem feci) mortiferum habet, ut vel celeriter non modo homines, sed etiam
animalia perdere queat, quod quidem ipsum, ut non admirabilitatem facit,
certe id stupendam admirationem habet: quod si ad maximam arborem,
& vegetam, & summe virentem aculeum admoveas, & defigas, non mul-
to post amittit folia, quae postquam defluxerunt, totus truncus similis est
arboribus, solis ardoribus exiccatis aestate, cum maxima est siccitas*. His
similia alibi [5] etiam, sicuti Nicander in Theriaca sua, & Oppianus.
Piscatores non nisi cauda exempta Pastinacam hanc & congeneres in
forum vendendi causa afferunt, vetitum est enim, nec nisi amicis, &
qui venenum effugere sciant, multis etiam obsequiis praestitis cum
cauda domi secreto afferunt. Huius veneni signa tradidit Dioscori-
des [6]. Remedio sunt multa, quae collegit Salvianus, sed praesertim
ipsa Pastinaca divulsa & vulneri imposita sui ictus medela est; inter alia
quae idem Dioscorides scribit [7]: & Plinius [8]: *Pastinaca contra suum
ictum remedio est, cinere suo ex aceto illito, vel alterius*. Et alia multa;
sed eadem Pastinaca non modo contra suum venenum antipharma-
cum est, sed & aliis affectibus succurrit, ut scilicet, dentium dolo-
rem mitiget, atque illos frangendo evocet. Modus autem utendi, a

O 2 Pli-

(1) *Lib.* 5.
(2) *Lib.* 9 *c.* 48.
(3) *Lib.* 32. *c.* 2.
(4) *Lib.* 13. *c.* 6.
(5) *Lib.* 13. *c.* 5. & *lib.* 13. *c.* 1. *lib.* 2.
(6) *Lib.* 6.
(7) *Lib.* 8. *c.* 6.
(8) *Lib.* 32. *c.* 5.

Plinio [1] describitur hoc modo *Pastinacæ quoque radio scarificare gingivas, in dolore utilissimum. Conteritur is, & cum Elleboro albo illitus, dentes sine vexatione extrahit*. Celsus vero [2], ait, *aculeus torretur deinde conteritur, resinaque excipitur, qua dente circundato, hunc solvit*. Addit Plinius [3] etiam Strumas curare, his verbis. *Eadem vis & Pastinacæ radio, & Lepore marino imposito ita ut celeriter removeantur*, & alibi [4]. *Partus adiuvare, & faciles facere Pastinacæ radius adalligatus umbilico existimatur, si viventi ablatus sit, ipsaque in mare demissa*. Et alibi [5]: *Pruritum scabiemque non hominum modo, sed & quadrupedum efficacissime sedat iecur Pastinacæ decoctum in oleo*.

IANI PLANCI ADNOTATIO XXIV.

Singulare est genus Pastinacae, quod heic describit Fabius. Duo alia genera vel tria descripsit in Libro cui titulum fecit Aquatilium & Terrestrium; sed haec Pastinaca peculiare habet, quod eius Cauda sit aculeata, seu lepadibus, ut ipse ait aspera, ut asperae sunt plerumque Raiarum caudae. In Hadriatico Mari duae Pastinacae genera passim reperiuntur, quae viliori pretio sunt quam Raiae. Prima amplior, & superne viridis, quae Arimini *Mantellina* vel *Buccio* dicitur cauda laevi donata, & duplici Aculeo; Altera minor, superne nigra, & inferne albissima, quae *Nottolo* dicitur, cuius facies est eadem ac illa dimidiata a Fabio nostro loco citato depicta; huius Cauda longissima est, & flexilis instar Iunci viridis, & nigra, ad cuius initia unicus est Aculeus. Ceterum quae de Veneno narrant horum Aculeorum, hoc ego Venenum non credo, sed tantum Vulnus inflictum ab his aculeis exquisitos dolores excitare opinor, quod Aculei instar Serrae sint dentati, & dentes, ut Aristae in posteriora conversi, quare si Aculei eximantur a Vulnere, Carnes lacerantur, velut a plurimis contortis Sagittarum spiculis. Narravit mihi Alexander Rotignus Vrbinas Clericus Regularis Theatinus, qui xx. annos in India commoratus est Malaios Sumatrae Populos his aculeis tamquam sagittis uti, quos intra Tubos ligneos includunt, & Oris flatu in Hosteis explodunt. Item verum non credo Pastinacae Aculeo Dentium ingentem Dolorem sedari, eosque eximi, & facillime ab eodemmet Aculeo frangi, ut Veteres tradiderunt, & Matthiolus cum aliquibus Recentioribus confirmarunt. Maior enim Machina ad haec praestanda requiritur, ut quisque videt, vel leviter in sana Philosophia initiatus.

STEL-

(1) *Lib.* 32. *c.* 7.
(2) *Lib.* 6. *c.* 9.
(3) *Lib.* 32. *c.* 8.
(4) *Lib. eod. c.* 10.
(5) *Lib.* 32. *c.* 10.

STELLA MARINA ALTERA ΔΕΚΑΔΑΣΤΑΚΤΙΝΟΕΙΔΗΣ 13
TAB. XXIX.

Δέκαμηνος *Crocea* Zaffarana *Neapolitanorum Linck. p.* 53. *Claſ. II. de Stellis Crinitis* §. 94. *Columπ. Aquatil. & Terreſtrium.* V.

Huic accedit *Roſacea Luidii Tab.* 37. *n.* 66.

NOva & perelegans eſt huius Stellæ forma, ab aliis omnibus differens, nec adhuc deſcripta: noſtro litori frequens, ita ut nec ulla retrahantur retia, quin ipſis implicata, & ſimul cum piſcibus in foro etiam non inveniatur. Hæc admodum fragilis eſt, ut viva ne ab rete excipiatur potius frangi patitur, ita illi ſe implexa cirris continet. Non vis ulla in extrahenda Stella eſt adhibenda, cum radii ſint geniculati, atque genicula coniungens cartilago ſit admodum tenuis, qua de re facillime genicula diſſolvuntur; nec quamvis radii omnes ſint diſrupti emoritur, niſi longo poſt intervallo. Huius color ſubrubens eſt, forma vero ab aliis ſtellis diſſidere videtur. Hæc enim parum admodum corpus habet: radios quinque; ſed ſinguli in binos dividuntur, ita ut decem prima facie videantur: ſemipedem longos nec maiores hucuſque vidi: Stellæ diameter pedem æquat. Radii vero omnes geniculis parvis conſtant, atque ſingula genicula formam trianguli habent, lineæ quidem ſecantes nunc in dextram, nunc in ſiniſtram partem coniunguntur, ſpirarum modo, quae alternatim angulos oppoſitos conficiunt. E ſingulorum vero triangulorum baſi, cirri etiam, ut baſes quoque, utrinque alternatim producuntur, ſimili modo geniculati, minimi digiti longitudine ac cannabini fili craſſitie, quibus maxime implicatur, graditur, atque apprehendit: Horum ſuperiores parum longitudine ſicuti & craſſitie alios inferiores ad extremum uſque ſuperant. E centro vero ipſius alii tenues cirri fili etiam craſſitie, & eodem modo geniculati, maioris digiti longitudine exeunt, quorum ſuperiores inferioribus minores ſunt, atque contrario modo, quo radii maiores, curvantur, quibus eſcam apprehendere, atque in os adducere cenſeo, in quorum umbilico viſitur ineſſe, ex adverſa parte corpus conſpicitur rotundum, læve, molle, cuius interiora propter tenuitatem conſiderare nequivi: ipſum vero facillime diſiungitur a Stella: lævis eſt tota, ſed aſpera tactu vi- 14
detur propter geniculorum & cirrorum multitudinem: cruſta integitur

gitur duriuscula, ita ut osseis geniculis, sed non admodum duris composita videatur. An splendeat, ut aliæ noctu, cum vivam domi habere non potuissem, experiri non potui. Vide quæ de hac Stella diximus in prima parte minus cognitarum stirpium in observationibus Aquatilium & Terrestrium pag. v.

CONCHAS VVLGO ANATIFERAS, NON ESSE FRVCTVS TERRESTRES, NEQVE EX IIS ANATES ORIRI: SED BALANI MARINÆ SPECIEM. TAB. XXX.

DVm Conchas hasce, ex quibus Anates oriri falso asseritur, mi-
nime vidissem; atque apud Lobellium, Penam, quique eos
sequuti sunt, conspicerem in maris rupibus arborem esse,
quæ fructus hos Amygdalæ pares forma, atque magnitudine ederet:
mentem sæpenumero cogitatio huius rei perturbabat meam: neque
credere poteram, etsi aliquando animum ad credendum inclinabam,
ratione hac commotus: quia scripta hæc erant a doctissimis duo-
bus medicis, atque demum ab aliis recepta: at quidem iterum reii-
ciebatur a sensu hæc imaginatio fortiore argumento, quia arbor fru-
ctus edens depicta exhibebatur, atque ab iisdem medicis, iidem fru-
ctus Concharum nomine donati erant, quas e navis annosæ carina
avulsas habere testantur: quæ quidem inter se contraria, atque im-
possibilia censentur. Arboris fructus terrestris, minime Concha ma-
ris esse potest, atque si foret, navium carinis hærere haud posset.
Qua sententia impulsus, Conchas has videre animo flagrare cœpi.
Nec multis quidem exinde præteritis diebus, nostrum in litus (hy-
ems tunc erat) ingens maris æstus vi sonituque ruere cœpit, qui
decem fere diebus continuus fuit: in quibus, quia etiam pluvia vias
abnegabat, magis etiam studiis animus adducebatur, piscium Histo-
rias a doctissimo viro Rondeletio editas, cum aliorum descriptione
conferebam; inciditque eo tempore, testaceorum genere pervolven-
tem, Balanos ab eodem descriptas, atque depictas considerare, qua-
rum forma, & cum his conchis similitudine memoria concharum ha-
rum excitata est. Atque sciens quia legisem ab alluvione maris pro-
15 iici conchas facile evenire posse famulo iussi, ut nostris litoris par-
tem lustraret, & quæ inveniret a maris æstu proiecta, adduceret. For-
tuna accidit inter alia multa, Algæ scilicet hærentem Escharam, Al-
cyonii speciem Stellam cuius iconem exhibui, Pennam, Conchasque
varias, & has Harundinum surculis, atque radicibus, petris, pumici-
busque hærentes attulisse, non sine animi mei gaudio: quarum forma
hæc

hæc eſt. Concha lævis eſt, Amygdalæ fructui forma, & magnitudine fere par, magis vero compreſſa in acutiore parte: colore ex albo ad cinereum vergente: quinque partibus conſtructa, nam quæ valvulæ vice ſunt, ſingulæ circa extremam, atque anguſtiorem partem, per obliquum veluti diviſæ conſpiciuntur, partes vero illæ coniunguntur cartilagine, atque in poſteriore conchæ parte in acutum deſinunt: quatuor hæ partes a quinta anguſtiore, quæ dorſum conchæ eſt, coniunguntur etiam cartilagine, ne ab ea parte aperiri queant; dorſi quidem hæc pars à fundo latior procedit, atque circa extremum conchæ in tenuiorem terminatur: curva eſt, atque rugoſa additamentis, quibus ſerratum circa imum conſpicitur quinque aut ſex dentibus dorſum. Pars qua hæret latior atque magis extuberans eſt, quamobrem valvularum fundum apertum conſpiceretur, niſi fundi loco pars quædam carnoſa fuſca veluti corium, tota rugoſa in imo ubi hæret tenuior, & ad fundi latitudinem ſe dilatans in conchà fundum efficeret: quæ plane rugoſum Amygdalæ fructus petiolum illum continentem refert: qua de cauſa, quia in ſurculis arborum etiam eleganter compoſitæ, & hærentes viſuntur, arboris fructus eſſe opinati ſunt. Concha quidem eſt marina, ex maris ſpumoſo cœno orta, ut aliæ teſtaceæ omnes, ſaxis, lignis quibuſcumque, pumicibus humorem illum magis retinentibus, adhærens. Animal intus continent ex concha minime exiens, coniunctum quidem eſt in fundo, indeque forſan humorem, cum ab ipſis aqua recederet, pro alimento ſugere videtur: carnoſum corpus in imo eſt, os an habeat & quomodo, quo carere non puto, haud potui recte conſpicere: verum pedes ſive cirros ex fuſco flaveſcentes inſectos, quamplures habet [1]. Britannici, ut Rondeletius aſſerit, appellant *Pouſſepiez*, & alii *Pollicipedes* quorum ſuperiores aliis longiores, curvi conſpiciuntur, geniculati interna parte hirſuti, per longum diviſam pennam æmulantes, & caudam curvam Galli, quamobrem opinati ſunt illi pen- 16
nas eſſe, atque caudam, & aviculæ creſcentis rudimenta, extra concham emiſſa. Sed mihi potius cirros, & brachia animalis eſſe videntur, quæ conchæ natura tribuit, ut eſcam venari, & intro reponere poſſet: fruſtra quidem, niſi ad vitam conſervandam apta forent, illi adnata eſſent. At neſcio quomodo credere potuerunt marinas conchas fructus eſſe terreſtris arboris, quod nec ab incolentibus montium cacumina, qui nec mare unquam vidiſſent, nedum conchas marinas, credendum eſſet: & quidem ſi oſtenderentur illis, nomine arboris fructus; in promptu, fieri ſecundum naturam haud poſſe, ut arbor terreſtris tales fructus ea cortice obductos, qui carnem & animal formatum intus continerent, edat, reſponderent: ſemper enim idem intus

(1) *Lib. 1. de teſtaceis c. 29.*

tus animal continetur. Quibus assentire dico, numquam certe (quam parvulas easdem conchulas vix Milii semen æquantes habeo, omnesque formatum completumque, sed parvulum animal habent) sine animali conspiciuntur, atque semper eodem. Quare non ex verme primum ut non pauca marina animalia gigni asserit Aristoteles, oriuntur: sed a principio humor ille lentus in animal cogitur, atque terrestrior humoris pars circum densatur, effomaturque in conchæ modum, & tempore intercedente longo simul cum animali incrementum capit: atque adulto animali, excedente ex illo spumoso mucosoque humore vi quadam seminali prædito, aut etiam eodem primo cœnoso humore intercedente, circa ipsum aliæ parvæ conchulæ Musculorum modo gignuntur. Ex his igitur testaceum animal esse certum erit, nec arboris fructus, ut ab aliis depingitur: hæ quidem conchæ in sicco deiectæ brevi emoriuntur, propter humidi diminutionem, in mari vero (sponte oriuntur) putrescere minime possunt, atque si ex putredine harum aliquid oriretur, marinum esse etiam oporteret dato & non concesso. Quamobrem remota principali, per consequens reiicitur eorum conclusio sequens, ex putredine illarum scilicet in mari proiectarum aves exoriri, volatilium generationem, ex piscium putredine, mari tribuentium: quod quantum a veritate absit, & an fieri possit iisdem iudicandum relinquo. At concludendum quidem est, falsam esse eorum assertionem, qui ex his conchis Anates oriri aiunt: putarunt forsan in Scotia tantum & Britannia locis nobis longinquis oriri, quare fabulas no-
18 bis obtrudere facile credendas, opinati sunt: sed & nobis & vicinis locis Prochytæ insula præsertim, frequentes sunt: atque magnitudine insigni adolescentes non solum ramis, petris, carinis adhærentes, sed & solutæ quæ natant, quarum Icon & historia a Ferdinando Imperato simul cum aliis admirabilibus, novisque rebus edetur. Has doctissimus Rondeletius veritatis studiosus in Normannia, & Brittannia sua oriri asserit, nec generari ex his tradit, sed pro Balani specie exhibet atque describit homines, & mulieres alia fastidientes cibaria hoc edulii genere delectari, atque elixatas in aqua, disruptasque internam carnem ex aceto edere. Cui assentio & concham hanc Balanum esse, etsi alterum genus Balani figura magis ad Glandes accedente describat: nam quamvis illud superiorem, & dimidiam tantum Glandis partem repræsentet, hoc tamen etsi non Quercus glandem, sed Amygdalæ fructum referat, Balanum tamen etiam esse censeo. Βάλανος enim non solum Quercus fructus, sed Castanearum, Fagorum, reliquarumque arborum genericum nomen est, ut alii animadvertere, sicut & Glans apud Latinos, non solum Glandem, sed quemlibet fructum significat, unde Vlpianus ad Edictum scribens ait, *Glandis*

no-

nomine omnes fructus continentur [1]. Quapropter si quis conferre voluerit similitudinem secundæ Balani cum Glandibus Quercus, videbit nec totam Glandem nec Glandium positum ita referre, sicut si primi generis cum Amygdalæ fructibus comparentur surculo hærentes conchæ. Quæ utræque Balani nomine sunt appellandæ, idem enim animal intus continent, iisdemque locis inveniuntur hærentes, nec nisi conchæ forma inter se diffident. Conchæ autem differentia oritur ex materia scilicet limo: prima enim, quæ lignis in mare proiectis petris, & pumicibus hæret, in arenosis degit, ubi aqua purior, ideoque & limus purior, atque tenuior, subtiliore terra permixtus existit, quare concha generatur solida, lævis & subtilis. Secunda vero in scopulis limosis ubi cœnum est terrestrius, atque minus purum, hæret; ideo crassiore testa integitur, atque rudiore, ut ostrea, spondylus, & similes: quem ortum tradit Aristoteles his verbis [2], *Ostreis qua cœnum, ibi origo consistit. Conchæ, Chamæ, Vngues, Pectines, locis arenosis ortus initia capiunt*. Et paulo inferius, *Testacea denique omnia sponte naturæ in limo diversa, pro differentia limi oriuntur: nam in cœnoso Ostreæ, in arenoso Conchæ*, & reliqua, quæ modo enu- 19
meravi. Secundum addidi Balani genus, ut & qui non viderint in Rondeletio, cognitum ex hac pictura habeant. Sed quia post nostram hanc editionem vidimus, quæ fuerunt in volumine de Avibus dicta a doctissimo Aldovrando Bononiensi facere non potuimus, ne veritatis studiosissimi, & doctissimi Caroli Clusii verba in Auctario Exoticorum ab ipso editorum fol. 368. ad hanc veritatem facientia reponeremus. Eius verba sunt *Klaiks*, sive *Claikgees* Scotis, *Bernacles* Anglis, *Rodgees* Hietlandis, Avis est per Autumnum, Hyememque dumtaxat conspicua, forma Anati vicina. Huius natalia cum ignorarentur factum est, ut Vulgus primum eius Protoplasma, sive rudimentum censuerit esse testas quasdam albicantes adnatas truncis, sive fragmentis ligneis, quae maris fluctibus in arenam, littusve propelli hinc solent, ubi ligna alias non crescunt, & formam Aviculæ istius quodammodo æmulantur. Vivam tamen & omnibus modis absolutam Avem ex Massa illa testacea evasisse, aut prodiisse, nemo est inventus, qui se vidisse asserere fuerit ausus. Hactenus Hoierus. Aviculæ porro non sunt, quas in Orcadum arboribus mari vicinis nasci vulgo putant, & *Bernacles*, sive *Rodgeas* appellant, sed Aves Anate fera non minores, ut ego aliquoties vidi, imo ipsarum Carnem etiam gustavi. Meras autem fabulas esse quæcumque de earum natalibus hactenus fuere tradita a Batavis, qui ante paucos annos ad novam Zemblam navigarunt, & fretum Nassovicum, vulgo *Weygaz*, appellatum superarunt, est de-

P pre-

(1) *Lib.* 71.

(2) *Lib. 5. de gen. anim. c.* 15.

prehensum. Eas etenim Aves in aliquot scopulis incubantes, suis ovis observarunt, quarum nonnullas, & multa illarum Ova in Navim retulerunt, quibus famem propulsarunt. Hæc Clusius.

IANI PLANCI ADNOTATIO XXV.

ACute heic contra vulgarem opinionem sentit Fabius noster, qui Conchas Anatiferas vulgo dictas ex iis Anates non oriri contendit, & Balani Marinae speciem esse affirmat. Sic & nos eo in Libro, quem de Conchis minus notis inscripsimus, quum cirros Balani Compressi viderimus simileis esse cirris harum Concharum eodem loco utrumque Testaceum descripsimus. Notamus heic a doctissimo, suavissimoque Amico nostro Nicolao Gualterio, qui nuper egregium, & permagnificum de Testaceis Musei sui edidit Indicem cum adpositis aere incisis figuris has Conchas non Anatiferas, neque Bivalvas, sed Cancellarias, merito appellari; Quas enim describit heic Fabius noster, quinque partibus testaceis constant, & pediculo longiori, rugoso, nigro, & cartilagineo ad Ligna, ut observavimus, haerenti.

Sunt ex his Cancelliferis aliae, quae tredecim Testulis constant, quaeque plerumque ad Myriophyllum Pelagium Clusii, & Zannichelli adhaerent, cirrosque gerunt ut superiores, & Balani, quemadmodum Eques Nobilissimus Iosephus Zinannius Ravennas, & ego multis abhinc annis Ravennae, & Arimini in Littore Hadriatici observavimus.

Quoniam Balanorum heic incidit sermo notamus Balanos illos compressos a nobis loco citato descriptos, praeter cirros quibus cum superioribus Conchis conveniunt, Parte postica Corio Testudinum Marinarum dorso haerere, quo Corio detracto sinus quidam in Testa conspiciuntur Labyrinthi in modum excavati, velut in Agarico illo, quem Tournefortius daedaleis sinibus excavatum vocat. Verum Operae nostrae, & Gualterii aere non exsculpserunt hos daedaleos, seu tortuosos & in se recurrenteis sinus, sed radiatim eos effinxerunt.

OCI-

OCYMOIDES LYCHNITIS REPTANTE RADICE TAB. XXXI.

Myosotis incana repens. Tournef. 244.

MEdia est planta hæc inter Ocymoidem, & Lychnidem coronariam [1]: Ocymoidi vero, quia foliis sit parvis ab radice statim binis singulis geniculis hærentibus; at Lychnidi, quia incana, pilosa, atque carnosa folia habeat, non minus quam Lychnidis folia ad ellychnia formanda apta, similis videtur [2]. Sponte ac frequens oritur in Monte D. M. Virginis appellato locis humentibus petrosis. Radice tenui admodum firmatur parum sub terra descendente atque circum reptante, ex qua plures fruticant viticuli rotundi incani hirsuti, bina folia singulis geniculis hærentia habentes, quæ in imo minora sunt, deinde maiora in medio viticulo, quod contra evenit in plantis, ab radice statim foliatis, ante caulis eruptionem, ut in Theophrasto legitur, hirsuta, carnosa, incana Lychnidi similia, sed magnitudine & forma Ocymoidi, Polemoniæ Belgis dictæ. Cuius etiam, sicuti & aliarum congenerum ritu flores edit Aprili atque Maio mense candidos [3], quinque foliolis constructos, stamina intus quinque lutea habentes, atque singula folia in summo quo latiora sunt, dividuntur uti folliculi Thlaspi: Iunio semina in oblongis pericarpiis mollibus, cartilagineisque perficit, fulva, angulosa, hirsutaque. Pericarpii vero non vesica uti in superiore Ocymoide, obducti sunt, sed tantum basim quinque foliolis constructam, ut in planta, Gallinæ morsus appellata. Huius radix vivax admodum est, ideoque multum fruticat, atque perennat, terramque ipsius coma operit. Sapor plantæ dulcis est [4], quare non inepte Herbariorum, Fœmellarumque vulgus ad eliciendum lac copiosum utitur, atque plantam sicuti cætera olera iusculis admixtis intus ovis disruptis decoquunt, non sine piperis, atque amaraci modico, vel ut alii solent in placentam efformant, cuius esu magnam lactis copiam provenire experimento se habere asserunt, atque hodie utuntur. Ex his igitur, calidam atque humidam, 22
nec adeo terrenæ substantiæ participem esse censeri potest. Hanc Herbarii hic, ***Herba lattaria*** [5] vulgo appellant a lactis eliciendi facultate ipsis nota.

 TRA-

(1) *Forma.*
(2) *Locus.*
(3) *Tempus.*
(4) *Vires.*
(5) *Nomen.*

TRAGOPOGON LACINIATIS FOLIIS TAB. XXXII.

Scorzonera laciniatis foliis. Tournef. 477.

NOn minus quam Senecio Latinis, *ἠριγέρων* Græcis, quia Vere flores capillorum modo caneſcant dictum fuit ut a Dioſcoride, & Plinio refertur. Tragopogon [1], ut Theophraſtus ait [2], hæc appellata fuit, quia barba de ſummo vertice cana pendet prolixa. Non ut, falſo meo iudicio, in Dioſcoride legitur [3], *ἐπὶ δὲ τοῦ καυλοῦ κάλυξ μέγας. καὶ ἐξ ἄκρου καρπὸς μέλας ἀφ' οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἔσχεν. Sed in caule calyx magnus, & in ſummo fructus niger ex quo nomen habet*. Non enim a fructu nigro, quem non habet, ſed a prolixo, ac extra calicem excedente pappo, ſive barba anguſta, Hirco ſimili *Τραγοπώγων* appellata fuit, ut exacte deſcripſit Theophraſtus [4], *οἱ δὲ μυρία ἄλλα καλοῦσιν, ὃ τὴν μὲν ῥίζαν ἔχει μακρὰν καὶ γλυκεῖαν, τὰ δὲ φύλλα τῷ κρόκῳ ὅμοια πλὴν μακρότερα: τὸν καυλὸν δὲ βραχύν, ἐφ' οὗ τὴν κάλυκα μεγάλην, καὶ ἐξ ἄκρου μέγαν τὸν παγητὸν πόλιον* alias *πώγωνα: ἀφ' οὗ καλεῖται Τραγοπώγων* [5]. *Quidam autem inter millia alia nominant, hanc, quæ quidem radicem habet longum, & dulcem: folia Croco ſimilia, multum longiora; caulem autem brevem, ſuper quem calycem magnum, & ex vertice magnam barbam canam, unde dicitur Tragopogon*. Quare in Dioſcoride ex his potius legendum iudicaremus *καρπὸς*, quam *μέγας*, *fructum magnum* non *nigrum*, prolixum ſcilicet, ut Theophraſtus habet, & viva Planta. Hæc Tragopogi varietas eſt [7]. Radicem habet longam teretem foris nigram, intus albam, lacteſcentem ſicuti tota planta, dulcem, eſui aptam, ex qua folia plura, ut in aliis exeunt viridia levia ſuperne, ſed averſa parte aſpera, tribus, aut quatuor laciniis diviſa, ut vulgaris Coronopi *herba ſtella* dicti, ſed pedem longa, anguſta ut Croci folia. Caulem emittit poſt annum, ex ſemine nata, aſperum, cavum, pedalem, & bipedalem, alis diviſum: in quibus, & caulis ſummo calyces ſunt, ut in aliis, ſed ſtriati, in quibus flores lutei mane aperiuntur, deinde poſt horam Sole ſuperveniente clauduntur, nec amplius aperiuntur, ſed ſemina ut in aliis congeneribus perficiuntur: quæ poſtea aperto calyce in ſphæram concinnata, naſſam referentia, quæ Græcis *παγὴ* dicitur,
23 in pappos vento ſpirante evolant [8]. Maio menſe floret, Iunioque perfici-

ci-

(1) *Nomen*.
(2) *Lib* 4. *c. de Senecione*.
(3) *Lib*. 25. *c. ult*.
(4) *Lib*. 7. *c*. 7.
(5) *Lib*. 2. *c. de Tragopogo*.
(6) *Lib*. 7. *c*. 7.
(7) *Forma*.
(8) *Tempus*.

citur, semen a vulgari differt, magnitudine, nam minus est, nec asperum, sed striatum leve in imo crassius, candidius lineis depictum, reliquum cinereum Pappo admodum molle. In Apulia frequens, indeque advectam habui. Sed & Aequicolorum Montibus, & aliis frigidis frequens, & semine sata prima folia sine laciniis angusta, & longa profert.

IANI PLANCI ADNOTATIO XXVI.

QVod Tragopogon laciniatis foliis vocavit Fabius noster, & post eum Bauhini Fratres, Tournefortius ad Scorzoneram amandavit. Tragopogon enim & Scorzonera solo Calyce differunt, quod huic quidem squamosus illi vero multifidus sit, at nequaquam squamosus. An Scorzonera virtutem illam alexipharmacam, seu Venenis, & exitialibus Morbis resistendi habeat, quam huic Herbae Hispani tribuerunt merito dubitant Recentiores. Nulla enim ipsi inest manifesta qualitas, quae vim hanc insignem ostendat, imo insipida, & lacteo crassoque instructa succo cernitur, ut inutilis plane ad rem tantam videatur.

ABSINTHIVM MONTANVM ABROTONI FOEMINÆ FLORE TAB. XXXIII.

Chamaemelum Alpinum Abrotoni folio. Tournef. 494.

IN excelso monte D. M. Virginis appellato (1) nova & elegans, raraque Absinthii (2) huius species exoritur, atque non nisi rimis saxorum sterilibus, ex quibus fruticat, exit. E (3) radice lignosa, parva, nigra, fibrosa, folia incana, lanuginosa, tenuia emittit incisuris profundis divisa, media inter marinum Absinthium, & Abrotonum marem, in orbem dispofita: Vere caules edit plures supinos paucis in imo foliis hærentibus, Aestate flores singulos (4), singulis caulibus in summo habentes Abrotoni fœminæ modo, sed similes Chamæmelo potius, foliolis quidem albis lutei umbones circundantur. Sapore & gustu, atque odore Absinthium vulgare Ponticum refert planta hæc, iccirco potius Absinthii nomen indidi, quam Abrotoni fœmi-

(1) *Locus.*
(2) *Nomen.*
(3) *Forma.*
(4) *Tempus.*

minæ cui fimilior videretur, præfertim flore, qui longe ab Abfinthii floribus abeft: fed quia non δενδροειδὴς ut Abrotonon fœmina fit, ut Diofcorides ait [1], fed ἰσχνοειδόφυλλος, & χαμαίκαυλος, atque etiam fapore magis amaro, adftringentique fit, Abfinthio per quam fimili, ut idem iudicanda fit: etfi effigie, cum florida eft hæc planta ab Abfinthio differat. A fapore, odore, & fic a facultate, malui Abfinthium appellare, quam a fimilitudine, quæ fæpe fallit, Abrotoni fœminæ varietati adfcribere: magis enim acerbitatis, quam Abrotonon habet, & fic minus tenuium partium quam illa eft, & fic minori etiam extenuandi facultate prædita eft, etfi non minus, fed potius magis exiccatoriam vim contineat.

25 TRACHELIVM TRAGOPOGI FOLIO MONTANVM TAB. XXXIV.

Campanula Apina Tragopogi folio. C. B. P. 94.

NOn e florum forma, natali loco, annique tantum tempore quo floret, fed & a lactis copia, fubftantia foliorum, & fapore totius plantæ, Tracheliorum [2] varietati, fic a recentioribus quia tracheæ, locifque vicinis medeatur, appellatarum, reddenda eft hæc nova planta, in D. M. Virginis Monte fic vulgo dicto [3], exoriens [4]. Radicem quidem habet craffiufculam albidam lactefcentem, & ex ea plures propagines habentes folia angufta longa, duriufcula, Croci aut, Tagopogi forma, & magnitudine: Veris fine caules pedales edentes fubrubentes, atque hirfutos, quibus folia alternatim, raraque hærent, in quorum fummo fex aut feptem fimul flores purpurei nolæ forma, trachelii vulgaris modo, ex bafibus fingulis quinque foliolis viridibus conftructis, exeunt [5]: fructus atque femina Trachelio etiam fimilia Aeftate perficit. Radix perennis eft, atque dulcis efui apta ficuti vulgare Trachelium, & Rapuntium.

IANI PLANCI ADNOTATIO XXVII.

CVras pofteriores meliores effe, ut fert Græcum Adagium cernitur ex hoc loco in Fabio noftro. Ipfe enim, qui poftea in Ecphrafi Plantarum, ut in Praefatione & in Superioribus Notis vidimus tanti fecerat in Herbis dignofcendis Flores, ut Facem praetuliffe Tour-

(1) *Lib. 3. c. 2. de Abrotono.*
(2) *Nomen.*
(3) *Locus.*
(4) *Forma.*
(5) *Tempus.*

Tournefortio videatur, ipso Tournefortio non repugnante. Heic tamen non e Florum forma hanc Herbam nominari vult, sed a Lactis copia, Foliorum crassitie, & sapore totius Plantae, quae inutiles profecto sunt notae, ut Plantas dignoscamus.

SINAPI ALTERVM AGRESTE NOSTRAS TAB. XXXV.

Cardamine Hirsuta, Chelidonii folio purpurascente. Tournef. 225.

IN valle supra ædem D. Mariæ Vitæ [1], inter Rubos, Cynocraben, Leonis dentes, & Ranuncula, oritur quædam nova, & elegans planta, nec alibi oriri scio, nec herbarii hanc se vidisse aiunt. Radice firmatur parva, tenui, fibrosa parum sub terram descendente, albida, ex qua folia exeunt Chelidonii maioris incisura [2], distant quod nec succum luteum edunt, nec cæsia, sed viridia sunt, aspera hirsutie obsita, atque extremum folium non retusum, ut Chelidonium, sed acutum habent, atque minora sunt: Caulis angulosus est atque alis multis dividitur: flores edit purpureos umbellatos fere, quatuor foliolis constructos Chelidonio pares; siliquas postea alternatim, frequenterque hærentes, rectas, quarum extremæ partes cælum versus tendunt, quibus spica confici videtur siliquarum duorum digitorum, summum longitudine ad Sio aquatico pares, quæ cum exiccari incipiunt, flavescunt, atque vento flante, vel aliquo illas tangente, disrumpuntur ab imo, atque intortis utrinque valvulis semina iaculantur flava Sii, vel Cardamine modo, parva, gustu acri: sicuti etiam folia; floret [3] Martio, & Aprili mense perficitur: nisi diligens sit cultor, huius semina non colliget.

IANI PLANCI ADNOTATIO XXVIII.

PLantam hanc, quam prius detexit Columna, & Sinapi alterum nominavit, Tournefortius ad Cardaminem iuxta methodum suam amandavit; Parum tamen distant extrinsecus Cardamine & Sinapi; Constat enim utraque flore Cruciformi, quod & in hac notavit Fabius

(1) *Locus*.
(2) *Forma*.
(3) *Tempus*.

bius noster, qui dicit flores edere purpureos umbellatos fere, & quatuor foliolis constructos; Praeterea Cardaminae Valvae Siliquarum per maturitatem helicis in modum revolvuntur, & semen excutiunt, quod utrumque adnotavit in hac Fabius. Addit denique Tournefortius, ut Sinapi distinguat, in ipso saporem acrem & fervidum inesse, ut bene a reliquis flore Cruciformi Plantis secernatur.

ALSINES FACIE PLANTA NOVA TAB. XXXVI.

An Cynocrambe Dioscoridis C. B. P. 122. & Prodomi 59.

ALsine [1], ita dicta est, quia umbrosa loca, & lucos amet, ut idem Dioscorides ait [2]. & aliquibus Myosota dicitur, quia folia habeat Musculorum aures imitantia; in capite de Myosotide Dioscorides ait [3], *Sunt qui Alsinen Myosotida vocitant, sed alia est Alsine:* ut idem ait [4], Ἀλσίνη, οἱ δὲ μυὸς ὦτα, ἀπὸ τοῦ ἔχειν φύλλα ὅμοια μυὸς ὠτίοις, ἀλσίνη δὲ, διὰ τὸ σκιεροὺς καὶ ἀλσώδεις φιλεῖν τόπους: πόα ἐστὶν ὁμοία ἑλξίνῃ, ταπεινοτέρα δὲ καὶ μακροφυλλοτέρα καὶ οὐ δασεῖα. διατριφθεῖσα δέ τε, σικύων ὄζει [5]. *Alsine, aliqui Myosota appellant, eo quod folia habeat similia muris auriculis: Alsinen vero quia umbrosa loca, & lucos amet. Herba est similis Helxinæ humilior vero, & minoribus foliis, & minime hirsuta: & contrita Cucumeris odorem refert.* Plinius habet [6]: *Alsine, quam quidam Myosoton appellant, nascitur in lucis, unde & Alsine dicta est: incipit a media Hyeme: arescit Aestate media: cum prorepit musculorum aures imitatur foliis: [sed aliam docebimus, quæ iustius Myosotis vocetur.] Hæc eadem erat quæ Helxine, nisi minor minusque hirsuta esset: nascitur in hortis, & maxime in parietibus: cum teritur odorem Cucumeris reddit.* Quorum delineationibus nulla alia ab aliis depicta ita facie respondere videtur, potius Myosotam, quam Alsinem referre videtur: quæ vero a me est depicta, lævitate & magnitudine tantum differre videtur: reliquum Helxines habitum refert [7]. Radicem quidem habet tenuem, albam, fibrosam, ex qua plures dodrantales viticuli rotundi, atque læves, parum rubescentes, carnosi, succo referti, atque in terra strati exeunt, nisi a pariete dependent

(1) *Nomen, & Etymon.*
(2) *Lib. 4.*
(3) *Lib. 2.*
(4) *Lib. 4.*
(5) *Descriptio*
(6) *Lib 27. c. 4.*
(7) *Forma.*

pendeant: folia geniculis ex intervallo frequentia primum bina, postea alternatim utrinque digesta habent Helxines forma, & positu, Parietariæ scilicet, (humilior namque hæc est Parietaria, quod non potest intelligi, si de Cissampelo putares, nam repens est Dioscoride teste:) minora vero, & rotundiora parum, satis muris auriculis simi- 29
lia, carnosa, minus hirsuta, Oxalidis rotundifoliæ folia exprimentia, nam quadam veluti aspergine eodem modo obsita sunt, ut etiam in Atriplice visitur: ex quibus & geniculis bina alia foliola exeunt, ut etiam in Parietaria conspiciuntur, quæ etiam musculorum auriculas imitantur, iuxta quæ flores bini, aut terni enascuntur, muscosi, ex herbaceo albidi, duobus foliolis contortis ex adverso constantes, multis intus staminibus tenuibus: quibus decidentibus totidem fructus succedunt rotundi, duri, primum virides, postea ex nigro cinerei, Octobri mense exit [1], Vere floret, atque Aestate finitur. Herba trita Cucumeris odorem plane refert, si quæ alia sit quæ talem odorem referat. Gustu insipido aqueo sunt folia, in semine vero aliquid inest tenuium partium, quo extergi lingua large manso percipitur, non autem calorem imprimit. Ex quibus colligitur, extergere, adstringere, atque humectare posse, sicut Helxine, ut ait Dioscorides: quam Alsines viribus iisdem pollere ait: atque Galenus Helxinen extergendi, adstringendi, cum humiditate subfrigida vires habere asserit. Sed in cap. de Alsine [2]; Alsinem Helxines vires habere, & aqueæ essentiæ esse dicit, atque frigefacientem & humectantem tantum vim habere, absque adstrictione: quæ vires potius contrariæ, quam similes esse videntur Helxinæ; nam extergendi vim habet & adstringendi maiorem; minorem vero humectando refrigerandi. Hoc tamen doctioribus, atque periclitatoribus relinquo. Loca videtur amare eadem quæ Helxine, atque ex Insula Capreis [3] ubi frequens sponte oritur, advectam habui. Vide quæ in prima Parte minus cognitarum diximus capite de Cynocrambe in fine.

IANI PLANCI ADNOTATIO XXIX.

Bis descripsit hanc Herbam Fabius, de qua, ni fallor, siluit Tournefortius, heic & in prima ἐκφράσει, ubi eam Cynocrambem appellavit, nomen quod assumsit & Casparus Bauhinus, eamque & in in suo Matthiolo, & in Pinace, & in Prodromo demum descripsit, atque figuras apposuit, ut haberemus Plantam, quae proxime ad Caninam Crambem Dioscoridis accederet.

(1) *Tempus.*
(2) *Lib. 6. de simp. med. facult.*
(3) *Locus.*

ERINI, SIVE RAPVNCVLI MINIMVM GENVS TAB. XXXVII.

Campanula minor annua, ſoliis inciſis Moris. Hiſt. Oxon. Part. II. 458.

NOva hæc eſt plantula atque pulchella ex D. Mariæ Virginis Monte advecta quæ radicem habet parvam admodum fibris diviſam teneram, atque Rapunculo ſive Erino a me depicto ſimilem ſapore, lacteſcentemque. Folia emittit parva admodum, digiti longitudine, parum hirſuta, oblonga, latioraque in ſummo, & per extremum ſerrata raris diviſuris, nam quæ proximiora ſunt radici octo dentes circum habere videntur, ſuperiora vero minus, atque
32 floribus hærentia binos, caulem emittit ab radice ex ſingulis foliolis alis diviſum, ita ut fruticoſa videatur; anguloſum hirſutum, tenuem, floſculos edit Aprili menſe, & Maio, inter folia, ex calyce parum hirſuto lato in quinque folia deſinente, ut in Rapuntio, & Campanula pyramidali dicta viſitur, exeuntes oblongos cavos ſimiles Tracheliorum floripurpureos, intus apicem vel thyrſulum luteum in ſummo triplici diviſura intortum ut in congeneribus continentes. Semen perficit Iunio, & Iulio, minutum admodum, fuſcum. Tota planta lacteo ſucco turget dulci, uti Rapuntium, ita ut gratus ſit ſapor palato.

IANI PLANCI ADNOTATIO XXX.

ITerum ad Erinum Dioſcoridis & Nicandri Herbulam hanc revocat Fabius, ad Campanulas cum Moriſone & Tournefortio, vel ad Rapunculos cum reliquis Botanicis eodem Fabio non repugnante revocandam. Affines enim ſunt genere Rapunculi, & Campanulae, ut a Botanicis plerumque confundantur, niſi Tournefortii Trutina expendantur. Alios Erinos in prima & in Secunda ἐκφράσει expoſuit, quos promiſcue ſub Erini, & Rapuntii nomine appellavit, ut Deo dante videbimus.

PHYTEVMA MINVS, SCABIOSA PARVA FLORIBVS OCIMI LACINIATIS ATQVE ODORIS TAB. XXXVII.

Scabiosa minor, capitulo odoro globoso C. B. P. 271.

PVlcherrima atque grata oculis, atque naribus est scabiosa hæc [1], quæ lignosam longamque radicem habet, ex qua folia exeunt diversa, nam in imo vel sunt sylvestri Erucæ, paria, vel Coronopo similia, minora vero atque hirsuta, in caule vero similia laciniis Scabiosæ vulgari minori, sicuti & flores, qui purpurei ex albo colore sunt. nec ut in aliis, ex cæruleo purpurei, in capitulis rotundioribus, atque singuli flores Ocimi flores imitantur, nam galericulati sunt, & per ora laciniati, admodum similes exotico Ocimo, foliis purpureis maculis infectis, fimbriatisque atque etiam, quod in aliis Scabiosis non observatur bene odorati sunt: floret Aestate [2], atque etiam Hyeme propter cœli amœnitatem. In montibus [3] oritur Amalfæ oræ.

IANI PLANCI ADNOTATIO XXXI.

SI Phyteuma iuxta Dioscoridem tota Amatoria est Herba Veneri Cupidinique litasse in fine Libri Fabium dicemus, qui gratam oculis & suavi odore Herbam amoribus omnino aptam, ut credebat, descripsit, quique tantum abfuit ab inerudita illa Plinii verecundia, ut non semel Phyteuma investigasse contentus. Iterum Plantam Oculis, & Naribus gratam, totamque Veneres spirantem in fine Libri Coronidis loco apposuerit. Dolendum tamen est hanc Herbam, ut & superiorem, quam pro Phyteumate descripsit suavissimo desiderio eius viribus suis non respondere, ut per ipsam profecto misere torpescerent Amantes, ni fortasse Scabiosae genuino altero harum Plantarum nomine, veluti prurigine quadam excitentur.

F I N I S.

(1) *Forma*.
(2) *Tempus*.
(3) *Locus*.

INDEX

EORVM QVAE IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

In quo sciat Lector numerum communem priorem Partem; Romanum Antiquum alteram partem designare. Numerus quicumque, cui littera *b* adposita est Adnotationes vel Praefationes Planci designabit.

A

An-

B

C

Mors

D

E

Eri-

F

G

H

I

L

M

N

O

Or-

P

Q

R

S

Se-

T

V

Vi-

ERRATA	CORRIGE.
IX. l. 18. viciffima	viciffim
X.II. l. 9. Albor	Arbor
XXIX. l. 24. poftat	proftat
XXXIV. l. 4. fuis	fui

IANI PLANCI

APPENDIX AD VITAM

FABI COLVMNAE.

IN Libro Ioannis Baptistae Donii Patricii Florentini Florentiae anno CIƆIƆCXLVIII. edito, cui Titulus de Praestantia Musicae Veteris post editum hoc volumen haec de Fabio Columna reperi, quibus apparet quo tempore, & ubi contigerit eius mors, & me non male in eius vita scripsisse, quando ad octoginta annos eum vixisse dixerim, & circa dimidium elapsi saeculi diem supremum obiisse. At Donium ipsum audiamus. „ Verum ne nostram hanc videar aetatem animosius incessere, „ quid Burghesianis temporibus pene contigerit audite. Fabius Co„ lumna Vir Nobilis, Rerumque Naturalium diligentissimus, Nea„ poli nuper diem suum obiit. Is immatura pravaque ambitione „ instinctus Librum quemdam ad Theoreticam Musicam spectan„ tem, *Sambucae Lynceae* titulo iuvenis adhuc effudit; quo ne„ scio (parcant mihi quaeso eius manes) an quidpiam ineptius, „ atque ἀμουσότερον iamdudum prodierit. „ Et quaedam alia addit acriter Donius, quibus, quamquam ab initio dixerit neminem animosius incessere videri velle, tamen ita animose quam qui maxime, & Fabium ipsum perstringit (id iure an iniuria Musici viderint) & splendidissimae Burghesiorum Genti inique non parcit, propterea me universa eius verba referre puduit.

AD LYNCEORVM NOTITIAM.

ITem post editam hanc Notitiam legi in Vita Alexandri Tassoni Mutinensis, quam nuper auctam edidit Vir Praestantissimus Ludovicus Antonius Muratorius in qua pag. XIII. ait ipsum Tassonum cum Lynceis se se exercuisse, & eorum Academiae fuisse adscriptum, coniectura ductus, ut ibidem innuit, & Litteris ad me modo humanissime datis Vir doctissimus confirmat, quod Erythraeus in Tassoni Elogio afferat eum Barptolomaeo Caesio Cardinali usum familiarissime, quem Muratorius Fratrem Federici nostri dicit. Verum pace tanti Viri, coniectura ipse admodum infirma, meo quidem iudicio, nititur, praesertim quum nemo eum ut Lynceum antea memoraverit, & Tassonus ipse numquam in suis editis Libris pro Lynceo se inscripserit.

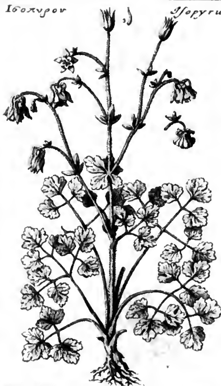
AP-

I. QVum Fabius noster in Phytobasano suo, & aliis in Libris praeter Plantas minus notas, Conchas quoque & Pisceis rariores addiderit, placet & mihi in hac Appendice Stellam marinam, & Conchulas quasdam, rariores quidem addere, quas Tab. XXXVIII. incidi curavi. Primo igitur loco addo & colloco Stellam Marinam Indicam, quam mihi dicavit, & inscripsit Amicus meus dum viveret suavissimus Nicolaus Gualterius olim Io: Gastonis Magni Etruriae Ducis Archiater, Epistola sua humanissima hoc anno Lucae edita. Stella haec ut dixi Indica est & Goâ Gualterio adtulit P. *del Rosso* Florentinus e Societate Iesu. Haec peculiaris habet, quod sit πεντεκαιδεκακτὶς Radiis scilicet quindecim constans, quo radiorum numero nemo hucusque Marinam Stellam vidit, ne Linckius quidem, qui Librum peramplum in folio, ut vocant, cum figuris nitidissimis de Marinis Stellis conscripsit. Habet praeterea & hoc peculiare haec Stella quod sit Echinata, quod sane ei cum permultis est commune, sed Aculei in hac sunt articulati, ut in Fig. B. & C. videre est, ubi in secunda figura Aculeus oculo lente vitrea instructus fuit observatus, quod Aculeorum genus ne in Echinis quidem ullis, aut in Echinata Stella alia visum non fuerat antea; Denique Aculei isti amethystino colore sunt donati.

II. Addo & Cornu Hammonis peculiare nativum, quod anno elapso in Liburni littore reperi, quod *Semilituus* adpellari non omnino inepte poterit, quum Appendicem quamdam rectam habeat, ut in Figura sub Littera D. cernere est. Albissimi coloris est haec Testa, ut & reliquae duae, quas infra describo.

III. Cornu Hammonis depressum in eodem Littore repertum, quod umbilicatum est umbilico scilicet concavo, ut Figura sub littera E. expressa ostendit.

IV. Denique addo Vmbilicum parvulum marinum eodem loco repertum, qui lapidem numismaticum refert. Quare apparet qui eos lapides in montibus repertos pro Vmbilicis Marinis, seu pro Operculis habuerunt, non male omnino sensisse. Is minimus est, & Lente Vitrea auctus, ut & duo Hammonia supra descripta. Testulam hanc exprimi curavimus sub littera F. Tria igitur peculiaria minima corpora in Liburnensi sedimento anno elapso reperi, at Hammonia, Nautilia, Orthoceratia, & reliqua mira minima Testacea, quae in Littore Ariminensi reperiuntur, ibi reperire non potui. Reperi tantum ingentem vim Testulae, illius minimae, quam in meo Libro de Conchis minus notis, Vermiculum arcte in se contortum, & extrinsecus Conchulam Veneream referentem adpellavi.

Tab. I
Ἰσόπυρον
Isopyrum

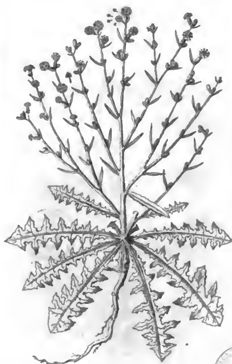

Tab. II
Μαλιναθάλλη
Malinathalla

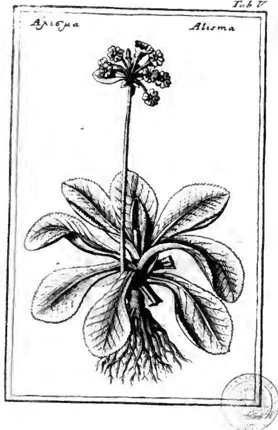

Tab. III
Χονδρίλλη
Chondrilla

Tab. IV

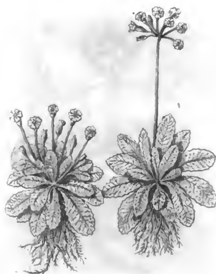

Tab V
Αλισμα
Alisma

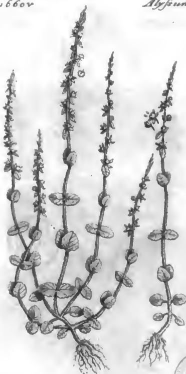
Tab VI

Alisma ſyluarum et pratorum

Ἄκινος Acinos

Tab VIII
Ἄλυσσον
Alyssum

Tab. LX
Σιδηρῖτις
Ἄλυσσον
Sideritis
Alyssum

Tab. X

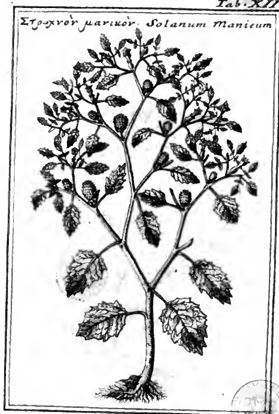

Tab XI

Ἀείζωον τρίτον   Sempervivum Tertium

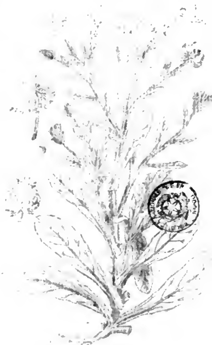

Στρυχνὸν μανικὸν. Solanum Manicum

Tab. XIII
Κλύμενον
Clymenum

Tab. XIV
Αστράγαλος
Astragalus

Tab. XV
Ἰδαία Ῥίζα
Ὑπόγλωσσον
Radix Idæa
Hypoglossum

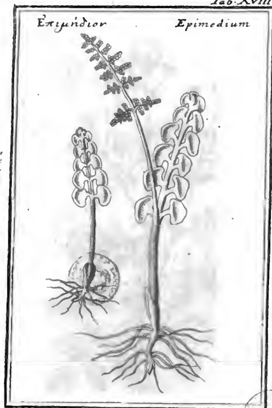
Tab. XVI

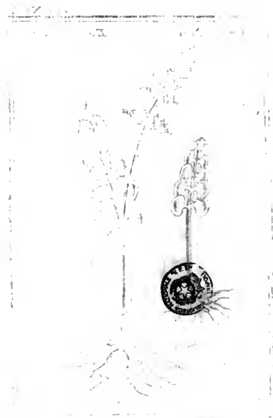

Tab. XVII
Τράγιον
Tragium

Tab. XVIII
Ἐπιμήδιον
Epimedium

Tab. XIX

Tab. XX

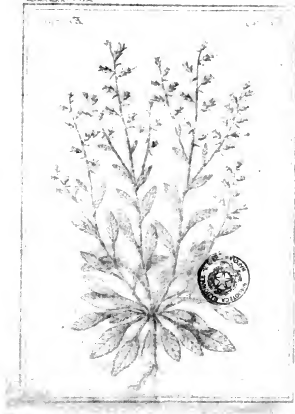

Tab. XXI
Μήκων Ἡράκλεια
Papaver Heracleum

Tab. XXII
Φύτευμα
Phyteuma

Tab. XXIII

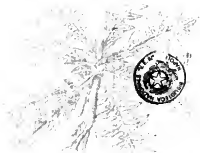

Tab. XXIV

Ἱππόφαισον Hippophaestum

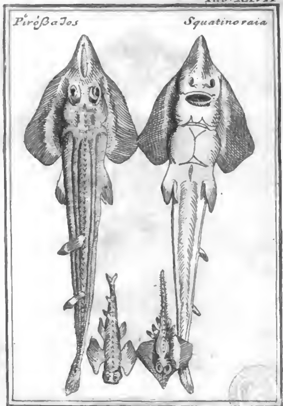

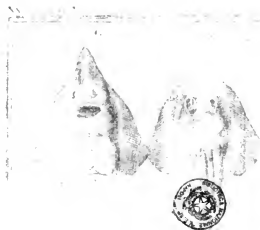

Tab. XXV
Ἀπόκυνον
Apocynum

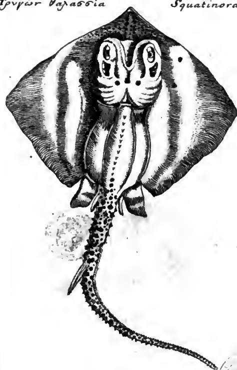

Φοῦ
Phu

Tab. XXVII
Ῥινόβατος
Squatinoraia

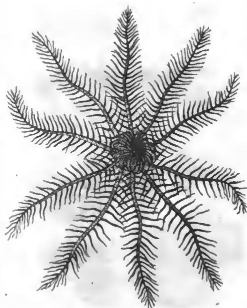

Tab. XXVIIII.

Stella δεκαδασυακτινοειδὴς

Tab. XXX
Βάλανοι
Glandes

Tab. XXXI

Ocimoides lychnitis

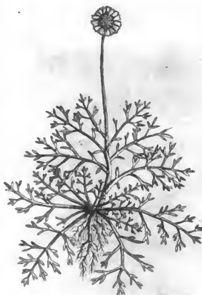

Tab XXXII
Tragopogon laciniatis foliis

Absinthium Montanum

Tab. XXXIV
Trachelium
montanum

Tab. XXXV

Tab XXXVI

Ἀλσίνη Alsine

on [illegible] [illegible] 36